

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA
DEPARTMAN ZA INDUSTRIJSKO INŽENJERSTVO I MENADŽMENT

Đuro Klipa

**MODEL UPRAVLJANJA PERFORMANSAMA
PROCESA SOCIJALNE ZAŠTITE I TRANZICIJE
MODULA E-UPRAVE U PAMETNU UPRAVU**

Doktorska disertacija

Novi Sad, 2018. godine

КЉУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈСКА ИНФОРМАЦИЈА

Redni broj, RBR :		
Identifikacioni broj, IBR :		
Tip dokumentacije, ТД :	Monografska publikacija	
Tip zapisa, TZ :	Tekstualni štampani materijal	
Vrsta rada, VR :	Doktorska disertacija	
Autor, AU :	Đuro Klipa, M.sc.	
Mentor, MN :	Prof.dr Rado Maksimović	
Naslov rada, NR :	MODEL UPRAVLJANJA PERFORMANSAMA PROCESA SOCIJALNE ZAŠTITE I TRANZICIJE MODULA E-UPRAVE U PAMETNU UPRAVU	
Jezik publikacije, JP :	Srpski	
Jezik izvoda, JL :	Srpski/engleski	
Zemlja publikovanja, ZP :	Srbija	
Uže geografsko područje, UGP :	Vojvodina	
Godina, GO :	2018.	
Izdavač, IZ :	Autorski reprint	
Mesto i adresa, MA :	Trg Dositeja Obradovića br. 7, Novi Sad	
Fizički opis rada, FO : (poglavlja/strana/dijagram/tabela/slika/grafiko na/prilogu)	18/303/3/95/39/28/42	
Naučna oblast, NO :	Industrijsko inženjerstvo i inženjerski menadžment	
Naučna disciplina, ND :	Inženjerski menadžment	
Predmetna odrednica/Ključne reči, PO :	Socijalna zaštita, populaciona i socijalna politika, program dečijih dodataka, indikatori performansi, informacioni sistem	
UDK		
Čuva se, ČU :	Biblioteka Fakultetatehničkih nauka u Novom Sadu	
Važna napomena, VN :	-	
Izvod, IZ :	<p>Osnovni problem ovog istraživanja je identifikacija indikatora performansi sistema socijalne zaštite i razvoj modela koji omogućuju monitoring i upravljanje određenim segmentima sistema socijalne zaštite, kao konceptualno i metodološki novog pristupa koji će omogućiti unapređenje performansi, detekciju eventualnih neželjenih efekata i anomalija u sistemu prilikom uvođenja i tako obezbediti da se spreče sistemske zloupotrebe i umanje neželjeni efekti primene. Ovo istraživanje se zasniva na činjenici da određene regionalno zavisne fluktuacije parametara sistema indukuju odstupanje od matematičkih modela, što jasno pokazuje gde su propusti koje treba rešiti odgovarajućim promenama zakonske regulative i podzakonskih akata na osnovu kojih se sprovodi odgovarajući sistem socijalne zaštite. Predloženi model i koncept transformacije e-uprave u pametnu upravu biti će testiran u okviru programa dečijeg dodatka, kao studije slučaja i jednog od najvećih segmenata sistema socijalne zaštite, a dobijeni rezultati će moći da se iskoriste za kontrolu i unapređenje sličnih složenih podsistema u okviru celokupnog sistema socijalne zaštite.</p>	
Datum prihvatanja teme, DP :		
Datum odbrane, DO :		
Članovi komisije, KO :	Predsednik: Prof.dr Ilija Ćosić,emeritus, FTN Novi Sad	Potpis mentora
	Član: Prof.dr Vlado Delić ,red.prof., FTN Novi Sad	
	Član: Prof.dr Miroslav Brkić, red.prof., FPN Beograd	
	Član: Doc.dr Živko Bojović, docent, FTN Novi Sad	
	Član, mentor: Prof. dr Rado Maksimović, red.prof.,FTN Novi Sad	

KEY WORDS DOCUMENTATION

Accession number, ANO :												
Identification number, INO :												
Document type, DT :	Monographic publication											
Type of record, TR :	Textual material, printed											
Contents code, CC :	Doctorate dissertation											
Author, AU :	Đuro Klipa, M.sc.											
Mentor, MN :	Prof. Rado Maksimović, PhD, Ass. Prof. Živko Bojović, PhD											
Title, TI :	SOCIAL PROTECTION PROCESS PERFORMANCE MANAGEMENT MODEL AND TRANSITION OF E-GOVERNMENT MODULE INTO SMART GOVERNMENT											
Language of text, LT :	Serbian											
Language of abstract, LA :	Serbian/English											
Country of publication, CP :	Serbia											
Locality of publication, LP :	Vojvodina											
Publication year, PY :	2018.											
Publisher, PB :	Author's reprint											
Publication place, PP :	Trg Dositeja Obradovića 7, Novi Sad											
Physical description, PD : (chapters/pages/dia./tables/pictures/graphs/appendixes)	18/303/3/95/39/28/42											
Scientific field, SF :	Industrial engineering and engineering management											
Scientific discipline, SD :	Engineering management											
Subject/Key words, S/KW :	Process performance management model, Indicators erformance, Social protection, Child allowance program, Smart management, E-government, Information systems											
UC												
Holding data, HD :	Library of the Faculty of Technical Science in Novi Sad											
Note, N :	-											
Abstract, AB :	The main problem of this research is the identification of indicators of the performance of the social protection system and the development of models that enable monitoring and management of certain segments of the social protection system, as a conceptual and methodologically new approach that will enable improvement of performance, detection of possible adverse effects and anomalies in the system during the introduction. to prevent systemic abuse and reduce adverse effects of administration. This research is based on the fact that certain regionally dependent fluctuations in the system parameters induce deviation from mathematical models, which clearly shows where the flaws to be solved by appropriate changes in the legislation and bylaws on the basis of which the corresponding social protection system is implemented. The proposed model and the concept of e-government transformation into smart governance will be tested under the child-allowance program, as case studies and one of the largest segments of the social protection system, and the results obtained will be able to use for the control and improvement of similar complex subsystems within the overall social protection system.											
Accepted by the Scientific Board on, ASB :												
Defended on, DE :												
Defended Board, DB :	<table border="1"> <tr> <td>President:</td> <td>Prof.dr Ilija Čosić,emeritus, FTN Novi Sad</td> <td rowspan="5">Menthor's sign</td> </tr> <tr> <td>Member:</td> <td>Prof.dr Vlado Delić ,red.prof., FTN Novi Sad</td> </tr> <tr> <td>Member:</td> <td>Prof.dr Miroslav Brkić, red.prof., FPN Beograd</td> </tr> <tr> <td>Member:</td> <td>Doc.dr Živko Bojović, docent, FTN Novi Sad</td> </tr> <tr> <td>Member, Mentor:</td> <td>Prof. dr Rado Maksimović, red.prof.,FTN Novi Sad</td> </tr> </table>	President:	Prof.dr Ilija Čosić,emeritus, FTN Novi Sad	Menthor's sign	Member:	Prof.dr Vlado Delić ,red.prof., FTN Novi Sad	Member:	Prof.dr Miroslav Brkić, red.prof., FPN Beograd	Member:	Doc.dr Živko Bojović, docent, FTN Novi Sad	Member, Mentor:	Prof. dr Rado Maksimović, red.prof.,FTN Novi Sad
President:	Prof.dr Ilija Čosić,emeritus, FTN Novi Sad	Menthor's sign										
Member:	Prof.dr Vlado Delić ,red.prof., FTN Novi Sad											
Member:	Prof.dr Miroslav Brkić, red.prof., FPN Beograd											
Member:	Doc.dr Živko Bojović, docent, FTN Novi Sad											
Member, Mentor:	Prof. dr Rado Maksimović, red.prof.,FTN Novi Sad											

ZAHVALNICA

Istraživanje obuhvaćeno doktorskom disertacijom realizovano je u Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, opštinskim službama dečije zaštite u RS i Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu.

Zahvaljujem se na nesebičnoj podršci, savetima i nadasve stručnoj pomoći tokom mog naučnog i profesionalnog usavršavanja:

Mentoru prof.dr Radu Maksimoviću, mentoru doc.dr Živku Bojoviću, prof.dr Iliji Ćosiću prof.emeritusu, prof.dr Vladi Deliću, prof.dr Sonji Ristić, prof.dr Miroslavu Brkiću, dr Marku Janevu, prof.dr Ani Gavrilović, prof.dr Gordani Matković, mr Dušanki Lukić, dipl.ing. Snežani Martinović, dipl.ecc.Sveti Šobatu, dipl.inf. Ivanu Pribičeviću, mr Radetu Dragoviću, dr Ivanu Bojičiću, dipl.ecc. Andrijani Zarić, kolegama iz Ustavnog suda, kolegama iz Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja - Odeljenja za informatiku i Sektora za brigu o porodici i socijalnu zaštitu, Zavodu za statistiku grada Beograda, Sektoru za projektovanje IS Uprave za zajedničke poslove republičkih organa, Đorđu Rakočeviću iz Pokrajinskog sekretarijata za socijalnu politiku i demografiju, Ljiljani Jovanović iz Gradske uprave za socijalnu i dečiju zaštitu grada Novog Sada, Republičkom zavodu za statistiku, Poreskoj upravi RS, Republičkom fondu PIO i Opštinskim službama dečije zaštite RS.

Mojim pokojnim roditeljima Stevanu i Vidosavi koji su mi uvek pružali ljubav, pažnju, poverenje i razumevanje na mom životnom putu, mojoj sestri Jeleni za svu emotivnu, moralnu, materijalnu i svaku drugu podršku.

Ovu doktorsku disertaciju posvećujem mom sinu Bošku koji je imao strpljenja i razumevanja svaki put dok sam radio na računaru, a on nije mogao igrati svoju omiljenu igricu Counter- Strike.

Novi Sad, 2018. godina

Đuro Klipa M.Sc

SPISAK SKRAĆENICA

R.b.	Oznaka	Naziv
1.	AP	Autonomna pokrajina
2.	APD	Anketa o prihodima domaćinstva
3.	BSC	Balances Scorecard (metodologija balansiranja (uravnoteženja) performansi sistema)
4.	BDP	Bruto domaći proizvod
5.	CLDS	Centar za liberalno-demokratske studije
6.	CPI	Indeks potrošačkih cena
7.	CROSO	Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja
8.	DD	Dečiji dodatak
9.	ICT	Informaciono-komunikacione tehnologije
10.	KPI	Ključni faktori performansi
11.	MINRZS	Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike
12.	NSP	Novčana socijalna pomoć
13.	NSZ	Nacionalna služba za zapošljavanje
14.	OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
15.	PPS	(Purchasing Power Standard)- veštački stvorena valutna jedinica za međunarodna poređenja
16.	RD	Roditeljski dodatak
17.	RFPIO	Republički fond za penzijsko-invalidsko osiguranje
18.	RFZO	Republički fond za zdravstveno osiguranje
19.	RGZ	Republički geodetski zavod
20.	RS	Republika Srbija
21.	RZS	Republički zavod za statistiku
22.	SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
23.	SZS	Savezni zavod za statistiku
24.	UN	Ujedinjene nacije

SPISAK TABELA

R.b.	Oznaka	Naziv
1.	Tabela br.1	Struktura stanovništva Srbije prema popisu iz 2002. godine
2.	Tabela br.2	Struktura stanovništva Srbije prema popisu iz 2011. godine
3.	Tabela br.3	Obrazovna struktura stanovništva Srbije starog 15+ godina 2002/2011. godine
4.	Tabela br.4	Stopa ukupnog fertiliteta i bruto stopa reprodukcije 2000.-2010. godine
5.	Tabela br.5	Stvarni i potrebni fertilitet 2010. godine u Srbiji
6.	Tabela br.6	Broj živorođene dece u 2011. godini u Srbiji po godinama starosti majke
7.	Tabela br.7	Broj žena u Srbiji starosti od 15-49 godina u periodu od 2002-2011. godine
8.	Tabela br.8	Ferilitet korisnica prava na roditeljski dodatak u periodu od 2006-2011. godine
9.	Tabela br.9	Broj dece prema redosledu rođenja u periodu od 2002-2011.godine
10.	Tabela br.10	Procenat siromašnih prema tipu domaćinstva
11.	Tabela br.11	Procenat siromašnih prema godinama starosti
12.	Tabela br.12	Procenat siromašnih dece i odraslih
13.	Tabela br.13	Procenat siromašnih prema tipu naselja-Apsolutna linija siromaštva od 2006.-2010. godine
14.	Tabela br.14	Procenat siromašnih prema regionima od 2006.-2010. godine
15.	Tabela br.15	Procenat siromašnih prema obrazovanju nosioca domaćinstva od 2006.-2010. godine
16.	Tabela br.16	Broj porodica koja primaju DD prema broju dece u 2012. godini
17.	Tabela br.17	Uticaj transfera po osnovu prava na DD na smanjenje apsolutne linije siromaštva na primeru petočlane porodice u 2012. godini
18.	Tabela br.18	Visina dodatka na decu u 1958, 1964 i 1967 .godini u relativnom odnosu prema prosečnoj zaradi
19.	Tabela br.19	Obuhvat dece dečijim dodatkom u periodu od 1948-1967. godine

20. *Tabela br.20 Obuhvat dece dečijim dodatkom u periodu od 1972-1992. godine*
21. *Tabela br.21 Pregled procentualnih iznosa dečijeg dodatka u periodu od 1985-1991. godine u odnosu na prosečnu zaradu u privredi Republike Srbije*
22. *Tabela br.22 Obuhvat dece dečijim dodatkom u periodu od 1992-2002. godine*
23. *Tabela br.23 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2003. godine*
24. *Tabela br.24 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2008. godine*
25. *Tabela br.25 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2010. godine*
26. *Tabela br.26 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2013. godine*
27. *Tabela br.27 Udeo sredstava za dečiju zaštitu u budžetu Republike Srbije u periodu od 1992-2011. godine*
28. *Tabela br.28 Obuhvat dece programom dečijih dodataka u periodu od 2003-2011. godine*
29. *Tabela br.29 Iznos dečijeg dodatka 2011. godine*
30. *Tabela br.30 Iznos dečijeg dodatka od januara 2012. godine*
31. *Tabela br.31 Iznosi mesečnih dečijih dodataka po detetu u 2012. godini*
32. *Tabela br.32 Iznosi mesečnih dečijih dodataka po detetu u 2011. godini*
33. *Tabela br.33 Iznosi mesečnih dečijih dodataka u 2011. godini*
34. *Tabela br.34 Iznosi mesečnih dečijih dodataka u 2011. godini*
35. *Tabela br.35 Granice sopstvenih prihoda i zarada na godišnjem nivou od 2001. godine do danas u evrima*
36. *Tabela br.36 Zvanični iznosi dečijih dodataka od 2001.godine do danas u evrima*
37. *Tabela br.37 Osnovne karakteristike programa dečijih dodataka u zemljama Evropske unije*
38. *Tabela br.38 Socijalna sigurnost dece korisnika: Broj i prosečna primanja po vrsti primanja i izvoru podataka*
39. *Tabela br.39 Pravila i iznosi naknade za socijalno osiguranje deteta*
40. *Tabela br.40 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2001. godini*
41. *Tabela br.41 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2003. godini*
42. *Tabela br.42 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2008. godini*
43. *Tabela br.43 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2012. godini*
44. *Tabela br.44 Pregled obuhvata korisnika prava iz oblasti društvene brige o deci u odnosu na broj stanovnika Srbije do 19.godine. starosti*
45. *Tabela br.45 Pregled broja korisnika i dece koji primaju DD od 2002-2012. godine*
46. *Tabela br.46 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2002. godine)*
47. *Tabela br.47 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2003. godine)*
48. *Tabela br.48 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2008. godine)*
49. *Tabela br.49 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2012. godine)*
50. *Tabela br.50 Šifarnik statusa deteta*
51. *Tabela br.51 Broj korisnika prava na DD prema statusima maj 2003, maj 2008 i maj 2012. godine*
52. *Tabela br.52 Kretanje prosečnog broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak (po okruzima)*
53. *Tabela br.53 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u julu 1996. godine*
54. *Tabela br.54 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u julu 1996. godine*
55. *Tabela br.55 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u maju 2003. godine*
56. *Tabela br.56 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u maju 2003. godine*
57. *Tabela br.57 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u 2008. godine*
58. *Tabela br.58 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u maju 2008. godine*
59. *Tabela br.59 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u aprilu 2012. godine*

60. Tabela br.60 *Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u aprilu 2012. godine*
61. Tabela br.61 *Broj iste dece korisnika dečijeg dodatka i prava na novčanu socijalnu pomoć u junu 2012. godine*
62. Tabela br.62 *Broj članova porodica-korisnika novčane socijalne pomoći prema godinama starosti u junu 2012. godine*
63. Tabela br.63 *Godine starosti korisnika prava na dečiji dodatak u aprilu 2012. godine*
64. Tabela br.64 *Broj iste dece koja primaju DD i RD 2011. godine*
65. Tabela br.65 *Pregled broja dece po okruzima koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu 2003. godine*
66. Tabela br.66 *Pregled broja dece po okruzima koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu 2008. godine*
67. Tabela br.67 *Pregled broja dece po okruzima koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu*
68. Tabela br.68 *Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD u 2011. godini*
69. Tabela br.69 *Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za JEDNO dete i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za JEDNO dete u 2011. godini*
70. Tabela br.70 *Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za DVOJE dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za DVOJE dece u 2011. godini*
71. Tabela br.71 *Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za TROJE dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za TROJE dece u 2011. godini*
72. Tabela br.72 *Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za ČETVORO dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za ČETVORO dece u 2011. godini*
73. Tabela br.73 *Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za PETORO I VIŠE dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za PETORO I VIŠE dece u 2011. godini*
74. Tabela br.74 *Ukupan broj korisnika i ukupne godišnje naknade po osnovu prava na DD iz budžeta u 2011. godini*
75. Tabela br.75 *Cenzusi za ostvarivanje prava na DD 2003-2012. godine*
76. Tabela br.76 *Nominalni iznosi dečijeg dodatka od 1994-2012. godine (u dinarima)*
77. Tabela br.77 *Prosečne zarade u Srbiji od 1999-2013. godine*
78. Tabela br.78 *Visina zarada po zaposlenom u 2011. godini*
79. Tabela br.79 *Broj penzionera u Srbiji prema vrsti i visini penzije u 2012. godini*
80. Tabela br.80 *Rezultati definisanih ključnih indikatora performansi programa dečijeg dodatka*
81. Tabela br.81 *Distribucija porodica po broju dečijih dodataka -2011. godina*
82. Tabela br.82 *Broj korisnika koji bi ostvarili pravo na DD prema APD iz 2011. godine*
83. Tabela br.83 *Stvarni broj porodica koje su ostvarile pravo na DD u 2011. godini*
84. Tabela br.84 *Testni skup opština u opsegu broja stanovnika od 25.000-35.000*
85. Tabela br.85 *Testni skup opština u opsegu broja stanovnika od 10.000-13.000*
86. Tabela br.86 *Analiza korelisanosti prosečnog proja dece u sistemu DD (Z) u zavisnosti od prosečne primanja (X)*
87. Tabela br.87 *Analiza korelisanosti prosečnog proja dece u sistemu DD (Z) u zavisnosti od prosečnih primanja (X)*
88. Tabela br.88 *Analiza korelisanosti prosečnog broja dece u sistemu DD (Z) u zavisnosti od prosečnih primanja (X) i prosečne zaposlenosti (Y)*
89. Tabela br.89 *Opštine sa najvećim odstupanjem u formi reziduala, od linearnog regresivnog modela, prosečan broj dece vs. prosečan broj zaposlenih*
90. Tabela br.90 *Opštine sa najvećim odstupanjem u formi reziduala, od linearnog regresivnog modela, prosečan broj dece vs. prosečne zarade*
91. Tabela br.91 *Iznos budžetskih sredstava za DD prema selektivnim nominalnim iznosima i selektivnom cenzusu u 2011. godini prema APD*
92. Tabela br.92 *Procena broja korisnika DD i dece prema novim selektivnim cenzusima i novim selektivnim nominalnim iznosima u 2011.g. prema APD*
93. Tabela br.93 *Simuliranje povećanog dohodovnog cenzusa za 5% na bazi cenzusa iz 2011. g.prema APD*
94. Tabela br.94 *Simuliranje povećanog dohodovnog cenzusa za 25% na bazi cenzusa iz 2011. g.prema APD*
95. Tabela br.95 *Simuliranje povećanog dohodovnog cenzusa za 50% na bazi cenzusa iz 2011. g.prema APD*

Tabele u Prilogu:

1. *Tabela br.1 Broj anketiranih službi dečije zaštite i broj anketiranih lica*
2. *Tabela br.2 Starosna struktura anketiranih lica-podnosioca zahteva za dečiji dodatak*
3. *Tabela br.3 Status zaposlenosti i radna sposobnost*
4. *Tabela br.4 Nacionalna pripadnost*
5. *Tabela br.5 Stručna sprema*
6. *Tabela br.6 Broj članova porodice-domaćinstva*
7. *Tabela br.7 Struktura zanimanja*
8. *Tabela br.8 Struktura članova porodice*
9. *Tabela br.9 Značaj primanja dečijeg dodatka prema važnosti*
10. *Tabela br.10 Površina stambenog prostora*
11. *Tabela br.11 Zemljište u vlasništvu*
12. *Tabela br.12 Najvažniji uslovi pod kojima bi anketirana lica imala više dece prema rangu važnosti*
13. *Tabela br.13 Broj anketiranih lica koji prvi put podnose zahtev za dečiji dodatak*
14. *Tabela br.14 Pregled željenog broja dece u odnosu na uslove*
15. *Tabela br.15 Pokrivanje potreba deteta na mesečnom nivou iznosom dečijeg dodatka*
16. *Tabela br.16 Broj anketiranih lica čiji su roditelji primali dečiji dodatak*
17. *Tabela br.17 Struktura članova porodice prema godinama starosti*
18. *Tabela br.18 Struktura uzrasta dece prema starosti korisnika*
19. *Tabela br.19 Iznos mesečnih prihoda domaćinstva*
20. *Tabela br.20 Lica koja ostvaruju i druga socijalna davanja*
21. *Tabela br.21 Struktura prihoda porodice prema broju članova*
22. *Tabela br.22 Ocena postojećeg Zakona o dužini trajanja porodijskog odsustva*
23. *Tabela br.23 Predlog dužine trajanja porodijskog odsustva*
24. *Tabela br.24 Pregled obaveza države kod rođenja deteta i osnovni parametri za ostvarivanje dečijih dodataka*
25. *Tabela br.25 Visina nominalnih iznosa dečijeg dodatka*
26. *Tabela br.26 Uvećanje iznosa dečijeg dodatka za pojedine kategorije dece*
27. *Tabela br.27 Ocena visine prihoda kao parametra za ostvarivanje prava na dečiji dodatak*
28. *Tabela br.28 Pregled drugih parametara za ostvarivanje prava na dečiji dodatak*
29. *Tabela br.29 Prosečan iznos prihoda prema strukturi domaćinstva*
30. *Tabela br.30 Razlozi nepriznavanja prava na dečiji dodatak*
31. *Tabela br.31 Prirodni priraštaj stanovništva u Srbiji 2010. godine*
32. *Tabela br.32 Struktura korisnika DD po opštinama prema vrsti i visini prihoda po članu porodice, april 2012. godine*
33. *Tabela br.33 Pregled broja dece po opštinama koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu, april 2012. godine*
34. *Tabela br.34 Pregled broja korisnika i dece koji primaju DD po opštinama, maj 2012. godine*
35. *Tabela br.35 Struktura domaćinstava i iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu u Republici Srbiji 2006.-2011. godine*
36. *Tabela br.36 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2006. godini*
37. *Tabela br.37 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2007. godini*
38. *Tabela br.38 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2008. godini*
39. *Tabela br.39 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2009. godini*
40. *Tabela br.40 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2010. godini*
41. *Tabela br.41 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2011. godini*
42. *Tabela br.42 Pregled korisnika prava na dečiji dodatak prema strukturi domaćinstva i prihodima 2006.-2011. godine*

SPISAK GRAFIKONA

R.b.	Oznaka	Naziv
1.	Grafikon br.1	Statistika stanovništva-svetska populacija (apsolutni iznosi 1950.-2050.godine)
2.	Grafikon br.2	Starosna struktura EU
3.	Grafikon br.3	Promena u broj stanovnika EU (27 zemalja) i Euro-zemlje (15)
4.	Grafikon br.4	Starosna struktura stanovništva Srbije 2002.-2011.godine
5.	Grafikon br.5	Projekcija kretanja stanovništva Srbije u narednih 20 godina
6.	Grafikon br.6	Srednje trajanje života u Evropi i Srbiji
7.	Grafikon br.7	Prirodno kretanje stanovništva u Srbiji 1948.-2010. godine
8.	Grafikon br.8	Kretanje prirodnog priraštaja u Srbiji 1961.-2011. godine
9.	Grafikon br.9	Specifične stope feriliteta po starosti majke 2000,2008. i 2015. godine
10.	Grafikon br.10	Stopa ukupnog fertiliteta u EU (zemlje sa najnižim i najvišim stopama)
11.	Grafikon br.11	Stopa siromaštva prema tipu domaćinstva od 2006.-2010. godine
12.	Grafikon br.12	Stopa siromaštva prema radnom statusu i području življenja od 2006.-2010. godine
13.	Grafikon br.13	Prosečna stopa siromaštva prema godinama starosti u periodu od 2006.-2010. godine
14.	Grafikon br.14	Pregled ekonomskih trendova u RS od 2003.-2015. godine
15.	Grafikon br.15	Udeo zemalja EU prema periodu kada su uvele program dečijih dodataka
16.	Grafikon br.16	Novčane naknade za porodice sa decom (dečiji dodatak) u EU, udeo u BDP-u u 2009. godini
17.	Grafikon br.17	Iznosi naknada u PPS, za prvo dete u porodici, uzrasta od 3 do 6 godina, u grupi zemalja sa višim iznosima naknada, 2010. godine
18.	Grafikon br.18	Iznosi naknada u PPS, za prvo dete u porodici, uzrasta od 3 do 6 godina, u drugoj grupi zemalja, 2010. godine
19.	Grafikon br.19	Udeo naovčanih naknada (dečijih dodataka) u ukupnim naknadama usmerenim na porodice sa decom, 2010. godine
20.	Grafikon br.20	Udeo programa u kojima se naknade dodeljuju uz proveru dohotka i imovine u ukupnim programima tipa dečijeg dodatka, 2010. godine
21.	Grafikon br. 21	Broj korisnika i broj dece koji primaju DD od 2002.-2012. godine
22.	Grafikon br.22	Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na DD prema uzrastu 2001. i 2012. godine
23.	Grafikon br.23	Prosečan broj zaposlenih u opštini (broj zaposlenih /ukupan broj stanovnika) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na DD (broj dece koja ostvaruju pravo na DD/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 25.000-35.000
24.	Grafikon br.24	Prosečan broj zaposlenih u opštini (broj zaposlenih /ukupan broj stanovnika) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na DD (broj dece koja ostvaruju pravo na DD/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 10.000-13.000
25.	Grafikon br.25	Prosečne zarade po zaposlenom u opštini (ukupni neto prihodi/ukupan broj zaposlenih) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na DD (broj dece koja ostvaruju pravo na DD/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 25.000-35.000
26.	Grafikon br.26	Prosečne zarade po zaposlenom u opštini (ukupni neto prihodi/ukupan broj zaposlenih) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na DD (broj dece koja ostvaruju pravo na DD/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 10.000-13.000
27.	Grafikon br.27	Korelisanost prosečanog broja zaposlenih u opštini (broj zaposlenih /ukupan broj stanovnika) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na DD (broj dece koja ostvaruju pravo na DD/ukupan broj dece 0–19 godina)
28.	Grafikon br.28	Korelisanost prosečne zarade po zaposlenom u opštini (ukupni neto prihodi/ukupan broj zaposlenih) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na DD (broj dece koja ostvaruju pravo na DD/ukupan broj dece 0–19 godina)

SPISAK DIJAGRAMA

R.b.	Oznaka	Naziv
1.	<i>Dijagram br.1</i>	<i>Deo centralne baze koji se odnosi na dečiji dodatak</i>
2.	<i>Dijagram br.2</i>	<i>Deo lokalne baze koji predstavlja kopiju tabela iz centralne baze za odgovarajuću opštinu</i>
3.	<i>Dijagram br.3</i>	<i>Deo lokalne baze koji se odnosi na L-tabele (one koje se ažuriraju u opštini)</i>

SPISAK SLIKA

R.b.	Oznaka	Naziv
1.	<i>Slika br.1</i>	<i>Prirodni priraštaj po opštinama u Srbiji 2011. godine</i>
2.	<i>Slika br.2</i>	<i>Ciklus ostvarivanja prava na dečiji dodatak od podnošenja zahteva do isplate</i>
3.	<i>Slika br.3</i>	<i>Institucionalni i komunikacioni sistem brige o deci</i>
4.	<i>Slika br.4</i>	<i>Definisanje indikatora performansi</i>
5.	<i>Slika br.5</i>	<i>Šematski prikaz modeliranja institucije kroz KPI</i>
6.	<i>Slika br.6</i>	<i>Strateška mapa za program dečije zaštite</i>
7.	<i>Slika br.7</i>	<i>Interoperabilnost u elektronskoj upravi</i>
8.	<i>Slika br.8</i>	<i>Različite vrste razvojnih izazova</i>
9.	<i>Slika br.9</i>	<i>Arhitektura pametne uprave</i>
10.	<i>Slika br.10</i>	<i>Šema postojeće mrežne infrastrukture</i>
11.	<i>Slika br.11</i>	<i>Šema postojeće serverske infrastrukture</i>
12.	<i>Slika br.12</i>	<i>Topologija mreže MINRZS</i>
13.	<i>Slika br.13</i>	<i>Šema postojećih direktorijumskih servisa</i>
14.	<i>Slika br.14</i>	<i>Šema konsolidovanog direktorijumskog servisa</i>
15.	<i>Slika br.15</i>	<i>Arhitektura WSUS rešenja</i>
16.	<i>Slika br.16</i>	<i>Arhitektura rešenja za upravljanje okruženjem</i>
17.	<i>Slika br.17</i>	<i>Arhitektura rešenja serverske virtuelizacije</i>
18.	<i>Slika br.18</i>	<i>Arhitektura rešenja za praćenje rada serverskih servisa</i>
19.	<i>Slika br.19</i>	<i>Arhitektura rešenja za arhiviranje</i>
20.	<i>Slika br.20</i>	<i>Prikaz funkcionalnosti SC DPM rešenja</i>
21.	<i>Slika br.21</i>	<i>Prikaz načina na koji se ostvaruje pravo na dečiji dodatak</i>
22.	<i>Slika br.22</i>	<i>Model podataka za dečiji dodatak koji se primenjivao od 1994. do 2002.g.</i>
23.	<i>Slika br.22</i>	<i>Model podataka za dečiji dodatak koji se primenjivao od 1994. do 2002.g.</i>
24.	<i>Slika br.24</i>	<i>Povezanost centralne i lokalne baze podataka</i>
25.	<i>Slika br.25</i>	<i>Kreiranje fajla za slanje podataka u central</i>
26.	<i>Slika br.26</i>	<i>Procedura snimanja podataka iz centrale za svaku opštinu</i>
27.	<i>Slika br.27</i>	<i>Prijem podataka u opštini, prvi deo – ažuriranje kopije podataka u lokalnoj bazi</i>
28.	<i>Slika br.28</i>	<i>Arhitektura rešenja e-sistema dečije zaštite</i>
29.	<i>Slika br.29</i>	<i>Serverske komponente podsistema dečije zaštite</i>
30.	<i>Slika br.30</i>	<i>Šematski prikaz uzajamne povezanosti serverskih komponenti</i>
31.	<i>Slika br.31</i>	<i>Uprošćena shema komunikacije između komponenti</i>
32.	<i>Slika br.32</i>	<i>Osnova tehničkog rešenja</i>
33.	<i>Slika br.33</i>	<i>Prikupljanje podataka iz različitih institucija</i>
34.	<i>Slika br.34</i>	<i>Konceptualni UML model nove aplikacije</i>
35.	<i>Slika br.35</i>	<i>Koncept rada CPIS modula</i>
36.	<i>Slika br.36</i>	<i>Prikaz nekih od parametara u modulu</i>
37.	<i>Slika br.37</i>	<i>Korišćenje sistema za pristup službenim evidencijama</i>
38.	<i>Slika br.38</i>	<i>Analitička baza u MINRZS</i>
39.	<i>Slika br.39</i>	<i>Nova topologija mreže MINRZS</i>

SADRŽAJ

1.	UVOD	14
1.1.	Problem i predmet istraživanja	15
1.2.	Cilj istraživanja	16
1.3.	Hipoteze istraživanja	16
1.4.	Metodologija istraživanja	17
1.5.	Naučna opravdanost istraživanja	19
2.	POPULACIONA STATISTIKA I SIROMAŠTVO U SVETU, EU I SRBIJI	20
2.1.	Svetska populacija i populacija u EU	20
2.2.	Stanovništvo Srbije između dva popisa 2002 - 2011. godine	22
2.3.	Fertilitet	31
2.4.	Siromaštvo u Srbiji	39
2.4.1.	<i>Siromaštvo prema tipu domaćinstva</i>	41
2.4.2.	<i>Siromaštvo prema godinama starosti</i>	42
2.4.3.	<i>Siromaštvo prema tipu naselja i po regionima</i>	44
2.4.4.	<i>Siromaštvo prema obrazovanju nosioca domaćinstva</i>	44
2.5.	Korisnici dečijeg dodatka u sferi siromaštva porodice	45
3.	RAZVOJ PROGRAMA DEČIJIH DODATAKA OD 1945. GODINE DO DANAS KROZ ZAKONODAVNI OKVIR U SRBIJI, EVROPSKIM ZEMLJAMA I USA	47
3.1.	Period od 1945 - 1967. godine	47
3.2.	Period od 1968 - 1989. godine	51
3.3.	Period od 1990 - 2002. godine	54
3.4.	Period od 2002. godine do danas	57
3.5.	Sistem dečijih dodataka u Evropskim Zemljama i USA	64
3.5.1.	<i>Izdvajanja za dečije dodatke</i>	65
3.5.2.	<i>Izvori finansiranja</i>	67
3.5.3.	<i>Iznosi i diferenciranje naknada</i>	67
	<i>Gubitak prava na dečiji dodatak</i>	
	<i>Indeksiranje naknada za dečiji dodatak</i>	
3.5.4.	<i>Značaj dečijeg dodataka u ukupnoj podrsci porodicama sa decom</i>	69
3.5.5.	<i>Modaliteti u EU</i>	70
3.5.6.	<i>Primeri programa dečijih dodataka u pojedinim evropskim zemljama</i>	72
	<i>Velika Britanija</i>	
	<i>Najvažnije karakteristike</i>	
	<i>Holandija</i>	
	<i>Najvažnije karakteristike</i>	
	<i>Slovenija</i>	
	<i>Najvažnije karakteristike</i>	
	<i>Hrvatska</i>	

	Švedska	
	Nemačka	
	Pravni osnov, visina, nadležnost	
	Dokaz	
	Pravo na dečiji dodatak	
	Granice prihoda i zarada	
	Familijarni odnosi	
	Starosna granica	
3.5.7.	Uporedni odnos programa dečijih dodataka u Srbiji i zemljama EU	81
3.5.8.	Sistem finansijske pomoći porodicama sa decom u USA	85
	Pomoć porodicama sa izdržavanom decom – AFDS	
	Zakon o usaglašavanju lične odgovornosti i radnih mogućnosti – PRWORA	
	Promena statusa korisnika socijalne pomoći i njihovo zapošljavanje	
	Briga o deci	
	Očekivani i projektovani efekti	
	Dodatni sigurnosni dohodak (Supplemental Security Income – SSI)	
4.	DEČIJI DODATAK KROZ OGLEDALO BDP I BUDŽETA REPUBLIKE SRBIJE	89
5.	PROGRAM DEČIJIH DODATAKA KROZ INSTITUCIONALNI OKVIR	92
6.	STATISTIKA I ANALIZA PROGRAMA DEČIJIH DODATAKA	97
6.1.	Nominalni iznosi i cenzusi za ostvarivanje prava na dečiji dodatak u odnosu na prihode porodice i potrošačku korpu	117
7.	REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	124
7.1.	Nalazi istraživanja o kadrovskoj strukturi i tehničkoj opremljenosti službi dečije zaštite u opštinama - gradovima	124
7.2.	Razlozi za nepriznavanje prava na dečiji dodatak	125
7.3.	Nalazi istraživanja o strukturi potencijalnih korisnika prava na dečiji dodatak i njihovih porodica, efektima prava na njihovu porodicu i predlozima poboljšanja efekata prava	125
7.3.1.	Starosna struktura, nacionalna pripadnost, obrazovni stepen i zanimanje anketiranih lica	125
7.3.2.	Struktura porodice i uslovi za željeni broj dece	126
7.3.3.	Materijalno stanje anketiranih lica	126
7.3.4.	Dužina trajanja porodijskog odsustva	127
7.3.5.	Obaveze države kod rođenja deteta i osnovni parametri kod ostvarivanja dečiji dodataka	128
7.3.6.	Visina nominalnih iznosa dečijeg dodatka i značaj primanja dečijeg dodatka	129
7.4.	Šta su pokazali rezultati istraživanja	129
8.	KLJUČNI INDIKATORI PERFORMANSI	131

8.1.	Ključni indikatori performansi – BSC metoda	131
8.2.	Strateška mapa	159
9.	GREŠKE UKLJUČENOSTI-ISKLUČENOSTI U PRAVO NA DEČIJI DODATAK.....	161
10.	ANALIZA KORELISANOSTI U SISTEMU DEČIJIH DODATAKA	166
11.	TRANZICIJA POSTOJEĆEG INFORMACIONOG REŠENJA PROGRAMA DEČIJIH DODATAKA KAO MODULA E-UPRAVE U PAMETNU UPRAVU	177
11.1	Uvod	177
11.2.	Opis postojećeg informacionog sistema MINRZS i njegove konsolidacija primenom koncepta arhitekture sistema	182
11.3.	Modul – program dečijih dodataka	194
11.4.	Informaciona podrška programu dečijih dodataka od uvođenja IS 1993. godine do danas	200
11.4.1.	<i>Prvi koncept informacionog sistema za podršku programa dečijeg dodatka iz 1993. godine</i>	200
11.4.2.	<i>Drugi koncept informacionog sistema za podršku programa dečijeg dodatka iz 2002. godine</i>	201
11.5.	Tranzicija e-modula za dečiji dodatak u pametan modul	213
11.5.1.	<i>Virtuelizacija podataka</i>	216
11.5.2.	<i>Softversko rešenje novog modela programa dečijih dodataka</i>	218
12.	PREDLOG NOVOG SELEKTIVNOG MODELA CENZUSA ZA OSTVARIVANJE PRAVA NA DEČIJI DODATAK I VISINA SLEKTIVNIH NOMINALNIH IZNOSA	227
13.	PREGLED ZAKONSKIH PROPISA IZ OBLASTI DRUŠTVENE BRIGE O DECI	233
14.	UPITNIK ZA SLUŽBE DEČIJE ZAŠTITE U OPŠTINAMA-GRADOVIMA REPUBLIKE SRBIJE	234
15.	ANKETA O DEČIJEM DODATKU MAJ 2012. GODINE	235
16.	REZULTATI, DISKUSIJE HIPOTEZA,, ZAKLJUČCI I PREDLOZI	239
16.1.	Rezultati	239
16.2.	Diskusije hipoteza	240
16.3.	Zaključci	240
16.4.	Pravci delovanja u oblasti finansijske Podrške porodicama sa decom	241
16.5.	Predlozi za sprovođenje potpuno novih mera kroz institucionalni okvir, a koje su proizašle iz sprovedenih istraživanja, analiza indikatora performansi i mogućnošću primene novih tehničko-tehnoloških rešenja iz oblasti informacionih tehnologija	242
16.6.	Pravci daljih istraživanja	244
17.	LITERATURA	245
18.	PRILOZI	249
	Tabele	249

1. UVOD

Predmet ove doktorske disertacije jeste analiza postojećeg stanja u složenom sistemu socijalne zaštite i predlog modela nove, pametne tehnološke platforme koja treba da omogućiti efikasniju realizaciju mera socijalne politike u društvu, kao i primena *BSC* (eng. *Balances Scorecard*) metodologije balansiranja (uravnoteženja) performansi sistema, na primeru programa dečijih dodataka.

Ključni indikatori performansi - KPI (Key Performance Indicators) predstavljaju pokazatelje koji se koriste u poslovnim procesima, kako bi se planirali i pratili učinci koji se ostvaruju u institucijama i organizacijama. Problema definisanja ključnih indikatora poslovnih procesa i nadzora nad njihovim ostvarenjem danas je vrlo važan i od ključne je uloge za uspešnost poslovanja i primene zakonske regulative i prikaz njenih efekata kroz koncepte i metodologije kao što su strateške mape, BSC-Balanced Scorecard i dr.

Dečiji dodatak, kao jedan od instrumenta društvene brige o deci i populacione politike, predstavlja veoma značajan oblik državne pomoći siromašnima, imajući u vidu broj korisnika, obim sredstava koja se izdvajaju iz budžeta za te namene i efekte na ublažavanju troškova porodice u podizanju dece, koje se mogu modelirati različitim iznosima ovog davanja prema redosledu rođenja, uzrastu dece, strukturi porodice i porukama o poželjnom broju dece itd.

Od posleratnog perioda pa sve do danas ovaj vid pomoći siromašnima pretrpeo je nekoliko suštinskih zakonskih promena, koje nisu uvek išle u prilog onima za koje su bile i donošene, a to su deca.

Upravo u ovoj disertaciji dat je potpuni osvrt na ceo taj period, kao i efekti donetih zakonskih mera prema definisanim ciljevima, a na osnovu analiza podataka kojima raspolaže Sektor za brigu o porodicu i socijalnu zaštitu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije (u daljem tekstu MINRZS) i sprovedenog istraživanja u svim opštinskim službama dečije zaštite koje rade poverene poslove ovog Ministarstva.

Svrha ove disertacije je da se trajanje zakonskih normi za prava na dečijim dodatak u pojedinim vremenskim periodima prikaže sa svim pozitivnim i negativnim efektima na siromaštvo dece, natalitet i fertilitet, te da se na osnovu sprovedenih analiza, statističkih podataka, indikatora performansi, ekonomske snage države, predlože adekvatne zakonske mere za što efikasnije sprovođenje populacione politike i zaštite dece od siromaštva, odnosno porodice kroz vrlo značajnu ulogu dečijeg dodatka. Naravno, sve navedeno sprovedeće se putem vrlo snažne informacione podrške, bez koje je nezamislivo ostvariti bilo kakav uspeh reforme programa dečijeg dodatka, a posebno sa osvrtom na detaljnu analizu postojećeg sistema i integrisanja podataka sa različitih softverskih platformi drugih informacionih sistema državnih organa (Poreske uprave, MUP-a, PIO fonda, Nacionalne službe za zapošljavanje, CROSO-a, RGZ-a, Ministarstva prosvete i nauke i dr.) u jedinstven informacioni sistem za podršku programa dečijih dodataka. Na ovaj način postiže se znatno efikasniji servis građana, veća transparentnost i potpuna kontrola i bezbednost podataka, a time bi se mogla donositi i adekvatnija zakonska rešenja u interesu građana (Klipa Đ., & Bojović Ž., & Delić V., & Trpovski Ž., 2017).

Posmatrajući kategoriju siromaštva u društvu kao relativan pojam, može se tvrditi da su porodice sa decom siromašnije, jer pripadaju mlađem delu populacije. Shodno tome, mlađi deo populacije manje i zarađuje, posmatrajući iz ugla životnog ciklusa. Mladi roditelji sa relativno nižim prihodima na početku radne karijere, odriču se ili prihvataju slabije plaćene poslove radi brige o deci.

U tom momentu treba da nastupi država sa svim svojim merama podrške, a u skladu sa ulogom koju ima i da olakša preraspodelu sredstava koja će omogućiti veću potrošnju u periodu životnog ciklusa kada su potrebe veće (zbog prisustva dece), a ukupni prihodi manji.

Ovo je vrlo kompleksna materija, jer sadrži nekoliko bitnih relevantnih faktora koji se ne mogu isključiti, a koji direktno utiču na visinu i obim obuhvata korisnika dečijeg dodatka, kao što su: finansijske mogućnosti države, pravilna ciljanost korisnika, neuređenost i neusklađenost svih baza podataka ili izvora informacija, promene više zakonskih akata u različitim oblastima u cilju ujedinjavanja zakonskog osnova i ažurnosti podataka.

Do sada je bilo vrlo malo istraživanja na ovu vrlo kompleksnu temu od strane relevantnih državnih institucija Republike Srbije koje bi trebalo da se bave više ovom temom, izuzimajući nekoliko vrlo kvalitetnih studijskih i naučnih istraživanja Matković, Gavrilović, Mijatović, Todorović, Macura, Rašević i Penev.

U ovoj disertaciji dat je osvrt na vrlo važnu društvenu ulogu programa dečijih dodataka, koji znatno utiču na socijalno-ekonomski status porodice i efekte koje bi on trebao imati u populacionoj politici države. Bez prejudiciranja rešenja i zaključaka, konkretnim podacima, potrebno je skrenuti pažnju svim nadležnim institucijama i kompetentnim pojedincima, kako bi svojim angažovanjem doprineli nalaženju optimalnih rešenja aktuelnih problema o ovoj oblasti, prvenstveno smanjenju siromaštva i značajnijem povećanju prirodnog priraštaja stanovništva (*Šobot, 2004*).

Podaci koji se koriste u ovoj disertaciji potiču iz različitih izvora. Podaci iz perioda pre 1994.godine uzeti iz arhiva isplata prava (isplata se vršila preko opštinskih službi dečije zaštite sa ograničenim merama jedinstvene kontrole), a od 1994.godine uspostavljen je informacioni sistem MINRZS sa centralizovanom isplatom prava na dečiji dodatak, prvo putem poštanskih uputnica, a potom, od 2002.godine, putem direktne isplate na račune korisnika u bankama, tako da su sve ostale analize sistema dečije zaštite vršene direktno iz baza podataka informacionog sistema MINRZS.

Sprovođenje navedene politike, odnosno svih proizašlih mera jedino je moguće uspešno realizovati putem adekvatnog informacionog sistema primenom savremenog ICT-a i definisanih standarda. U cilju te primene, neophodno je izvršiti unapređenje postojećeg informacionog sistema, kako bi se postigli što bolji efekti definisanog zadatka.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Problem istraživanja u ovoj doktorskoj disertaciji je adekvatnost i efektivnost programa dečijih dodataka prema postojećoj zakonskoj regulativi na sprovođenje socijalne i populacione politike Republike Srbije. U vezi sa tim, poseban problem predstavlja potreba definisanja odgovarajućeg skupa karakteristika (performansi) koje određuju adekvatnost i efektivnost sistema za realizaciju program dečijih dodataka i mernih veličina (KPI - Key Performance Indicators) koje služe za izračunavanje nivoa performansi i predstavljaju osnovu upravljanja navedenim sistemom.

U neposrednoj vezi sa tim problemom, uticaj razvijenosti informacionog sistema za podršku programu dečijih dodataka, njegovo modeliranje u skladu novim tehničko-tehnološkim rešenjima, kao i pravilno definisanje indikatora performansi, je od značaja i može znatno olakšati rešenje tog problema.

Predmet istraživanja su svi činioци u programu dečijih dodataka – Sektor za brigu o porodici i socijalnu zaštitu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije i sve

opštinske službe dečije zaštite koje rade poverene poslove ovog Ministarstva. Posredno, u smislu obuhvata i analize podataka, predmet istraživanja su i korisnici dečijeg dodatka.

U delu koji se odnosi na integrisanje podataka drugih informacionih sistema državnih organa (Poreske uprave, MUP-a, PIO fonda, Nacionalne službe za zapošljavanje, CROSO i dr.) u jedinstven IS za podršku programa dečijih dodataka, tranzicije postojećeg informacionog sistema za podršku programu dečijih dodataka kao modula e-uprave u pametnu upravu, predmet istraživanja, u neophodnoj meri, obuhvata i navedene državne organe.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je definisanje performansi sistema za realizaciju program dečijih dodataka i relevantnih indikatora performansi - KPI, putem kojih će se ostvariti:

- Bolja targetiranost korisnika prava na dečiji dodatak,
- Doprinos podsticanju nataliteta kroz predlog novih zakonskih mera,
- Definisanje stvarnog i potrebnog fertiliteta,
- Transparentnost i ažurnost podataka u informacionim sistemima državne uprave radi njihove potpune primene u sprovođenju programa dečijeg dodatka,
- Veći obuhvat korisnika prava,
- Značajnija finansijska podrška porodicama s decom, pravednijom raspodelom budžetskih sredstava korisnicima prava na DD,
- Obezbeđenje uslova za veću transparentost korišćenja budžetskih sredstava za program dečijih dodataka, a posebno u odnosu na ukupnu raspodelu budžetskih sredstava,
- Smanjenje koruptivnih radnji povećanom kontrolom u sistemu.

1.3. Hipoteze istraživanja

Na osnovu navedenog problema, predmeta i ciljeva istraživanja mogu se postaviti dve osnovne hipoteze **H-A** i **H-B** i izvršiti njihova konkretizacija u deset posebnih hipoteza **H1-H10**.

Hipoteza **H-A** je vezana za indikatore performansi koji utiču na sistem društvene brige o deci, kao i način na koji on doprinosi ostvarivanju ciljeva populacione i socijalne politike. Sistem društvene brige o deci uslovljen je društvenim prilikama, vladajućom ideologijom i politikom, kao i materijalnim mogućnostima društvene zajednice. Kao deo institucionalnog okruženja, on ima direktan uticaj na kvalitet svakodnevnog života dece i roditelja i može doprinosti olakšanju tereta roditeljstva, a time i realizaciji ciljeva populacione politike, koji su osnovi njegove transformacije (Gavrilović, 1998). U navedenom smislu hipoteza **H-A** glasi:

Promenom načina upravljanja i postojeće zakonske regulative, zasnovanoj na uspostavljanju ključnih indikatora performansi - KPI, a time i unapređenja kvaliteta procesa u sistemu dečije zaštite na nacionalnom i lokalnog nivou organizacije i upravljanja, doći će do efikasnije i efektivnije realizacije mera socijalne i populacione politike.

Hipoteza **H-B** je vezana za stepen razvijenosti informacionog sistema za podršku programa dečijih dodataka, kao i uspostavljanje interoperabilnosti unutar i između državnih organa u cilju obezbeđenja usklađenosti poslovnih procesa u skladu sa evropskom praksom pružanja javnih usluga, poštujući politiku bezbednosti, privatnosti, čuvanja i arhiviranja podataka o ličnosti. U navedenom smislu hipoteza **H-B** glasi:

Modelovanjem podataka i unapređenjem postojećeg informacionog sistema primenom novih tehničko-tehnoloških rešenja i standarda, povezivanja i razmene podataka sa informacionim sistemima ostalih državnih organa, stvoriće se uslovi za realizaciju potrebnih mera socijalne i populacione politike, a posebno razvoj novog modela za upravljanje programom dečijih dodataka i sistemom socijalnih davanja u celini.

Obe postavljene osnovne hipoteze su u neposrednoj ulozi naučnog i društvenog doprinosa ciljevima istraživanja u ovoj doktorskoj disertaciji.

Posebne hipoteze, kojima se detaljno razrađuju osnovne hipoteze, a koje se odnose na pojedinačne dimenzije definisanog predmeta istraživanja su:

H1 *Program dečijih dodataka u okviru sistema socijalne zaštite u svom razvoju je menjao sadržaje, oblike i organizaciju, te se konceptijski uglavnom prilagođavao ostvarivanju trenutno aktuelnih ciljeva populacione politike;*

H2 *Program dečijih dodataka više ispunjava svoju društvenu funkciju, ukoliko ima veći obuhvat dece koja ga primaju, ukoliko su njime bolje zadovoljene potrebe porodice i ukoliko su primanja po osnovu dečijeg dodatka stabilna, redovna i usklađena sa potrebama porodice;*

H3 *Važeći program dečijih dodataka po svojoj koncepciji i sadržini ne zaostaje za sistemima podrške porodici u drugim razvijenim zemljama;*

H4 *Siromaštvo države ograničava budžetska sredstva i određuje obuhvat programom i nivo novčanih sredstava za dečije dodatke;*

H5 *Kvalitet i dostupnost tačnih podataka presudno utiču na ostvarivanje prava, odnosno na pravilnu ciljanost korisnika;*

H6 *Izgrađenim informacionim sistemom za podršku programu dečijih dodataka postiže se njihova efikasnost i efektivnost, odnosno brža i kvalitetnija usluga građanima;*

H7 *Postoji ograničenost, u broju i stepenu stručnosti, kapaciteta ljudskih resursa u lokalnoj administraciji za podršku programu dečijih dodataka;*

H8 *Uspostavljanjem ključnih indikatora performansi - KPI i izgradnjom informacionog sistema za podršku programu dečijih dodataka postići će se integrisana kontrola i transparentnost sistema;*

H9 *Moguće je stvaranje uslova za povezivanje informacionog sistema podrške programu dečijih dodataka sa ostalim informacionim sistemima državne uprave;*

H10 *Integrisani informacioni sistem za podršku programu dečijih dodataka podiže nivo bezbednosti i zaštite podataka.*

1.4. Metodologija istraživanja

Karakter predmeta istraživanja podrazumevao je multidisciplinarni i interdisciplinarni pristup, što je izrazito usložnjavalo upotrebu različitih i komplementarnih metoda, kao i različitih tehnika prikupljanja podataka.

Od osnovnih naučnih metoda primenjene su metode analize i sinteze, indukcije i generalizacije. Od opšte naučnih metoda primenjena je statistička metoda, metoda modelovanja i komparativna metoda.

Neposredna realizacija istraživanja izvršena je primenom sledećih posebnih metoda: analiza sadržaja, neposredno posmatranje i metod ispitivanja, uz primenu sledećih metodoloških postupaka: ankete i intervjua.

Sprovođenje istraživanja zasnivalo se na naučnim metodama koje treba da obezbede sistematičnost, objektivnost i pouzdanost pristupa. BSC metodologija balansiranja indikatora performansi sistema socijalne zaštite bila je korišćena kao generalni metod, a uzorak istraživanja fokusiran je na dečiji dodatak kao studiju slučaja i najsloženiji deo sistema socijalnih davanja.

Značajno je bila zastupljena metoda modelovanja, koja je podrazumevala da se stvaran sistem predstavlja matematičkim modelom. U ovom slučaju, to se odnosi na model sistema socijalne zaštite (studija slučaja urađena je detaljno za program dečijeg dodatka, kao segmenta socijalne zaštite), koji takođe obezbeđuje matematički model za procenu validnosti istraživačkih hipoteza. Prikupljanjem podataka iz programa dečijeg dodatka i anketiranjem podnosilaca zahteva za dečiji dodatak sakupljen je reprezentativni uzorak za istraživanje i testiranje predloženog modela koji je detektovao segmente sistema socijalne zaštite koji odstupaju od modela čime je izvršena verifikacija predloženog modela za analizu sistema socijalne zaštite. Metodom sinteze izvršeno je objedinjavanje pojedinačnih zaključaka o ponašanju delova sistema pod uticajem različitih faktora.

U završnoj fazi disertacije korišćen je metod eksperimenta i kros-validacije (statistička metoda u kojoj se raspoloživi skup podataka podeli u skup za učenje i skup za testiranje) od čije uspešnosti zavisi rezultat istraživanja i ispravnost predloženog pristupa. Metod generalizacije je osnovni pristup, pošto se teži realizaciji opšteg modela sistema socijalne zaštite. Rezultati prototipskog sistema se ostvaruju u realnom okruženju nad jednostavnijim domenima (konkretno na programu dečijeg dodatka) sa ciljem generalizacije za opšti model koji će moći da se, uz određene modifikacije, primeni na druge segmente složenog sistema socijalne zaštite. Pristup nije ograničen na konkretni domen – razvija se opšti model koji može da se primeni na različite segmente sistema socijalne zaštite, pa i druge slične složene sisteme. Prototipski sistem je ilustrovan za izabran domen socijalne zaštite u okviru programa dečijeg dodatka. Eksperimentalna provera rezultata istraživanja je vezana za završnu fazu izrade disertacije.

Izvori podataka bili su: zakonska i druga normativno-pravna dokumenta, stručna i naučna literatura iz oblasti društvene brige o deci, statistički podaci, studijske analize, izveštaji i informacije pripremani za nadležne institucije i organe, podaci iz baza podataka informacionog sistema MINRZS i dr.

Standardni pristup u istraživanju ove vrste zasniva se na korišćenju anketa o domaćinstvu, kao što su Studija o životnom standardu (2002 - 2007.godine), Anketa o prihodima domaćinstva (2006 - 2012. godine) koje sprovodi RZS (Republički zavod za statistiku). Takve ankete obuhvataju uglavnom sve grupe podataka koji su potrebni za analizu dečijih dodataka i njegovih efekata: o prihodima i rashodima stanovništva i položaju različitih kategorija stanovništva, o socijalnim programima i njihovom uticaju na stanovništvo, o regionalnim razlikama, o stambenim prilikama, o demografskim, ekonomskim i socijalnim karakteristikama stanovništva i slično.

Korišćeni su i zvanični podaci Republičkog PIO fonda o visini penzija, kao jednog od osnova stalnih prihoda porodice i podaci Poreske uprave o strukturi visine prihoda iz radnog odnosa.

1.5. Naučna opravdanost istraživanja

Ovo istraživanje proisteklo je iz evidentne potrebe za transformacijom e-uprave u pravcu pametne uprave po uzoru na primere dobre prakse u svetu koji se baziraju na novim IKT. Višedecenijsko iskustvo u IT sektoru resornog ministarstva za socijalnu politiku u Srbiji, omogućilo je sagledavanje efektivnosti i adekvatnosti programa dečijih dodataka prema postojećoj zakonskoj regulativi na sprovođenje socijalne i populacione politike države.

Uticaj razvijenosti informacionog sistema za podršku programu dečijih dodataka, mogućnosti njegovog modeliranja shodno novim tehničko-tehnološkim rešenjima, kao i pravilno definisanje indikatora performansi, omogućilo je sistematsko istraživanje u pravcu rešenja uočenih problema.

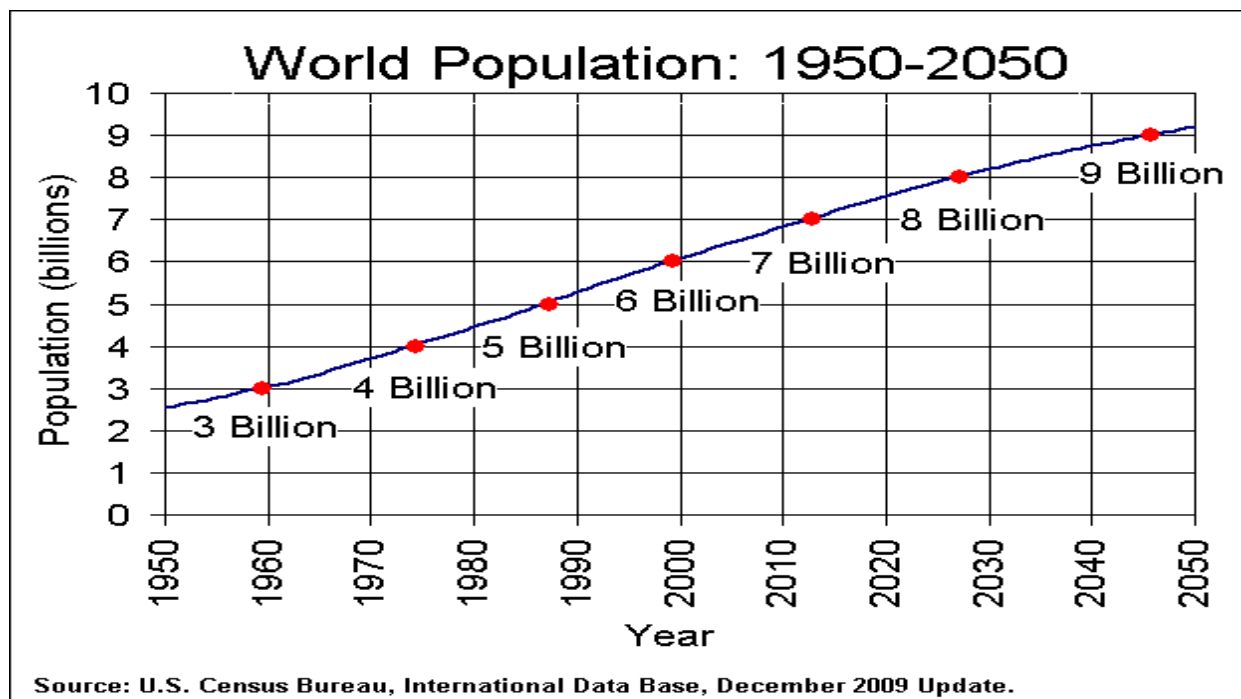
Kroz naučnu kritiku, stručnu ocenu, promenu zakonske regulative, primenu novih informaciono-komunikacionih tehnologija i rešenja, treba postići DVA osnovna strateška državna cilja – finansijska podrška i zaštita porodica s decom i podsticanje nataliteta, tj. ovi strateški ciljevi treba da proizađu iz primene ovih istraživanja u društvenoj praksi.

2. POPULACIONA STATISTIKA I SIROMAŠTVO U SVETU, EU I SRBIJI

2.1. Svetska populacija i populacija u EU

Prema postojećim procenama na svetu živi oko 7,5 mlrd stanovnika (*Grafikon br.1*) od čega oko 1,2 mlrd u Africi, 450 miliona u Latinskoj Americi, 580 miliona u Severnoj Americi, u Aziji 4,5 mlrd, u Evropi 730 miliona i u Oceaniji 40 miliona stanovnika.

Grafikon br.1 Statistika stanovništva-svetska populacija (apsolutni iznosi 1950.-2050.godine)

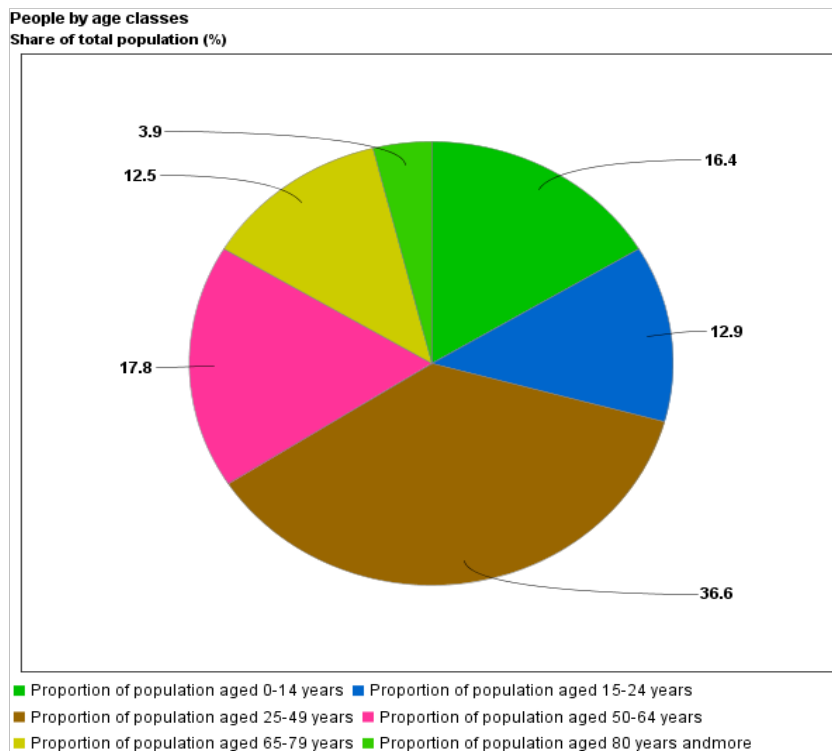
Izvor: USA Census Bureau

Analizirajući starosnu strukturu stanovništva u EU (*Grafikon br.2*) uviđamo da je najveći procenat starosti stanovništva između 25-49 godina (36,6%), a najmanji preko 80 godina (3,9%). Procenat stanovnika između 50-64 godine starosti je 17,8%, a 16,4% je procenat stanovnika između 0-14 godina. Procenat smanjenja stanovništva u zemljama EU i zemljama van nje naglo pada od 2007. godine (*Grafikon br.3*), što je odraz smanjenja nataliteta u skoro svim zemljama.

Posmatrajući Evropu iz demografskog ugla, kao jednu celinu, usled pada nataliteta, odnosno nedovoljnog rađanja u razvijenim zemljama, uočavamo i njegove posledice. Udeo evropske populacije sa 733 miliona stanovnika 2007. godine u svetskom stanovništvu je svega 10,3%, što je u globalnom kontekstu marginalna veličina. Neuporedivo važnije demografsko ograničenje Evrope je starost njenog stanovništva. Evropa je moderno populaciono staro društvo sa preko 120 miliona stanovnika starijih od 65 ili više godina (*Pison, 2007*).

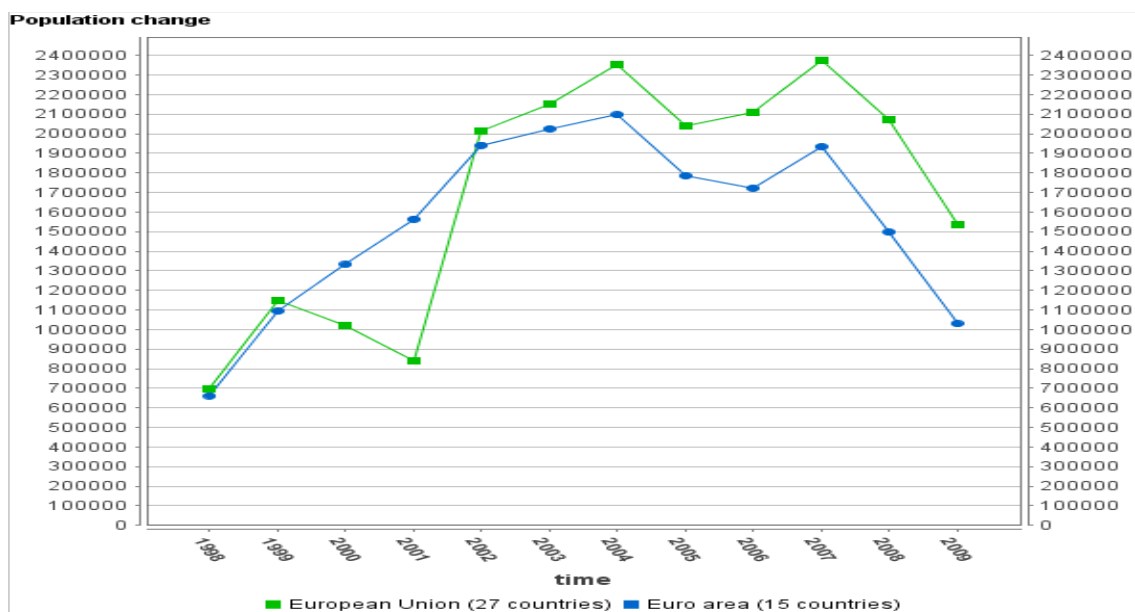
Projekcijom UN u Evropi će se tokom narednih decenija intenzivirati proces populacionog starenja i smanjivati broj stanovnika. Sredinom ovoga veka, 2050. godine, broj stanovnika će se smanjiti za čak 10 procenata, tj. na 664 miliona. Gotovo svaki treći stanovnik Evrope (34,5%) biće star šezdeset ili više godina, odnosno svaki deseti Evropljanin imaće osamdeset i više godina. Udeo lica mlađih od 15 godina iznosiće 14,6%. (*United Nations, 2007*).

Grafikon br.2 Starosna struktura EU

Izvor: EUROSTAT

Grafikon br.3 Promena u broju stanovnika EU (27 zemalja) i Euro-zemlje (15)

Izvor: EUROSTAT

Natalitet u zemljama EU konstantno opada, posebno u onim najrazvijenijim. U periodu 1960 - 1965. godine u 27 zemalja ovog regiona rađalo se godišnje 7.609.000 dece, 1980 - 1985. godine 6.130.000 dece, a u periodu 2000 - 2005. godine rodilo se samo 5.072.000 dece (u istom periodu u Africi, na primer godišnje se rađalo više od šest puta, tačnije 32.816.000 dece, u Indiji preko 27.000.000 dece, dok u Aziji preko 76.000.000 dece).

Opšta stopa nataliteta u EU u 27 zemalja u periodu od 2000. do 2005. godine iznosila je 10,4 promila. To je i najniža vrednost u poređenju sa prethodnim godinama (na primer 1960 - 1965. godine iznosila je 18,3 promila; 1980 - 1985. godine 13,3 promila. itd.). To je dvostruko niži natalitet nego što je svetski prosek (21 promil u periodu 2000 - 2005. godine). U Africi je opšta stopa nataliteta u istom periodu, 2000 - 2005. godine, skoro četiri puta veća.

Prema poslednjim podacima iz 2014. godine, prosečna stopa rađanja u zemljama EU bila je 10,1 beba na 1000 stanovnika, u istom periodu stopa umiranja bila je 9,78 na 1000 stanovnika, što znači da znatnijeg prirodnog priraštaja stanovništva nema.

U svim zemljama EU evidentne su i negativne demografske promene u pogledu promena forme ponašanja mladih koje se ispoljavaju kroz: odlaganje rađanja dece i zasnivanje porodice, nestabilnosti brakova, lični životni konformizam, visoko učešće u strukturi stanovništva samohranog roditeljstva, svođenje porodičnih domaćinstava na jednu generaciju, odsustvo solidarnosti prema ostarelim članovima porodice itd. Prema sprovedenim i dosta pouzdanim empirijskim istraživanjima, utvrđeno je da se čak jedna trećina samohranih roditelja nalazi u riziku od siromaštva i socijalne izolacije. U 2009. godini više od 12% stanovnika EU živi sama (većinom su to stare osobe, naročito u severnim delovima Evropske unije), dok je pre dvadesetak godina samačkih domaćinstava bilo samo 8% (Lakićević, 2010).

2.2. Stanovništvo Srbije između dva popisa 2002 - 2011. godine

Popis stanovništva ima vrlo važnu ulogu u statistici, jer predstavlja osnovni izvor podataka o ukupnom broju, teritorijalnom rasporedu i osnovnim karakteristikama lica i domaćinstava u Republici Srbiji.

U periodu nakon Drugog svetskog rata u Republici Srbiji sprovedeno je osam popisa: 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002 i 2011 godine. Prema poslednjem popisu iz 2011.godine broj stanovnika Srbije je 7.186.862 lica. Stopa rasta stanovništva u odnosu na prethodnu godinu je negativna i iznosi -4,0 na 1.000 stanovnika. Prema podacima vitalne statistike **stopa prirodnog priraštaja je -4,8 dok je stopa nataliteta 9,4, a stopa mortaliteta 14,2.**

Zbog trenutne političke situacije, Republički zavod za statistiku ne raspolaže, od 1999. godine, pojedinim podacima za AP Kosovo i Metohiju, tako da oni nisu sadržani u obuhvatu podataka za Republiku Srbiju (ukupno).

Takođe, svi relevantni pokazatelji o stanovništvu, kao i procene stanovništva, izračunati su na osnovu ovako iskazanih podataka.

Prema podacima popisa iz 2002.godine broj stanovnika Srbije je 7.498.001 (*Tabela br.1*) što u odnosu na broj domaćinstava 2.521.190 čini 2,97 članova po domaćinstvu, od čega je 1,6 dece do 18 godina, a ostalo su odrasli članovi. U proseku 0,8 odraslih članova porodice radi, a 0,77 odraslih članova prima penziju. Uzimajući u obzir prosečnu zaradu i penziju dolazimo do podatka o prosečnim prihodima domaćinstva u iznosu od oko 55.000 dinara.

Tabela br.1 Struktura stanovništva Srbije prema popisu iz 2002.godine

Broj stanovnika Srbije 2002. godine										
7.498.001										
Starosna struktura										
od 0-18	19-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65-74	75-84	85+	nepoznato
1.573.290	611.560	504.566	962.456	1.153.381	960.538	443.784	847.690	348.016	44.799	47.921
Procenat u odnosu na ukupan broj stanovnika										
21%	8%	6.8%	12.9%	15.5%	12.8%	5.9%	11.3%	4.6%	0.6%	0.6%

Struktura porodica u RS 2002. godine (deca 0-27. godina)						
bez dece (ili su sva deca starija od 27.g.)	sa 1 detetom	sa 2 deteta	sa 3 deteta	sa 4 deteta	sa 5 i više dece	Ukupno
682.960	728.635	684.409	98.346	15.053	5.869	2.215.272
30.8%	32.9%	30.9%	4.4%	0.7%	0.3%	100%
Struktura porodica u RS 2002. godine (deca 0-18. godina)						
sa 1 detetom	sa 2 deteta	sa 3 deteta	sa 4 deteta	sa 5 i više dece	Ukupno	
461.226	433.231	62.253	9.528	3.715	969.953	
Broj dece u porodici u RS 2002. godine (deca 0-27. godina)						
bez dece	sa 1 detetom	sa 2 deteta	sa 3. deteta	sa 4. deteta	sa 5 i više dece	Ukupno
0	728.635	1.368.818	295.038	60.212	32.279	2.484.982
Broj dece u porodici u RS 2002. godine (deca 0-18. godina)						
0	461.226	866.462	186.759	38.112	20.731	1.573.290
Broj dece prema uzrastu u RS 2002. godine						
0-4	5-9	10-14	15-18	19-24	25-27	Ukupno
342.344	394.596	439.830	396.520	611.560	300.132	2.484.982
0-18				19-27		0-27
1.573.290				911.692		2.484.982

Struktura domaćinstva u RS prema broju članova 2002. godine							
sa 1 članom	sa 2. člana	sa 3. člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 članova	sa 7 i više	Ukupno
504.775	625.301	480.181	535.963	205.979	111.689	57.302	2.521.190
20%	24.8%	19.1%	21.3%	8.2%	4.4%	2.2%	100%

Izvor: RZS

Popisom iz 2011.godine slika strukture stanovništva Srbije se izmenila (Tabela br.2), nažalost u negativnom smislu. I dalje prevladava broj samačkih domaćinstava (22,3%) i domaćinstava sa dva člana (25,6%) u kojima živi skoro 50% populacije. U odnosu na popis iz 2002.godine broj tih domaćinstava se povećao za 5,6%. Broj domaćinstava sa tri člana smanjen je za 0,9%, a broj domaćinstava sa četiri člana smanjen je čak za 15%. Za 4% smanjen je broj domaćinstava sa pet članova, dok je broj domaćinstava sa šest i više članova smanjen za oko 2%.

Dakle sve više je samačkih domaćinstava ili domaćinstava sa dva člana (najčešće odrasla lica), a smanjuje se broj domaćinstava sa više članova, odnosno domaćinstava sa decom. Posebno je **ugrožena četveročlana porodica** koja je inače bila osnovna struktura porodice u društvu (roditelji sa dvoje dece) gde je broj tih porodica drastično **opao, čak za 15%**.

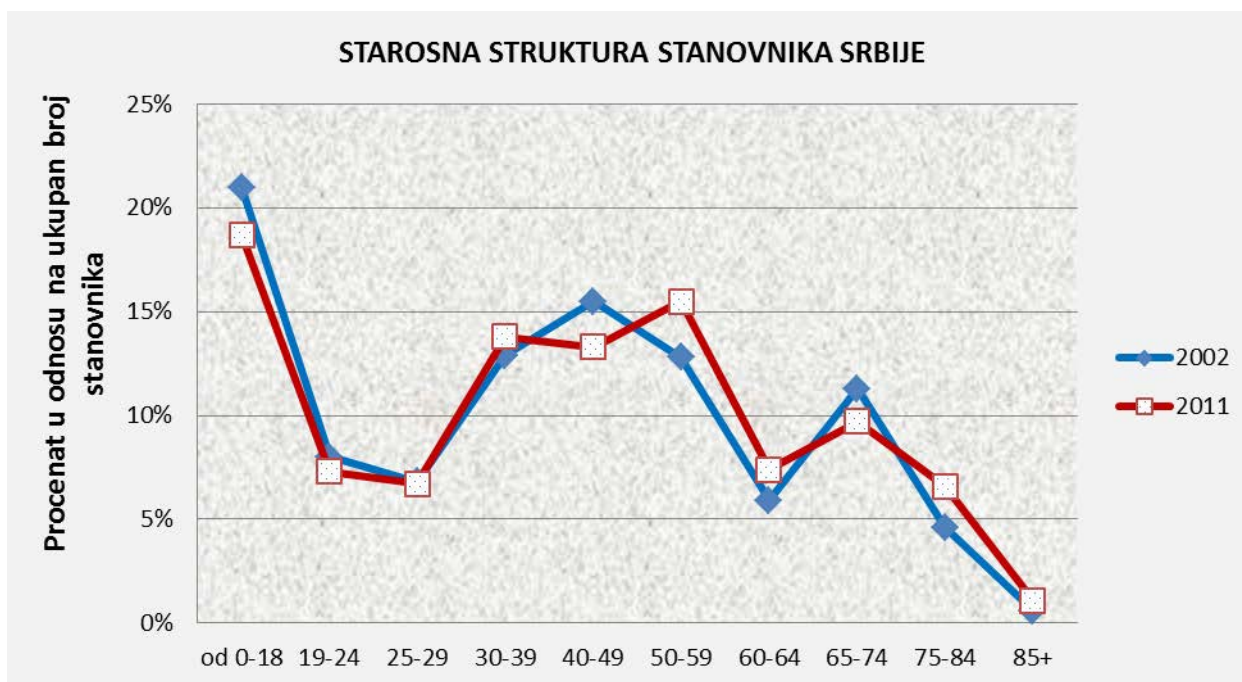
Tabela br.2 Struktura stanovništva Srbije prema popisu iz 2011. godine

Struktura porodica u RS (deca 0-27.g.) 2011. godine							
bez dece (ili su sva deca starija od 27 godina)	sa 1 detetom	sa 2 deteta	sa 3 deteta	sa 4 deteta	sa 5 i više dece	Ukupno	
658.815	764.546	591.114	97.267	14.875	5.155	2.125.772	
30.99%	35.97%	27.81%	4.58%	0.70%	0.24%	100%	
Struktura porodica u RS (deca 0-18. godina) 2011. godine							
sa 1 detetom	sa 2 deteta	sa 3 deteta	sa 4 deteta	sa 5 i više dece	Ukupno		
402.274	334.515	62.543	10.604	3.619	813.555		
Broj dece u porodici u RS (deca 0-27. godina) 2011. godine							
bez dece	sa 1 detetom	sa 2 deteta	sa 3. deteta	sa 4. deteta	sa 5 i više dece	Ukupno	
0	764.546	1.182.228	291.801	59.500	27.622	2.325.697	
Broj dece u porodici u RS (deca 0-18. godina) 2011. godine							
0	402.274	669.030	187.629	42.416	20.101	1.321.450	
Broj dece u porodici prema uzrastu u RS 2011. godine							
0-6	7-14	15-18	19-24	25-27	Ukupno		
462.376	552.100	306.974	417.703	160.474	1.899.627		
0-18				19-27	0-27		
1.321.450				578.177	1.899.627		
Struktura domaćinstva u RS prema broju članova 2011. godine							
sa 1 članom	sa 2. člana	sa 3. člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 članova	sa 7 i više	Ukupno
555.467	638.091	476.642	454.127	197.506	106.146	59.907	2.487.886
22.33%	25.65%	19.16%	18.25%	7.94%	4.27%	2.41%	100%

Broj stanovnika Srbije 2011. godine										
7.186.862										
Starosna struktura 2011. godine										
od 0-18	19-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65-74	75-84	85+	nepoznato
1.321.450	521.625	480.286	990.296	953.914	1.116.623	528.414	693.586	475.180	81.550	23.938
Procenat u odnosu na ukupan broj stanovnika 2011. godine										
18.4%	7.3%	6.7%	13.8%	13.3%	15.5%	7.4%	9.7%	6.6%	1.1%	0.3
Ukupno zaposlenih				Ukupno nezaposlenih				Ukupno penzionera		
1.746.138				836.000				1.689.225		

Izvor: RZS

Grafikon br.4 Starosna struktura stanovnika Srbije 2002 - 2011. godine

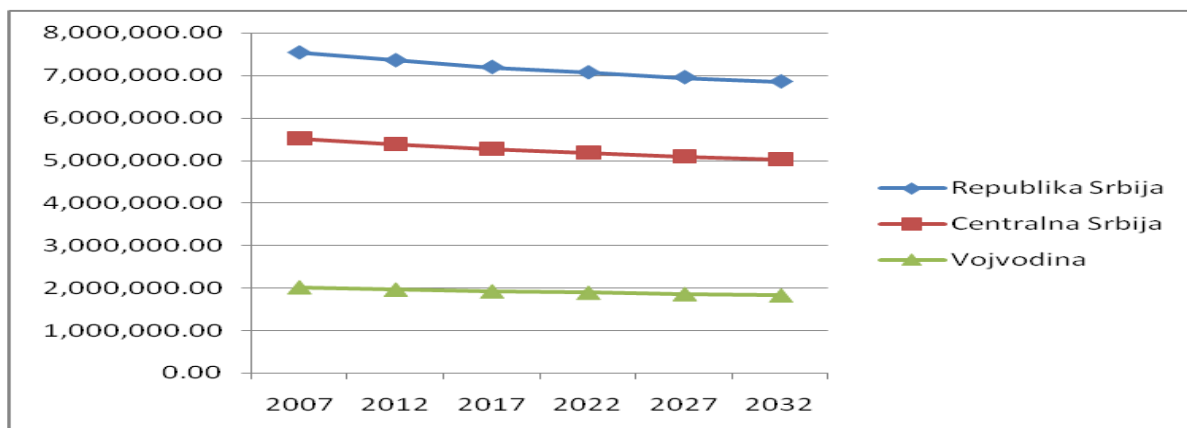

Upoređujući period između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine (Grafikon br.4) u odnosu na starosnu strukturu stanovništva, vidljiv je pad broja stanovnika starosti između 30 i 50 godina i porast broja stanovnika preko 50 godina, što se može tumačiti da je **radno sposobno stanovništvo** u najboljim godinama života i radnog stvaralaštva **napustilo zemlju**, a da kao nacija starimo.

U periodu između dva popisa stanovništva (2002 - 2011. godine), broj stanovnika se smanjio za blizu 311.000, dok je prosečna godišnja stopa rasta iznosila -4,0 na 1000 stanovnika. Udeo stanovništva u tom periodu mlađeg od 19 godina i starijeg od 65 godina u ukupnom stanovništvu kretao se: procenat mladih (0-18) pao je sa 21% u 2002. godini na 18,5% u 2011. godini, dok je procenat starih 65 i više porastao sa 16,5% (2002. godine) na 17,3% (2011. godine). Radni kontingent stanovništva (15-64) neznatno se uvećao, od 67,3% (2002. godine) na 68,0% (2011. godine).

Prema projekciji kretanja stanovništva Srbije **u narednih 20 godina** vidljiv je drastičan pad broja stanovnika, **čak ispod 6.000.000**, a posebno u centralnoj Srbiji (Grafikon br.5).

Grafikon br.5 Projekcija kretanja stanovništva Srbije u narednih 20 godina

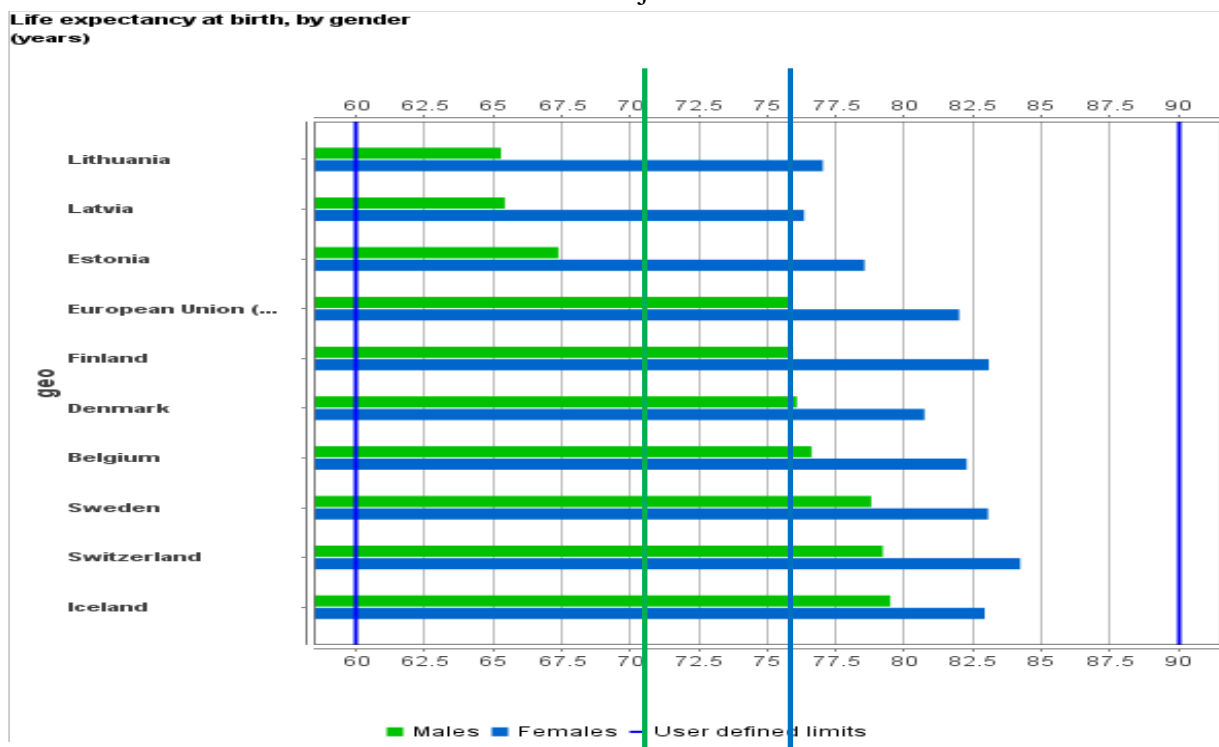
Izvor:

Izvor:RZS

Prosečna starost stanovništva Srbije porasla je od 40,2 godina (2002. godine) na 41,4 (2011. godine). Prosečan životni vek muškog i ženskog stanovništva u Srbiji (Grafikon br.6) produžen je u poslednjih devet godina za 1,7 godinu (sa 69,7 na 71,4 godinu kod muškaraca, a sa 75,0 na 76,6 godine kod žena).

Grafikon br.6 Srednje trajanje života u Evropi i Srbiji

Srbija

Izvor: EUROSTAT; RZS

U istom periodu (2002 - 2011. godine), stopa nataliteta je smanjena sa 10,4 na 9,4. Udeo žena u fertilnom periodu u ukupnom stanovništvu je sa 24,1% opao na 23,0% ili za 7,3 indeksna poena u periodu 2002 - 2011. godine.

Porasla je stopa smrtnosti sa 13,7 na 14,2 umrlih na 1.000 stanovnika, a značajno je smanjen mortalitet odojčadi sa 10,1 na 6,7 umrle odojčadi na 1.000 živorođenih.

Što se tiče **stope ukupnog fertiliteta**, ona je ispod praga proste reprodukcije i za poslednjih deset godina je smanjena sa 1,6 na **1,4 deteta po ženi** (od 2005. godine iznosi 1,4).

Početakom 80-tih godina, posebno u Vojvodini, evidentne su depopulacione tendencije stanovništva sa negativnim prirodnim priraštajem i negativnom stopom rasta, a u centralnoj Srbiji početkom 90-tih.

Osnovna karakteristika kretanja projektovanog stanovništva Srbije 2007 - 2032. godine, jeste odvijanje procesa depopulacije (*Grafikon br.5*). Naime, broj stanovnika Srbije 2032.godine bio bi znatno manji nego 2007. godine i stoga bi Srbija bila tipično područje negativnog prirodnog priraštaja, sa tendencijom demografskog starenja stanovništva. U tom periodu od trideset godina, udeo lica starijih od 65 godina povećao bi se sa 17% na 22%. Na završetku projekcionog perioda od pet godina, skoro svaki četvrti stanovnik bio bi stariji od 65 godina, a stopa demografske zavisnosti starijeg stanovništva porasla bi sa 25% na 33%.

Posmatrajući statistiku brakova u 2010. godini, evidentno je smanjenje broja zaključenih brakova za 2,8% u odnosu na 2009. godinu (sa 36.853 registrovanih brakova u 2009. godini na 35.815 u 2010. godini). Prosek godina starosti prilikom stupanja u brak iznosi 29 godina za žene i 33 godine za muškarce (nepromenjen u odnosu na prethodnu godinu). Broj razvedenih brakova u 2011. godini bio je 8.251, a 2015. godine 9.381 ili za 1.130 više, odnosno za 13%, što je veliko povećanje samo za pet godina. Prosek godina starosti prilikom razvoda braka za žene je 39 godina, a za muškarce 42 godine. Prosečno trajanje razvedenog braka za 2010. godinu iznosi 12,5 godina, kao i u prethodnoj 2009. godini. U Republici Srbiji broj sklopljenih brakova je u blagom opadanju u periodu od 2002 do 2010. godine. U 2010. godini na 1.000 stanovnika sklopljeno je pet brakova, što je manje u odnosu na broj brakova u popisnoj 2002. godini kada je sklopljeno šest brakova na 1.000 stanovnika. Broj razvedenih brakova na 1.000 stanovnika u 2010. godini je nepromenjen u odnosu na 2002. godinu i iznosi jedan razvedeni brak na 1.000 stanovnika (*Statistički godišnjak RZS, 2010*). Takođe, **broj sklopljenih brakova u Srbiji**, u posmatranom periodu od skoro 60 godina, **opao je sa 14 na 5 na 1.000 stanovnika**, a broj razvedenih je oscilirao od 1,5 do 2 na 1.000 stanovnika, da bi 2011. godine iznosio jedan brak na 1.000 stanovnika. Dakle **skoro svaki peti brak je razveden**, što bitno utiče na natalitet i povećanje broja socijalnih ugroženih kategorija stanovništva mlađe populacije.

Grafikon br.7 Prirodno kretanje stanovništva u Srbiji 1948 - 2010. godine

Izvor: RZS 2010

Analizirajući prirodno kretanje stanovništva u Srbiji u periodu od 1948 - 2010. godine (Grafikon br.7) uočljivo je da je broj živorođenih od 1948.godine rapidno opadao sve do 2010. godine, a broj umrlih je rastao i u tom periodu prirodni priraštaj je opao sa 90 procenata u plusu na 35 procenata u minusu, što je pad za oko 125 procenata kroz period od nešto više od 60 godina.

Posmatrajući prirodni priraštaj u periodu od 1961 - 2011. godine prema regionima (Grafikon br.8) definitivno su 90-te godine prošlog veka bile tačka ujednačavanja broja rođenih i broja umrlih, te od tog perioda znatno raste broj umrlih, a smanjuje se broj rođenih. Jedino se na teritoriji Kosova i Metohije relativno ravnomerno smanjivao broj umrlih i broj rođenih. Prema mapi opština u Srbiji (Slika br. 1) negativni prirodni priraštaj je u preko 90% opština (Prilog. tabela br.31).

Slika br.1 Prirodni priraštaj po opštinama u Srbiji 2011. godine

Природни прираштај (у%) по општинама у Републици Србији, 2011.

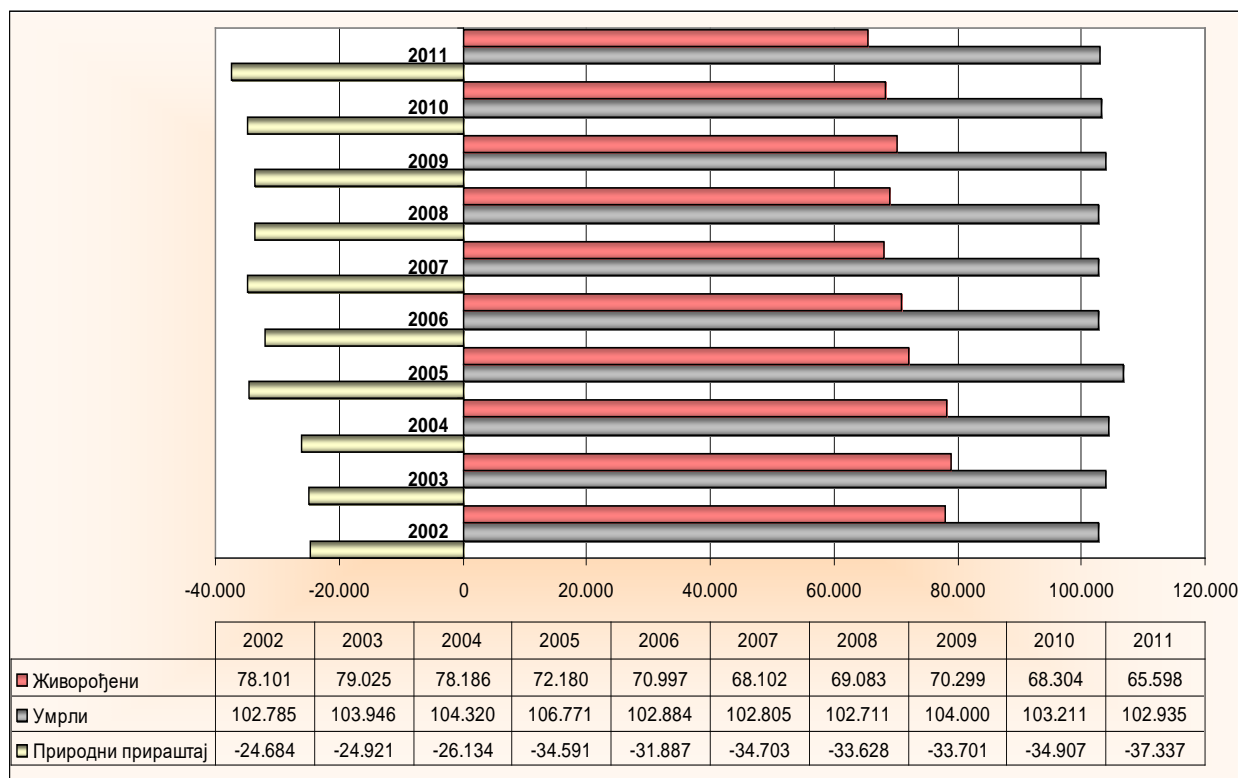
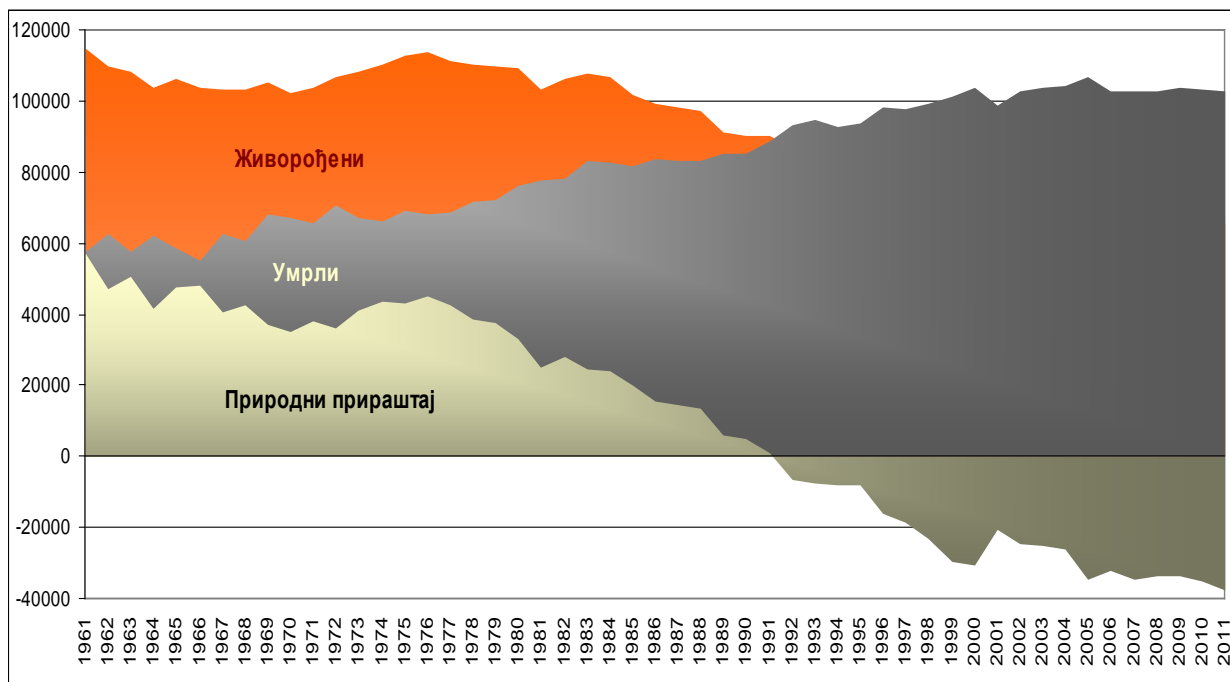

godine

Izvor: RZS

Урађено у Републичком заводу за статистику

Grafikon br.8 Kretanje prirodnog priraštaja u Srbiji 1961- 2011. godine

Izvor:RZS

Tabela br.3 Obrazovna struktura stanovništva Srbije starog 15+ godina 2002 - 2011. godine

	Broj stanovnika 2002.g. (15+)	Učešće u stanovništvu (15+) %	Broj stanovnika 2011.g.(15+)	Učešće u stanovništvu (15+) %
Srbija	6.321.231	100%	6.161.584	100%
Bez školske spreme	357.552	5,7%	164.884	2,7%
Nepotpuno osnovno obrazovanje	1.022.974	16,2%	677.499	11%
Osnovno obrazovanje	1.509.462	23,9%	1.279.116	20,7%
Srednje obrazovanje	2.596.348	41,1%	3.015.092	49%
Više obrazovanje	285.056	4,6%	348.335	5,6%
Visoko obrazovanje	411.944	6,6%	652.234	10,6%
Nepoznato	137.895	2,1%	24.424	0,4%

Izvor: RZS

Pri analizi mera za uspešnost sprovođenja podsticaja rađanja uveliko je važan faktor obrazovne strukture stanovništva (Tabela br.3), jer ono direktno utiče na svest o formiranju porodice. **Što je obrazovanje veće, to je i fertilitet manji.** Nasuprot tome gde je obrazovanje manjeg stepena to je i fertilitet veći, ali je i mogućnost da takva porodica zbog nesigurnih i znatno manjih finansijskih sredstava završi na „socijalnim jaslama,, države. Prema podacima iskazanim u priloženoj tabeli u Srbiji je procenat stanovnika sa nižim obrazovanjem skoro 35%, srednjim 49% i 16% sa višim i visokim obrazovanjem. **Dakle, obrazovna struktura ide u prilog povećanju stope rađanja, ali zbog ekonomskog stanja države i migracija mladog dela populacije u druge zemlje sveta u potrazi za boljim životom, natalitet i dalje opada.**

2.3. Fertilitet

Fertilitet je efektivno rađanje unutar grupe žena u fertilnom periodu. I natalitet se odnosi na efektivno rađanje, ali unutar čitave posmatrane populacije.

Opšta stopa fertiliteta (f) pokazuje broj živorođenih na 1000 žena iz fertilnog perioda. Izračunava se kao odnos broja živorođenih u toku jedne godine (N) i broja fertilnih žena ($V_{f,15-49}$).

$$f = \frac{N}{V_{f,15-49}} \cdot 1000$$

Stopa ukupnog fertiliteta (f_u) dobija se na sledeći način:

$$f_u = 5 \cdot \sum \frac{{}_5N_x}{{}_5V_{f,x}}$$

gde je 5 rađanje u periodu od pet godina ili ako je poznata bruto stopa reprodukcije (R)

$$f_u = \frac{R}{0,485},$$

gde je 0.485 verovatnoća rađanja ženskog deteta.

Stopa ukupnog fertiliteta pokazuje ukupan broj živorođene dece na jednu ženu u uslovima fertiliteta po starosti iz godine posmatranja, a zanemarujući smrtnost do kraja fertilnog perioda.

Da bi obezbedili prostu reprodukciju, stopa ukupnog fertiliteta treba da bude na nivou od $f_u = 2.1$ deteta po ženi. U Srbiji je stopa ukupnog fertiliteta u 2010. godini iznosila 1.39, što znači da nije obezbeđena ni prosta reprodukcija stanovništva Srbije.

Tabela br.4 Stopa ukupnog fertiliteta i bruto stopa reprodukcije 2000.-2010.godine

STOPA UKUPNOG FERTILITETA (SUF) I BRUTO STOPA REPRODUKCIJE (BSR) 2000 - 2010. godine						
Godina	SUF	BSR	Udeo u ukupnom fertilitetu po starosti (%)			
			Do 30	30-34	35-39	40+
2000	1.49	0.72	74.8	83.6	24.0	1.3
2001	1.58	0.76	73.2	83.6	25.5	1.2
2002	1.57	0.76	71.7	83.6	26.9	1.3
2003	1.59	0.77	70.8	83.3	27.8	1.4
2004	1.57	0.76	69.6	83.0	28.9	1.5
2005	1.45	0.70	69.0	82.7	29.6	1.5
2006	1.43	0.69	68.0	82.2	30.5	1.5
2007	1.38	0.67	67.2	81.7	31.4	1.5
2008	1.41	0.68	66.0	81.2	32.4	1.6
2009	1.40	0.67	65.2	80.8	33.3	1.6
2010	1.40	0.67	64.5	80.3	34.1	1.7

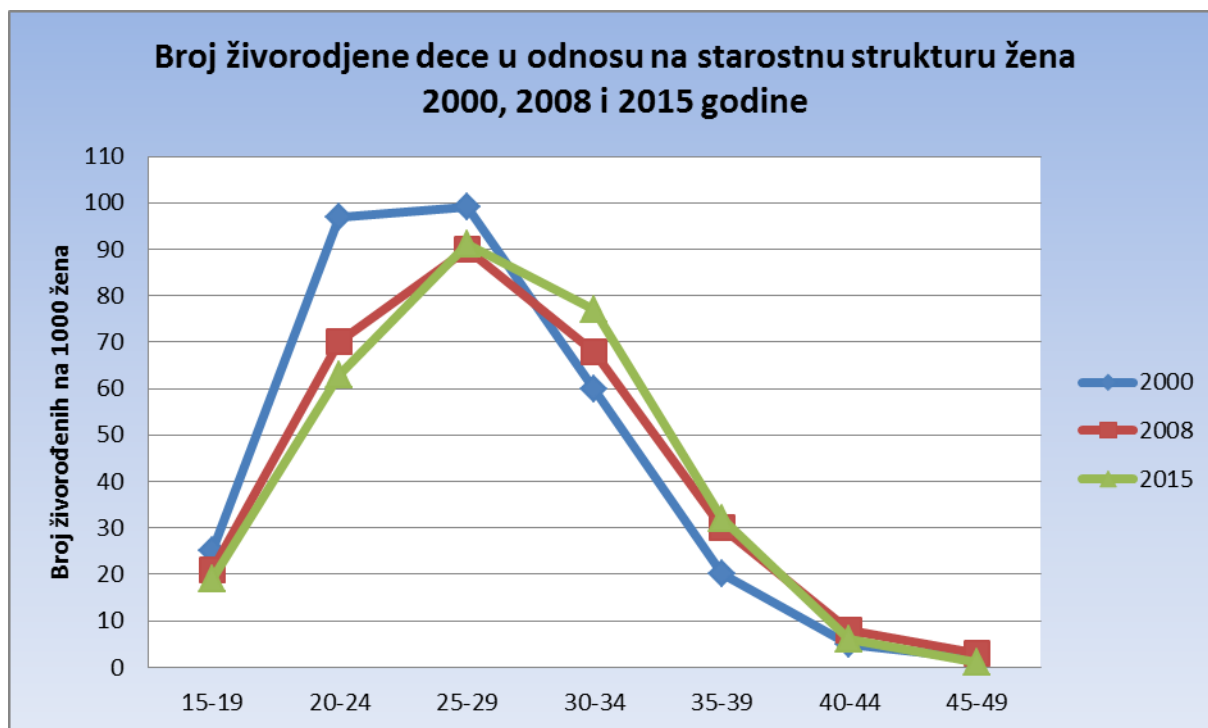
Izvor: RZS

I kretanje prosečnog broja dece po jednoj ženi u reproduktivnoj starosti (15 - 49 godina) ukazuje da je u Srbiji tokom 2000-ih godina dostignut najniži nivo fertiliteta od sredine 20. veka. Nakon povećanja nivoa fertiliteta, tokom 2000 i 2001. godine i njegovog kasnijeg trogodišnjeg zadržavanja na nivou od 1,6 dece po ženi, počev od 2005. godine, fertilitet ponovo opada, dostižući u 2007. godini rekordno nizak nivo od svega 1,38 dece po ženi. Prema statističkim podacima za 2008. godinu, ponovo je došlo do povećanja prosečnog broja dece po ženi (1,41), ali je ono minimalno,

posebno imajući u vidu vrlo nisku vrednost iz prethodne godine (*Tabela br.4*). Poslednjih pet godina stopa fertiliteta se ustalila na 1,40.

Sa postojećim nivoom fertiliteta, a uz aktuelnu smrtnost ženskog stanovništva, u Srbiji je obim rađanja bio za trećinu ispod nivoa potrebnog za zamenu generacija (vrednost neto stope reprodukcije-NSR/ iznosila je 0.666). Samo četiri godine ranije (2004. godine), deficit fertiliteta potrebnog za prostu reprodukciju je iznosio „svega“ 25%. Inače, u Srbiji se generacije ne obnavljaju već duže od pet decenija, tačnije počev od 1956. godine, od kada je NSR stalno ispod jedinice .

Grafikon br.9 Specifične stope fertiliteta po starosti majke 2000, 2008 i 2015. godine

Izvor: RZS

Tokom 2000-ih godina nastavljene su i promene u starosnom modelu rađanja, koje se pre svega, ogledaju kroz smanjenje udela rađanja mlađih fertilnih žena. Pad fertiliteta, ostvaren u periodu 2000 - 2015. Godine, nije bio ravnomerno raspodeljen po starosti, nego je kod pojedinih uzrasta zabeleženo i njegovo povećanje (*Grafikon br.9*).

Ako se posmatraju podaci o vrednostima specifičnih stopa fertiliteta za početnu i krajnju godinu posmatranog perioda, pad nivoa rađanja zabeležen je kod mlađih fertilnih žena (15 - 29, 20 - 24, 25 - 29 godina). Do najvećeg smanjenja je došlo upravo kod ženskog stanovništva tzv. optimalne reproduktivne starosti (20 - 24 i 25 - 29 godina), koje ujedno i najviše rađaju. Tako je stopa fertiliteta žena starih 20 - 24. godine sa 98,1‰ u 2000. godini, smanjena na 70,7‰ u 2012. godini ili za više od 25%. Smanjenje je bilo prisutno i kod adolescentkinja (15 - 19 godina) i to sa 26,4‰ na 22,0‰. što je svakako povoljna promena, ali nažalost i kod žena starih 25 - 29 godina (sa 97,4‰ na 90,6‰). Kod ostalog ženskog fertilnog stanovništva (30 - 49 godina) registrovano je povećanje nivoa rađanja, i to kod svih petogodišnjih starosnih grupa. Najveće apsolutno povećanje je ostvareno kod žena starih 30 - 34 godine, tj. kod starosne grupe sa najvišim nivoom rađanja. Nivo fertiliteta je opadao sa starošću, a takođe i obim povećanja vrednosti stope fertiliteta. Tako je kod žena starih 30 - 34 godine povećanje iznosilo 12,3 promilnih poena (sa 52,9 na 65,1), dok je kod žena na samom kraju fertilnog perioda (45 - 49 godina) povećanje bilo potpuno beznačajno (0,05 promilnih poena). U celini

posmatrano, nivo fertiliteta žena starih 30 i više godina početkom 2000-ih bio je znatno niži od nivoa fertiliteta mladih žena, tako da njegovo povećanje nije moglo da spreči smanjenje ukupnog fertiliteta. Ipak, neujednačene promene po starosti bezmalo su dovele i do izjednačavanja nivoa fertiliteta žena starih 20 - 24 godina i onih starih 30 - 34 godine. U 2000. godini fertilitet žena uzrasta 20 - 24 godine bio je za 76% veći od fertiliteta deset godina starije kohorte žena. U 2015. godini ta razlika je svedena na manje od 40%, sa daljom tendencijom ka izjednačavanju. Očigledno, žene se sve kasnije odlučuju na rađanje, ali u sve većem procentu i uopšte ne rađaju (Penev, 2009).

Tabela br.5 Stvarni i potrebni fertilitet 2010.godine u Srbiji

Starosna grupa	Zabeleženi fertilitet	Potrebni fertilitet
15-19	0,0199	0,0352
20-24	0,0646	0,1196
25-29	0,0910	0,1487
30-34	0,0695	0,0787
35-39	0,0294	0,0287
40-44	0,0050	0,0079
45-49	0,0003	0,0011
Suma	0,2797	0,4200
SUF	1,4	2,1

Izvor: Program PAS procedura Asfrpatt

Zabeleženi fertilitet za starosnu grupu 15-19 godina (0,0199) dobije se tako što se na godišnjem nivou broj živorođene dece od majki starosne grupe 15-19 podeli sa ukupnim brojem žena u Srbiji (Tabela br.5) starosti od 15 - 19 godina ($4109:206230=0,0199$). Tako redom se izračunava za svaku starosnu grupu.

SUF (Stopa ukupnog feriliteta) dobije se tako sto se suma 0,2797 pomnoži sa 5 (period godina u kome se smatra da se žene starosti 15 - 49 godina porode) i dobije se **SUF 1,4 - tj.broj dece po majci.**

Tabela br.6 Broj živorođene dece u 2011.godine u Srbiji po godinama starosti majke

Starosna grupa	Broj živorođenih 2011		Razlika	
	Stvarni 2011	Potrebni 2011	Apsolutna	Relativna
15-19	4109	7268	-3159	-43.4%
20-24	14765	27335	-12570	-45.9%
25-29	22821	37291	-14470	-38.8%
30-34	17728	20074	-2346	-11.6%
35-39	7236	7063	+173	+2.4%
40-44	1210	1911	-701	-36.7%
45-49	88	322	-234	-72.6%
Suma	67957	101264	-33307	-32.9%
SUF	1.4	2.1	0.70	-33.3%
Stopa nataliteta	9.0	13.5	-4.5	-33.3%

Izvor: RZS

Prema podacima RZS (Tabele br.6 i 7) **Srbiji je neophodan SUF 2,1** za prostu reprodukciju, odnosno stopa nataliteta od 13,5 živorođenih na 1.000 stanovnika. Starosna granica porođaja majki pomera se rapidno prema tridesetim godinama starosti, što samim tim i

rezultira manjim brojem živorođene dece po majci. Takođe, **starosna struktura ženskog pola od 15-49 godina, opala je za skoro 11% u periodu između dva popisa stanovništva**, dakle znatan pad broja žena u fertilnom dobu.

Tabela br.7 Broj žena u Srbiji starosti od 15-49 godina u periodu od 2002-2011.godine

Starosna grupa	Broj žena 2002.g.	Broj žena 2011.g.
15-19	242.298	195.026
20-24	251.197	214.510
25-29	250.930	235.375
30-34	238.894	243.860
35-39	245.457	245.380
40-44	268.757	235.654
45-49	311.784	245.484
Ukupno	1.809.317	1.615.289

Izvor: RZS

Stopa fertiliteta, izražena u odnosu na broj rađanja dece po jednoj ženi, u EU u periodu od 1960 - 1965. godine bila je 2,58 (za proširenu reprodukciju stanovništva potrebno je da se rodi tri deteta po jednoj ženi, a za prostu reprodukciju dva deteta po jednoj ženi), u periodu od 1980 -1985. godine stopa je smanjena na 1,89, dok je 2005 - 2010. godine stopa snižena na 1,4. U svetu u istom periodu 2005 - 2010. godine stopa rađanja dece bila je 2,65. U Americi se prosečno rodilo dvoje dece po jednoj ženi, a u Africi skoro petoro.

Tabela br.8 Fertilitet korisnica prava na roditeljski dodatak u periodu od 2006 - 2011. godine

GODINA ROĐENJA PRVOG DETETA	I DETE	II DETE	III DETE	IV DETE
2006	30886	18615	2264	190
2007	31812	17160	1645	103
2008	32297	14699	974	32
2009	32153	10639	382	10
2010	31776	5466	121	2
2011	30707	1209	45	2
GODINA ROĐENJA DRUGOG DETETA	I DETE	II DETE	III DETE	IV DETE
2006		24465	4560	622
2007		23193	3230	337
2008		23752	1885	126
2009		24342	1000	47
2010		24672	459	12
2011		23438	120	3
GODINA ROĐENJA TREĆEG DETETA	I DETE	II DETE	III DETE	IV DETE
2006			7516	1319
2007			6692	955
2008			6915	558
2009			7040	344
2010			6931	195
2011			6745	49

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Podaci su dati za navedeni period i sadrže broj žena koje su rodile prvo dete, a kasnije iste te koje su rodile drugo, treće ili četvrto. Tako je dato i za žene koje su, u tom periodu, rodile drugo dete, treće i četvrto, a koje su rodile prvo dete pre tog perioda. Isto je i za žene koje su rodile u tom periodu treće dete i četvrto dete, a koje su prvo dvoje dece rodile pre tog perioda.

Posmatrajući fertilni period od pet godina po jednoj ženi (2006 - 2011. godine) koja je 2006. godine rodila prvo dete, ta ista žena (60% njih) rodila je i drugo dete. Njih 7,3% rodilo je i treće dete, a 0,6% rodilo je i četvrto dete (*Tabela br.8*). Takođe, primetno je da je broj žena koje su pre navedenog perioda rodile prvo dete, skoro svih pet posmatranih godina ujednačen što se tiče rađanja drugog deteta, dok kod istih tih žena rađanje trećeg i četvrtog deteta znatno opada. Tako je i u slučaju žena koje su pre navedenog posmatranog perioda rodile dvoje dece, pa je isto ujednačen broj onih koje su rodile i treće dete. Rađanje četvrtog deteta kod tih žena je, takođe opadalo.

Možemo zaključiti da broj žena koje se odlučuju za rađanje drugog i trećeg deteta u periodu od pet godina oscilira oko 10% (od najmanjeg do najvećeg broja), dok kod četvrtog znatno opada.

Tabela br.9 Broj dece prema redosledu rođenja u periodu od 2002-2011.godine

GODINA ROĐENJA DETETA	I DETE	II DETE	III DETE	IV DETE	V DETE
2002		14611	4680	1068	14
2003		27497	8444	2124	40
2004		26581	8673	2411	33
2005		25996	8640	2428	33
2006	30886	24465	7516	2127	35
2007	31812	23193	6692	1685	23
2008	32297	23752	6915	1900	39
2009	32153	24342	7040	1820	20
2010	31776	24672	6931	1757	28
2011	30707	23438	6745	1752	25

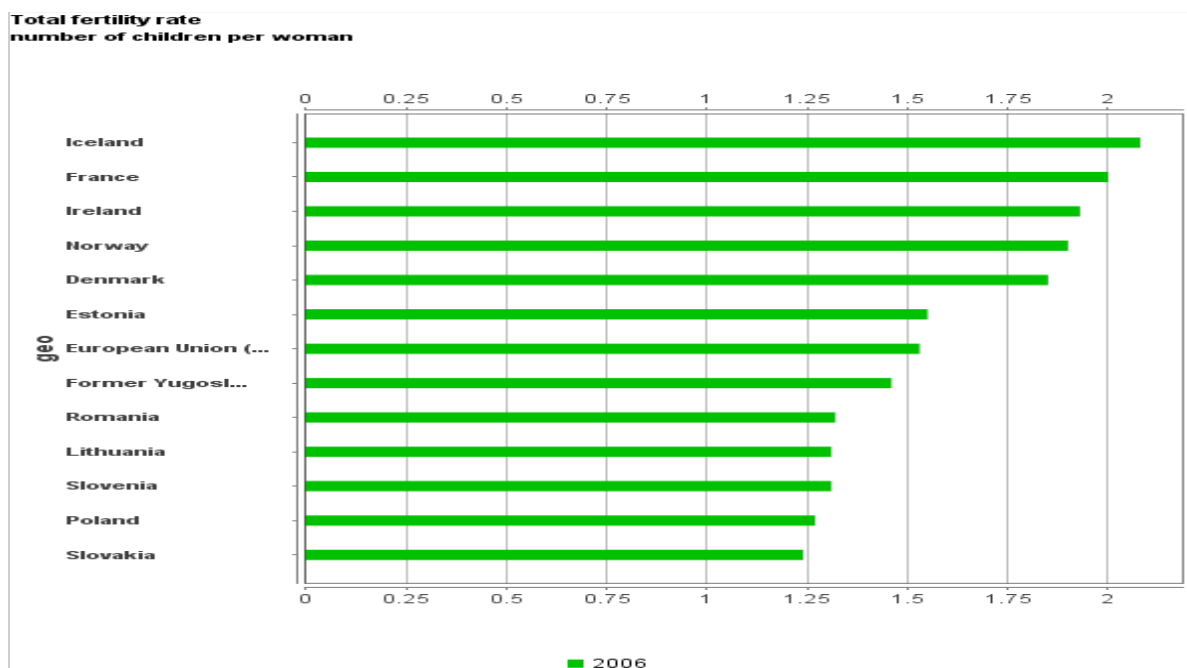
Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Napomena: *Kada je donet Zakon o finansijskoj podršci porodici s decom 2002.godine nije prvorodeno dete imalo pravo na roditeljski dodatak sve do promene Zakona 2006.godine*

Broj prvorodene dece od primene novog Zakona o finansijskoj podršci porodici s decom (2002. godine) je rastao sve do 2009. godine, a onda do 2011. godine pada za skoro 6%. Broj drugo rođene dece oscilirao je u rasponu od 3% do 15%, treće rođene od 3 % do 22%, četvrto rođene dece od 3% do 30% i petorođene dece od 13% do 50%.

Generalno, ukupan broj rođene dece prema redosledu rođenja je u proteklih deset godina u padu za oko 9% (*Tabela br.9*).

Grafikon br.10 Stopa ukupnog fertiliteta u EU (zemlje sa najnižim i najvišim stopama)

Izvor: EUROSTAT

U cilju podsticanja rađanja, Vlada Republike Srbije donela je Strategiju podsticanja rađanja, koja je usvojena 31. januara 2008. godine. Ona sadrži politički odgovor na problem demografskog razvoja Srbije. Opšti cilj održivog demografskog razvoja Republike Srbije je stacionarno stanovništvo, tj. stanovništvo u kome će sledeće generacije biti iste veličine kao i postojeće, što sa demografskog stanovišta znači da je potrebno da broj živorođenih bude izjednačen sa brojem umrlih, umesto sadašnjeg stanja u kome broj umrlih sve više premašuje broj živorođenih. Stopa ukupnog fertiliteta treba da bude 2,1 deteta po ženi, umesto 1,4 koliko iznosi u 2012. godini. Dakle, sledeća će generacija biti za četvrtinu manja od postojeće. Da bi se ostvario **opšti cilj demografskog razvoja** u Srbiji, prema ovoj strategiji neminovno je postići **posebne ciljeve** i to:

- ublažavanje ekonomske cene podizanja deteta,
- usklađivanje rada i roditeljstva,
- populacionu edukaciju,
- snižavanje psihološke cene roditeljstva,
- promociju reproduktivnog zdravlja adolescenata,
- zdravo materinstvo,
- aktiviranje lokalne samouprave,
- borbu protiv neplodnosti.

Svi navedeni posebni ciljevi, da bi se ostvarili, zahtevaju i konkretne mere kojih sada nema u Zakonu o finansijskoj podršci porodici sa decom, Zakonu o zdravstvenoj zaštiti i podzakonskim aktima koji određuju vidove zdravstvene zaštite koji se finansiraju na teret Republičkog fonda za zdravstvenu zaštitu.

Strategijom su utvrđeni mere, pojedinačni ciljevi, aktivnosti i mehanizmi za njihovo sprovođenje, kao i rokovi, nosioci, i očekivani efekti. Fokus Strategije je usmeren na podsticanje rađanja i na poboljšanje kvaliteta života dece i porodica sa decom, tj. u njoj su integrisane socijalne i populacione mere, pa je nesklad između Strategije i zakona koji je velikim delom uredio tu materiju (Zakon o finansijskoj podršci porodice sa decom) očigledan i dubok. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom poznaje samo dve populacione mere (Rašević, 2009), a kompleksni strateški

ciljevi, da bi bili ostvareni, zahtevaju mnogo više mera i rešenja koja ce imati zakonsku snagu (Rašević & Petrović, 1996). Da bi uvažili strateške ciljeve, ovaj zakon treba što pre izmeniti ili zameniti novim, uvažavajući iskustva i saznanja koja o tome postoje u svetu i kod nas. Takođe, vrlo je važno da se kod ovakvog zakonskog projekta kreiraju takva rešenja koja će imati u vidu demografske probleme, tretirati populaciju kao razvojno pitanje i ponuditi odgovore podsticajne za rađanje, roditeljstvo i podizanje dece (Blagojević, 1997).

Problem stope ukupnog fertiliteta prisutan je i u većini zemalja EU i on se kreće od 1,2 do 2,2 (Grafikon br.10).

2.4. Siromaštvo u Srbiji

Problem nezaposlenosti i siromaštva imaju sve evropske zemlje. Prema evropskim merilima, siromašni su svi oni koji imaju manje od 598 evra mesečno. U Srbiji više od 650.000 građana živi na ivici bede. U Srbiji je, prema statistici, siromašan svaki pojedinac koji ima na raspolaganju manje od 11.020 dinara ili oko 90 evra mesečno. To je dovoljno tek da se plati utrošena struja i dnevno kupi vekna hleba, litar mleka ili nekoliko krompira.

Od 2006. godine, prihvaćena je preporuka Svetske banke da se za utvrđivanje apsolutne linije siromaštva koristi primena metoda: Indeks potrošačkih cena – CPI. Apsolutna linija siromaštva dobijena je izračunavanjem nutricionističke korpe u 2006.godini, koja se uvećava za odgovarajući iznos inflacije (Indeks potrošačkih cena) za svaku godinu.

Apsolutna i relativna linija siromaštva izračunate na osnovu agregata potrošnje iz Ankete o potrošnji domaćinstava (APD), koju redovno sprovodi Republički zavod za statistiku na osnovu preporuke Eurostata i Međunarodne organizacije rada (ILO), koriste se za potrebe merenja siromaštva u Republici Srbiji.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, ispod **apsolutne linije siromaštva** u 2013. godini živelo je 8,6 odsto stanovnika Republike Srbije. Oni su mesečno imali na raspolaganju **11.020 dinara i manje**. Ali, čak 16 odsto stanovnika Srbije je živelo u okviru **relativne linije siromaštva**, tj. imali su mesečno između **11.020 i 13.680 dinara**. Kada se sve sabere, ispada da je **24,6 odsto stanovnika** imalo na raspolaganju, 2013. Godine, **oko 100 evra mesečno** za svoje potrebe. Taj procenat je nažalost ostao i do danas.

Relativna linija siromaštva, koja se određuje kao 60% medijane lične potrošnje po potrošačkoj jedinici, iznosi 13.680 dinara mesečno po potrošačkoj jedinici (potrošnja mesečno po domaćinstvu u Srbiji je 68.400 dinara, prosečna porodica je tročlana, tj.lična potrošnja je oko 22.800 dinara, 60% od toga je 13.680 dinara).

Potrošačka jedinica, po OECD, je: 1 za odraslog člana porodice; 0,7 za svakog drugog odraslog u porodici i 0,5 za svako dete.

Praktično, to je mesečno oko 13.680 dinara za jednočlano domaćinstvo, 30.096 za tročlano i 36.936 dinara za četiri člana. Svi koji troše manje su siromašni. Kada se u obzir uzmu cene i troškovi za komunalije u Srbiji, tim novcem se teško može preživeti.

Domaćinstvo je u Srbiji 2014. godine imalo na raspolaganju 55.865 dinara. Jedan od parametara životnog standarda je učešće hrane u ukupnim troškovima domaćinstva i on je u Srbiji dosta veliki, čak 41 %, u Crnoj Gori je to 37 %, u BiH 36 %, a Hrvatskoj 32 %. Kada su primanja

stabilna, građani više troše na hranu, a kako cene hrane rastu, tako građanima svakog meseca ostaje manje novca za druge troškove, pa nekih stvari moraju da se odriču. Prema ekonomskim analizama prosečnoj porodici u Srbiji potrebno je mesečno najmanje 120.000 dinara da bi mogli malo lagodnije da žive. Pod tim se u Srbiji podrazumeva: jesti kvalitetnu hranu, redovno otplaćivati kredit, ići na letovanje, ponekad izaći i odgajati jedno dete. Ipak, ovakvim životom u Srbiji živi petina stanovništva.

Prema podacima RZS, 60 % građana Srbije raspolaže sredstvima kojima podmiruju isključivo troškove hrane, dok je taj procenat u EU ispod 30 %. Na stanovanje, vodu, struju, gas i ostala goriva građani Srbije izdvajaju 15,3 % primanja, na prevoz 8 %, a za komunikacije 4 %

U susednoj Hrvatskoj granica siromaštva je tri i po puta veća, a cene osnovnih namirnica – mesa, mleka, hleba, gotovo su identične kao kod nas. Hemija je za desetak odsto jeftinija, komunalije su skuplje za 20 odsto, ali se sa 280 evra mesečno, koliko je prag siromaštva, ipak nekako može preživeti.

U mnogim evropskim zemljama, prag siromaštva veći je skoro osam puta. Istraživanja Evropske banke za obnovu i razvoj, takođe su pokazala da je Srbija među 33 zemlje na drugom mestu po pogođenosti domaćinstava krizom. Osećaj bespomoćnosti i bezperspektivnosti kod velikog broja građana stvara pravu socijalnu dramu.

Ako bi se broj najsiromašnijih merio prema standardima EU, **broj siromašnih građana Srbije** dostiže **gotovo milion ljudi!** Uzimajući podatak da u Srbiji ima 7.186.862 stanovnika, to bi značilo da je, prema evropskim standardima, svaki **sedmi građanin Srbije siromašan**.

Prema briselskim statistikama, siromašni su oni koji žive ispod 60 odsto medijane, tj. svi oni koji primaju manje od 60 odsto prosečne plate.

Računajući prema toj metodologiji, broj siromašnih bio bi 13,6 odsto. Koristeći tu liniju siromaštva u EU je siromašno oko 17 % ljudi. To ipak nije merljiv podatak, jer biti siromašan u Luksemburgu nije isto što i biti siromašan u Rumuniji ili Srbiji.

Stalni rast broja siromašnih beleži se od 2009. godine (6,1 %), 2008.godine (6,9 %), pa 2010. godine (9,2 %).

Siromaštvu su najviše izložena deca i starija lica, a među domaćinstvima najugroženija su jednočlana, posebno staračka, kao i domaćinstva sa više od troje dece i samohrani roditelji. Vrlo su očigledne regionalne razlike, primera radi najveći stepen siromaštva je u centralnoj Srbiji oko 12 %, a značajno je veće i izvan gradskih centara i iznosi 13,6 %.

Prema statističkim podacima posmatrajući teritoriju bivše SFRJ, manju prosečnu zaradu od Srbije ima jedino Makedonija. U Sloveniji je prosečna plata 987 evra, u Hrvatskoj 755 evra, u Bosni i Hercegovini 418, u Crnoj Gori 484 evra. Srbija je u grupi sa Makedonijom, Rumunijom i Bugarskom, gde su prosečna primanja od 350 do 360 evra.

Jedan od glavnih indikatora siromaštva je nezaposlenost. Lošije pokazatelje stope nezaposlenosti od Srbije imaju jedino Bosna i Hercegovina i Makedonija, a veoma blizu Srbije je i Crna Gora. Socijalnu pomoć u Srbiji trenutno prima oko 104.000 porodica, odnosno 252.000 lica, što je trećina od zvaničnog broja siromašnih. Socijalna pomoć za jednog člana je 7.840 dinara mesečno, a za prosečnu četvoročlanu porodicu iznosi oko 15.000 dinara.

2.4.1. Siromaštvo prema tipu domaćinstva

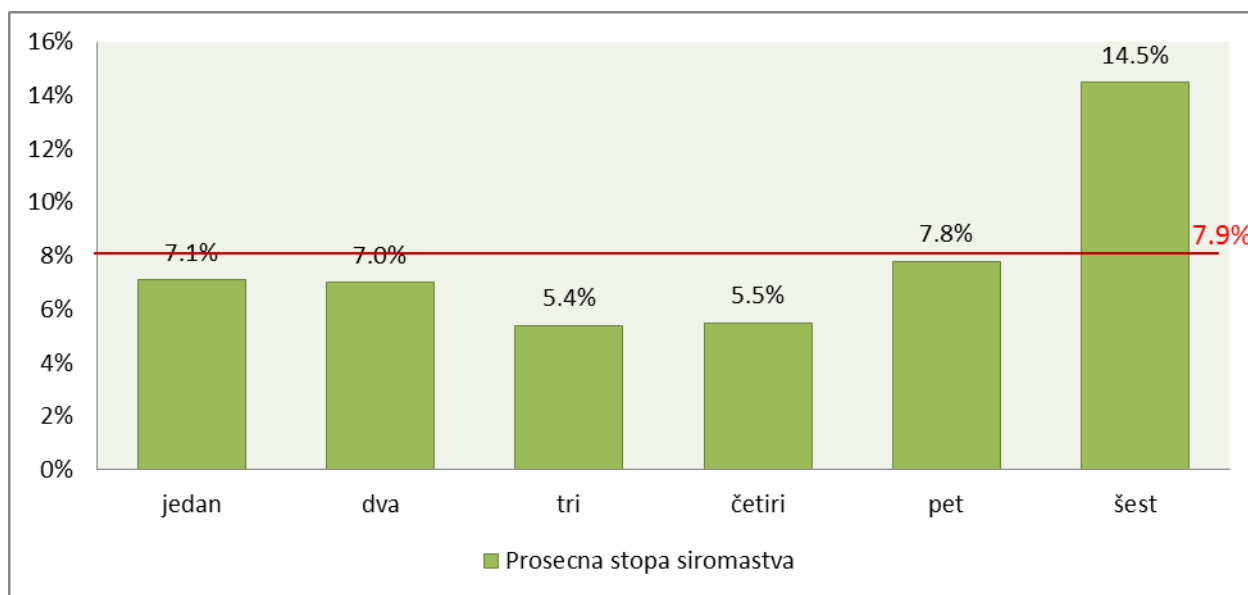
Najugroženija su domaćinstva sa šest i više članova/ica budući da je njihov indeks siromaštva iznad proseka populacije i bio je najviši u poređenju sa ostalim demografskim grupama. U odnosu na podatke Ankete o potrošnji domaćinstva, procenat siromašnih domaćinstava se u periodu 2007 - 2009. godine značajno smanjio, u proseku za 1,8 procenata. Trend rasta naglo se povećava 2010. godine i nastavljen je sve do danas. Posebno je povećan procenat siromaštva u višočlanim porodicama, dok u jednočlanim i dvočlanim stagnira (*Tabela br.10*) i (*Grafikon br.11*).

Tabela br.10 Procenat siromašnih prema tipu domaćinstva

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Jednočlana	8.6	8.8	6.6	5.7	5.6
Dvočlana	8.7	9.2	5.5	5.6	5.9
Tročlana	5.2	4.9	5.1	5.0	7.0
Četvoročlana	5.7	5.3	4.7	4.7	7.1
Petočlana	8.3	8.1	5.2	5.7	11.7
Šestočlana i više	17.3	14.4	10.0	14.2	16.4
Ukupno	8.8	8.3	6.1	6.9	9.2

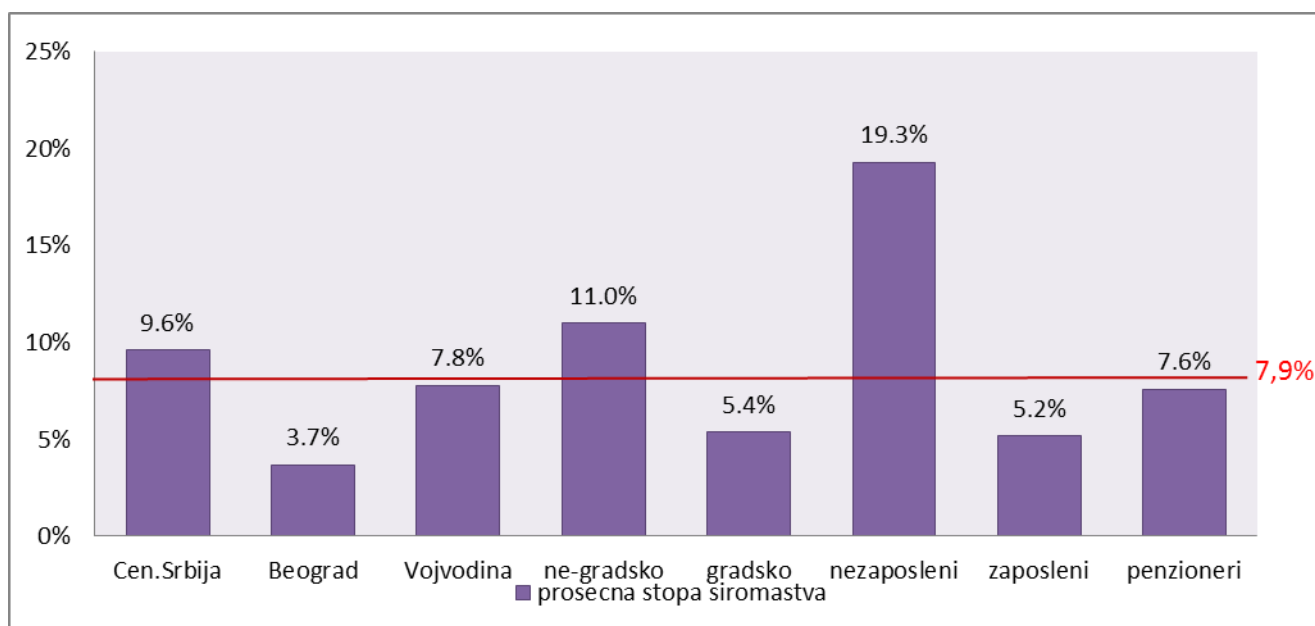
Izvor: Republički zavod za statistiku

Grafikon br.11 Stopa siromaštva prema tipu domaćinstva od 2006 - 2010. godine

Na osnovu podataka Ankete o potrošnji domaćinstva, najveći procenat siromašnih u 2008. godini je u kategoriji nezaposlenih - 19,3%. Procenat siromašnih u gradskim područjima je niži nego u ostalim područjima (*Grafikon br.12*).

Grafikon br.12 Stopa siromaštva prema radnom statusu i području življenja od 2006 - 2010. godine

Izvor: Republički zavod za statistiku

2.4.2. Siromaštvo prema godinama starosti

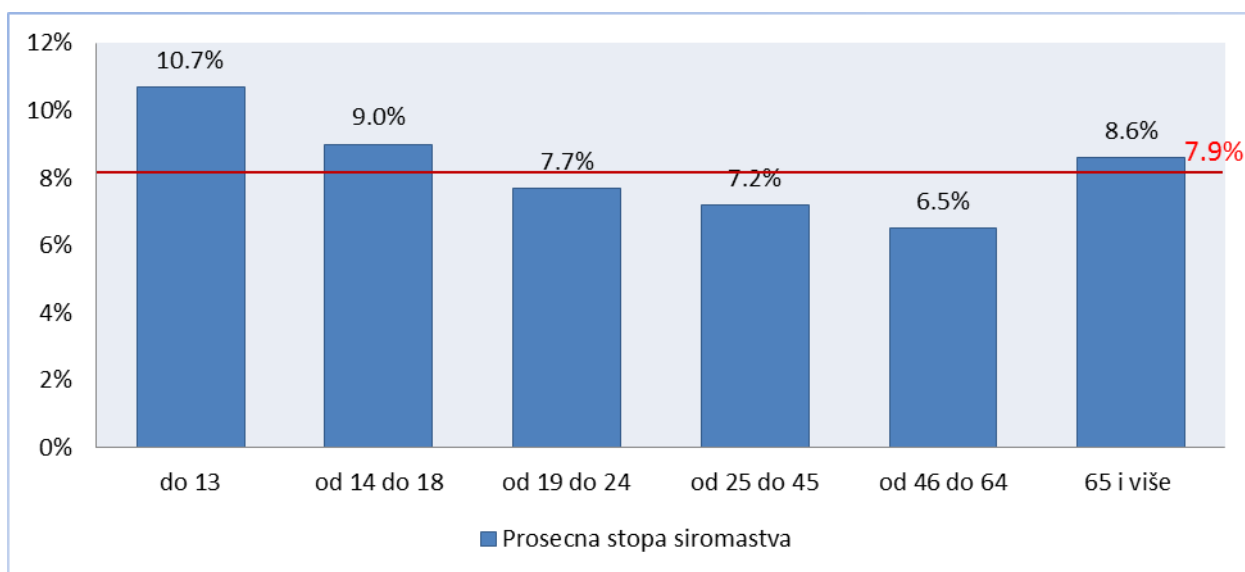
Prema godinama starosti najugroženija su deca do 13 godina - 13,7%, kao i odrasli od 19 do 24 godine - 11,5% (Grafikon br.13). U odnosu na 2009. godinu porast siromaštva beleži se kod svih odraslih kategorija, a najveći rast siromaštva je upravo kod dece do 13 godina (3,9 procentne jedinice) i kod odraslih od 19 do 24 godine (četiri procentne jedinice). Najmanji porast siromaštva beležimo u kategoriji starih lica preko 65 godina starosti (Tabela br.11).

Tabela br.11 Procenat siromašnih prema godinama starosti od 2006 - 2010. godine

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Deca do 13	11.6	11.2	7.3	9.8	13.7
Deca od 14 do 18	11.7	8.8	6.9	8.4	9.1
Odrasli od 19 do 24	7.2	6.6	5.9	7.5	11.5
Odrasli od 25 do 45	8.4	7.4	5.0	6.4	8.9
Odrasli od 46 do 64	7.0	6.6	5.4	5.3	8.0
Stari 65 i više godina	10.0	10.3	7.5	7.5	7.9
Ukupno	8.8	8.3	6.1	6.9	9.2

Izvor: Republički zavod za statistiku

Grafikon br.13 Prosečna stopa siromaštva prema godinama starosti od 2006 - 2010. godine

Izvor: Republički zavod za statistiku

Od 2008. godine beleži se porast siromaštva i kod dece i kod odraslih. Vrlo je alarmantan podatak da broj siromašne dece u Srbiji značajnije raste (Tabela br.12). U ovom periodu siromaštvo dece poraslo je za 5,1 procentnu jedinicu (sa 7,1% u 2008.godini na 12,2% u 2010.godini). Siromaštvo odraslih, u istom period, poraslo je za 2,7 procentnih jedinica (sa 5,8% na 8,5%).

Tabela br.12 Procenat siromašne dece i odraslih

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Deca	11.6	10.5	7.1	9.3	12.2
Odrasli	8.2	7.8	5.8	6.4	8.5
Ukupno	8.8	8.3	6.1	6.9	9.2

Izvor: Republički zavod za statistiku

Ako posmatramo četvoročlanu porodicu sa dvoje dece, ispod linije siromaštva je ona koja mesečno potroši manje od 36.936 dinara. Ako kao država hoćemo da razmišljamo gde da reagujemo, kako bismo pomogli siromašnima, treba da vidimo ko su najsiromašniji u Srbiji. Natprosečno su siromašna deca do 13 godina (10,7 odsto), kao i deca od 14 do 18 godina (9 odsto), zatim stariji od 65 godina bez penzije, kao i ljudi koji nemaju završenu osnovnu školu ili imaju samo osnovnu školu. Najbolje stanje je u Beogradu. gde je siromašno 3,8 odsto građana, kao i u Vojvodini (4,9), a najgore stanje je u centralnoj Srbiji. Tamo živi 9,3 odsto građana ispod linije siromaštva. Ako živimo u centralnoj Srbiji, rizik da budemo siromašniji je 35 % veći u odnosu na ukupnu populaciju.

Od 2009. godine imamo rastući trend siromaštva, koji se nastavlja i u 2017. godini.

U oktobru 2009. godine imali smo 16,7 odsto nezaposlenih, u aprilu 2010. godine, dakle za samo šest meseci, zabeležen je skok na 19,2 odsto, a 2012. godine čak 25,8%. Jasno je odakle dolazi povećanje broja siromašnih.

Analizirajući statistički jezik brojki o siromaštvu, slika jedne četvoročlane porodice u Srbiji je sledeća: prihodi od 50.000 dinara, živi ispod linije dostojanstva, dvoje dece na školovanju, jedan roditelj nezaposlen, žive kao podstanari, ne idu na letovanja ili zimovanja, za životne potrebe svaki član ima na raspolaganju 330 dinara dnevno.

2.4.3. Siromaštvo prema tipu naselja i po regionima

I u gradskim i u vangradskim područjima procenat siromašnih koji se nalaze ispod linije apsolutnog siromaštva beleži rast. Porast broja građana koji žive ispod apsolutne linije siromaštva prisutniji je u vangradskom području (*Tabela br.13*). U gradskim područjima broj siromašnih u 2010. godini porastao je za 0,8 procentnih poena u odnosu na 2009. godinu, a u vangradskim područjima broj siromašnih porastao je za četiri procentna poena.

Tabela br.13 Procenat siromašnih prema tipu naselja – Apsolutna linija siromaštva od 2006 - 2010. godine

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Gradsko područje	5.3	6.0	5.0	4.9	5.7
Vangradsko područje	13.3	11.2	7.5	9.6	13.6
Ukupno	8.8	8.3	6.1	6.9	9.2

Izvor: Republički zavod za statistiku

Posmatrajući regionalnu sliku Srbije, najveći broj siromašnog stanovništva je u regionu centralne Srbije - 12%. Tu beležimo i najveći porast broja siromašnih u odnosu na 2009. godinu (9,3%). Najmanji broj siromašnih je u regionu Beograda - 5,3%, dok je broj siromašnih u regionu Vojvodine 6,8% u 2010. godini. Na nivou sva tri regiona beležimo porast broja siromašnih: na nivou centralne Srbije za 2,7 procentna poena, na teritoriji Vojvodine za 1,9 procentni poen i na nivou teritorije Grada Beograda zabeležen je porast od 1,5 procentna poena (*Tabela br.14*).

Tabela br.14 Procenat siromašnih po regionima od 2006 - 2010. godine

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Grad Beograd	4.3	2.4	2.9	3.8	5.3
Vojvodina	8.6	11.9	6.8	4.9	6.8
Centralna Srbija	10.7	9.0	7.0	9.3	12.0
Ukupno	8.8	8.3	6.1	6.9	9.2

Izvor: Republički zavod za statistiku

2.4.4. Siromaštvo prema obrazovanju nosioca domaćinstva

Lica sa nezavršenom osnovnom školom spadaju u grupaciju najbrojnijih siromašnih u 2010. godini. Stepen obrazovanja visoko korelira sa siromaštvom i u kategorijama stanovništva sa završenom višom i visokom školom, tako da se u toj grupaciji beleži najniži procenat siromašnih (*Tabela br.15*).

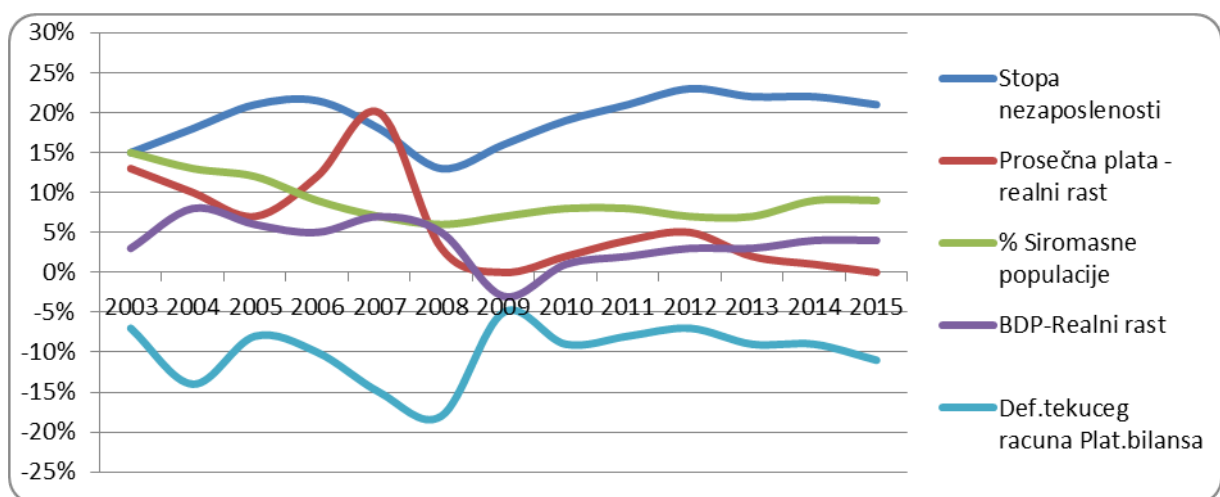
Tabela br.15 Procenat siromašnih prema obrazovanju nosioca domaćinstva od 2006 - 2010. godine

Godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Nezavršena osnovna škola	21.0	18.8	9.0	14.8	14.2
Osnovna škola	13.7	13.2	10.5	9.2	12.7
Srednja škola	5.5	5.4	4.8	3.0	4.8
Viša škola	0.6	0.1	2.7	1.8	2.4
Visoka škola	1.8	0.4	1.9	0.6	0.8
Ukupno	8.8	8.3	6.1	6.9	9.2

Izvor: Republički zavod za statistiku

Ekonomski trendovi u Republici Srbiji u periodu od 2003 -2015. godine (Grafikon br.14) pokazuju znatnu oscilaciju. Rast nezaposlenosti započeo je 2003. godine i trajao sve do 2006. godine, kada je iznosio 21,5%, da bi se smanjio 2008. godine na 14%, pa opet nastavio rast sve do danas kada stopa iznosi oko 21%. Paralelno sa tim i prosečne plate su na sličan način imale stopu rasta i stopu pada, kao i BDP. Siromaštvo populacije palo je sa 15% 2003. godine na 9% 2015. godine zahvaljujući stabilnosti valute i sprovedenim finansijskim reformama.

Grafikon br.14 Pregled ekonomskih trendova u RS od 2003 - 2015. godine

Izvor: Republički zavod za statistiku

2.5. Korisnici dečijeg dodatka u sferi siromaštva porodice

Posmatrajući korisnike dečijeg dodatka u sferi siromaštva porodice evidentno je da jedan deo njih ne prelazi apsolutnu liniju siromaštva koja je iznosila 11.020 dinara u 2012. godini. Naime, od ukupno 208.132 korisnika prava na dečiji dodatak, odnosno porodice, 32% su porodice koje imaju pravo na DD za jedno dete, 46% za dva deteta, 17% za tri deteta i 5% za četvoro i više dece (Tabela br.16).

Tabela br.16 Broj porodica koje primaju DD prema broju dece u 2012. godini

BROJ PORODICA KOJE PRIMAJU DD PREMA BROJU DECE 2012. godine	
Broj dece	Broj porodica
1	65.997
2	95.560
3	35.635
4+	10.940
Ukupno	208.132

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Na primeru petočlane porodice koja je u 2012. godini ostvarivala dečiji dodatak, prosečni mesečni prihod po članu porodice iznosio je 3.350 dinara (*Prilog, tabela br.42*), što ukupno iznosi 16.750 dinara prihoda te porodice. Primera radi prosečan census za ostvarivanje prava na DD u 2012. godini bio je 7.292,80 dinara (*Tabela br.72*). Transferom takvim porodicama sa jednim detetom uvećava se prihodna strana za 2.260 dinara (iznos prosečnog nominalnog iznosa dečijeg dodatka u 2012. godini) za 13%, za petočlane porodice sa dva deteta prihodna strana uvećava se za 27%, za petočlane porodice sa tri deteta za 40% i za petočlane porodice sa četvoro dece za 54%.

Sumirajući ukupne prosečne mesečne prihode na primeru petočlane porodice (16.750 dinara) i ukupan iznos dečijeg dodatka za četvoro dece u toj porodici (9.040 dinara) dobije se iznos od 25.790 dinara koji je čak 44% manji od prosečne potrošačke korpe koja iznosi 58.006 dinara u 2012. godini.

Primenom novih selektivnih nominalnih iznosa (*Tabela br.87*) na primeru petočlanih porodica iz 2012. godine (*Tabela br.17*), dobije se potpuno druga prihodna strana te porodice, gde je udeo mesečnih prihoda u odnosu na prosečnu potrošačku korpu znatno veći, nego po važećim nominalnim iznosima i bitno **smanjuje prag siromaštva**.

Dakle, primenom novih selektivnih nominalnih iznosa postiže se značajnija socijalna komponenta programa dečijih dodataka.

Tabela br.17 Uticaj transfera po osnovu prava na DD na smanjenje apsolutne linije siromaštva na primeru petočlane porodice u 2012. godini

UTICAJ TRANSFERA PO OSNOVU PRAVA NA DD NA SMANJENJE APSOLUTNE LINIJE SIROMAŠTVA NA PRIMERU PETOČLANIH PORODICA U 2012. GODINI								
Broj dece koja primaju DD	Iznos DD po starim nominalnim iznosima	Ukupni prosečni mesečni prihod	Ukupno prihod+ DD	% ukupnih transfera porodice u odnosu na prosečnu potrošačku korpu	Iznos DD po selektivnim nominalnim iznosima	Ukupni prosečni mesečni prihod	Ukupno prihod + DD	% ukupnih transfera porodice u odnosu na prosečnu potrošačku korpu
1	2.260	16.750	19.010	33%	2.600	16.750	19.350	33%
2	4.520	16.750	21.270	36%	(5.200x2) 10.400	16.750	27.150	47%
3	6.780	16.750	23.530	40%	(7.800x3) 23.400	16.750	40.150	69%
4	9.040	16.750	25.790	44%	(10.400x4) 41.600	16.750	58.350	100%

3. RAZVOJ PROGRAMA DEČIJIH DODATAKA OD 1945.GODINE DO DANAS KROZ ZAKONODAVNI OKVIR U SRBIJI, EVROPSKIM ZEMLJAMA I USA

Dečiji dodatak je jedan od najvažnijih vidova podrške porodicama sa decom koju obezbeđuje država. Cilj dečijeg dodatka, kao programa finansijske pomoći je smanjenje siromaštva, pomoć pri podizanju dece, povećanje fertiliteta i smanjenje razlika između porodica sa decom i onih bez dece. Dakle, uloga države je da kroz program dečijih dodataka olakša preraspodelu raspoloživih sredstava koja će omogućiti veću potrošnju u periodu životnog ciklusa kada su potrebe veće (zbog prisustva dece), a ukupni prihodi manji (*Barr, 2004*).

U ovom odeljku predstavljena je normativna istorija dečijih dodataka u okviru sistema društvene brige o deci u Srbiji. Ovo nije studijska već ilustraciona svrha teksta i stoga nema zakonodavnu preciznost i sveobuhvatnost.

3.1. Period od 1945 - 1967. godine

Prvi put, pojam dečijih dodataka u posleratnoj Jugoslaviji pominje se u aprilu 1945. godine kada je donet propis (*Uredba, 1945.godine*) kojim je u sistem socijalnog zakonodavstva uveden dečiji dodatak pod nazivom: „Pravilnik o isplaćivanju dodataka za decu iz Fonda za pomoć radničkih i nameštениčkih porodica sa decom” (*Gavrilović, 1998*). Dečiji dodatak tada je koncipiran kao **novčani dodatak** koji se isplaćivao uz platu, odnosno nadnicu, svim radnicima i službenicima u državnim preduzećima, za svu decu mlađu od 14 godina, odnosno 18 godina ukoliko se nalaze na školovanju ,bez obzira na visinu plate i prethodni staž osiguranja.

Osnovni elementi dečijih dodataka imali su sledeće karakteristike :

- Pravo na dečiji dodatak nisu imali svi slojevi stanovništva, već samo oni koji su bili zaposleni ili u državnom ili u privatnom sektoru. Dakle seljaci, nezaposleni, slobodne profesije i slično nisu imali pravo na dečiji dodatak,
- Iznos dečijeg dodatka bio je jednak za svu decu i nije zavisio od materijalnog položaja porodice, reda rođenja deteta ili drugih elemenata,
- Oni koji su imali pravo na dečiji dodatak ostvarivali su ga kao univerzalno pravo, tj. primala su ga sva deca, nezavisno od materijalnog položaja porodice, reda rođenja deteta i drugih elemenata,
- Starosne granice za dečiji dodatak su bile niske, 14 odnosno 18 godina. Kasnije se ta granica pomerila na 20 godina, odnosno 25 godina, za decu koja su nastavila školovanje,
- Pravo na dečiji dodatak nije regulisano posebnim aktom o dečijim dodacima, već je to pravo bilo regulisano u okviru propisa o zaradama određenih vrsta zaposlenih, a kao jedno od prava iz nagrađivanja po zaposlenju,
- Pravo na dečiji dodatak bilo je regulisano i uvedeno saveznim aktom i propisano jednako za celu teritoriju Jugoslavije.

Sve do 1949. godine dečiji dodatak imao je izrazito **socijalni karakter** sa ciljem da doprinese poboljšanju materijalnog položaja porodica sa decom. Isplaćivan je i uz naknadu za vreme privremene nezaposlenosti, uz invalidske, starosne i porodične penzije, kao i uz naknadu za vreme privremene sprečenosti za rad. Bio je u ulozi korektiva plata i bio je značajna pomoć za podizanje i vaspitanje dece. Ovaj period, posle donošenja Ustava iz 1946. godine, karakteristiše naglašeni centralizam i jedinstveno regulisanje uslova i oblika dečije zaštite za celu državu. Karakteristika tog

perioda se očituje u prisutnosti velikog broja propisa o dečijem dodatku, kao i njegove česte izmene. To ukazuje na brz razvoj, ali i vidno odsustvo dugoročnije koncepcije i strategije zaštite dece. U prilog tome govori i činjenica da je postojala velika povezanost sistema dečije zaštite, a posebno programa dečijeg dodatka sa sistemom socijalnog osiguranja (*Gavrilović, 1998*).

Socijalni karakter dečijeg dodatka menja se **1949. godine izmenom Uredbe** o regulisanju nadnica i plata radnika i nameštenika u državno-privrednim i privatnim preduzećima, privatnim ustanovama i organizacijama i isti se transformiše u meru **populacione politike**, usmerene na stimulisanje nataliteta.

U tom periodu prosečna plata bila je 9.000 dinara, a iznos dečijeg dodatka je iznosio 175 dinara za prvo i drugo dete, 250 dinara po detetu za porodice sa troje do petoro dece, 350 dinara po detetu za porodice sa šestoro do osmoro dece i 500 dinara po detetu za porodice sa devetoro i više dece.

Dečiji dodaci kao zasebna pravna forma regulisani su **Zakonom iz 1950. godine** i to *Zakonom o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica*. Zakon je ponovio postojeće i prethodno pomenute osnovne odredbe i propisao da dečiji dodatak pripada osiguraniku „za svako dete ili unučje pod uslovom da ih on izdržava“ i to do 17 godina, odnosno do 24 godine ako se nalazi na redovnom školovanju. Kategoriju osiguranika čine: radnici, službenici, članovi predstavničkih i sličnih organa, izabrana lica na stalnim dužnostima i članovi zanatskih proizvođačkih i ribarskih zadruga, kao i da pravo na dečiji dodatak imaju i lični, invalidski i porodični penzioneri i invalidi, čime je tačno preciziran i obuhvat dece. Navedenim zakonom data je mogućnost Vladi FNRJ (Federativne Narodne Republike Jugoslavije) da proširi obuhvat osiguranja na slobodne profesije i kulturne radnike, kao i neka druga zanimanja koja su „društveno korisna“. Vlada je u obavezi da donosi propise o visini dečijih dodataka i način ostvarivanja prava.

Naredne godine, doneta je **Uredba o dodacima na decu** koja precizira i razrađuje zakonom propisana rešenja. Tom Uredbom regulisana je i mogućnost da vojna lica imaju pravo na dečiji dodatak, kao i da članovi zanatskih i ribarskih zadruga mogu dobrovoljno da se uključe u sistem ukoliko plaćaju potrebne doprinose. Zakon je ove kategorije zaposlenih posmatrao kao deo redovnog, obaveznog sistema.

Propisane su nove starosne granice za pravo na dečije dodatke, a koje su sada 14, odnosno 25 godina ukoliko su na redovnom školovanju, umesto zakonskih 17, odnosno 23 godine.

Iako je Zakon zadržao do tada važeći **univerzalni karakter** dečijih dodataka (sva deca osiguranika imaju pravo), suštinska promena koja je uvedena odnosi se na to da Uredba uvodi imovinski i dohodovni census. Pravo na dečiji dodatak nemaju oni osiguranici koji: poseduju više od dva hektara zemlje ili ukoliko ostvaruju dovoljan prihod; ukoliko imaju veći prihod od propisanog iz privatnog sektora (uključujući i bračnog druga) čiji će nivo odrediti ministar finansija; ukoliko pored zaposlenja obavljaju i stalnu privatnu profesionalnu delatnost (zanatlije, lekari, advokati, babice, prevoznici itd). Dakle, osiguranici koji imaju isključivo prihode od rada u državnom sektoru i dalje bez ograničenja imaju pravo na dečije dodatke, a to pravo će izgubiti oni osiguranici koji, pored prihoda od zaposlenja u državnom sektoru, imaju prihode i od neke privatne delatnosti i imanja (mešovita domaćinstva) koji su veći od propisanih.

Jedna od novina je što se pravo na dečiji dodatak stiže tek nakon godinu dana radnog staža, a gubi se ukoliko radnik izostane sa posla petnaest dana (potom smanjeno na pet dana).

Iznos dečijeg dodatka utvrđen je na 3.000 dinara mesečno za svako dete, što je znatno više od dotadašnjih 175 dinara mesečno obzirom na inflaciju.

Ovom zakonskom merom očigledno se favorizuju domaćinstva čiji su članovi isključivo redovno zaposleni, a **diskriminišu se** oni sa radnom aktivnošću i zaposleni u sopstvenoj privatnoj režiji. Oni koji su samo čisti seljaci i ostali privatnici, kao i nezaposleni i slični, od ranije ne mogu ostvariti pravo na dečiji dodatak.

Ako uzmemo u razmatranje sve prethodno navedeno dolazimo do tri grupe domaćinstava koje se različito tretiraju, i to :

1) Domaćinstva čiji su članovi isključivo zaposleni i imaju socijalno osiguranje; za njih ne postoji dohodovni cenzus, tj. bez obzira na visinu plate imaju pravo na dečiji dodatak,

2) Domaćinstva koja su mešovita i koja imaju prihode od redovnog zaposlenja i od privatne aktivnosti ili imovine; pravo na dečiji dodatak zavisi od visine tih drugih prihoda (osim plate u državnom sektoru), tako da neka nemaju pravo na dečiji dodatak,

3) Domaćinstva koja se bave privatnim poslom i neka druga, koja nemaju prihode od redovnog zaposlenja; takva domaćinstva ni pod kakvim uslovima nemaju pravo na dečiji dodatak.

Uz Uredbu je doneto i *Uputstvo za primenu Uredbe o dodacima na decu*, u kojem su precizirana, razrađivana i rešavana razna tehnička pitanja.

Ova Uredba je krajem 1952. godine izmenjena, posebno u delu uvođenja dve kategorije tzv. „smanjenih“ dečijih dodataka od 2.000 i 1.000 dinara, a prema visini prihoda od poljoprivrede za mešovita domaćinstva.

Sredinom 1953. godine, sistem se ponovo bitno menja kroz izmene *Uredbe o dodacima na decu*. Naime, uvodi se pet kategorija osiguranika koji imaju pravo na dečiji dodatak, a u zavisnosti od visine prihoda od poljoprivrede i drugih privatnih aktivnosti, obračunatih po članu domaćinstva. Prema broju dece u domaćinstvu definiše se iznos dečijeg dodatka koji opada sa redosledom rođenja deteta i vrši se kategorizacija domaćinstva. U prvoj grupi domaćinstava (ona koja nemaju prihod od poljoprivrede, eventualno imaju minimalan prihod od zarade) iznos dečijih dodataka kretao se od 3.000 za jedno do 10.000 dinara za petoro dece. U poslednjoj kategoriji iznos naknade za dečiji dodatak iznosio je od 750 do 2.500 dinara (domaćinstva sa najvišim prihodima, ali dovoljno niskim da još imaju pravo na dečiji dodatak). Za svako dete rođeno posle petog deteta iznos se uvećavao za 10% od ukupnog iznosa za petoro dece.

Uredba se ponovo menja 1956.godine. Glavna novina se odnosi na to, da se svi oni koji imaju dopunski dohodak iz poljoprivrede dele u tri grupe prema visini prihoda, tako da deca iz ovih porodica imaju umanjenje dečijeg dodatka u odnosu na puni, za isti broj dece za 25, 50 i 75%. Takođe sniženi su i cenzusi za prihod od poljoprivrede. Drugi cenzus se ustanovljava prema visini zbira prihoda od stana ili kuće i od zemljišta uzetog u zakup, pri čemu postoji pet grupa po visini prihoda; dečiji dodatak se za jedno do petoro dece kreće od 3.240-11.200 dinara za najvišu grupu (ovde su uključeni i oni koji imaju isključivo prihod od zarade u državnom sektoru) do 810-2.800 za poslednju grupu. Za svako dodatno dete dobija se uvećanje od oko 11% (Gavrilović, 1998).

Savezna država, želeći da dečije dodatke izmesti iz sistema socijalnog osiguranja i prebaci na budžet, u aprilu **1965. godine, donosi prvi savezni Zakon o dečijim dodacima**. Osnovna odredba je bila decidna i glasila je: „Pravo na dečiji dodatak se ostvaruje po propisima koji su važili na dan njegovog stupanja na snagu,,

Iako je dečiji dodatak izrazito **socijalno-zaštitno pravo**, on je u toj etapi razvoja (1967.godine), ostao sporedno pravo iz radnog odnosa, ne dopirući do sve ugrožene dece, nezavisno od radnog statusa njegovih roditelja (*Tabela br.18*).

Tabela br.18 Visina dodatka na decu u 1958, 1964 i 1967. godini u relativnom odnosu prema prosečnoj zaradi

Godina	Za broj dece				
	za jedno	za dvoje	za troje	za četvero	za petoro
1958	16,1	30,1	42	51,8	59,2
1964	11,2	21,8	31,3	31,3	48,5
1967	6,6	13,1	18,9	18,9	30,9

Izvor: Statistički godišnjak „Jugoslavija 1918–1988“, SZS

Kretanje broja korisnika, od 1948 - 1967. godine (*Tabela br.19*) sa izuzetkom četiri godine pokazuje stalni rast. Isti je slučaj sa brojem dece koja su ostvarivala to pravo. Procenat obuhvata imao je stalni rast, sa neznatnim oscilacijama u samo četiri posmatrane godine. Najveći procenat obuhvata ostvaren je 1965.godine i iznosio je 37,5%, odnosno 3,5 puta više nego 1948.godine kao početne u smislu postojanja podataka (Todorović, 2002) .

Tabela br.19 Obuhvat dece dečijim dodatkom od 1948. do 1967. godine

Godina	Ukupan broj dece (od 0-19 god)	Broj korisnika	Broj dece	% obuhvata	Lančani indeks
1	2	3	4	5	6
1948.	2.691.671	142.000	303.000	11,3	100,0
1949.	2.690.252	172.000	351.000	13,1	115,9
1950.	2.696.198	172.000	338.000	12,5	96,3
1951.	2.702.558	218.000	443.000	16,4	131,1
1952.	2.707.308	232.000	451.000	16,7	101,8
1953.	2.691.569	233.000	451.000	16,8	100,0
1954.	2.703.262	243.000	481.000	17,8	106,7
1955.	2.716.284	273.000	526.000	19,4	109,4
1956.	2.717.125	262.000	499.000	18,4	94,9
1957.	2.717.320	290.000	603.000	22,2	120,9
1958.	2.717.671	310.000	594.000	21,9	98,5
1959.	2.728.859	337.000	652.000	24,0	109,8
1960.	2.739.114	376.000	726.000	26,5	111,4
1961.	2.782.263	402.000	785.000	28,2	108,1
1962.	2.804.344	348.000	840.000	30,0	107,0
1963.	2.827.204	466.000	900.000	31,8	107,2
1964.	2.851.262	506.000	965.000	33,9	107,2
1965.	2.881.858	535.000	1.000.000	37,5	111,9
1966.	2.912.847	552.000	1.021.000	35,1	94,5
1967.	2.918.320	430.000	824.000	28,2	80,7

Izvor: Statistički godišnjaci za te godine, SZS

Posmatrano u celini, mere podrške i pomoći porodicama sa decom u periodu od 1945. do 1967.godine, bile su u nadležnosti savezne države i imale su dominantno **socijalno-zaštitni** karakter.

Mere koje su imale **populacioni karakter** bile su malobrojne, odnosile su se, pre svega, na zaposleni deo populacije i nisu bile ustanovljene sa važnošću na dugi rok (Gavrilović, 2005)

3.2. Period od 1968 - 1989.godine

Sušтина ovog perioda bila je da su sve republike tadašnje savezne države SFRJ, pa i **Republika Srbija**, preuzele nadležnost nad sistemom dečije zaštite, koja je **1968. godine donela svoj Zakon o neposrednoj dečjoj zaštiti i dodatku na decu**. Najznačajnija promena odnosila se na smanjenje cenzusa za ostvarivanje prava za 20% i smanjenje stope doprinosa za dečiji dodatak.

Osnovne odredbe Zakona bile su :

- Pravo na dečiji dodatak imaju samo radnici sa punim radnim vremenom, članovi zanatskih i ribarskih zadruga, članovi predstavničkih tela i izborna lica, radnici koji primaju naknadu za vreme nezaposlenosti ili se nalaze na bolovanju ili služe vojni rok, uživaoci penzija i invalidi po posebnim propisima,
- Dečiji dodatak se prima do navršene 15.godine; ukoliko je dete na školovanju, starosna granica se podiže zavisno od redovnog trajanja date vrste škole ili fakulteta,
- Dodatak se dobija za decu koju korisnik izdržava: bračnu, vanbračnu, pastorčad, usvojenu, unučad i decu bez roditelja,
- Uslov za pravo na dečiji dodatak je da korisnik ima najmanje jednu godinu radnog staža,
- Pravo na dečiji dodatak imaju samo oni koji ne prelaze prihodne cenzuse:
 - plata i prihod od socijalnog osiguranja (penzije itd),
 - katastarski prihod od poljoprivrede i
 - ostali prihodi koji se oporezuju, uključujući samostalnu delatnost (samo ukoliko se obavlja kao dopunska delatnost; ukoliko je obavlja bračni drug onda nema prava na dečiji dodatak),
- U cenzusni prihod ne ulaze invalidnine, dečiji dodaci za drugo dete, naknade za tuđu negu i pomoć, alimentacije, stipendije i učeničke naknade i slično,
- Zavisno od visine prihoda, domaćinstva su razvrstana u četiri kategorije sa različitom visinom dečijih dodataka: za 1-5 dece u prvoj grupi pripadaju dečiji dodaci u rasponu 52-228 dinara, a u četvrtoj grupi 15-54 dinara. Za svako dalje dete povećava se iznos za oko polovine iznosa za prvo dete.

Prvi put zakonski se uvodi **prihodni cenzus** za lica koja su redovno zaposlena, tako da njihovo pravo na dečiji dodatak **više nije univerzalno**. Ostala rešenja su preuzeta iz ranijih propisa.

Dečiji dodaci finansirani su iz posebnih *doprinosa za dodatak na decu*, a preko republičkog *Fonda dodatka na decu*.

I tokom sledećih godina menjani su (nominalni) iznosi prihodnih cenzusa i dečijih dodataka, a bez važnijih promena sistema.

Početak sedamdesetih dolazi do Ustavnih promena, koje su sprovedene **Ustavom SFRJ iz 1974. godine** i ustavima republika i pokrajina iz iste godine. U skladu s tim usledile su i velike promene i u razvoju sistema dečije zaštite.

Nakon što je Republika preuzela nadležnost nad dečijom zaštitom od savezne države, desile su se nove ustavne promene, pa je ova nadležnost u Srbiji podeljena na republičku (za uže područje Srbije) i na pokrajinske za Vojvodinu i Kosovo i Metohiju. Stoga je Skupština Republike Srbije donela **novi Zakon o dečjoj zaštiti** i o samoupravnim interesenim zajednicama dečije zaštite.

Broj korisnika prava na dečiji dodatak minimalno je promenjen u odnosu na Zakon iz 1967. godine: dodata su deca bez roditelja, a dozvoljeno je da budu uključeni i radnici sa najmanje polovinom radnog vremena (ranije sa punim radnim vremenom).

Pravo na dečiji dodatak dobija se i za decu korisnika i za onu koju korisnik izdržava (usvojenu, unuke, pastorčad, itd). Pravo traje do 15-te godine starosti deteta, a može se nastaviti ukoliko je dete na daljem redovnom školovanju, a zavisno od redovnog trajanja škole.

Sistem cenzusa je ostao isti, sa istim izuzetim prihodima. Samohranom roditelju cenzus prihoda povećan je za 30%.

U zavisnosti od visine prihoda, domaćinstva su razvrstana u dve kategorije sa različitom visinom dečijih dodataka: za 1-4 dece u prvoj grupi pripadaju dečiji dodaci u rasponu 80-400 dinara (za svako dalje dete 50 dinara), a u drugoj grupi 45-200 dinara (za svako dalje dete 25 dinara). Dečiji dodatak se za decu stariju od 15 godina uvećava 30%, kao i za decu samohranih roditelja i decu ometenu u razvoju. Indeksacija nominalnih iznosa i cenzusa za ostvarivanje prava na dečiji dodatak vrši se jednom godišnje, prema indeksu kretanja zarada.

Ovim Zakonom je opštinama dato pravo da na svojoj teritoriji predvide povoljnije cenzusne uslove i visinu dečijih dodataka, kao i da ih sami finansiraju budući da je finansiranje preneto na tzv. opštinske zajednice dečije zaštite.

Godine **1987. donet je novi Zakon o društvenoj brizi o deci**, koji društvenu brigu o deci definiše kao deo politike razvoja društva kojom se obezbeđuju: reproduktivne, zaštitne i vaspitne uloge porodice, uslovi za ostvarivanje zaštite, nege, očuvanja zdravlja, obrazovanje, uslovi za podizanje dece, vaspitanje, odmor i rekreaciju sve dece u cilju njihovog svestranog i pravilnog razvoja i osposobljavanja za samostalan život.

Ključna novina ovog zakona je: pravo na dečiji dodatak „obezbeđuje se porodici koja ima do troje dece“, što znači da porodice sa više dece nemaju pravo na dečiji dodatak, čak ni za prvo troje dece, što je bilo krajnje radikalno rešenje. Da bi se ostvario dečiji dodatak za prvo dvoje dece potrebno je da porodica „nema odgovarajuće materijalne uslove“, dok se dečiji dodatak za treće dete ostvaruje nezavisno od materijalnih uslova, tj. dečiji dodatak se obezbeđuje za svako treće dete u porodici sa troje dece. Očito je da su **populacioni motivi** igrali presudnu ulogu prilikom ovakvog koncipiranja programa dečijih dodataka.

Pravo na dečiji dodatak sada imaju deca predškolskog uzrasta i deca školskog ukoliko se redovno školuju, a najdalje do 26 godina. Time je ukinuto pravo na dečiji dodatak dece školskog uzrasta do 15 godina starosti koja se ne školuju. Ovim načinom želelo se podstaći osnovno školovanje, koje je inače obavezno.

Pravo na uvećani dodatak imaju deca bez roditelja, deca ometena u razvoju i deca samohranih roditelja što znači da se ukida do tada postojeće pravo na uvećani dečiji dodatak za decu stariju od 15 godina.

Tabela br.20 Obuhvat dece dečijim dodatkom u periodu od 1972 - 1992. godine

Godina	Ukupan broj dece (od 0-19 godina)	Broj korisnika	Broj dece	% obuhvata	Lančani indeks
1	2	3	4	5	6
1972.	1.706.685	169.000	313.000	18,3	100,0
1973.	1.724.026	163.000	296.000	17,1	93,4
1974.	1.741.656	202.000	366.000	21,0	122,8
1975.	1.758.706	208.000	369.000	20,9	99,5
1976.	1.776.047	223.000	409.000	23,0	110,0
1977.	1.793.386	203.000	371.000	20,7	90,0
1978.	1.810.727	201.000	373.000	20,6	99,5
1979.	1.828.066	176.000	338.000	18,5	89,8
1980.	1.845.407	177.000	342.000	18,5	100,0
1981.	1.862.737	203.000	388.000	20,8	112,4
1982.	1.872.043	213.000	407.000	21,7	104,3
1983.	1.881.349	194.000	373.000	19,8	91,2
1984.	1.890.656	192.000	370.000	19,6	98,9
1985.	1.899.961	166.000	323.000	17,0	86,7
1986.	1.909.269	205.000	403.000	21,1	124,1
1987.	1.918.556	235.000	452.000	23,5	111,3
1988.	1.927.880	236.000	450.000	23,3	99,1
1989.	1.937.186	246.000	465.000	24,0	103,0
1990.	1.946.492	253.000	480.000	24,6	102,5
1991.	1.957.959	202.000	356.000	18,2	74,0
1992.	1.967.038	151.000	248.000	12,6	69,2

Izvor: Godišnji bilten Saveznog zavoda za statistiku

Ovaj period obeležile su veoma česte promene uslova za ostvarivanje prava na dečiji dodatak, a što je imalo za posledicu stalnu oscilaciju broja dece, odnosno procenta obuhvata. Najviši procenat obuhvata ostvaren je 1990.godine (24,6%), a najniži 1992.godine (12,6%). Posmatrajući ovaj period kroz naizmenična povećanja i smanjenja procenata obuhvata, pokazuje da je dečiji dodatak uvek bio nestabilno pravo, da je posle svakog povećanja procenta obuhvata sledeće godine dolazilo do smanjenja i da on, ni u najstabilnijim vremenima nije dostizao obuhvat do jedne trećine populacije. To znači da je obuhvat dece dečijim dodatkom, u period od 1972-1990.godine bio nedovoljan (Gavrilović, 1998), (Tabela br.20).

Raspoloživi podaci o visini dečijeg dodatka u apsolutnim iznosima ne kazuju dovoljno o njegovoj realnoj vrednosti, a upoređeni sa zaradama, pokazuju još izraženije oscilacije od obuhvata. Tako je na primer, u 1972. godini vrednost dečijeg dodatka, u prvoj cenzusnoj grupi, za jedno dete iznosila 5,1%, za dva deteta 12,7 %, a za tri deteta 19,1% od prosečne zarade po zaposlenom u Srbiji. Deset godina kasnije (1982. godine) iznosi su drugačije određivani, tako da je dete predškolskog uzrasta imalo najpovoljniji iznos od 7,8%, dete osnovnoškolskog uzrasta 8,3%, dete srednjoškolskog uzrasta 11,1%, a dete na višem i visokom obrazovanju 15% od iste zarade (Gavrilović, 1998), (Tabela br.21).

Tabela br.21 Pregled procentualnih iznosa dečijeg dodatka u periodu od 1985- 1991. godine u odnosu na prosečnu zaradu u privredi Republike Srbije

Godina	Procentualni iznos najnižeg dečijeg dodatka od prosečne zarade u privredi Republike	Procentualni iznos najvišeg dečijeg dodatka od prosečne zarade u privredi Republike
1	2	3
1985	5%	14%
1986	5%	13%
1987	4%	11%
1988	4%	10%
1989	3%	8%
1990	4%	10%
1991	2%	5%

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Iako se broj dece u tom periodu povećavao, smanjila se njegova realna vrednost što je praktično poništavalo efekte povećanja broja obuhvaćene dece kao i kvalitet tog oblika pomoći (Gavrilović, 1998).

3.3. Period od 1990 - 2002. godine

Kraj treće etape u razvoju društvene brige o deci obeležen je **novim Zakonom o društvenoj brizi o deci donetim 1990. godine** koji ukida sistem samoupravnog interesnog organizovanja koji je bio na snazi skoro dve decenije i koji vraća na snagu koncept državne brige o deci, koja se vrši kroz fondove društvene brigu za decu (državne), sa važnim funkcijama.

Suštinska promena urađena je odlukom da se konačno napušta koncept dečijeg dodatka kao prava iz zaposlenja, prvenstveno u društvenom i državnom sektoru. **Pravo na dečiji dodatak sada može steći svaka porodica**, bez posebnog specificiranja radnog i drugog statusa odraslih članova, ali pod određenim materijalnim uslovima.

Ovim Zakonom dečiji dodatak dobija nominalno **populacionu ulogu**, pa se sada kao prvi cilj programa navodi „podsticanje ravnomernog obnavljanja stanovništva“, a kao drugi „ujednačavanje uslova“ za razvoj deteta.

Osnovne novine novog Zakona odnose se na to da se pravo na dečiji dodatak može steći samo za prvo i drugo dete pod uslovom da porodica nema odgovarajuće materijalne uslove. Ovim novim rešenjem je eliminisan radikalizam prethodnog Zakona, budući da postojanje prava na dečiji dodatak za prvo dvoje dece nije uslovljeno ukupnim brojem dece. Porodica koja ima troje dece ima pravo na dečiji dodatak za treće dete bez obzira na materijalne uslove, što je element populacione politike.

Dečiji dodatak može se steći za predškolsko dete i dete na redovnom školovanju najkasnije do 26 godina života.

Visina dečijeg dodatka zavisi od broja dece, njihovog uzrasta i prihoda porodice. Deca bez roditelja, deca sa samohranim roditeljima i deca ometena u razvoju imaju pravo na uvećani dečiji dodatak.

Republički fond društvene brige o deci propisuje bliže odredbe i finansira dečije dodatke.

Početak devedesetih godina prošlog veka, dualni tip reprodukcije stanovništva karakterisao je demografsku sliku Srbije. Postojala je velika razlika između niskonatalitetnih područja Vojvodine i centralne Srbije i visokonatalitetnog područja Kosova i Metohije. Raspon između njih se stalno povećavao i samim tim stvorila se potreba za sprovođenje nove populacione politike. Promene u društveno-političkom sistemu države, izvršene pre svega Ustavom Republike Srbije iz 1990. godine, zahtevale su imperativno redefinisane postojeća tri sistema društvene brige o deci i konstituisanje novog, jedinstvenog sistema.

U takvim uslovima, ciljevima, potrebama i zadacima počelo je, 1990. godine, redefinisanje tadašnjeg sistema društvene brige o deci koje je rezultiralo **Zakonom o društvenoj brizi o deci iz 1992. godine** (stupio na snagu 29. jula 1992. godine), a koji je kasnije menjan i dopunjivan 1993, 1994 i 1996. godine.

Osnovna odlika ovog zakona je povratak klasičnom sistemu dečijih dodataka: zakon propisuje prava, odnosno uslove, a država (Vlada) realizuje program i finansira ga iz budžeta.

Zakon je imao naglašenu **populacionu dimenziju** koja se manifestovala diferenciranim merama, pri čemu je kao kriterijum diferenciranja uzeta negativna stopa prirodnog priraštaja stanovništva opština, odnosno naselja.

Pravo na dečiji dodatak ima svaki građanin koji je zaposlen ili obavlja delatnost, kao i nezaposleni građanin.

Pravo se može ostvariti za prvo troje dece u porodici, a u zavisnosti od materijalnog položaja porodice (ovim je proširen krug korisnika, sa dvoje dece iz prethodnog zakona na troje).

Dečiji dodatak se za treće dete u porodici sa troje dece odobrava bez obzira na materijalne uslove. Kroz kasnije izmene Zakona propisano je da na niskonatalitetnim područjima svako sledeće dete posle trećeg ima tretman trećeg deteta, tj. za njega se prima dečiji dodatak bez obzira na materijalno stanje porodice.

Dete sada može primiti dečiji dodatak do navršanih 19 godina samo ukoliko se nalazi na redovnom školovanju. Time su dečiji dodaci ograničeni na decu osnovnoškolskog i srednješškolskog uzrasta, a isključeni su oni koji se školuju na višim i visokim školama.

Na dečiji dodatak ima pravo i dete koje je ometeno u razvoju bez obzira na materijalno stanje, ukoliko nije smešteno u odgovarajuću ustanovu. Ono može primiti dečiji dodatak i posle 19. godine, sve dok je obuhvaćeno vaspitno-obrazovnim programom.

Dohodovni cenzus je sada preciziran Zakonom prema novom konceptu čije su glavne odlike:

- 1) Domaćinstva koja primaju socijalnu pomoć (MOP) automatski se kvalifikuju,
- 2) Uveden je katastarski prihod kao kriterijum kod čisto poljoprivrednih domaćinstava,
- 3) Za ostala domaćinstva sabiran je ukupan prihod, uključujući i katastarski (zbog mešovityh domaćinstava), s tim da se prihod od zarade i samostalne delatnosti upoređuje sa prosečnom zaradom u gradu ili opštini; ovim poslednjim je nekadašnji jedinstven cenzus za Republiku napušten kao koncept i zamenjen je lokalnim cenzusima, koji su viši u razvijenijim opštinama i niži u manje razvijenim, s tim da ne može biti niži od 70% i viši od 110% od prosečne zarade u Republici,
- 4) Ustanovljene su dve dohodovne grupe,
- 5) Za decu bez roditelja i za decu sa samohranim roditeljem cenzus se uvećava za 20%.

Visina dečijeg dodatka izražena je procentom od bruto zarade u Srbiji:

- U prvoj dohodovnoj grupi za prvo, drugo i treće dete 7%, 9% i 11%,
- U drugoj dohodovnoj grupi za prvo, drugo i treće dete 6%, 8% i 11%,
- Za treće dete u porodici sa troje dece i za dete ometeno u razvoju 11%,
- Za dete bez roditelja i samohranih roditelja uvećanje za 20%.

Indeksacija nominalnih iznosa i cenzusa za dečije dodatke vršila se indeksom zarada na mesečnom nivou.

Ovaj period karakterističan je po izuzetno složenoj političkoj i opšte društveno-ekonomskoj situaciji u zemlji, velikoj inflaciji, ratovima, sankcijama međunarodne zajednice, izbeglicama i velikoj migraciji stanovništva.

Iz podataka o ostvarivanju sredstava za društvenu brigu o deci koja su se u periodu od 1994. do 2000.godine kretala prosečno na nivou od oko 80% planiranih godišnje, očito je da isplate ustanovljenih mera materijalne podrške i pomoći porodicama sa decom nisu mogle da se izvršavaju onako kako su planirane. Rezultat toga je i manji broj isplata (manje od 12 koliko ih ima ukupno u kalendarskoj godini), u periodu od 1995. do 2000.godine. Kumulativni efekat bio je drastičan i devalvirao je vrednost ustanovljenih mera kao i efekte koji su se njima mogli postići.

Prema podacima tadašnjeg Ministarstva za brigu o porodici, sa presekom stanja u junu 2000. godine, kašnjenje u isplatama dostiglo je sledeće razmere:

- Dodatak na decu – 27 meseci kašnjenja,
- Materinski dodatak – 23 meseca kašnjenja,
- Pomoć za opremu novorođenčeta – 6 meseci kašnjenja,
- Naknade zarada porođiljama vlasnicama preduzeća i radnji – 4 meseca kašnjenja,
- Refundacija dela naknada zarada porođiljama zaposlenim u preduzećima i radnjama koje nisu mogle biti isplaćene umanjnjem poreza na lična primanja – 3 meseca kašnjenja.

Da bi nekako pokušali rešiti problem kašnjenja isplata dodatka na decu i materinskog dodatka, tadašnje strukture vlasti donose Zakona o prvoj emisiji dugoročnih obveznica Republike Srbije kojim je utvrđeno da se za dospеле obaveze izdaju dugoročne obveznice. Prema rešenjima koja je ustanovio navedeni Zakon, dodatak na decu izmiruje se korisnicima za visinu iznosa koji im je pripadao u vremenu od 01. aprila 1998. do 30. juna 2000.godine, a materinski dodatak na period od 01. avgusta 1998.godine do 30. juna 2000.godine (*Gavrilović, 2005*).

U realizaciji ovog Zakona u početku je bilo dosta problema, pre svega iz političkih razloga. Dolaskom nove vlasti, u oktobru 2000.godine obezbeđeno je sprovođenje ovog zakona i u 2003. godini dugovi su potpuno izmireni (veličina ukupnog duga iznosila je 30. juna 2000.godine 6.808.124.007,00 dinara).

Ovaj zakon važio je do **2002. godine**, kada je donet važeći **Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom**.

Tabela br.22 Obuhvat dece dečijim dodatkom u periodu od 1992 - 2002. godine

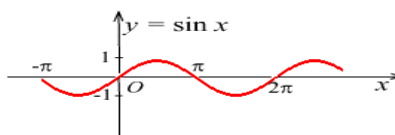
Red. Br.	Godina	Broj korisnika		Ukupan broj dece u Srbiji od 0-19 godina**	Procenat obuhvata	Lančani indeks
		porodica	dece			
1.	1992.	225.000	400.000	1.967.038	20,33	100
2.	1993.	188.000	306.000	1.975.716	15,49	76,19
3.	1994.	237.280	417.840	1.983.795	30,30	195,61
4.	1995.	396.358	696.649	1.992.274	34,94	115,31
5.	1996.	409.508	710.820	2.001.152	30,98	88,66
6.	1997.	391.041	677.213	2.009.431	33,69	108,74
7.	1998.	355.145	613.537	1.673.510	36,64	108,75
8.	1999.	316.103	541.697	1.674.788	32,31	88,18
9.	2000.	280.139	486.147	1.676.067	28,99	89,72
10.	2001.	345.238	589.584	1.677.346	35,12	121,14
11.	2002.*	399.876	682.315	1.672.421	41,39	117,82

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike, RZS

* Zaključno sa 31. V 2002.godine kada je prestao da važi Zakon o društvenoj brizi o deci

** Procene ukupnog broja dece urađene su u Centru za demografska istraživanja na bazi zvaničnih statističkih podataka (popisna i demografska statistika)

Analizirajući ovaj period uočljiva su pomeranja broja porodice i broja dece u formi sinusoide, a samim tim i do promenljivih procenata obuhvata.

Udeo budžetskih sredstava za potrebe finansiranja programa dečije zaštite kretao se oko 8,7% što je bilo skoro duplo više nego u narednom desetogodišnjem periodu. Obzirom da su ovaj period obeležile sankcije, velika inflacija nezabeležena u skorijoj istoriji, ratno okruženje, izbeglice i dr. broj korisnika je bio znatno viši i kretao se u proseku oko 320.000 sa oko 550.000 dece, što je bilo 1,7 dece po korisniku. Procenat obuhvata dece kretao se oko 31% od ukupne populacije dece od 0 - 19. godina u Srbiji (Tabela br.22).

3.4. Period od 2002. godine do danas

Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom je usvojila Narodna skupština Republike Srbije 02. aprila 2002. godine. Zakon predstavlja *deo sistema društvene brige o deci* u oblasti finansijske podrške porodicama sa decom. *Zasniva se* na pravu i dužnosti roditelja da podižu i vaspitavaju decu, pravu deteta na uslove života, koji mu omogućavaju pravilan razvoj i težnji države da podrži dobrobit i porodice i deteta i budućih generacija u skladu sa svojim mogućnostima. Otuda ovaj zakon ne predstavlja samo opredeljenje države u oblasti **socijalne politike**, već je, polazeći od demografskih potreba, istovremeno i važan instrument **populacione politike**.

Zakon ima dva neposredna cilja: ublažavanje nejednakosti u životnom standardu porodica sa decom koje pripadaju različitim materijalnim statusima i smanjivanje troškova roditeljstva.

U *konceptualnom smislu* novi zakon doneo je u najvećoj meri razdvajanje socijalne i populacione komponente u modelu finansijske podrške porodici, jer je podređenost mera populacione politike merama socijalne politike u prethodnom zakonu, sa kojima se prepliću ili u čijim okvirima se sprovode, važan razlog izostajanja željenih efekata na nivo rađanja. Pokušaj postizanja dva cilja (socijalni i populacioni) jednim instrumentom – dečjim dodatkom – neminovno je vodio njihovom konfliktu, tj. pokazalo se, što se moglo i pretpostaviti, da nije moguće zadovoljiti dva pomenuta cilja na konzistentan način, a rešenja usmerena na zadovoljenje socijalnih potreba ugrožavala su populacioni cilj i obrnuto.

Takođe, od velikog značaja je povećanje populacionog elementa u okviru finansijske podrške porodici, te koncentracija direktne mere populacione politike u jedan instrument kako bi pronatalitetni efekat bio veći.

Prihvaćen je princip **univerzalnog sprovođenja mera na celoj teritoriji** centralne Srbije i Vojvodine, umesto dosadašnjeg razlikovanja visoko i nisko natalitetnih područja i različitih prava prema mestu prebivališta. Predloženim rešenjem podržava se koncept ljudskih prava i jednakost položaja svih građana na celoj teritoriji Republike sa jedne strane, a sa druge strane, u demografskom smislu ne treba izuzimati stanovništvo pojedinih opština iz prava na finansijsku podršku, jer visoku stopu nataliteta ne beleži nijedna opština. Dakle, novi Zakon je ukinuo regionalne i opštinske razlike u kriterijumima za pristup zaštiti deteta i regionalne/opštinske razlike u plaćanju beneficija i uveo centralizovane/nacionalne kriterijume i nacionalne nivoe beneficija, na taj način poboljšavajući targetiranost na siromašne u opštinama sa relativno visokom stopom siromaštva. Pored toga, osnažio je test imovinskog stanja, dodajući ispitivanje imovine uz ispitivanje prihoda i promenio osnovu za indeksaciju praga podobnosti i nivoa beneficija sa prosečnog rasta zarada na sporije rastući indeks troškova života i zamenio mesečnu indeksaciju sa usklađivanjima dva puta godišnje (01.aprila i 01. oktobra). Ukinuo je automatsko pravo na dečji dodatak za treće i svako sledeće dete (ranije se ispitivanje imovinskog stanja primenjivalo samo za prvo dvoje dece) i uveo test imovinskog stanja za dodatak za prvo četvoro dece i ograničio pravo na dodatak samo za prvo četvoro dece u porodici i vezao dobijanje dečijeg dodatka za pohađanje nastave školske dece.

Već ove napomene pokazuju da se radi o **radikalno novim rešenjima** i bitnim promenama u koncepciji finansijske podrške porodicama sa decom u odnosu na raniji zakon. Temeljne ideje koje stoje iza ove reforme su dve: prvo, da je potrebno pojačati populacionu komponentu sistema i drugo, da je, sa stanovišta populacionih ciljeva, bolje koncentrisati napore na jednu, najefikasniju meru (roditeljski dodatak), nego disperzirati veoma ograničene resurse na veći broj manje efikasnih mera.

Nažalost, **ove zakonske mere nakon punih 15 godina primene nisu doprinele razvoju fertiliteta i nataliteta u Srbiji** što je posebno obrađeno u ovoj disertaciji.

Ispostavilo se da je osnovni cilj izvedenih promena bio da se smanje prava, broj korisnika i novčani iznosi prava, na šta ukazuje i budžet za 2001, 2002 i 2003. godinu, kao i broj korisnika po pravima.

Zakonom su regulisana *sledeća prava* na finansijsku podršku porodici sa decom:

- 1) Naknada zarade za vreme porodijskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta,
- 2) Roditeljski dodatak,

- 3) Dečiji dodatak,
- 4) Naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja i za decu ometenu u razvoju kao i regresiranje troškova boravka u predškolskoj ustanovi dece iz materijalno ugroženih porodica.

Roditeljski dodatak je nov naziv za meru koja je prethodnim zakonom bila definisana kao jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta. On je neophodan imajući u vidu da je promenom težišta finansijskog modela podrške porodici sa decom ova mera postala i u sadržinskom i u materijalnom smislu glavni instrument populacione politike. Osnov uvođenja roditeljskog dodatka treba tražiti, pre svega, u potrebi da se poveća efikasnost populacione politike u Srbiji.

Naime, centralna Srbija i Vojvodina zahvaćeni su vrlo nepovoljnim demografskim kretanjima: stanovništvo se ne obnavlja u istom razmeru, pošto je stopa fertiliteta decenijama ispod potrebne za prostu reprodukciju; broj živorođenih je niži od broja umrlih, pa je prirodni priraštaj negativan kako ukupno, tako i u najvećem broju opština; stanovništvo ubrzano stari, tj. povećava se učešće starih u ukupnom stanovništvu i slično. Izvesno ublažavanje pomenutih problema donosile su migracije iz drugih republika bivše SFRJ, ali je taj efekat praktično iscrpljen. Dugoročne demografske projekcije sugerišu još nepovoljnije tendencije u budućnosti i znatno smanjenje broja stanovnika. Ovakva kretanja imaju izuzetno nepovoljne socijalne, ekonomske i bezbednosne posledice i zahtevaju efikasan politički odgovor.

Dosadašnji sistem podsticanja rađanja nije bio dovoljno efikasan, pa se nametala potreba za njegovim reformisanjem. Osnovno konceptualno rešenje u promeni modela zasniva se na prenošenju populacione komponente sa dečijih dodataka na roditeljski dodatak. Na ovaj način se razdvaja socijalna i populaciona komponenta u modelu finansijske pomoći porodici, jer je podređenost mera populacione politike merama socijalne politike važan razlog izostajanja željenih efekata na nivo rađanja i bitno povećava značaj populacionog elementa u okviru finansijske podrške porodici sa decom.

Pronatalitetni cilj mere nametao je sledeće zahteve:

- 1) *Širok obuhvat*, jer je potrebno podsticati što veći deo populacije na rađanje usled veoma niskog nivoa fertiliteta stanovništva. Stoga je predviđeno da pravo na roditeljski dodatak imaju ne samo siromašni, već i bolje stojeći građani. Obezbeđivanje jednokratnog davanja svim porodicama, međutim, ne bi bilo efikasno pošto finansijski stimulans ne utiče na motivaciju porodica sa najvišim dohotkom,
- 2) *Diferenciran roditeljski dodatak po redu rođenja deteta*. Iskustva iz mnogih razvijenih zemalja, nezavisno od značajnih razlika u ekonomskim, društveno-političkim i vrednosnim sistemima, ukazuju da materijalne beneficije koje rastu sa povećanjem broja dece u porodici imaju neuporedivo veći pronatalitetni efekat od onih koje su konstantne. Istovremeno, istraživanja koja su sprovedena u Srbiji pokazala su da nije neophodno stimulisati rađanje prvog deteta, jer roditeljstvo ima visoko mesto u individualnom sistemu vrednosti. Dete je bitan element emotivnog života pojedinca i bitan element individualnog samoostvarivanja i sticanja identiteta. Emotivne i psihološke potrebe se, međutim, mogu ostvariti i sa jednim detetom. Uključivanje četvrtog deteta u model je, pak, neophodno da bi se podstaklo rađanje i četvrtog deteta u porodici sa tri deteta, kako bi se dostigao viši nivo fertiliteta stanovništva. Međutim, u model nisu uključena deca petog i višeg reda rađanja imajući u vidu fizičko, psihičko i socijalno blagostanje i deteta i majke i porodice,
- 3) *Visina roditeljskog dodatka mora biti značajna* kako bi, u potrebnoj meri, bila uzeta u razmatranje pri individualnoj evaluaciji prednosti i nedostataka rađanja deteta. Postojala je nada da će građani Srbije percipirati propisan iznos roditeljskog dodatka kao korektan i da će

roditeljski dodatak dovoljno dugo trajati kako bi se ispoljili njegovi eventualni pozitivni efekti na fertilitet.

Usvojeno je da se roditeljski dodatak ne isplaćuje za prvo dete, što je diskriminacija dece prema redu rođenja, te da se isplaćuje jednokratno od drugog deteta u iznosu 50.000 dinara, 90.000 za treće dete i 120.000 dinara za četvrto dete. Zakonom je predviđeno i da se iznos roditeljskog dodatka mesečno usklađuje sa rastom troškova života. Roditeljski dodatak se ne može ostvariti ako majka ili članovi porodice u kojoj živi plaćaju porez na imovinu na poresku osnovicu veću od 12 miliona dinara. Iznosi za roditeljske dodatke u decembru 2012.godine su: za prvo dete 35.045 dinara, za drugo dete 137.040 dinara, za treće dete 246.648 dinara i za četvrto dete 328.872 dinara ili ukupno izdvajanje iz budžeta 486.899.160 dinara.

Kada se pogleda broj dece prema redu rođenja, jasno je da je u pitanju samo privid „glavnog instrumenta populacione politike” i njene novoustanovljene „efikasnosti”.

Očekivalo se da će ova mera smanjiti demografsku cenu tranzicije bar na dva načina i da će predstavljati snažan podsticaj za rađanje dece višeg reda. Kao prvo očekivalo se ublažavanje prepreka ekonomske prirode za ostvarivanje reproduktivnih normi i drugo, da deluje i psihološki pozitivno na pojedinca da u trenutku rađanja deteta prima određenu sumu novca, umesto da je prima u delovima tokom većeg broja godina. Nije se očekivalo da će ova mera podstaknuti rađanje kod socijalno marginalnih grupa, što se nažalost i desilo, jer su uprkos drugačijim mišljenjima sredstva od roditeljskog dodatka služila kao sredstvo za rešavanje nekih drugih finansijskih, odnosno životnih problema porodice. U porodicama koje imaju najčešće jedno dete ili pak dvoje dece, nije mera uvođenja roditeljskog dodatka dala efekte u cilju povećanja nataliteta, odnosno fertiliteta, upravo iz razloga što je jednokratna i ne garantuje u ovako teškim vremenima za opstanak porodice, dugoročniju i sigurnu pomoć države porodici za potrebe osnovnih životnih potreba deteta (*Rašević, 2003*).

Tabela br.23 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2003. godine

Red.rode -nja	Mesec												Ukupno	Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
2	1937	2006	2222	2062	2239	2435	2573	2569	2471	2538	2095	1998	27145	2262
3	567	569	596	592	677	675	837	845	824	786	719	621	8308	692
4	128	169	150	158	181	191	213	217	174	205	163	182	2131	178
Ukupno	2632	2744	2968	2812	3097	3301	3623	3631	3469	3529	2977	2801	37584	3132

Izvor: Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.24 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2008. godine

Red.rod-e-nja	Mesec												Ukupno	Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	2883	2427	2381	2292	2540	2593	2929	3019	2952	2896	2605	2748	32265	2689
2	1996	1759	1764	1719	1861	1925	2248	2243	2191	2135	1888	2008	23737	1978
3	619	516	514	499	549	564	624	632	663	631	550	550	6911	576
4	182	183	138	147	143	150	165	181	194	156	155	144	1938	162
Ukupno	5680	4885	4797	4657	5093	5232	5966	6075	6000	5818	5198	5450	64851	5404

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.25 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2010. godine

Red.rod-e-nja	Mesec												Ukupno	Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	2636	2316	2581	2337	2493	2517	2797	2791	2716	2683	2402	2333	30602	2550
2	1978	1759	1848	1839	1914	2022	2252	2183	2123	2101	1917	1677	23613	1968
3	542	470	564	522	554	529	594	602	600	562	512	503	6554	546
4	153	119	123	127	159	126	164	150	145	132	125	124	1647	137
Ukupno	5309	4664	5116	4825	5120	5194	5807	5726	5584	5478	4956	4637	62416	5201

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.26 Broj dece prema redosledu rođenja za koja se ostvaruje pravo na roditeljski dodatak, 2013. godine

Red.rod-e-nja	Mesec												Ukupno	Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	2594	2241	2304	2072	2350	2447	2808	2949	2778	2670	2419	2197	29829	2486
2	1933	1687	1757	1716	1900	1953	2225	2127	2196	1936	1681	1595	22706	1892
3	585	457	429	471	501	553	664	585	612	621	504	448	6430	536
4	156	131	117	136	126	124	165	176	157	146	116	125	1675	140
Ukupno	5268	4516	4607	4395	4877	5077	5862	5837	5743	5373	4720	4365	60640	5053

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Analizirajući podatke (Tabele br. 23, 24, 25 i 26) uočavamo da očekivani **populacioni efekti uvođenja roditeljskog dodatka nisu postignuti**. Naime od 2002.godine kada je uvedeno ovo pravo broj korisnika je opadao i to prosečno godišnje oko 2%, što je u periodu od 10 godina primene Zakona dalo efekat smanjenja broja korisnika ovog prava za nešto više od 18%. Broj prvorođene dece opao je za 19%, drugorođene 16%, trećerođene 22% i četvrtorođene 21%.

Dečiji dodatak je definisan kao mera socijalne politike. U dosadašnjem modelu sistema dečije zaštite ova mera je bila tako postavljena da kombinuje kriterijume socijalne i populacione politike.

Reforma modela, zasnovana na razdvajanju socijalne i populacione komponente u finansijskoj pomoći porodici sa decom, uslovlila je da **dečiji dodatak bude glavni instrumenat socijalne politike, koji je u visini iznosa toliko smanjen da je postao besmislen. Prenošenje populacione komponente modela na roditeljski dodatak**, kako je već navedeno, ima pun smisao, naročito u velikom iznosu za mali broj dece, a uključujući i činjenicu da su je velika kašnjenja u isplati, koja su dugi niz godina pratila ovu meru, obezbedila u psihološkom pogledu kao instrument za podsticanje rađanja.

Tvorci novog modela dečijeg dodatka ističu da je prilagođavanje ove mere zahtevima socijalne politike uslovlilo sledeće:

- 1) Zadržava se finansijski cenzus, kako bi se obezbedilo da pravo na dečiji dodatak imaju samo porodice sa nižim dohotkom,
- 2) Ujednačavaju se prava na dečiji dodatak na teritoriji Srbije, što znači :
 - a) Više ne postoji razlikovanje nisko i visoko natalitetnih područja i s tim povezanih različitih prava na dečiji dodatak,
 - b) Finansijski cenzus za ostvarivanje prava više nije različit po opštinama, zavisno od prosečnih plata na opštinskom nivou,
- 3) Visina dečijeg dodatka se vezuje za ostvarivanje egzistencijalnih potreba deteta i ne diferencira se prema redu rođenja deteta,
- 4) Pravo na dečiji dodatak ostvaruje prvih četvoro dece u porodici imajući u vidu dobrobit i majke i deteta i porodice i društva, pre svega, zdravstvenu i psihološku dobrobit majke i deteta, bolje funkcionisanje porodice, potrebe sadašnjih i budućih generacija. Na ovaj način se čini napor da se ova mere ne svede samo na puki instrument socijalne politike (*Rašević & Mijatović, 2003*).

Jedino dobro od promena je ukidanje nisko i visokonatalitetnih područja u Srbiji, u formalnom smislu, jer suštinski nije bilo od značaja pošto su tada, 10-tak godina od njihovog uvođenja sve opštine postale niskonatalitetne. Različita visina dodatka prema redu rođenja bio je model populacione politike ove, inače tradicionalne mere socijalne i populacione politike koji se primenjuje i u mnogim drugim zemljama. Različiti cenzusi uslovljeni različitim visinama prosečnih plata, nisu bili takvi kako se prikazuje, već su za njihovo izračunavanje postojali korektivi za najniže u smislu njihovog dovođenja na viši nivo (70% od prosečne plate), a ograničavani su najviši na samo 10% iznad prosečne plate, što je u uslovima enormnih razlika prosečnih plata po opštinama, kao posledice, velikih razlika između razvijenih i nerazvijenih opština, bio pokušaj ublažavanja razlika. Izostalo je i konstatovanje činjenica da se Srbija nalazila tada pod veoma rigoroznim sankcijama što je uništavalo njenu ekonomiju. A što se tiče samog kašnjenja, ukupna dužina kašnjenja jeste tačna, ali posmatrano kumulativno u vremenu od pet i više godina, što znači da se nije mogla obezbeđivati isplata 12 puta u toku godine, nego osam do 10 puta, što je u dugom periodu izuzetno teških uslova u kojima se Srbija nalazila, kumulativno dalo visok efekat kašnjenja. Ali, prava se nisu smanjivala i korisnicima su, kada su posle promena vlasti 2000.godine počele da pristižu donacije, ta ostvarena prava isplaćena. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom bio je nedopustivo restriktivan što su bile i ocene odgovarajućih međunarodnih institucija. Ove ocene, potvrđuju i podaci o udelu sredstava za dečiju zaštitu u budžetu Republike Srbije prikazani u tabeli br. 27 i delom u tabeli br. 28, jer je početna godina već godina u kojoj se primenio Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom. Poslednja puna godina primene Zakona o društvenoj brizi o deci je 2001.godina, ali se ti podaci ne prikazuju, što je naučno nekorektno.

Tabela br.27 Udeo sredstava za dečiju zaštitu u budžetu Republike Srbije u periodu od 1992 - 2011. godine

Godina	Planirana sredstva u budžetu Republike za dečiju zaštitu u %	Godina	Planirana sredstva u budžetu Republike za dečiju zaštitu u %
1992	8,5	2002	5,8
1993	4,9	2003	5,4
1994	7,9	2004	4,0
1995	13,7	2005	4,3
1996	12,6	2006	3,9
1997	16,2	2007	3,6
1998	12,2	2008	3,8
1999	10,0	2009	3,9
2000	8,5	2010	4,5
2001	10,2	2011	4,5

Izvor: Ministarstvo finansija RS

Tabela br.28 Obuhvat dece programom dečijih dodataka u periodu od 2003 - 2011. godine

Red. Br.	Godina	Broj korisnika		Ukupan broj dece u Srbiji od 0-19 godina	Procenat obuhvata	Lančani indeks
		Porodica	dece			
1.	2001	345.526	589.584	1.711.453	34,4	100
2.	2002	399.876	682.315	1.695.602	40,2	99,1
1.	2003.	274.105	507.436	1.671.410	30,3	98,6
2.	2004.	232.993	430.601	1.663.111	25,9	99,5
3.	2005.	235.276	435.496	1.639.944	26,5	98,5
4.	2006.	224.379	419.029	1.614.938	25,9	98,5
5.	2007.	204.818	387.794	1.589.090	24,3	98,5
6.	2008.	209.486	406.214	1.563.279	25,9	98,4
7.	2009.	200.795	382.365	1.542.705	24,7	98,6
8.	2010.	203.610	385.961	1.525.296	25,2	98,9
9.	2011.	205.012	386.992	1.516.354	25,4	99,4

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike, RZS

Ovaj period karakteristiše bitno smanjenje budžetskih sredstava za potrebe dečije zaštite, što neposredno potvrđuje smisao promena dotadašnjih mera i siromaštvo novog modela pronatalitetnih i socijalnih mera prema deci. Materijalno ugrožena deca, novim merama, postala su još ugroženija. Udeo budžetskih sredstava za potrebe finansiranja programa dečije zaštite pao je sa 10,2% 2001. godine na 4,5% 2011. godine, skoro za 55% (Tabela br.27). Broj korisnika je takođe značajno smanjen, ustalio se i kretao oko broja od 210.000 korisnika, odnosno oko 400.000 dece ili 1,9 dece po korisniku. Procenat obuhvata dece kretao se oko 25% od ukupne populacije dece od 0-19.godina u Srbiji (Tabela br.28), što je smanjenje za više od 50% u odnosu na stanje pre usvajanja Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom.

Dakle, ovim zakonom napušten je koncept podrške rađanja i podizanja dece, programu dečijih dodataka oduzet je populacioni karakter, a jedina mera podrške rađanju kroz novi program roditeljskog dodatka nije donela nikakve populacione promene (Kamenov & Gavrilović, 2005).

3.5. Sistem dečijih dodataka u evropskim zemljama i USA

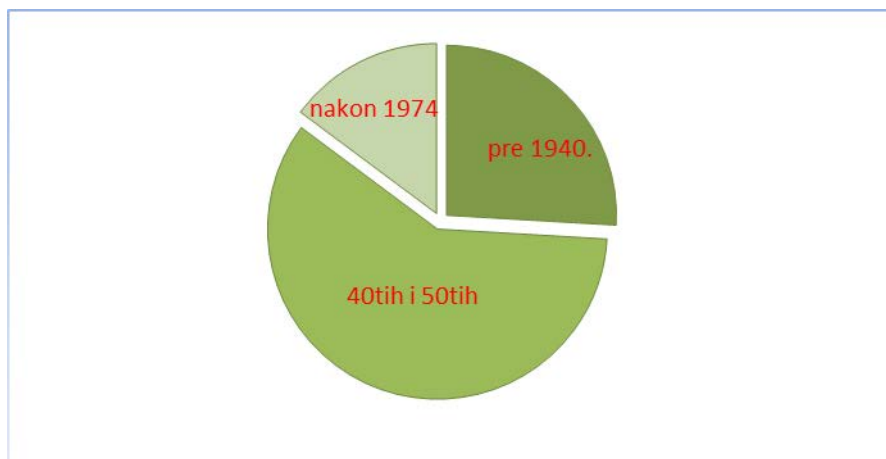
Kako bi se mogli uporediti efekti i rezultati mera državne politike prema deci kroz prizmu dečijeg dodatka u Srbiji u odnosu na pojedine evropske države i njihove zakonske okvire po ovom pitanju, u nastavku se daje pregled važnijih karakteristika programa dečijih dodataka kroz istorijat programa, visinu izdvajanja za dečije dodatke, tipove dečijeg dodatka, izvore finansiranja, iznose i diferenciranje naknada, indeksiranje i pregled srodnih programa kako bi se ustanovilo mesto i uloga dečijeg dodatka u ukupnoj podršci porodicama sa decom. Podaci su preuzeti iz baza podataka MISSOC, ESSPROS, Social Security Administration (SSA) and the International Social Security Association, ali i više analiza koje se odnose na programe u EU i u pojedinim zemljama koje su navedene u tekstu (Matković & Mijatović, 2012).

Preteča programa dečijih dodataka u Evropi imao je oblik novčane naknade, koja se prvo počela primenjivati u Francuskoj i Belgiji. U Francuskoj su u periodu Prvog svetskog rata pojedine kompanije plaćale radnicima koji su imali veliki broj dece dodatne bonuse, kako bi izbegli povećanje zarada za sve zaposlene. Vremenom su poslodavci počeli da uplaćuju sredstva u lokalne fondove, kako bi objedinili administraciju i rasporedili teret troškova i time izbegli direktno plaćanje ovih naknada radnicima. Sredinom 1932. godine, doprinosi za radnike zaposlene u industriji postaju obaveza koju propisuje država. Taj primer primenjen je i u sličnoj formi u Belgiji (*Gordon, 1988*).

Posle Drugog svetskog rata program dečijih dodataka uvodi veći deo evropskih zemalja (*Grafikon br.15*). Motivi za uvođenje programa dečijih dodataka bili su različiti. U Švedskoj, cilj programa dečijih dodataka bila je briga za dobrobit dece, a u Francuskoj i Belgiji program dečijih dodataka imao je za cilj smanjiti nejednakost koja je bila očigledna i dati mere koje bi imale efekat za problem smanjene stope rađanja.

Poseban uticaj na oblikovanje univerzalnih programa dečijih dodataka u Evropi, imao je "Izveštaj i plan Lorda Beveridža" iz 1942. godine. Kako bi formulisao sistem socijalne sigurnosti Ujedinjenog Kraljevstva posle, Drugog svetskog rata, u delu koji se odnosi na program dečijih dodataka, Beveridž je zastupao tezu da ovu naknadu treba da dobijaju sva deca i da se ona finansira iz budžeta. Zalažući se za koncept minimalne sigurnosti za sve, ipak je dao veću podršku porodici sa više dece. Takođe, aludirao je i na problem "moralnog rizika", ukoliko se naknade isplaćuju samo za decu nezaposlenih. Poseban motiv za uvođenje programa dečijih dodataka u Velikoj Britaniji bio je i problem nedovoljnog rađanja (*Beveridge, 1942*).

Grafikon br.15 Udeo zemalja EU prema periodu kada su uvele program dečijih dodataka

Izvor: Social Security Administration (SSA) and the International Social Security Association

Razvojem programa dečijih dodataka uočavale su se sve manje različitosti i suprotnosti. Od koncepta naknada samo za decu čiji su roditelji zaposleni i za koje su poslodavci plaćali doprinose, sve više se uvodi koncept programa za svu decu, a u fondove za dečije dodatke u koje su uplaćivale kompanije, sredstva je počela da obezbeđuje i država.

Već više od sto godina, na engleskom govornom području, države imaju pravno zaštićenu decu i obezbeđenu minimalnu javnu podršku porodice. Obimna lobiranja od strane poslodavaca, sindikata, ženskih pokreta i drugih društvenih reformatora oblikovala su i razvoj i restrukturiranje tih politika (Bolderson & Mabbett, 1991; Ursel, 1992; Gauthier, 1996). Od 1970-ih, nadnacionalne organizacije, kao što su Ujedinjene nacije i Svetska zdravstvena organizacija, ubrzale su pritisak na nacionalne vlade da zaštite prava dece i osiguraju „najbolje prakse“ u zdravlju i socijalnim uslugama. Godine 1960-te i 1970-te karakteristiše period brzih društvenih promena, veći naglasak na ljudska i građanska prava, sve veći prosperitet i obrazovni nivo i više žena u radnoj snazi. Usled sve većih pritisaka da se uskladi socijalna politika, 80-tih godina prošlog veka, većina zemalja potpisala je multilateralne sporazume, tržište rada postaje međunarodno i poslodavci i kreatori politika promovišu sve više neoliberalnu praksu (Yeates, 2001; Baker, 2006). I pored tog pritiska, javne podrške za decu i porodice i dalje znatno variraju od zemlje do zemlje. Kada je socijalni rad postao profesionalizovan, socijalni radnici su se udružili sa „socijal-demokratskim“ aktivistama da ubede vlade da restrukturiraju sistem zaštite dece u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava i najboljim praksama. Poslednjih godina, međutim, poslovni i finansijski interesi podstiču političare da restrukturiraju socijalne programe prema neoliberalnim principima i opštoj globalizaciji što dovodi do sve većeg jaza između bogatih i siromašnih. Podstiču se Vlade da smanje socijalna davanja i umanje velikodušnost socijalnih programa (Mishra, 1999; Kelsey, 1995; Brodie, 1996; Yeates, 2001).

3.5.1. Izdvajanja za dečije dodatke

Novčanim naknadama za porodice sa decom u EU kompenzuju se direktni troškovi podizanja dece. Prema podacima ESSPROS baze u zemljama EU 2009. godine za naknade programa dečijeg dodatka u proseku se izdvajalo **1,1% BDP-a**.

Poređenja radi u **2013. godini naknade za dečije dodatke u Srbiji bile su 0,3% BDP**, dakle skoro četiri puta manje od proseka u EU.

Prema pojedinim istraživanjima prisustvo dece do 14 godina u domaćinstvu, smanjuje njihov životni standard u proseku za 20 - 30 % u odnosu na bračni par beze dece (Letablier, 2009), (OECD,

2011). U zavisnosti od broja i starosti dece u porodici, udeo rashoda za decu u ukupnim rashodima domaćinstva je varijabilan na što utiču i ukupni prihodi porodice i preraspodele unutar porodice i on se razlikuje po pojedinim zemljama i zavisi od kulturnih normi, opšteg životnog standarda, kao i po tome koliko su dostupne pojedine javne usluge za decu.

Postoje očigledne razlike u izdvajanjima između pojedinih zemalja. Luksemburg, Austrija, Nemačka, Francuska i Belgija daju iznadprosečnu podršku porodicama sa decom kroz program dečijih dodataka gde su i iznosi naknada najviši. Najmanja izdvajanja i najniže iznose naknada karakteristične su za zemlje istočne, centralne i južne Evrope (Letonija, Poljska, Litvanija, Estonija, Češka, Španija, Italija).

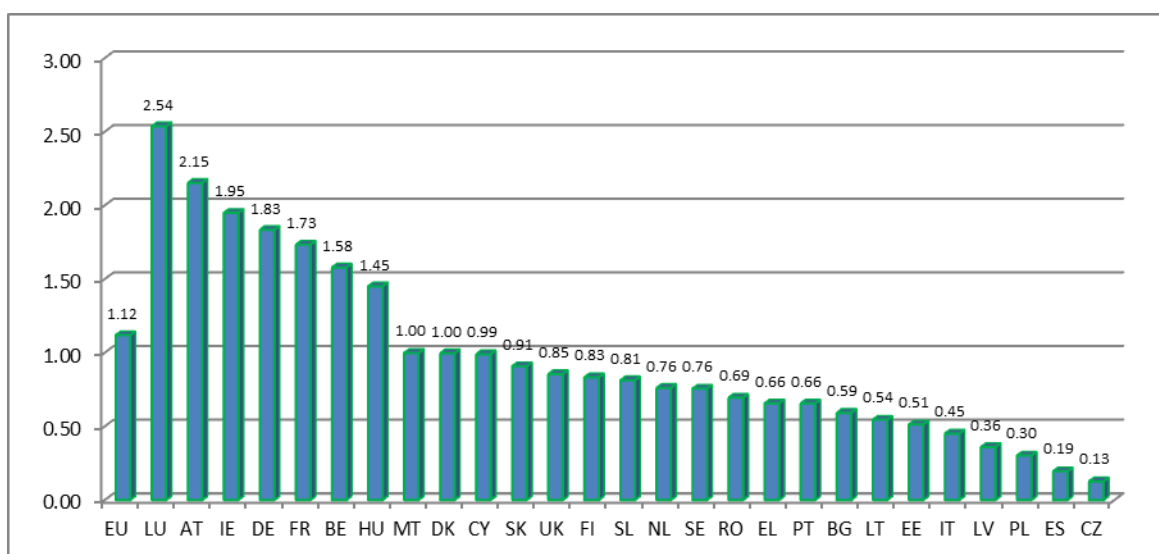
Nordijske zemlje se nalaze u sredini, prevashodno zbog različitog koncepta u pogledu odnosa između novčanih i nenovčanih naknada u okviru celokupne podrške porodicama sa decom.

Kada je počela svetska ekonomska kriza, zaključno sa 2009. godinom, udeo naknada za decu u BDP-u na nivou EU se neznatno povećao. Jedino je uočeno smanjenje udela naknada u Češkoj i Poljskoj, u kojima je i pre izbijanja krize, ovaj udeo bio na niskom nivou (*Grafikon br.16*).

Kako bi se odgovorilo adekvatnim merama na krizu prema istraživanju EU i OECD-a (Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj), povećana je podrška porodicama sa decom, uključivši i isplate dodatnih jednokratnih novčanih naknada. Shodno merama štednje neke zemlje EU su izvršile reformu, neke su počele ili su pak najavile reformu svojih sistema, kako bi smanjile izdatke za ove namene (Slovenija, Litvanija, Velika Britanija). Mere smanjenja ili zamrzavanja iznosa naknada sprovele su Mađarska, Danska i Irska. Neke su postepeno izjednačavale iznose dečijeg dodatka za svu decu (*OECD, 2011*), (*Gauthier, 2010*).

U cilju smanjenja budžetskih davanja preduzete su različite mere i u drugim oblastima koje obezbeđuju podršku porodicama sa decom: skraćenje porodiljskog odsustva radi nege deteta, ukidanja naknada kod rođenja deteta, privremeno umanjjenje naknada tokom porodiljskog odsustva, smanjenja sredstava za dnevne boravke i dr. (*Gauthier, 2010*).

Grafikon br.16 Novčane naknade za porodice sa decom (dečiji dodatak) u EU, udeo u BDP-u 2009. godine

Izvor: ESSPROS baza (Eurostat)

3.5.2. Izvori finansiranja

Izvor finansiranja programa dečijih dodataka u većini zemalja je državni budžet. To je i potpuno jasno obzirom da pravo ne zavisi od statusa roditelja na tržištu rada. U jednoj četvrtini zemalja osnovni izvor finansiranja zemalja su doprinosi koje plaća poslodavac (tipični primer su Francuska i Austrija), uz budžetsku garanciju ili kofinansiranje.

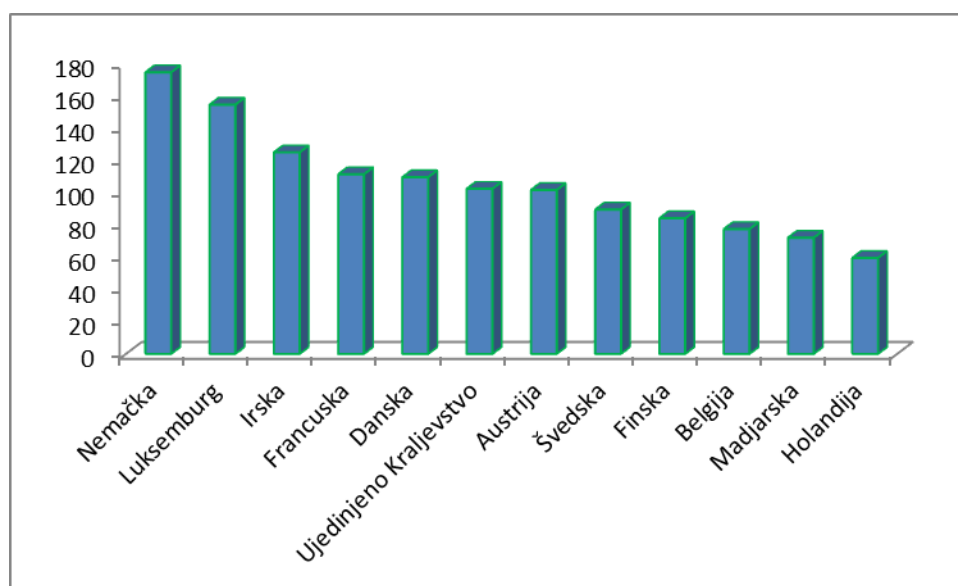
U Grčkoj, pristup klasičnom programu dečijih dodataka je i dalje ograničen na decu osiguranika u skladu sa izvorom finansiranja.

3.5.3. Iznosi i diferenciranje naknada

Naknade u apsolutnom iznosu su znatno više u nordijskim zemljama i zemljama kontinentalne Evrope, od onih u zemljama centralne i istočne Evrope i južnoevropskim zemljama.

Analizirajući iznose naknada za prvo dete u porodici, uzrasta od tri do šest godina, u standardima jednake kupovne snage PPS (Purchasing Power Standard - veštački stvorena valutna jedinica koja se koristi prilikom međunarodnih poređenja) zemlje u EU možemo podeliti na dve grupe, i to u prvu grupu svrstavamo zemlje sa višim iznosima naknada gde se izdvajaju Luksemburg i Nemačka (sa naknadama od 155, odnosno 175 PPS). Najniže su naknade u Holandiji i Mađarskoj (60 i 72 PPS). Od novih članica EU, Mađarska je jedina zemlja koja se nalazi u grupi sa značajnijim iznosima naknada (*Grafikon br.17*).

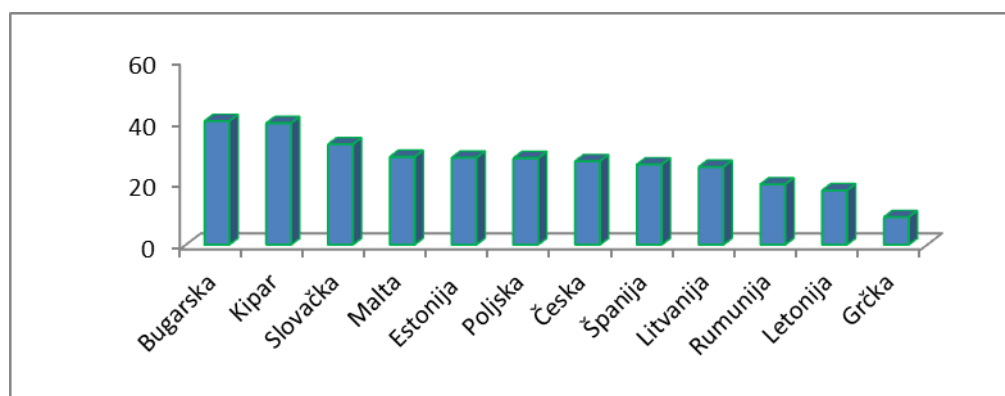
Grafikon br.17 Iznosi naknada u PPS, za prvo dete u porodici, uzrasta od tri do šest godina u grupi zemalja sa višim iznosima naknada, 2010. godine

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka iz MISSOC i EUROSTAT baze (Matković&Mijatović 2012)

U drugoj grupi su većinom zemlje centralne, južne i istočne Evrope. Iznosi naknada su niski i kod većeg broja zemalja iznose između 25 i 33 PPS. U većini tih zemalja, naknada se dodeljuje uz proveru dohotka i imovine (*Grafikon br.18*).

Grafikon br.18 Iznosi naknada u PPS, za prvo dete u porodici, uzrasta od tri do šest godina, u drugoj grupi zemalja, 2010. godine

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka iz MISSOC i EUROSTAT baze (Matković&Mijatović 2012)

Prema podacima iz baze podataka OECD-a, za 2010. godinu udeo naknada za prvo dete starosti od tri do dvanaest godina u primanjima prosečnog radnika u zemljama EU, kreće se od vrlo niskog udela ispod 2% (Francuska, Poljska, Letonija, Portugal, Kipar, Španija, Grčka), pa sve do 7% u Mađarskoj, 8% u Sloveniji i 9% na Malti. Od ukupno 28 zemalja EU za koje je računat udeo naknada za prvo dete starosti od tri do dvanaest godina, u odnosu na prosečna primanja, on u desetak zemalja iznosi između 3 i 4% (OECD, 2011).

Iznosi naknada u manjem broju zemalja su jednaki za svu decu (Letonija, Bugarska, Irska, Slovačka, Španija), iako je model uniformnosti naknada bio tipičan u gotovo svim zemljama tokom nekoliko decenija nakon njihovog uvođenja (Gordon, 1988). U Holandiji, Austriji, Poljskoj, Češkoj, Francuskoj, Belgiji i Luksemburgu iznosi naknada za dečije dodatke povećavaju se prema uzrastu, shodno činjenici da finansijski troškovi rastu, takođe, prema uzrastu deteta. U jednom broju zemalja iznos dečijeg dodatka zavisi od broja dece u porodici ili od reda rođenja deteta.

Usled visoke stopa siromaštva dece u prve dve godine života (OECD, 2011), ali i u zavisnosti od drugih socijalnih naknada u zemlji, značajno veće dečije dodatke za decu do dve godine starosti, imaju Rumunija i Portugal, dok sva ostala deca dobijaju jednake dodatke čiji su iznosi niži. Smanjenje iznosa dečijih dodataka prema uzrastu deteta tipičan je za Dansku.

Većina zemalja EU dodeljuje dečije dodatke po modelu povećanja iznosa prema broju dece u porodici ili po modelu povećanja iznosa prema višem redosledu rođenja. Primeri za takve programe bazirane na povećanju iznosa prema redu rođenja (najčešće do trećeg ili četvrtog deteta) su: Slovenija, Belgija, Luksemburg i Mađarska.

Ovakvi programi dečijih dodataka doneti su prvenstveno zbog želje za smanjenjem siromaštva mnogočlanih porodica i/ili povećanjem fertiliteta.

U Nemačkoj i Estoniji, prvo i drugo dete dobijaju niže iznose od dece višeg reda rođenja, dok u Austriji postoji dopunska naknada u fiksnom iznosu za treće i svako naredno dete.

U Finskoj, Francuskoj i Švedskoj dečiji dodaci rastu sve do petog ili čak šestog deteta. U Švedskoj, svako dete dobija dečiji dodatak od 115 Evra, a potom u okviru dopune za velike porodice, ostvaruje i dodatni iznos, koji postepeno raste prema redu rođenja deteta, od 16 evra za drugo dete, do 137 evra za peto i svako naredno dete.

U Velikoj Britaniji dečiji dodatak značajno je viši za prvo dete u porodici, dok su iznosi dodatka za svu narednu decu jednaki.

U Belgiji se iznos dečijeg dodatka razlikuje i u zavisnosti od vrste radnog statusa roditelja, da li je roditelj zaposlen, samozaposlen ili je državni službenik.

U Italiji, Portugalu i Sloveniji iznos dečijeg dodatka zavisi od visine dohotka u osnovnom programu, kao i u Rumuniji i Malti u dopunskoj komponenti.

U gotovo svim zemljama iznosi dečijeg dodatka se uvećavaju za decu sa invaliditetom i/ ili za decu samohranih roditelja ili su ustanovljene posebne naknade usmerene na ove posebno ugrožene grupe.

Neke zemlje, poput Austrije, jednokratno udvostručuju iznose dečijeg dodatka početkom školske godine ili isplaćuju poseban dodatak (Luksemburg za svu decu i Francuska, uz proveru dohotka i imovine).

Gubitak prava na dečiji dodatak

Gubitak prava na dečiji dodatak vezuje se za starosnu granicu deteta, najčešće kada dete postane sposobno za rad, odnosno kada dete završi obavezno školovanje (do 19 godina starosti). U nekim zemljama, poput nordijskih i anglosaksonskih, koje ne preferiraju produženje starosne granice u slučajevima nastavka školovanja na studijama, uspostavljeni su veoma razvijeni sistemi stipendija i kredita za studente.

Za decu sa posebnim potrebama starosna granica u mnogim zemljama se produžava nezavisno od školovanja ili se pravo ostvaruje bez starosnog ograničenja pod uslovom, da je stepen invaliditeta visok (Austrija, Malta, Italija, Nemačka, Španija, Grčka).

Indeksiranje naknada za dečiji dodatak

U većem broju zemalja EU, indeksiranje naknada nije vezano za fiksne parametre. U fazi usvajanja budžeta Vlada ili resorno ministarstvo donosi Odluku o načinu indeksiranja. U sedam zemalja propisano je indeksiranje sa inflacijom ili troškovima života (Italija, Rumunija, Belgija, Kipar, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Slovenija), a u dve zemlje sa zaradama - Danska i Holandija, (*Matković&Mijatović, 2012*).

U Srbiji se indeksiranje vrši dva puta godišnje i to 01.aprila i 01.oktobra sa šestomesečnim indeksom potrošačkih cena u RS.

3.5.4. Značaj dečijeg dodatka u ukupnoj podršci porodicama sa decom

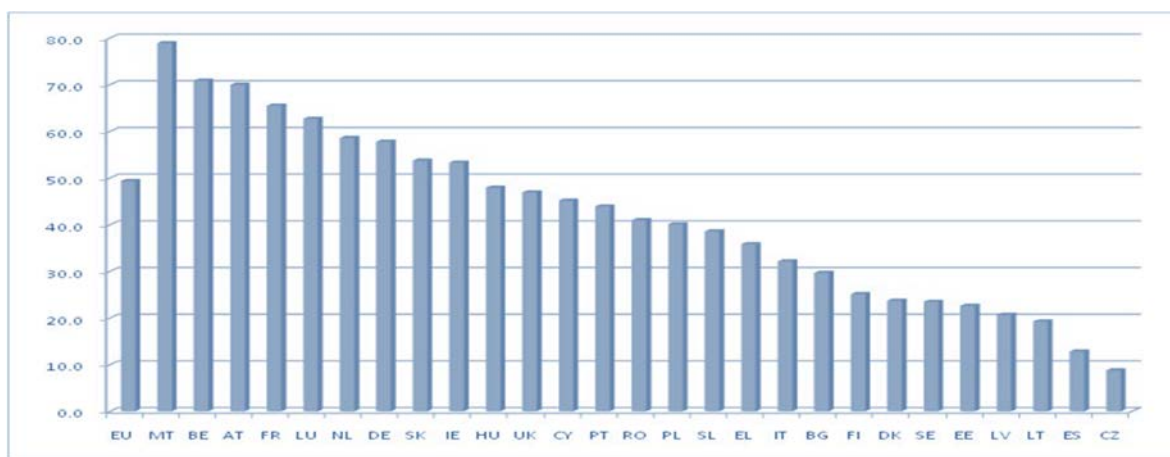
Dečiji dodatak predstavlja samo jednu komponentu ukupne politike podrške koja je usmerena ka porodici sa decom. Uz dečiji dodatak, sve zemlje obezbeđuju i druge novčane naknade, kao i usluge koje se uglavnom finansiraju iz budžeta.

Dečiji dodaci u EU čine, u proseku, skoro polovinu ukupnih javnih rashoda u okviru tzv. funkcije porodica/deca prema podacima iz ESSPROS baze. U Srbiji je to oko 28% javnih rashoda na poziciji ukupnih sredstava dečije zaštite ili oko 13% na poziciji ukupnih sredstava socijalne zaštite.

U okviru zemalja članica EU možemo napraviti podelu na dve grupe zemalja i to na grupu zemalja u kojima je udeo dečijeg dodatka u ukupnim naknadama za funkciju porodica/deca značajno ispod proseka EU (prevažodno nordijske zemlje), zbog toga što su ulaganja u nenovčane naknade vrlo visoka i na grupu zemalja u kojima su rashodi za dečije dodatke niski (Španija, Češka i baltičke zemlje).

Zemlje kontinentalnog dela Evrope Francuska, Austrija, Belgija i Nemačka imaju vrlo visok udeo novčanih naknada programa dečijeg dodatka, zbog toga što su one ovim naknadama daleko prioritet u svojim intervencijama za decu. Visok udeo programa dečijih dodataka beležimo i na Malti koja nema razvijene nenovčane naknade (hraniteljstvo, usluge za decu predškolskog uzrasta i sl. (Matković&Mijatović, 2012).

Grafikon br.19 Udeo novčanih naknada (dečijih dodataka) u ukupnim naknadama usmerenim na porodice sa decom, 2010. godine

Izvor: ESSPROS baza (Eurostat)

Zbog sve veće stope nezaposlenosti u zemljama EU i van nje, preporučuje se od strane Evropske Komisije (European Commission, 2008) da se podrška porodici sa decom sprovodi kroz novčane naknade, dok istraživanja javnog mnjenja u EU pokazuju da najveći prioritet podršci treba da dobiju poreski instrumenti - olakšice i fleksibilniji aranžmani čuvanja dece (Galup, 2008), jer oni efikasnije podstiču rad i zapošljavanje (UNICEF, 2007).

Najadekvatnija mera podrške porodici sa decom su tzv. kombinovane mere (novčane naknade, subvencije, poreske olakšice, zapošljavanje majki i raznorodnost usluga za potrebe dece) koje su primenjene prevashodno u zemljama EU koje imaju viši standard (Austrija, Nemačka, Francuska, nordijske zemlje, Holandija, Kipar, Slovenija), dok su, zbog visokog siromaštva, te mere najneuspešnije u Grčkoj, Španiji, Portugalu, Italiji, Hrvatskoj, Poljskoj, Letoniji, Mađarskoj i Litvaniji.

3.5.5. Modaliteti u EU

U većem delu zemalja EU najdominantniju ulogu od svih programa novčanih naknada usmerenih prema porodici sa decom, zauzima dečiji dodatak i pored toga što jedan deo zemalja ima i posebna davanja koja su usmerena prema siromašnoj deci.

U više od **dve trećine zemalja EU** uvedeni su **univerzalni dodaci** koji se dodeljuju nezavisno od materijalnog položaja porodice među kojima postoje i izvesne razlike. U odnosu na osnovne karakteristike programa ove zemlje sa univerzalnim naknadama možemo podeliti grubo u dve osnovne grupe.

U prvoj grupi, od osam zemalja, prisutna je samo univerzalna komponenta u programima novčanih naknada programa dečijeg dodatka (Norveška, Švedska, Slovačka, Finska, Danska, Island, Ujedinjeno Kraljevstvo, Luksemburg i baltičke zemlje, osim Litvanije) gde je budžet izvor finansiranja naknada.

U drugoj grupi, koju čini devet zemalja (uglavnom kontinentalno-evropskih), postoji neka vrsta osnovne naknade univerzalnog tipa, a dodatno su, u okviru programa dečijeg dodatka ili izvan njega, ustanovljena i posebna davanja u vidu ciljanih naknada usmerenih na siromašne porodice sa decom. U Belgiji, u okviru osnovnog univerzalnog programa, postoji dopunski dodatak koji mogu da ostvare samohrani roditelji čiji je dohodak niži od cenzusa.

Mađarska i Rumunija imaju zaštitni dečiji dodatak kao posebno pravo za siromašne porodice sa decom. Holandija pored osnovne naknade ima posebnu metodologiju za siromašne, a Austrija, u okviru osnovnog programa, isplaćuje bonus za porodice koje imaju troje i više dece, uz proveru ličnog dohotka.

U većem delu zemalja, iz ove grupe, udeo naknada koji ciljaju siromašne je relativno nizak, osim u Francuskoj i Malti, gde prelazi 30% (*Grafikon br.19*). Malta isplaćuje jednak dečiji dodatak za sve porodice iznad određenog cenzusa, a onima koji ostvaruju dohodak ispod cenzusa obezbeđuje dopunu prema formuli koja uzima u obzir i uzrast deteta. Francuska ima posebna davanja za siromašnije porodice sa više dece.

Uzimajući u obzir činjenicu da sve navedene zemlje imaju univerzalnu komponentu (bez provere dohotka i imovine), ne znači da sva deca i ostvaruju pravo na dečiji dodatak. Tako je posebno specifična Francuska u kojoj klasičan dečiji dodatak bez provere dohotka i imovine ne dobijaju porodice sa samo jednim detetom, već samo one sa dvoje ili više dece. Očigledno je to posledica modela u kojem je dečiji dodatak određen kao element populacione politike. Tokom vremena, značaj dobijaju socijalni ciljevi, tako da danas u Francuskoj dodatno postoji i program koji je usmeren na siromašne porodice sa najmanje troje dece, uz proveru dohotka i imovine, dok je siromašnim porodicama sa jednim detetom dostupan program namenjen deci mlađoj od tri godine (*Fagnan, 2005*). Porodice sa jednim detetom nemaju pravo na program dečijih dodataka.

U Belgiji je iz univerzalne šeme izuzet jedan mali broj dece čiji roditelji nisu aktivni na tržištu rada, tako da ona mogu da ostvare pravo samo na tzv. garantovani dečiji dodatak uz obaveznu proveru dohotka i imovine, pa jedan broj dece ostaje izvan ovog kruga i samim tim bez naknade.

U Danskoj, ukupan iznos koji jedna porodica može da ostvari po osnovu dečijeg dodatka na godišnjem nivou je 4.692 evra. Ova navedena granica ograničava broj dece u jednoj porodici koja mogu da ostvare pravo prema datim iznosima na troje dece. Dakle, prema ovoj vrsti ograničenja, u porodicama sa više od troje dece iznos dečijeg dodatka po detetu niži je od nominalnog.

U Grčkoj, pravo na dečiji dodatak ostvaruju samo deca osiguranika za koju su plaćeni doprinosi. Izvan ovoga, programi podrške bez provere dohotka i imovine su usmereni na treće dete (*Matsaganis, 2009*). Deca koja se nalaze u porodicama sa manje članova izostavljena su iz univerzalnih programa i mogu da ostvare pravo samo ako se nalaze u jednoroditeljskim porodicama, uz obaveznu proveru dohotka i imovine.

U nekim zemljama starosna granica, ali i neki dodatni eliminacioni faktori, takođe isključuju jedan mali broj dece iz prava. Na primer, deca starija od 16 godina u Velikoj Britaniji i Irskoj ne ostvaruju pravo na dečiji dodatak, ukoliko nisu na daljem školovanju (prema procenama oko 2% dece). U Letoniji pravo ne ostvaruju deca mlađa od godinu dana, a u Litvaniji, dok se pravo ostvarivalo bez provere dohotka i imovine, mogla su da ga ostvare samo deca koja su mlađa od sedam godina. U Slovačkoj iz prava su izuzeta deca koja primaju socijalnu ili invalidsku penziju.

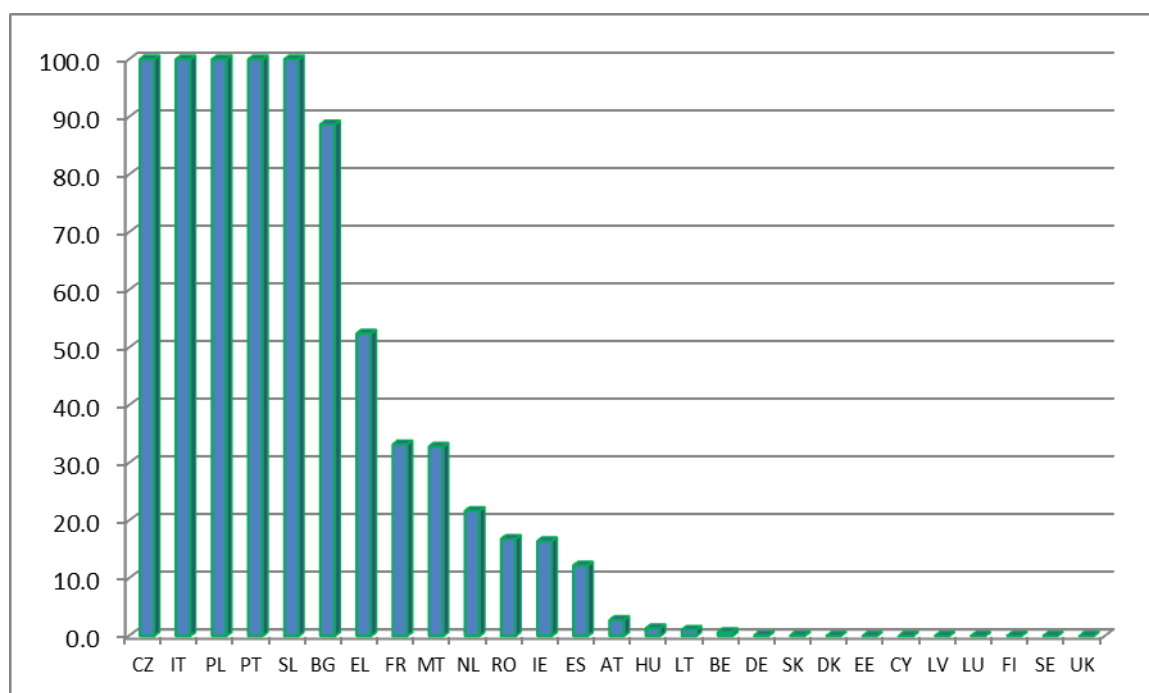
Jedan broj južноеvropskih zemalja (Italija, Portugal, Španija) i **pojedinih zemalja centralne i istočne Evrope** (Češka, Poljska, Slovenija, Bugarska) isključivo karakterišu naknade

koje se dodeljuju uz **proveru dohotka i imovine**. Nakon 2009.godine i Litvanija je prihvatila program dečijih dodataka prema ovom kriterijumu, napuštajući univerzalni program. U ovoj grupi, ima zemalja koje jednim delom imaju i univerzalnu komponentu. Tako, u Španiji i Bugarskoj, bez provere dohotka i imovine pravo ostvaruju deca sa invaliditetom.

Bez obzira što se u ovoj grupi zemalja dečiji dodaci dodeljuju uz proveru dohotka i imovine, to ne znači da su oni namenjeni samo siromašnim porodicama sa decom. Cenzusi u Sloveniji su postavljeni tako da iz prava isključuju samo bogatije slojeve društva. Od tada je programom dečijih dodataka u Sloveniji obuhvaćeno 86% dece do 18 godina starosti (Čok&Kump, 2010).

Na grafikonu br.20 prikazana je zastupljenost programa u kojima se naknade za dečiji dodatak dodeljuju uz proveru dohotka i imovine u nekim zemljama EU.

Grafikon br. 20 Udeo programa u kojima se naknade dodeljuju uz proveru dohotka i imovine u ukupnim programima tipa dečijeg dodatka, 2010. godine

Izvor: ESSPROS baza (Eurostat)

3.5.6. Primeri programa dečijih dodataka u pojedinim evropskim zemljama

VELIKA BRITANIJA

Osnovna pravila za ostvarivanje prava na dečiji dodatak u Velikoj Britaniji su:

- Pravo na dečiji dodatak ima roditelj sa kojim dete živi, kao i roditelj sa kojim dete ne živi, ukoliko ga izdržava,
- Pravo na dečiji dodatak ima i usvojlac ili hranitelj deteta (ukoliko od lokalnih vlasti ne prima naknadu za hraniteljstvo),
- Dečiji dodatak se prima za svako dete, bez obzira na imovno ili dohodovno stanje roditelja, hranioca ili usvojioca,
- Dečiji dodatak se prima za dete do njegovih 16 godina života, odnosno do 20 godina ukoliko se nalazi na redovnom školovanju,

- Za dete se prima dečiji dodatak još najviše 20 nedelja ukoliko ima manje od 18 godina i prekine školovanje, pod uslovom da se prijavi za rad ili obuku,
- Visina dečijeg dodatka prikazana je u sledećoj tabeli:

Tabela br.29 Iznos dečijeg dodatka 2011. godine

Za koga je dečiji dodatak	Nedeljni iznos, u funtama	Mesečni iznos (u EUR)
Najstarije (ili jedino) dete	£20,30	EUR 107
Svako sledeće dete, po detetu	£13,40	EUR 70

Izvor: Izveštaj CLDS 2012.godine

Iznos je ustanovljen 06. aprila 2011.godine i važi u sledeće tri godine.

- Dečiji dodatak se obično isplaćuje mesečno, a može i nedeljno,
- Dečiji dodatak ne ulazi u poresku osnovicu lica koje ga prima.

Najvažnije karakteristike

Dečiji dodaci su u Velikoj Britaniji univerzalan program, tj. primaju ga svi roditelji (ili hranitelji i usvojiooci) bez obzira na broj dece i svoje imovinsko stanje.

Starosna granica je niska (16 godina), ali se pomera na 20 godina ukoliko se dete nalazi na redovnom školovanju, što je slučaj kod većine dece.

Dečiji dodatak je znatno veći za prvo dete nego za ostalu decu, što znači respect prema realno opadajućim troškovima za drugu decu u odnosu na prvo. Dakle, može se zaključiti da je dečiji dodatak u Velikoj Britaniji prevashodno mera socijalnog, a ne populacionog karaktera.

HOLANDIJA

Osnovna pravila za ostvarivanje prava na dečiji dodatak u Holandiji su:

- Pravo na dečiji dodatak imaju samo roditelji koji su osigurani u AKW (osiguranje za dečije dodatke). To su faktički svi oni koji žive u Holandiji osim pojedinih izuzetaka i to su uglavnom oni koji rade u Holandiji, ali i oni koji za holandskog poslodavca rade u inostranstvu,
- Pravo na dečiji dodatak imaju roditelji, hranitelji i staratelji i svi drugi koji se staraju o detetu, odnosno izdržavaju ga, a da za to ne primaju naknadu,
- Dečiji dodatak se prima za svako dete, nezavisno od dohotka domaćinstva,
- Pravo na dečiji dodatak prestaje kada dete napuni 18 godina; do 16 godina je pravo bezuslovno, a za 16 i 17 godina uslovno,
- Da bi dete starije od 16 godina ostvarivalo pravo na dečiji dodatak neophodno je da se nalazi na redovnom školovanju, ili da je nesposobno za rad ili da je prijavljeno agenciji za zapošljavanje,
- Pravo na dečiji dodatak deteta starijeg od 16 godina prestaje ukoliko se školuje na naprednom stručnom usavršavanju ili na univerzitetu ili ukoliko radi više od 19 sati nedeljno i zarađuje više od 413 evra mesečno,
- Visina iznosa dečijeg dodatka zavisi od starosti deteta i mesečno iznosi:

Tabela br.30 Iznos dečijeg dodatka od januara 2012. godine

starost	iznos u EUR
0-5	63
6-11	77
12-17	90

Izvor: Izveštaj CLDS 2012.godine

- Dečiji dodatak isplaćuje se tromesečno na bankovni i sličan račun,
- Kada dete privremeno ne živi sa roditeljem, pravo na dečiji dodatak i dalje postoji ukoliko roditelj doprinosi izdržavanju deteta sa najmanje 136 evra mesečno i ukoliko dete nema sopstveni prihod veći od 585 evra mesečno,
- Postoji i tzv. kategorija dvostrukog iznosa dečijeg dodatka za koji važe sledeća pravila:
 - pravo ima roditelj čije dete ne živi sa njim, koji plaća za izdržavanje deteta više od 360 evra mesečno i dete ne zarađuje više od 360 evra mesečno,
 - ukoliko je dete mlađe od 16 godina, pravo na dvostruki dečiji dodatak postoji samo ukoliko je dete odsutno zbog bolesti ili invalidnosti i školovanja,
- U standardnim slučajevima (osiguranik živi u Holandiji) nije potrebno prijavljivanje za dečiji dodatak, pošto se svako novorođeno dete registruje i odluka o dečijem dodatku donosi automatski, s tim da nadležna služba obavesti roditelja.

Najvažnije karakteristike

Dečiji dodatak u Holandiji je praktično univerzalan po karakteru, tj. isplaćuje se za svu decu do navršanih 16 godina starosti, a od 16 do 18 godina pod određenim uslovima nezavisnim od broja dece i materijalnog stanja roditelja. Starosna granica je relativno niska. Dečiji dodatak zajedno sa dečijim budžetom (poseban dopunski program za dečiji dodatak) daje kombinaciju univerzalnog i ciljanog dečijeg dodatka.

Iznos dečijeg dodatka je relativno skroman, a posebno u odnosu na prosečne dohotke stanovnika u Holandiji.

Visina dečijeg dodatka ne zavisi od reda rođenja, već od starosti deteta, uz respektovanje realno većih troškova izdržavanja starijeg deteta. Pun iznos dečijeg dodatka u 2012. godini je prikazan u tabeli br.31.

Tabela br.31 Iznosi dečijeg dodatka u 2012. godini

Broj dece	Godišnji iznos u EUR
1 dete	1011
2 dece	1466
3 dece	1826
4 dece	2110
5 dece	2299

Izvor: Izveštaj CLDS 2012.godine

Svako sledeće dete prima 189 eura, a deca starosti od 12 do 15 godina primaju uvećanje od 231 eura i 296 eura deca starosti od 16 do 17 godina.

SLOVENIJA

Dečiji dodatak u Sloveniji je zakonom definisan kao dopunska pomoć za izdržavanje, vaspitavanje i školovanje deteta. Uslovi za sticanje prava na dečiji dodatak su sledeći:

- Da je dete sa stalnim boravkom u Republici Sloveniji,
- Da dete nije starije od 18 godina, a ako su starija mogu ostvariti pravo na dečiji dodatak samo ukoliko se redovno školuju (đaci, studenti) i to najkasnije do 26 godina; izuzetno pravo mogu ostvariti i deca starija od 26 godina ukoliko školovanje na visokoj školi traje 5 ili 6 godina ili ako zbog dugotrajne bolesti, povrede ili služenja vojnog roka nisu okončali školovanje u propisanom roku,
- Da dete nije smešteno u zavod zbog vaspitanja, školovanja ili osposobljavanja, a u kome ima celodnevnu besplatnu brigu u trajanju dužem od 30 dana,
- Da se dete ne nalazi u hraniteljskoj porodici,
- Da dete nije zaposleno ili da ne obavlja poljoprivrednu ili drugu samostalnu delatnost,
- Da dete nije u braku ili vanbračnoj zajednici,
- Da dete nema pravo na dečiji dodatak po međunarodnim ugovorima,
- Da prihod po članu domaćinstva ne prelazi 99% prosečne zarade u Sloveniji.

Iznos dečijeg dodatka zavisi od tri faktora:

1. Dohotka porodice po članu: postoji osam dohodovnih kategorija koje se kreću od 0 do 99% prosečne zarade,
2. Broja dece u porodici: za svu decu se obezbeđuje dečiji dodatak, ali u različitom iznosu,
3. Školskog statusa deteta; postoje dve kategorije po visini dodatka: prvu čine predškolska i osnovnoškolska deca, a drugu srednjoškolska deca.

Tabela br. 32 Iznosi mesečnih dečijih dodataka po detetu u 2012. godini

Prih. raz.	Prosečni mesečni prihod po članu domaćinstva u % od neto prosečne plate	Iznos dečijeg dodatka do kraja osnovne škole ili do 18 godina (u evrima)			Iznos dečijeg dodatka do kraja srednje škole, ali najkasnije do 18 godina (u evrima)		
		Prvo dete	Drugo dete	Treće i svako sledeće dete	Prvo dete	Drugo dete	Treće i svako sledeće dete
1	do 18%	114,85	126,33	137,83	168,31	179,73	243,55
2	18% do 30%	98,18	108,55	118,84	142,73	153,04	206,88
3	30% do 36%	74,83	83,65	92,42	110,48	119,25	162,89
4	36% do 42%	59,03	67,35	75,83	85,75	94,03	128,58
5	42% do 53%	48,27	56,33	64,33	68,04	76,06	103,27
6	53% do 64%	30,58	38,28	45,93	43,44	51,1	71,17
7	64% do 82%	22,94	30,58	38,28	28,83	36,44	49,65
8	82% do 99%	19,97	27,63	35,28	19,97	27,63	35,28

Izvor: Izveštaj Ministarstva za delo, družino i socialne zadeve Slovenije

Pravo na uvećanje iznosa dečijeg dodatka od 10% ima dete koje živi samo sa jednim roditeljem i 20% ukoliko predškolsko dete nije uključeno u predškolsku brigu o deci (zabavišta).

Najvažnije karakteristike

- Pravo na dečiji dodatak ima roditelj koji se brine o detetu ili samo dete ukoliko je starije od 18 godina,
- Pravo na dečiji dodatak ostvaruje se u centru za socijalni rad,
- Pravo na dečiji dodatak ostvaruje se na godinu dana, posle čega je potrebno podneti novi zahtev,
- Pravo na dečiji dodatak može se realizovati i u naturalnom obliku, ukoliko centar za socijalni rad proceni da postoji velika verovatnoća da će se ostvareni dečiji dodatak nenamenski koristiti,
- Iznos dečijeg dodatka se indeksira dva puta godišnje na osnovu kretanja indeksa troškova života.

Program dečijih dodataka u Sloveniji nije univerzalan po svom obuhvatu dece. Dohodovni cenzus od 99% prosečne zarade u Sloveniji *po članu domaćinstva* ipak donosi veoma širok obuhvat. Ovo pravilo, npr. za porodicu sa dva odrasla člana i dvoje dece daje cenzus od četiri prosečne zarade mesečno, odnosno da oba zaposlena roditelja imaju u proseku dvostruku prosečnu zaradu. Takav cenzus omogućava uključanje u program dečijeg dodatka najveći deo dece, čak 86% do 18 godina.

Iznos dečijeg dodatka se smanjuje u odnosu na visinu porodičnog dohotka (*Tabela br.32*), što je u skladu sa sve manjom potrebom za državnom pomoći radi izdržavanja dece kod porodica koje imaju viši dohodak. Sa druge strane, opadajuća skala iznosa dečijeg dodatka bitno umanjuje njegov značaj za bolje stojeća domaćinstva. Na primer: iznos od dva dečija dodatka predstavlja tek 1,2 do 1,5% ukupnih prihoda standardnog četvoročlanog domaćinstva sa dvoje zaposlenih u najvišem dohodovnom razredu.

Viši dečiji dodatak za stariju decu (srednjoškolski uzrast) u odnosu na mlađu decu (predškolski ili osnovnoškolski uzrast) u skladu je sa povećanjem realnih troškova podizanja deteta, ali povećanje visine dečijeg dodatka prema redu rođenja deteta (za treće dete je iznos veći nego za drugo, za drugo dete je iznos veći nego za prvo) nije uopšte u skladu sa kretanjem troškova iz razloga što, kako je već odavno utvrđeno empirijskim istraživanjima, da unutar domaćinstva postoji tzv. ekonomija obima, odnosno smanjenje troškova sa svakim novim detetom. Ovo povećanje iznosa po tom osnovu ne može se povezati sa socijalnim razlozima, već je verovatno rezultat populacionih motiva (veći podsticaj rađanju dece višeg reda rođenja).

Prosečna plata u Sloveniji je oko 1.050 eura.

HRVATSKA

Prema Zakonu o doplatku za decu, pravo na dečiji dodatak može ostvariti roditelj, staratelj, usvojitelj, očuh, maćeha, baka, deda i osoba kojoj je, na osnovu rešenja nadležnog tela za poslove socijalne zaštite, dete povereno na čuvanje i vaspitanje za svu decu koju uzdržava, pod uslovima utvrđenim zakonom. Korisnik dečijeg dodatka može biti i punoletno dete bez oba roditelja koje je na redovnom školovanju. Uslov je da je korisnik hrvatski državljanin s neprekidnim prebivalištem u RH najmanje unazad tri godine.

Dečiji dodatak pripada za decu rođenu u braku, za vanbračnu decu, za usvojenu decu ili pastorčad, a kada deca nemaju roditelje i za uzdržavanu unučad i drugu decu bez roditelja. Pravo na dečiji dodatak ostvaruje se ako ukupni prihod ostvaren u prethodnoj kalendarskoj godini, po članu domaćinstva mesečno ne prelazi 50% proračunske osnovice, odnosno 1.663 kune (proračunska osnovica za 2009. godinu iznosi 3.326 kuna), a uslov je da korisnici žive zajedno u domaćinstvu sa detetom (1 kuna-kn je oko 15 dinara).

Pod domaćinstvom korisnika podrazumeva se zajednica života, privređivanja i trošenja ostvarenog ukupnog prihoda svih članova porodice bez obzira na stepen srodstva.

Iznos dečijeg dodatka (*Tabela br.33*) ovisi o cenzusnoj grupi kojoj korisnik pripada u zavisnosti od visine prihoda po članu domaćinstva, a iznosi:

- Ako ukupni prihod po članu domaćinstva korisnika mesečno ne prelazi 543,14 kn, odnosno 16,33% proračunske osnovice, dodatak određuje u iznosu od 299,34 kn, odnosno 9% od proračunske osnovice po detetu,
- Ako ukupni prihod po članu domaćinstva korisnika mesečno prelazi 543,14 kn, a ne prelazi 1119,53 kn, odnosno između 16,34% i 33,66% od proračunske osnovice, dodatak se određuje u iznosu od 249,45 kn, odnosno 7,5% od proračunske osnovice po detetu,
- Ako ukupni prihod po članu domaćinstva korisnika mesečno prelazi 1119,53 kn, a ne prelazi 1663,00 kn, odnosno između 33,67% i 50% dodatak se određuje u iznosu od 199,56 kn, odnosno 6% od proračunske osnovice po detetu,
- Za dete bez oba roditelja ili za dete čija su oba roditelja nepoznata ili nepoznatog prebivališta ili potpuno nesposobni za samostalan život i rad ili ako im je oduzeta poslovna sposobnost, pripadajući iznos dodatka, određen prema utvrđenom cenzusu, povećava se za 25 % (374,18 kn, 311,81 kn ili 249,45 kn),
- Za dete s oštećenim zdravljem, korisniku pripada dečiji dodatak u 25% većem iznosu od pripadajućeg iznosa dečijeg dodatka (374,18 kn, 311,81 kn ili 249,45 kn),
- Za dete bez jednog roditelja ili za dete čiji je jedan roditelj nepoznat ili nepoznatog prebivališta ili potpuno nesposoban za samostalan život i rad ili ako mu je oduzeta poslovna sposobnost, pripadajući iznos dodatka, određen prema utvrđenom cenzusu, povećava se za 15% (344,24 kn, 286,87 kn ili 229,49 kn),
- Za korisnike koji pravo ostvaruju prema članu 34. Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, iznos dodatka iznosi 374,18 kn,
- Za korisnike koji ostvaruju pravo prema članu 22. Zakona o dečijem dodatku za decu (za decu s težim oštećenjem zdravlja) iznos dodatka iznosi 831,50 kn. Za decu s težim oštećenjem zdravlja pravo na dečiji dodatak ostvaruje se bez obzira na visinu prihoda koji domaćinstvo korisnika ostvaruje,
- Korisniku uz ostvareni dodatak pripada i dodatak u iznosu po 500,00 kuna za 3. i 4. dete (pronatalitenni dodatak).

Zahtev se podnosi u pisanom obliku nadležnoj područnoj službi Zavoda prema mestu prebivališta podnosioca zahteva. Zahtevi se mogu dostaviti lično ili poštom.

Uz zahtev se podnosi propisana dokumentacija, i to:

Za podnosioca zahteva:

- Lična karta – kopija,
- Rešenje centra za socijalni rad, odnosno odluka suda (o starateljstvu, o čuvanju i odgoju deteta),
- Odobrenje za stalni boravak (za stranca).

Za decu za koju se traži dodatak:

- Dokaz o rođenju deteta (izvod iz knjige rođenih, izvod iz državljanstva, potvrda o rođenju),
- Potvrda o redovnom školovanju za decu koja su navršila 15 godina, osim za decu s utvrđenim težim oštećenjem zdravlja,

- Dokaz (nalaz i mišljenje ili rešenje) centra za socijalni rad o postojanju oštećenja zdravlja deteta,
- Dokaz o smrti roditelja,
- Dokaz o postojanju potpune i trajne nesposobnosti za samostalan život i rad roditelja,
- Dokaz da je prebivalište roditelja nepoznato,
- Rešenje o oduzimanju poslovne sposobnosti roditelja.

Za članove domaćinstva:

- Lična karta za punoljetnog člana – kopija,
- Izvod iz knjige rođenih za maloletnu decu za koju se ne traži dodatak.

Za utvrđivanje dohodovnog cenzusa:

- Potvrdu isplatioca prihoda o ostvarenim prihodima podnosioca zahteva i svih članova domaćinstva u prethodnoj kalendarskoj godini (plata, naknada zbog bolovanja, nezaposlenosti, porodijskog odsustva,
- Potvrdu Poreske uprave za prihod od samostalnog rada,
- Penzioni ček ili kopiju rešenja o penziji za člana domaćinstva.

Dokaze o prihodima ne podnosi podnosioc zahteva koji pravo ostvaruje za dete s utvrđenim težim oštećenjem zdravlja.

Ako je već ostvaren dečji dodatak u prošloj godini, isti se u sledećoj samo nastavlja, do 01. marta tekuće godine potrebno je podneti samo:

- Dokaz o ostvarenim prihodima svih članova domaćinstva u prethodnoj godini,
- Dokaz o nastalim promenama u statusu korisnika i dece,
- Dokaz o nastalim promenama u broju i svojstvu članova domaćinstva,
- Početkom nove školske godine dokaz o redovnom upisu za decu koja su navršila 15 godina života.

Tabela br.33 Iznosi mesečnih dečjih dodataka po detetu u 2011.godini

Ukupni mesečni prihod po članu porodice	Iznos za svako dete bez obzira na redosled rođenja	Eura
Do 543 kune-76 eura	299	43
Od 544 do 1119 kune, od 76-160 eura	249	35
Od 1120 do 1663 kune, od 160-238 eura	199	28

Izvor: Izveštaj Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

Prosečna plata u Hrvatskoj 720 eura.

ŠVEDSKA

Deca koja žive u Švedskoj imaju pravo na dečiji dodatak. Dečiji dodatak se ne oporezuje a isplaćuje se zaključno sa tromesečjem u kome dete navršava 16 godina.

Roditelji koji u pravnom smislu zajedno vrše roditeljsko pravo nad detetom mogu da odrede koće biti primalac dečijeg dodatka. Ako to ne učine, novac se isplaćuje majci. Ako su oba roditelja istog pola, dečiji dodatak se isplaćuje starijem roditelju.

Ako samo jedan od roditelja u pravnom smislu vrši roditeljsko pravo, dečiji dodatak se isplaćuje tom roditelju.

Vršenje roditeljskog prava u pravnom smislu postaje zajedničko automatski ako su roditelji u braku u momentu rođenja deteta. Ako nisu u braku, željtu da zajedno vrše roditeljsko pravo mogu da prijave opštinskom savetu za socijalnu zaštitu [socialnämnden] prilikom priznanja očinstva ili Poreskoj upravi Švedske [Skatteverket] nekom drugom prilikom.

Ako ne žive zajedno, onaj roditelj sa kojim dete živi može da zahteva da prima dečiji dodatak protiv volje drugog roditelja.

U nekim situacijama moguća je isplata dečijeg dodatka licu koje nije roditelj. Te situacije su, na primer, kada dete ima posebno postavljenog vršioca roditeljskog prava ili stanuje u porodičnom prihvatilištu [familjehem].

Isplata dodatka na veći broj dece vrši se automatski, ako se prima dečiji dodatak za najmanje dvoje dece. Dodatak na veći broj dece može se primati i za decu koja su navršila 16 godina, sve do isteka juna meseca one godine u kojoj dete navršava 20 godina, pod uslovom da to dete i dalje stanuje kod roditelja, redovno pohađa srednju školu, osnovnu školu ili školu za decu sa smetnjama u razvoju, i da nije stupilo u brak.

Dečiji dodatak iznosi 1.050 kruna po detetu. Iznos dodatka na veći broj dece zavisi od toga koliko dečijih dodataka korisnik prima (*Tabela br.34*).

Tabela br.34 Iznosi mesečnih dečijih dodataka u 2011. godini

Broj dece	Dečiji dodatak u krunama	Dodatak na veći broj dece u krunama	Ukupno kruna
1	1.050	–	1.050
2	2.100	150	2.250
3	3.150	604	3.754
4	4.200	1.614	5.814
5	5.250	2.864	8.114

Izvor: Izveštaj CLDS 2012.godine

1 kruna je oko 13 dinara

NEMAČKA

Pravni osnov, visina, nadležnost

Dečiji dodatak primaju svi oni koji plaćaju porez. Dečiji dodatak je u Nemačkoj od januara 2010.godine za prvo i drugo dete 184 € mesečno, za treće dete 190 €, za četvrto i svako naredno dete 215 € mesečno (*Tabela br.36*). Zahtev za dečiji dodatak može biti podnet samo kod Biroa nadležnog za porodicu. Za službenike u javnim preduzećima i ustanovama koji žive u Nemačkoj, naknadu dobijaju od poslodavca ili od Biroa nadležnog za porodicu.

Dokaz

Dete i odnos roditelja i deteta (biološko dete / usvojilac deteta / unuče) za podnosioca zahteva za dečiji dodatak mora biti verifikovan putem zvaničnih dokumenata, kao što su životni sertifikat, za život izvan domaćinstva deteta, ili izvod iz matične knjige rođenih i mora se podneti u roku od šest meseci nakon rođenja deteta, uz navedeno mesto stanovanja.

Pravo na dečiji dodatak

U suštini, roditelji, usvojioci ili hranitelji imaju pravo na dečiji dodatak. Pravo na dečiji dodatak imaju nemački građani i građani EU koji imaju pravo na slobodu kretanja, državljani Norveške, Islanda i Švajcarske, pod uslovom da imaju prebivalište u Nemačkoj. Strani državljani koji žive u Nemačkoj i koji nisu državljani neke države članice Evropske unije, kao po pravilu, imaju takođe pravo na dečiji dodatak, ako imaju dozvolu stalnog boravka ili boravišnu dozvolu. Kao po pravilu, na dečiji dodatak nemaju pravo stranci sa dozvolom boravka i izbeglice iz rata. Stranci sa dozvolom boravka mogu tražiti dečiji dodatak ako najmanje tri godine imaju dozvolu boravka, ali i da su zaposleni. Odlučujući je uvek status dozvole boravka roditelja. Takođe, prema članu 62. Zakona o porezu na dohodak građana, isključeni zbog imigracionog statusa. Stranci mogu zahtevati dečiji dodatak eventualno po međunarodnom ugovornom pravu. Na primer, turski državljani koji žive u Nemačkoj najmanje šest meseci, kao i radnici iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Maroka, Alžira i Tunisa. Svako ko živi u inostranstvu može dobiti dečiji dodatak, ako plaća porez na dohodak u Nemačkoj. Za one koji žive na granici ostvaruju pravo na dečiji dodatak prema Zakonu države zaposlenja. Izuzetak po zakonu je Švajcarska. Onaj ko radi i plaća osiguranje u Švajcarskoj, a živi u Nemačkoj, njemu se isplaćuje nemački dečiji dodatak.

Granice prihoda i zarada

Od 2012.godine ne postoji granica prihoda i zarada radi ostvarenja prava na dečiji dodatak (*Tabela br.35*).

Familijarni odnosi

Kao deca onoga koji podnosi zahtev za dečiji dodatak, smatraju se u prvom stepenu (biološka i usvojena deca), unuci koju je podnosilac uzeo u svoje domaćinstvo, takođe i deca čiji je podnosilac hranilac. Pravo na dečiji dodatak imaju roditelji, a ne deca. Jedini izuzetak su deca koja su u domu (prihvatištu) ili nepoznatog prebivališta roditelja. Dečiji dodatak može se u tom slučaju preneti sa roditelja na decu, tako da oni sami mogu primati dečiji dodatak.

Starosna granica

Deca do 18 godina starosti imaju pravo na dečiji dodatak. Ako dete nije zaposleno, a prijavljeno je Zavodu za zapošljavanje ili kod drugih ustanova za nezaposlene, npr. nadležnih za socijalnu pomoć ili se prijavio u potrazi za poslom, dečiji dodatak može se ostvarivati do 21 godine starosti.

Deca koja se nalaze na školovanju (studijima, stručnom usavršavanju i sl.) mogu primati dečiji dodatak do 25. godine starosti.

Deca ometena u razvoju nemaju starosne granice za pravo na dečiji dodatak, ako se invaliditet desio pre navršenih 25. godina starosti.

Tabela br.35 Granice sopstvenih prihoda i zarada na godišnjem nivou od 2001.godine do danas u evrima

Godina	Granica prihoda
Do 2001	€7179
2002-2003	€7188
2004-2009	€7680
2010-2011	€8004
2012-	Bez limita

Izvor: Izveštaj CLDS 2012.godine

Tabela br. 36 Zvanični iznosi dečijeg dodatka od 2001.godine do danas u evrima

Godina	1.dete	2.dete	3.dete	Ostala deca
2001	€38	€38	€53	€79
2002-08	€54	€54	€54	€79
2009	€64	€64	€70	€95
2010-11	€84	€84	€90	€15
Od 2012	€84	€84	€90	€15

Izvor: Izveštaj CLDS 2012.godine

3.5.7. Uporedni odnos programa dečijih dodataka u Srbiji i zemljama EU

Kao što je prethodno navedeno program dečijih dodataka u Srbiji uveden je odmah posle Drugog svetskog rata Uredbom iz 1945. godine, a kroz zakonski okvir regulisan je 1950. godine.

Program je prevashodno bio namenjen samo za državne službenike i nameštenike. Broj potencijalnih korisnika vremenom se proširivao, a status na tržištu rada ukida se kao osnovni uslov tek 1990. godine, što predstavlja ravnomerniji i pravedniji osnov za mogućnost ostvarivanja prava svih građana.

U prvom periodu uvođenja programa dečijih dodataka primenjen je koncept univerzalnih dečijih dodataka, koji se vrlo brzo napustio i primenio restriktivniji u smislu uvođenja imovinskih i

prihodovnih organizacija za korisnike koji su imali prihode od rada i izvan državne službe, a potom 1967. godine i za sve ostale.

Prvi put se koncept dečijih dodataka zasniva na populacionoj osnovi 1987. godine, kada je donet novi Zakon o društvenoj brizi o deci, pa tako mešavina univerzalnog prava za treće dete i prava uslovljenog materijalnim položajem za decu nižeg reda rođenja u različitim modalitetima (u toku jednog kratkog perioda iz prava su bila isključena sva deca nezavisno od reda rođenja iz porodica koje su imale više od troje dece). Od 1992. godine deca trećeg reda rođenja su ostvarivala univerzalno pravo, s tim što su na niskonatalitetnim područjima ovo pravo ostvarivala i sva deca višeg reda rođenja (četvrtog, petog...), koja su na visokonatalitetnim područjima bila isključena iz prava (Matković&Mijatović, 2012). Navedena obeležja sistema ostaju sve do 2002. godine kada je novim Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom univerzalna komponenta u potpunosti isključena.

Tabela br.37 Osnovne karakteristike programa dečijih dodataka u zemljama Evropske unije

Zemlja	Tip osnovne šeme	Dodatna šema	Iznos naknade raste/opada sa		Starosna granica za decu bez invaliditeta	Iznosi u PPS, za prvo dete, starosti 3-6 godina
			Uzrastom	Brojem dece/redom rođenja		
Belgija	U	T	↗	↗	18 (25)	77
Bugarska	T	U			20	40
Češka	T		↗		15 (26)	27
Danska	U		↘		18	110
Nemačka	U	T		↗	18 (25)	175
Estonija	U			↗	16 (19)	28
Irska	U	T		↗ ²	16 (18)	125
Grčka	U	T		↗	18 (22)	9
Španija	T	U			18	26
Francuska	U	T	↗	↗	20	111 ³
Italija	T			↗	18	60-123 ⁴
Kipar	U	T		↗	18 (25)	39
Letonija	U				15 (18)	18
Litvanija	T		↘		7 (18) ⁵	25
Luksemburg	U		↗	↗	18 (27)	155
Mađarska	U	T		↗	18 (20)	72
Malta	U	T			16 (21)	28
Holandija	U	T	↗		18	60
Austrija	U	T	↗	↗	18 (26)	102
Poljska	T		↗		18 (21)	28
Portugal	T		↘	↗	18 (24)	42 ⁶
Rumunija	U	T	↘		18	20
Slovenija	T			↗	18 (26)	24-114 ⁷
Slovačka	U				16 (25)	33
Finska	U			↗	17	84
Švedska	U			↗	16	90
Ujedinjeno Kraljevstvo	U	T		↘	16 (20)	102

Izvor: Najveći deo podataka je na osnovu izveštaja CLDS 2012.godine i MISSOC tabela za 2011 godinu

Napomene uz tabelu 37:

- 1) *U – univerzalna šema; T – targetirana šema, uz proveru dohotka i imovine*
- 2) *Od 2012. godine iznosi naknada su jednaki za svu decu*
- 3) *Prvo dete nema pravo na naknadu, pa su dati iznosi za drugo dete*
- 4) *Visina naknade zavisi od dohotka, iznosi su dati za četvoročlanu porodicu*
- 5) *U porodicama sa jednim ili dva deteta starosna granica je sedam godina, a u porodicama sa više dece 18 godina*
- 6) *Visina naknade zavisi od dohotka, iznosi su dati za najsiromašnije porodice*
- 7) *Visina naknade zavisi od dohotka*

Što se tiče nominalnih iznosa, oni su u početku uvođenja prava na dečji dodatak bili jednaki za svu decu, bez obzira na redosled rođenja ili uzrast. Ovaj model je napušten i sve do 1992.godine iznosi su se razlikovali u zavisnosti od visine prihoda, reda rođenja, a u jednom periodu i od uzrasta dece.

U različitim periodima red rođenja deteta je različito uticao na visinu dečijeg dodatka. U ranijim zakonima za decu nižeg reda rođenja iznosi su bili viši, a za decu višeg reda rođenja značajno niži. Nastojanja da se programom postignu i populacioni ciljevi na niskonatalitetnim područjima, uticali su i na promenu koncepcije, te u devedesetim godinama iznosi dodatka rastu sa redom rođenja deteta, sve do 2002.godine kada se oni ponovo izjednačavaju za svu decu.

Danas, program dečjih dodataka namenjen je prvenstveno deci iz siromašnih porodica i dodeljuje se na osnovu provere prihoda i imovine. Ovaj koncept primenjen je u manjem broju evropskih zemalja, dok je u većini evropskih zemalja univerzalnog karaktera, ili mešavina univerzalnog uz komponentu koja je usmerena na siromašnije porodice sa decom (*Tabela br. 37*).

Trenutno u Srbiji dečji dodatak prima 176.112 porodica, sa ukupno 335.714 dece (oktobar 2017. godine) ili svako četvrto dete starosti do 19. godina u Srbiji. U ovom broju dominiraju deca prvog i drugog reda rođenja (43,9 i 37,4%), trećeg reda rođenja 14,4% i četvrtog reda rođenja 4,3%. Deca preko četvrtog reda rođenja ne ostvaruju pravo na dečji dodatak. Obuhvat dece u Srbiji značajno je manji nego u većini zemalja EU i isto tako je značajno manji i kada se poredi sa zemljama koje uzimaju u obzir materijalnu situaciju porodica. U većini zemalja EU izdvajanja za program dečjih dodataka su viša nego u Srbiji, jer su u ovim zemljama cenzusi dohotka povoljniji. Na primer, u Sloveniji je ovaj cenzus vrlo visok: pravo ostvaruje svaka porodica koja po članu domaćinstva ostvaruje dohodak manji od prosečne zarade (u Srbiji je za oktobar mesec 2017. godine cenzus po članu porodice iznosio 8.587,50 dinara ili samo 18% prosečne zarade koja je u septembru 2017. godine iznosila 48.212 dinara), pa je obuhvat dece do 18 godina čak 86%. Takođe, od susednih zemalja u Bugarskoj je cenzus viši nego u Srbiji (2009. godine 400 PPS po članu domaćinstva u odnosu na 150 u Srbiji), a pravo ostvaruje preko 40% dece (*UNICEF, 2006*).

Obuhvat nije potpun ni u zemljama u kojima se naknada dodeljuje bez provere dohotka i imovine, kao npr. u Francuskoj gde deca prvog reda rođenja ne ostvaruju pravo na dečji dodatak. U Danskoj je ukupan iznos naknade po porodici ograničen, što samim tim i ograničava i broj dece koja u jednoj porodici ostvaruju pravo prema datim nominalnim iznosima.

Iznos dečijeg dodatka u oktobru 2017. godine bio je 2.760,95 dinara i jednak je za svu decu. Jednaki iznosi naknada su danas karakteristike programa u samo pet zemalja EU. U ostalim zemljama EU iznosi se razlikuju ili prema starosti ili u zavisnosti od broja dece, odnosno reda rođenja.

Kod diferencijacije iznosa nema pravila i oni uglavnom zavise od ciljeva koje program nastoji da postigne, kao i od drugih programa iz domena dečije i socijalne zaštite koji postoje u pojedinim zemljama. U nekim zemljama veći se iznosi dodeljuju mlađoj deci radi izražene potrebe za dodatnu

zaštitu dece u periodu ranog razvoja, dok se u većini zemalja viši iznosi dodeljuju starijoj deci, uvažavajući povećanje rashoda porodica povećanjem uzrasta dece.

Jedan deo zemalja EU dodeljuje veće iznose za decu višeg reda rođenja u skladu sa populacionim ciljevima i/ili većim siromaštvom. Primera radi u Ujedinjenom Kraljevstvu prvo dete u skladu sa principima ekonomije obima, ostvaruje naknadu koja je za trećinu viša od naknade koju dobijaju deca višeg reda rođenja.

U Srbiji je pravo na dečiji dodatak ograničeno do navršениh 19 godina života i vezuje se za završetak srednjoškolskog obrazovanja uz obavezno redovno školovanje.

Dečiji dodatak je, izraženo u standardima jednake kupovne snage u 2011. godini iznosio 42 PPS, što Srbiju svrstava među zemlje sa najvećim iznosima naknada u drugoj grupi zemalja koju karakterišu niske naknade.

Udeo dečijeg dodatka za jedno dete u prosečnoj zaradi iznosi oko 5,7%. Prema podacima OECD-a u najvećem broju zemalja EU, u osnovnom programu, ovaj udeo 2008. godine kretao se u rasponu između 3 i 4%.

Prema nekim istraživanja državne pomoći siromašnima u Srbiji pokazalo se da dečiji dodaci pokrivaju oko 58% siromašnih domaćinstava koja imaju decu i da pokrivaju tek oko 19% potrošnje porodica koje se nalaze ispod apsolutne linije siromaštva (*Matković & Mijatović, 2009*).

Iznos dečijeg dodatka u oktobru 2017.godine od 2.760,95 dinara je približno jednak iznosu koji se dodeljuje za decu u porodicama koje koriste novčanu socijalnu pomoć. Ovaj iznos je samo oko 40% od iznosa koji je za decu uzrasta do 14 godina potreban za pokrivanje minimalne potrošačke korpe, koja definiše liniju apsolutnog siromaštva u Srbiji (prema poslednjim poznatim podacima za 2012.godinu linija siromaštva je iznosila 13.680 dinara po ekvivalentnom odraslom, pri skalama ekvivalencije od 0,5 za decu do 14 godina).

U 2012. godini rashodi za dečije dodatke u Srbiji iznosili su 11 milijardi dinara, ili približno 0,3% BDP-a, što je skoro nepromenjen udeo u poslednjih nekoliko godina. U odnosu na udeo izdataka za dečije dodatke, Srbija se nalazi među onim zemljama koje najmanje izdvajaju za ovaj program podrške porodicama sa decom. Manje sredstava od Srbije izdvajaju samo Španija i Češka, dok su izdvajanja u Poljskoj na istom nivou kao u Srbiji. Udeo budžetskih sredstava namenjenih za program dečijih dodataka rapidno se smanjivao od 2001. godine, pa je sa 0,9% 2001. godine pao na 0,3% u 2012. godini. Izvor finansiranja je republički budžet, kao i u većini zemalja EU.

Ukupna izdvajanja za novčane naknade za porodice sa decom 2012.godine iznosila su 39,8 milijarde ili 1,1 % BDP-a, što je na nivou proseka koji se u EU izdvaja samo za programe tipa dečijeg dodatka. U Srbiji, rashodi za porodiljska odsustva i odsustvo radi nege deteta dominiraju među novčanim naknadama i ista su dva puta veća nego rashodi za dečije dodatke. U proseku, u EU, javni rashodi za dečije dodatke (1,1%) su tri i po puta veći nego za druge novčane naknade u okviru funkcije porodica/deca (0,4%).

Usklađivanje naknada za dečiji dodatak vrši se dva puta godišnje (u aprilu i oktobru) sa šestomesečnim indeksom potrošačkih cena u Srbiji i to je predviđeno zakonom. Ovakav način usklađivanja nije primeren u većini zemalja EU, ali je vrlo važan u zemlji kao što je Srbija, u kojoj inflacija još uvek nije stabilna i predvidljiva na niskom nivou (*Matković & Mijatović, 2012*).

3.5.8. Sistem finansijske pomoći porodici sa decom u USA

Celokupan sistem socijalne zaštite u SAD je koncipiran kao kombinacija usluga i socijalnih programa koje realizuju različite državne institucije, sa osnovnim ciljem pružanja pomoći materijalno ugroženim licima.

Kriterijum materijalne ugroženosti ipak nije jedini koji se uzima u obzir prilikom procene da li će jedno lice postati korisnik nekog od programa ili ne. On je neosporno vrlo bitan, ali svaki od konkretnih programa je namenjen posebnim kategorijama stanovništva, pa se tako zahteva dokaz postojanja materijalne ugroženosti i ispunjenosti bar još nekoliko dodatnih uslova (Vidojević, 2009).

Najznačajniji programi socijalne podrške u SAD su:

1. Pomoć porodicama sa izdržavanom decom (*Aid to Families with Dependent Children*) – **AFDC**,
2. Program koji je zamenio AFDC, privremena pomoć porodicama koje su u stanju potrebe (*Temporary Assistance to Needy Families*) – **TANF**,
3. Dodatni sigurnosni dohodak (*Supplemental Security Income*) – **SSI**,
4. Programi pomoći u slučaju nesreće ili za pojedine posebne grupe (*General Assistance*) – **GA**.

Pomoć porodicama sa izdržavanom decom – AFDC

Osnovni cilj AFDC programa bio je pomoć održavanju i ojačavanju porodičnog života, obezbeđujući tako finansijsku pomoć i dečji dodatak onoj deci koja su se nalazila u stanju socijalne potrebe, ali na taj način da ona ostanu u svojim prirodnim ili hraniteljskim porodicama (*Howard J. K. & Stoezs D. 2002*). Osnovi uslov koji je trebalo ispuniti da bi lice moglo postati korisnik ovog programa je, da se radi o deci iz porodica koja imaju potrebu za podrškom zbog invalidnosti, smrti roditelja, razvoda braka ili kontinuirane odsutnosti roditelja.

Kroz ovaj program želeo se postići cilj podrške deci koja se nalaze u stanju socijalne potrebe, odnosno pružanje pomoći njihovim majkama. Sprovedenim reformama u oblasti socijalne politike, težište socijalne sigurnosti iz penzionog programa preneto je na ekonomski program za celu porodicu (*DeWitt, Béland & Berkowitz, 2008*), (*Martin & Weaver, 2005*). Pored postojećih, dodati su i novi kriterijumi, između ostalog radna nesposobnost oca ili pak njegova nezaposlenost. Najvažnija promena ogledala se u pomeranju fokusa sa pojedinca na porodičnu grupu s ciljem da se ona, ukoliko je to moguće, održi. Kako bi se smanjili troškovi budžeta, tip beneficija koje se ostvaruju ovim programom se menja, tako da se jedan deo daje u novcu, a drugi kroz socijalne usluge.

Karakter programa AFDC se menja i u pravcu većeg podsticaja na dodatno obrazovanje i osposobljavanje za rad dotadašnjih korisnika (*Ellwood, 1988*), (*Ellwood & Blank, 2001*). Kako bi se ovaj cilj ostvario, uvodi se još jedan dodatni program koji će tu funkciju obezbediti, tzv. *Job Opportunities and Basic skills program* (JOBS). JOBS je zahtevao da žene, korisnice programa, ukoliko imaju decu staru do tri godine, moraju učestvovati u radnom ili programu obuke (*Mead, 1986*). Savezna Vlada zahtevala je da se do 1990. godine mora uključiti najmanje 7% korisnika programa socijalne pomoći u programe obaveznog obrazovanja, obuke za posao i u proces aktivnog traženja posla (*Hamilton, 2002*), odnosno da se ova kvota do 1993. godine poveća na 20%. Očekivanja se nisu ispunila. Smatralo se da će se uvođenjem AFDC-UP, broj korisnika drastično smanjiti. Istraživanja su pokazala potpuno suprotne rezultate. U periodu od samo dve godine, od 1990 - 1992. godine, broj se povećao za 2,1 milion korisnika.

Godina 1992. bila je izborna i u predizbornoj kampanji demokratski kandidat Bil Klinton obećavao je da će sprovesti korenite socijalne reforme (*Teles, 1998*). Nakon izbora za predsednika

SAD, zahtevao je novi nacrt zakona kojim će se otkloniti nedostaci dotadašnjih propisa (*Zaslow M. & ostali, 2002*). Predlogom zakona, *Work and Responsibility Act*, (1994. godine) predviđena je značajnija dopuna JOBS programa. Uspostavljen je vremenski period od dve godine u kojem bi lice koje je socijalno ugroženo primalo novčanu pomoć, dečiji dodatak, zdravstvenu zaštitu, a po isteku tog perioda bi bilo obavezno da nađe zaposlenje. U slučaju da se takvo lice ne uspe zaposliti, prestaje da bude korisnik JOBS programa i pristupa drugom program, gde država subvencionise poslodavce da zapošljavaju ova lica pod određenim uslovima. Taj program omogućava da će lice raditi određeni broj sati u nedelji koji će mu biti plaćeni po minimalnoj nadnici, s tim da iznos mesečne plate bude jednak poslednjem čeku socijalne pomoći koje je lice dobilo. Takav predlog nije dobio podršku Republikanskog Kongresa.

Zakon o usaglašavanju lične odgovornosti i radnih mogućnosti – PRWORA

Predsednik Klinton je 1996. godine potpisao Zakon o usaglašavanju lične odgovornosti i radnih mogućnosti (PRWORA). Ovim zakonom počinje najznačajnija socijalna reforma još od 1935.godine, kada je usvojen Zakon o socijalnoj sigurnosti. Dotadašnji programi socijalne pomoći AFDC, JOBS i EA su zamenjeni programom **TANF** (Temporary Aid for Needy Families) koji je obezbeđivao privremenu pomoć porodicama koje su se našle u stanju socijalne potrebe (*Newcomb, 2003/2004*). Predviđeno je da će se ovim promenama izdaci države smanjiti za 55 milijardi dolara u periodu od šest godina. Administracija za decu i porodicu je predstavila njegove najznačajnije delove klasifikujući njegove odredbe u tri, odvojene grupe.

- Grupa odredbi koja se odnosi na promenu statusa korisnika socijalne pomoći i njihovo zapošljavanje;
- Grupa odredbi koja se bavi brigom o deci;
- Očekivani i projektovani efekti (u odnosu na prethodne zakone) (*Perišić, 2004*)

Promena statusa korisnika socijalne pomoći i njihovo zapošljavanje

Novim zakonom uspostavljaju se vremenska ograničenja od dve godine, u kojem jedno lice ima pravo na socijalnu pomoć. Posle tog roka, korisnik je u obavezi da se zaposli. Istovremeno, Zakon utvrđuje kvotu od 25% porodica koje su korisnici socijalne pomoći, a koje u toku godine moraju biti uključene na tržište rada da bi se smanjilo opterećenje budžeta. Da bi se što više majki podstaklo da traže posao, Zakon je predvideo značajno povećanje sredstava namenjenih fondovima za brigu o deci (*Hutson, 2002*)

Zakon je uslovio primaocce socijalne pomoći da moraju da se zaposle, da obave pripravnički staž i da obave stručnu obuku u trajanju od 12 meseci, prekvalifikaciju i/ili dokvalifikaciju. Zakonom je uvedeno vremensko ograničenje za primaocce socijalne pomoći. Svako lice koje je primalo socijalnu pomoć pet kumulativnih godina, više ne može ostvariti pravo na novčane nadoknade.

Zakon obavezuje i utvrđivanje procene osposobljenosti i kvalifikacije primaoca socijalne pomoći.

Briga o deci

Staranje o deci u ovom delu Zakona obuhvata mere pomoći za decu i mere pomoći za maloletne roditelje.

Pomoć namenjena deci obuhvata uspostavljanje nacionalnog sistema evidentiranja zaposlenih. Sistem će imati zadatak da prati i registruje delikventne roditelje i centralizaciju ovih podataka u cilju njihovog efikasnijeg korišćenja.

Što se tiče mera usmerenih prema maloletnim roditeljima, one se ogledaju kroz veća izdvajanja za propagandu, kao jedno od značajnih sredstava u prevenciji maloletničke trudnoće. Kako bi mogli da ispune uslove za primanje socijalne pomoći, država postavlja zahteve pred maloletne nevenčane roditelje: da nastave školovanje, da žive u domaćinstvu sa poslovno sposobnom odraslom osobom ili pod nadzorom odrasle osobe i da se uključe u program obučavanja za posao.

Očekivani i projektovani efekti

Poređenjem novo usvojenih mera sa onim merama iz prethodnog zakona, uočena su vidna poboljšanja. Pored svega dve odredbe novog Zakona našle su se na udaru kritičara. Prva odredba odnosila se na značajno smanjenje kupona za hranu korisnika iz porodica čiji su članovi zaposleni, a čija su izdvajanja za stanarinu vrlo visoka. Druga odredba odnosila na značajnu promenu politike prema legalnim imigrantima, jer im se novim zakonskim rešenjima poništava pravo na korišćenje velikog broja programa socijalne pomoći.

I demokrate i republikanci su istakli da je ubrzo po sprovođenju novog zakona došlo do smanjenja broja korisnika socijalne pomoći za 47% (*The Urban Institute, 2006*). Iako je cilj postignut - pad broja korisnika socijalne pomoći, postavlja se pitanje da li je ovaj pad isključivo rezultat socijalne reforme i da li su i koliko tom smanjenju doprineli neki drugi faktori (*Tamborini & ostali, 2011*).

Osporavajući uspešnost sprovedene socijalne reforme, kritičari obično kao svoje argumente uzimaju sledeće činjenice: broj korisnika socijalne pomoći počeo je da opada još krajem 1994. godine, tako da se otvara dilema da li je naknadni pad broja korisnika rezultat PRWORA ili opšteg trenda opadanja koji je počeo nešto ranije; takođe, period 1996–1997.godine bio je period razvoja američke ekonomije–dilema je opet prisutna, da li je pad broja korisnika nastao kao jedan od rezultata ekonomskog napretka ili je možda reč o delotvornosti PRWORA (*U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, 2009*).

Program PRWORA, postigao je ipak svoj cilj, jer se njime u potpunosti gubi granica koja je postojala između politike zapošljavanja i politike socijalne pomoći—one su sada jedno.

Dodatni sigurnosni dohodak (Supplemental Security Income – SSI)

Ovaj program je u današnjem obliku ustanovio američki Kongres 1972. godine, a efektivno je stupio na snagu 1974. godine. Prema ovom programu predviđeno je da lice koje želi da ga ostvari mora ispunjavati jedan od uslova: da se radi o mentalno retardiranoj osobi; da je lice slepo; da je starije od 65 godina i da ima vrlo niske ili nikakve prihode; da boluje od neke od bolesti zavisnosti i da je pristupilo lečenju; deca ispod 18 godina života koja imaju neko od, zakonom predviđenih, fizičkih ili mentalnih oštećenja i da su državljani SAD.

Osnovni cilj koji je tadašnji predsednik Nikson želeo da postigne, jeste da učini sistem socijalne pomoći efikasnijim (*Charlesworth & ostali, 2009*). Predlog je bio da se usvoji program koji će omogućiti primaocima socijalne pomoći godišnja primanja kojima će biti zamenjeni AFDC, Program pomoći u starosti (OAA), Program pomoći slepima (AB) i Pomoć privremeno ili trajno poremećenim (APTD). Kongres je tri programa, OAA, AB i APTD izopštio iz nadležnosti država i stavio ih u nadležnost federalne vlade, i sada su oni činili taj novi program, poznat kao SSI. Od samog stupanja na snagu, broj korisnika SSI je u konstantnom porastu. Ukoliko pogledamo strukturu korisnika (*Tabele br.38 i br.39*), uočavamo da su dve grupe posebno zastupljene, a to su: deca ometena u razvoju i odrasla lica ometena u razvoju koja boluju i od neke od bolesti zavisnosti (narkomanija, alkoholizam).

Analize pokazuju da se velika većina korisnika ovog programa, uprkos pomoći koju prima, nalazi ispod utvrđene linije siromaštva (*Gibbs D. & ostali, 2006*), tako da ni on nije u potpunosti ispunio svoj definisani cilj.

Tabela br.38 Socijalna sigurnost dece korisnika: broj i prosečna primanja po vrsti primanja i izvoru podataka

Social Security child beneficiaries: Number and average monthly benefit by benefit type and data source		
Measure	Matched SIPP-SSA data records, calendar year 2004	2004 Annual Statistical Supplement (December 2003) ^a
Total child beneficiaries		
Number	3,013,498	3,081,260
Average monthly benefit (\$)	408	411
Benefit type		
Child of deceased worker		
Number	1,211,934	1,339,820
Percentage of all child beneficiaries	40.2	43.5
Average monthly benefit (\$)	600	591
Child of disabled worker		
Number	1,522,593	1,468,110
Percentage of all child beneficiaries	50.5	47.6
Average monthly benefit (\$)	252	246
Child of retired worker		
Number	278,972	273,330
Percentage of all child beneficiaries	9.3	8.9
Average monthly benefit (\$)	426	417
<small>SOURCES: Authors' calculations based on SIPP calendar-year 2004 file matched to SSA's Master Beneficiary Record file; and SSA (2005, Table 5.A1.4).</small>		
<small>NOTE: SIPP-SSA matched data are weighted using calendar-year survey weights adjusted for nonmatch rates. SIPP-SSA matched data are restricted to child beneficiaries receiving benefits in every month of 2004; children must be under age 18 through December.</small>		
<small>a. Average monthly benefits include the 2004 cost-of-living adjustment.</small>		

Izvor: Proračuni na osnovu SIPP-SSA (2004.g.)

Tabela br.39 Pravila i iznosi naknade za socijalno osiguranje deteta

Eligibility rules and benefit amounts for Social Security child benefits		
Beneficiary type	Conditions parent must meet for child to be eligible	Benefit amount
Child of—		
Deceased worker	One quarter of coverage for every year between age 21 and death (maximum of 40); or 6 quarters earned in the last 13 calendar quarters.	Up to 75 percent of parent's PIA
Disabled worker	One quarter of coverage for every year between age 21 and the year of disability (maximum of 40), plus 20 quarters in the last 10 years (or fewer if under age 31).	Up to 50 percent of parent's PIA
Retired worker	Claiming Social Security benefits, age 62 or older, fully insured with 40 quarters of coverage.	Up to 50 percent of parent's PIA
<small>SOURCE: SSA 2010b.</small>		
<small>NOTES: "Eligible parent" can also be a grandparent if the child is under the grandparent's legal guardianship.</small>		
<small>Benefits are also available to children who are under age 19 and full-time high school students and to disabled adult children. Disabled adult children can receive benefits at age 18 or older if they are unmarried and the disability began before age 22.</small>		

Izvor: SSA 2010

4. DEČIJI DODATAK KROZ OGLEDALO BDP I BUDŽETA REPUBLIKE SRBIJE

Sredstva za potrebe realizacije programa dečijih dodataka obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije u okviru ukupnih sredstava za dečiju zaštitu (dečiji dodatak, roditeljski dodatak, naknada zarade za vreme porodiljskog odsustva, naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja, naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu sa smetnjama u razvoju i regresiranje troškova boravka u predškolskoj ustanovi dece iz materijalno ugroženih porodica).

Analizirajući tabele br. 40,41,42 i 43 u kojima je prikazan budžet Republike Srbije i u okviru njega planirana finansijska sredstva za sprovođenje socijalne politike, odnosno populacione politike, očito je vidljivo da su se sredstva za te namene u navedenom periodu (2001 - 2012. godine) drastično smanjivala iz godine u godinu.

Konstatuje se nekoliko vrlo važnih činjenica, koje su alarmantne u pogledu uspešnosti borbe države protiv "bele kuge" i smanjenja siromaštva:

- 1. Udeo budžetskih sredstava za programe socijalne zaštite (bez penzija i zapošljavanja) u odnosu na BDP-u skoro je ostao isti (oko 2,4%), osim 2003.godine (2,9%) kada je došlo do znatnijeg poboljšanja životnog standarda, a samim tim do ekonomskog rasta i stabilnosti države,**
- 2. Udeo budžetskih sredstava za navedene programe u odnosu na ukupna budžetska sredstva znatno je opao u tom periodu sa 15,9% na 9,8% (minus od 38,4 %),**
- 3. Udeo budžetskih sredstava za dečiju zaštitu u okviru programa socijalnih davanja takođe je smanjen sa 64,3 % na 46,3%, što je manje za 28 %,**
- 4. Udeo budžetskih sredstava namenjen programu dečijih dodataka u okviru ukupnih sredstava za dečiju zaštitu smanjen je sa 61% na 27,6%, što je smanjenje za 54,8%.**

Analizirajući ove podatke dolazi se do vrlo negativnog trenda **rapidnog pada namenskih budžetskih sredstava** za funkcionisanje programa socijalne pomoći stanovništvu, što je direktno pogodilo porodice sa decom i uticalo na pad nataliteta i životnog standarda. Uočljivo je da je **BDP** u periodu tranzicije **2001 - 2011. godine porastao za više od četiri puta**, što govori da **namenska sredstva** obezbeđena u budžetu **za sprovođenje socijalne politike nisu ravnomerno usklađivana sa rastom BDP-a**, naprotiv smanjena su za oko 60%. Očito da su drugi državni prioriteti bili važniji, ili se nije vodilo dovoljno računa o socijalnoj politici.

U poređenju sa procentom izdvajanja (18,8%) za socijalne transfere (uključujući zapošljavanje i penzije) iz BDP-a na nivou EU, prema izveštaju Eurostat-a 2005.godine, izdvajanja u Srbiji su približna, oko 17,3% BDP-a. Primera radi, izdaci za socijalne transfere u Sloveniji čine 25,4% BDP-a, Portugaliji 25,5% BDP-a, Švedskoj 32,5% BDP-a, Francuskoj 30,6% BDP-a, Nemačkoj 30,5% BDP-a, Danskoj 30% BDP-a, Mađarskoj 28,1% BDP-a.

Tabela br.40 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2001. godini

UČEŠĆE DEČIJE ZAŠTITE U BDP I BUDŽETU REPUBLIKE SRBIJE					
u hilj.dinara					
God.	BDP	BUDŽET	UKUPNA BUDŽETSKA SREDSTVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
2001	762.000.000	107.600.000	17.099.960		
			% BDP	% budžeta	
			2,2	15,9	
			SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
			11.000.960		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
			1,4	10,2	64,3
			SREDSTVA ZA DEČIJI DODATAK U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU		
			6.700.000		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
0,9	6,2	39,2	61		

Tabela br.41 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2003. godini

UČEŠĆE DEČIJE ZAŠTITE U BDP I BUDŽETU REPUBLIKE SRBIJE					
u hilj.dinara					
God.	BDP	BUDŽET	UKUPNA BUDŽETSKA SREDSTVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
2003	1.170.000.000	277.723.938	33.784.249		
			% BDP	% budžeta	
			2,9	12,2	
			SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
			15.049.113		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
			1,3	5,4	44,5
			SREDSTVA ZA DEČIJI DODATAK U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU		
			6.946.113		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
0,6	2,5	20,6	46,1		

Izvor: Ministarstvo finansija i privrede RS

***Napomena** : Budžet Republike Srbije za 2003. godinu planiran je u iznosu od 318.691.919.000 dinara u kojem su i sredstva predviđena za funkcionisanje državne zajednice Srbija i Crna Gora u iznosu od 40.967.981.000 dinara, tako da je neto budžet za ovu godinu iskazan u iznosu od 277.723.938.000 dinara. Budžet za 2003. godinu izvršen je u iznosu od 304.805.489.616 dinara, a za Srbiju i Crnu Goru u iznosu od 31.869.400.000 dinara, pa je prikazano neto izvršenje u iznosu od 272.936.089.616 dinara. To je učinjeno radi uporedivosti podataka sa prethodnim godinama. Podaci o izvršenju budžeta za 2002. i 2003. godinu su prethodni podaci zato što nisu usvojeni zakoni o završnim računima budžeta Republike Srbije za ove godine.

Tabela br.42 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2008. godini

UČEŠĆE DEČIJE ZAŠTITE U BDP I BUDŽETU REPUBLIKE SRBIJE					
u hilj.dinara					
God.	BDP	BUDŽET	UKUPNA BUDŽETSKA SREDSTVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
2008	2.800.000.000	654.429.163	66.703.211		
			% BDP	% budžeta	
			2,4	10,2	
			SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
			25.100.500		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
			0,9	3,8	37,6
			SREDSTVA ZA DEČIJI DODATAK U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU		
			8.320.000		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
0,3	1,27	12,5	33,1		

Izvor: Ministarstvo finansija i privrede RS

Tabela br.43 Učešće dečije zaštite u BDP i budžetu Republike Srbije u 2012. godini

UČEŠĆE DEČIJE ZAŠTITE U BDP I BUDŽETU REPUBLIKE SRBIJE					
u hilj.dinara					
God.	BDP	BUDŽET	UKUPNA BUDŽETSKA SREDSTVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
2012	3.500.000.000	874.493.647	86.112.248		
			% BDP	% budžeta	
			2,4	9,8	
			SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU		
			39.887.300		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
			1,1	4,5	46,3
			SREDSTVA ZA DEČIJI DODATAK U OKVIRU UKUPNIH SREDSTAVA ZA DEČIJU ZAŠTITU		
			11.000.000		
			% BDP	% budžeta	% socijalne zaštite
0,3	1,25	12,8	27,6		

Izvor: Ministarstvo finansija i privrede RS

5. PROGRAM DEČIJIH DODATAKA KROZ INSTITUCIONALNI OKVIR

Institucionalni okvir sistema dečije zaštite u okviru koga se nalazi i program dečijih dodataka definisan je kroz Zakon o ministarstvima, gde se u okviru nadležnosti MINRZS obavljaju poslovi državne uprave koji se odnose na: sistem u oblasti radnih odnosa i prava iz rada u svim oblicima rada izuzev u državnim organima; zarade i ostala primanja iz radnog odnosa, plate u javnom sektoru, izuzev u državnim organima i poslova koje obavlja ministarstvo nadležno za poslove finansija; bezbednost i zdravlje na radu; inspekcijski nadzor u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu; sindikalno organizovanje; štrajk; ostvarivanje prava iz radnog odnosa radnika privremeno zaposlenih u inostranstvu; zaštitu građana zaposlenih u inostranstvu; zaključivanje sporazuma o upućivanju zaposlenih na rad u inostranstvo i upućivanje zaposlenih na privremeni rad u inostranstvo; evidencije u oblasti rada; saradnju s međunarodnim organizacijama u oblasti rada i zapošljavanja; međunarodne konvencije u oblasti rada, bezbednosti i zdravlja na radu; antidiskriminacionu politiku; sistem socijalne zaštite; sistem porodično-pravne zaštite; brak; ravnopravnost polova; **populacionu politiku; planiranje porodice, porodicu i decu**; ostvarivanje prava i integraciju izbeglih i raseljenih lica, povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji, romskog stanovništva i drugih socijalno ugroženih grupa; sistem penzijskog i invalidskog osiguranja; nadzor nad radom Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja; socijalno osiguranje i zaštitu vojnih osiguranika; učestvovanje u pripremi, zaključivanju i primeni međunarodnih ugovora o socijalnom osiguranju; boračko-invalidsku zaštitu, zaštitu civilnih invalida rata i članova porodica lica na obaveznoj vojnoj službi; negovanje tradicija oslobodilačkih ratova Srbije; zaštitu spomenika i spomen-obeležja oslobodilačkih ratova Srbije, vojnih grobova i grobalja boraca, u zemlji i inostranstvu; boračko-invalidske i invalidske organizacije i udruženja, kao i druge poslove određene Zakonom o ministarstvima, čl.16 (“Službeni glasnik”, broj 44/14).

Lokalnoj samoupravi povereni su poslovi sprovođenja Zakona, pri čemu je naglašena centralizacija odlučivanja u Republici i centralizacija sredstava, a potom i distribucija sredstava opštinama i gradovima za isplatu prava neposrednim korisnicima, iz republičkog centra. Na nivou opštinskih i gradskih službi dečije zaštite, obavljaju se svi poslovi utvrđivanja prava i donošenja rešenja u prvostepenom postupku. U drugostepenom postupku odlučuje nadležno ministarstvo, a u AP Vojvodini nadležni organ Pokrajinske Vlade (Pokrajinski sekretarijat za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova).

Nadzor nad zakonitošću rada službi vrši nadležno ministarstvo, a poslovi rešavanja po žalbama na prvostepena rešenja na teritoriji AP Vojvodine poverni su odgovarajućem organu uprave AP Vojvodine.

Službe dečije zaštite obavljaju deo poverenih poslova koji se u mnogim opštinama i gradovima smatraju drugostepenim, prisutna je i negativna selekcija kadrova u obavljanju ovih poslova, smeštaj i radni uslovi su u pojedinim opštinama znatno lošiji od uslova rada drugih opštinskih organa.

Organizaciono i radon, ovi službenici odgovaraju opštinskim, odnosno gradskim rukovodiocima, plate primaju u opštini iz dela sredstava namenjenih za poverene poslove. S druge strane, resorno ministarstvo vrši nadzor, odlučuje u drugostepenom postupku, ali nema uticaj na izbor kadrova i stvaranje uslova za podizanje kvaliteta i rezultata u obavljanju ovih poslova u opštinskim, odnosno gradskim upravama.

Postavlja se ozbiljno pitanje nivoa stručnosti, obučenosti, optimalnog broja zaposlenih u tim službama, a posebno nivo tehničke opremljenosti za adekvatno obavljanje svih poverenih poslova na osnovu rezultata Ankete o službama dečije zaštite sprovedene u maju 2012.godine.

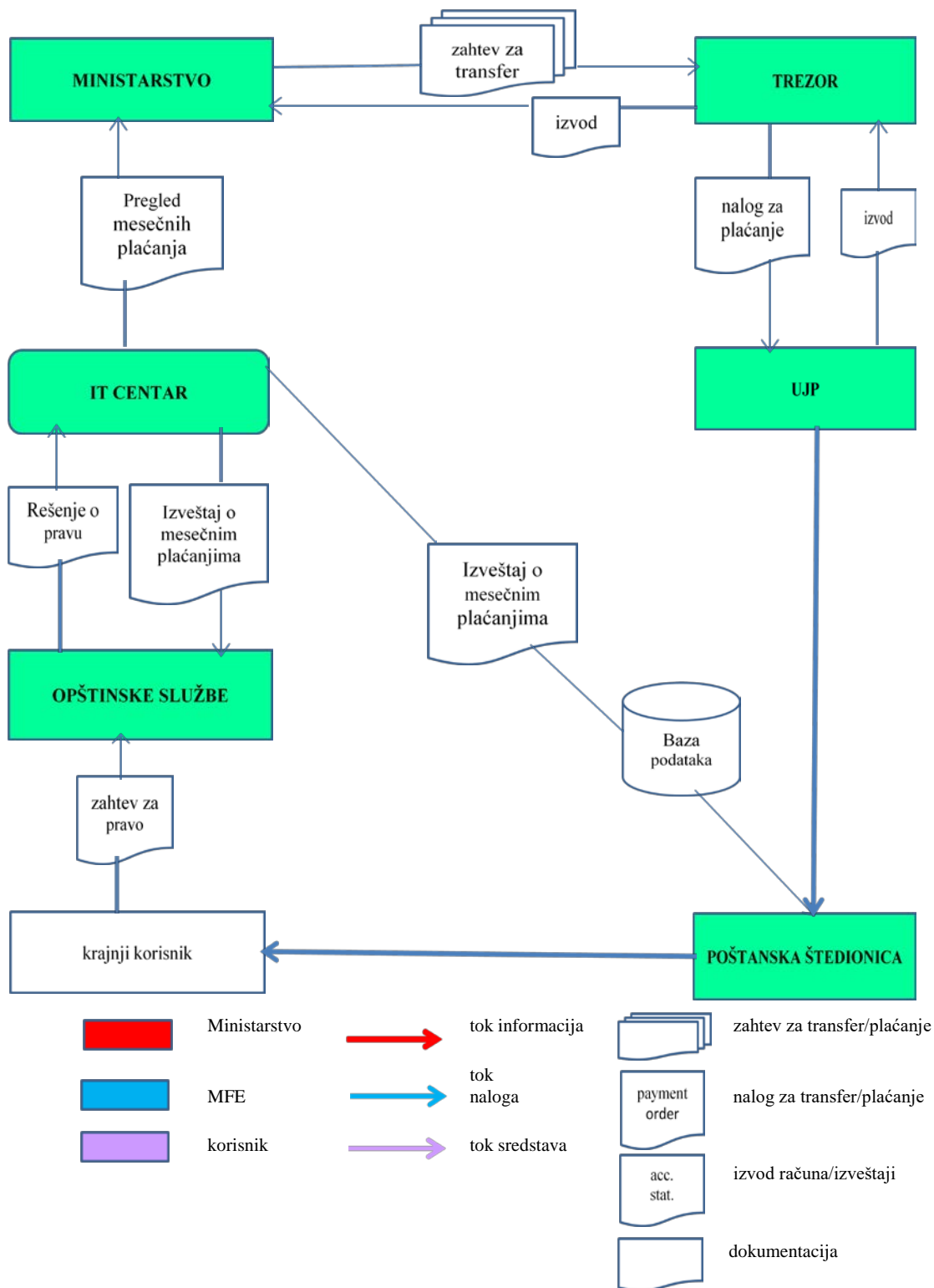
Naime, **samo 32% zaposlenih ima visoko obrazovanje**, a čak 51% zaposlenih nisu po struci pravnici ili ekonomisti (što bi trebao biti osnov zanimanja u ovoj oblasti). Po službi je zaposleno **prosečno tri radnika**, dakle **svaki je radnik zadužen za rad sa oko 400 porodica** korisnika prava na dečiji dodatak pored ostalih prava iz oblasti dečije zaštite.

Tehnička opremljenost službi je vrlo loša kako sa stanovišta broja potrebnih računara i štampača, tako i u pogledu kvalitetnih i brzih komunikacionih linija, lokalne mrežne infrastrukture i savremenih softverskih rešenja.

Na osnovu opisa ostvarivanja i isplate prava na finansijsku podršku porodici sa decom urađena je šema ostvarivanja i isplate prava u MINRZS - Sektor za brigu o porodici i socijalnu zaštitu (*Slika br.2*).

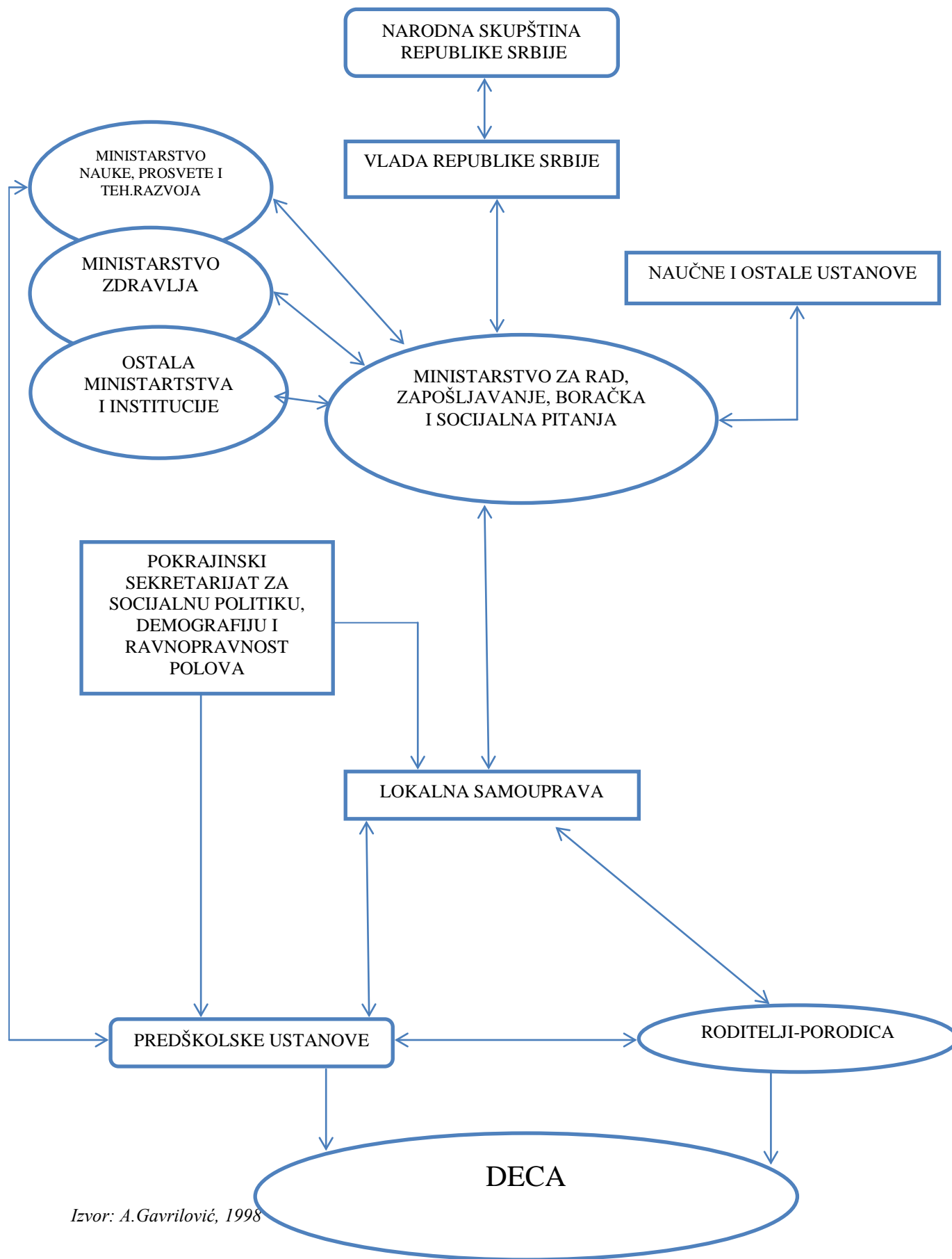
Slika br.2 Ciklus ostvarivanja prava na dečiji dodatak od podnošenja zahteva do isplate

MINISTARSTVO RADA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNE POLITIKE
Sektor za brigu o porodici i socijalnu zaštitu

Slika br.3 Institucionalni i komunikacioni sistem brige o deci

INSTITUCIONALNI I KUMUNIKACIONI SISTEM

Izvor: A.Gavrilović, 1998

Deca, odnosno porodice sa decom, kao elementarni činioc sistema dečije zaštite, ostvaruju svoja zakonska prava preko lokalne samouprave koja izvršava poverene poslove MINRZS, odnosno neposredno preko Pokrajinskog sekretarijata za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova (za teritoriju AP Vojvodine). Na republičkom nivou donosi se zakonska regulative na inicijativu nadležnog Ministarstva, koju isto prosleđuje Vladi RS na odobrenje, a posle Vlada RS prosleđuje Skupštini RS na usvajanje. Neophodno je pre bilo kakve promene zakonske regulative da se upodobi i ostala zakonska regulative drugih nadležnih institucija u vezi navedene problematike (Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo nauke, prosvete i tehnološkog razvoja, Ministarstvo finansija, Republički sekretarijat za zakonodavstvo i dr.), konsultuju naučne i druge ustanove od značaja za analizu predloženih mera, praćenje efekata novih zakonskih propisa, evaluaciju i monitoring celokupnog sistema dečije zaštite (*Slika br.3*).

6. STATISTIKA I ANALIZA PROGRAMA DEČIJIH DODATAKA

Posmatrajući period obuhvata korisnika prava iz oblasti društvene brige o deci od 2002-2011.godine u odnosu na broj stanovnika Srbije do 19 godina starosti (*Tabela br.44*), uočeno je smanjenje broja dece do 19.godina za oko 7%, a obuhvat korisnika dečijeg dodatka smanjen je nakon primene novog Zakona o finansijskoj podršci porodici s decom za 43%. Prema navedenim podacima za 2002.godinu skoro 53% dece starosti 0-19.godina bilo je obuhvaćeno pravima iz oblasti društvene brige o deci, a 2011.godine 33,4% dece.

Tabela br.44 Pregled obuhvata korisnika prava iz oblasti društvene brige o deci u odnosu na broj stanovnika Srbije do 19. godine starosti

Maj 2002. godine

OPIS	Po delovima Republike			Republika Srbija
	Centralni deo	Bojvodina	KiM	
1	2	3	4	5
Broj stanovnika 0-19 godina	1.138.394	434.896	0	1.573.290
1. Dečiji dodatak - obuhvata u %	461.725 40.6	205.752 47.4	22.885	690.362 43.9
2.Materinski dodatak -obuhvata u %	30.727 2.7	10.772 2.5	938	42.437 2.7
3.Pomoć za opremu novorođenčeta -obuhvata u %	2.540 0.2	800 0.2	139	3.479 0.2
4.Deca u predškolskim ustanovama -obuhvata u %	46.544 4.1	27.616 6.4	613	74.773 4.7
5.Porodilje -obuhvata u %	17.375 1.5	4.667 1.1	0	22.042 1.4
UKUPNO KORISNIKA	558.911	249.607	24.575	833.093
obuhvat u %	49.1	57.6		53

Izvor: RZS, Ministarstvo rada. zapošljavanja i socijalne politike

Maj 2008. godine

OPIS	Po delovima Republike			Republika Srbija
	Centralni deo	Vojvodina	KiM	
1	2	3	4	5
Broj stanovnika 0-19 godina	1.122.430	409.991	0	1.532.421
1. Dečiji dodatak - obuhvata u %	274.863 24.5%	115.961 28.3%	15.390	406.214 26.5%
2.Roditeljski dodatak -obuhvata u %	45.319 4%	16.784 4%	1.456	63.559 4.1%
3.Deca u predškolskim ustanovama -obuhvata u % Napomena : Nadležnost preuzelo Ministarstvo prosvete 2003.g.				
4.Porodilje - obuhvata u %	21.480 1.9	7.902 1.9	225	29.607 1.9
UKUPNO KORISNIKA	341.662	140.647	17.071	499.380
obuhvat u %	30.4	34.3		32.6

Izvor: RZS, Ministarstvo rada. zapošljavanja i socijalne politike

Maj 2011. godine

OPIS	Po delovima Republike			Republika Srbija
	Centralni deo	Vojvodina	KiM	
1	2	3	4	5
Broj stanovnika 0-19 godina	1.092.468	382.828	0	1.475.296
1. Dečiji dodatak - obuhvata u %	267.660 24.5%	114.845 30%	14.395	396.900 26.9%
2. Roditeljski dodatak - obuhvata u %	43.246 3.9%	15.826 4.1%	1.416	60.488 4.1%
3. Deca u predškolskim ustanovama - obuhvata u % Napomena: nadležnost preuzelo Ministarstvo prosvete 2003.g.				
4. Porodilje - obuhvata u %	25.996 2.3	8.514 2.2	414	34.924 2.4
UKUPNO KORISNIKA	336.902	139.185	16.225	492.312
obuhvat u %	30.8	36.3		33.4

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

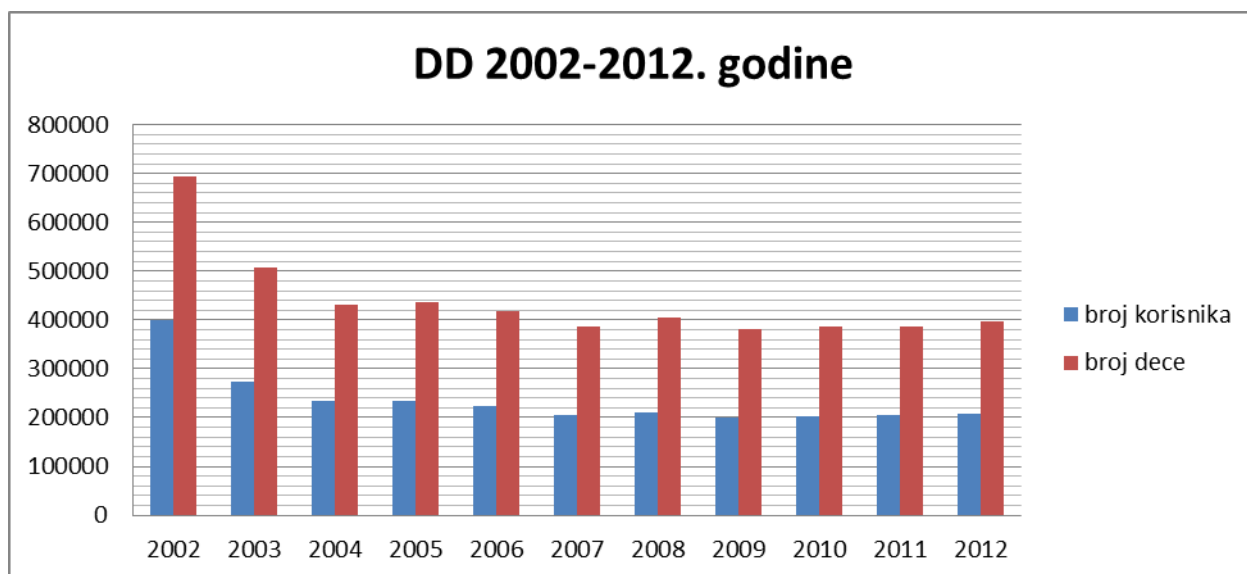
Prosečan broj korisnika dečijeg dodatka pre donošenja novog Zakona o finansijskoj podršci porodici s decom (2002. godine) bio je 399.876 sa 692.783 dece ili 1,73 dece po korisniku, dok je 2012. godine taj broj pao na 208.132 korisnika i 386.992 deteta ili 1,9 dece po korisniku. Dakle obuhvat korisnika se smanjio za 48%, a broj dece za 43% (Tabela br.45 i Grafikon 21).

Tabela br.45 Pregled broja korisnika i dece koji primaju DD od 2002 - 2012. godine

BROJ KORISNIKA I DECE KOJI PRIMAJU DEČIJI DODATAK OD 2002 – 2012. GODINE			
GODINA	BROJ KORISNIKA	BROJ DECE	BROJ DECE PO KORISNIKU
2002	399.876	682.315	1.71
2003	274.105	507.436	1.85
2004	232.993	430.601	1.84
2005	235.276	435.496	1.85
2006	224.379	419.029	1.86
2007	204.818	387.794	1.89
2008	209.486	406.214	1.94
2009	200.795	382.365	1.90
2010	203.610	385.961	1.89
2011	205.012	386.992	1.88
2012	208.132	396.900	1.90
UKUPNO	2.598.482	4.831.571	1.86
PROSEK	236.226	439.234	1.86
PROSEK BEZ 2002.godine	219.861	413.879	1.88

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Grafikon br.21 Broj korisnika i broj dece koji primaju DD od 2002 - 2012. godine

Posmatrajući broj dece prema uzrastu (*Tabele br. 46,47,48 i 49*) i (*Grafikon br.22*) u momentu donošenja novog Zakona (april 2002.godine) i broja dece u maju 2012.godine vidljiv je pad broja dece do 6 godina starosti 36%, 41% dece od 7-10 godina, 45% dece od 11-14 godina i dece 15-19 godina starosti 50%. **Prosečan pad broja dece je oko 42% od primene novog Zakona.**

Prema teritorijalnoj podeli broj dece opao je 43% u centralnom delu Republike, 45% u Vojvodini, a 40% na teritoriji KiM (srpski deo). **Udeo broja predškolske dece** u ukupnom broju dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak **uvećan** je nakon primene novog Zakona **za 3,6%**, broj dece **osnovnoškolskog uzrasta umanjen je za 0,6%**, a **broj dece srednjoškolskog uzrasta umanjen je za 3,1%**. Ovi podaci nam kazuju da je **povećanje** udela kod broja dece predškolskog **uzrasta znak sve manjih prihoda porodice**, odnosno smanjenih materijalnih mogućnosti porodice i povećanja rashoda, a razloge **umanjenja** broja dece u osnovnoškolskom i srednjoškolskom uzrastu možemo tražiti u **zakonskoj regulativi obaveznog školovanja - dostavljanja školskih potvrda i u smanjenju broja novorođene dece.**

Tabela br.46 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2002. godine)

UZRAST	Centralni deo Republike	%	Vojvodina	%	Kosovo i Metohija	%	Ukupno Republika Srbija	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DECA DO 6 GODINA	147.753	31.8	63.585	30.9	6.702	29.0	218.040	31.5
OD I - IV RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 7 do 10 godina)	109.767	23.7	49.353	24.0	5.077	22.0	164.197	23.7
OD IV - VIII RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 11 do 14 godina)	107.596	23.2	46.828	22.8	5.430	23.5	159.854	23.1
SREDNJA ŠKOLA (od 15 do 19 godina)	98.819	21.3	45.957	22.3	5.916	25.6	150.692	21.8
UKUPNO:	463.935	100.0	205.723	100.0	23.125	100.0	692.783	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.47 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2003. godine)

UZRAST	Centralni deo Republike	%	Vojvodina	%	Kosovo i Metohija	%	Ukupno Republika Srbija	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DECA DO 6 GODINA	123.934	34.9	53.642	37.9	6.053	31.9	183.629	36.3
OD I - IV RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 7 do 10 godina)	82.760	25.0	33.930	24.4	4.277	22.5	120.967	23.7
OD IV -VIII RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 11 do 14 godina)	81.820	23.1	31.106	22.3	4.633	24.5	117.559	23.3
SREDNJA ŠKOLA (od 15 do 19 godina)	59.819	17.0	21.472	15.4	3.990	21.1	85.281	16.7
UKUPNO:	348.333	100.0	140.150	100.0	18.953	100.0	507.436	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.48 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2008. godine)

UZRAST	Centralni deo Republike	%	Vojvodina	%	Kosovo i Metohija	%	Ukupno Republika Srbija	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DECA DO 6 GODINA	100.245	36.4	44.633	38.5	5.635	36.6	150.513	37.0
OD I - IV RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 7 do 10 godina)	62.120	22.7	25.825	22.3	3.050	19.8	90.995	22.4
OD IV -VIII RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 11 do 14 godina)	63.445	23.0	26.709	23.0	3.374	21.9	93.528	23.1
SREDNJA ŠKOLA (od 15 do 19 godina)	49.053	17.9	18.794	16.2	3.331	21.7	71.178	17.5
UKUPNO:	275.863	100.0	115.961	100.0	15.390	100.0	406.214	100.0

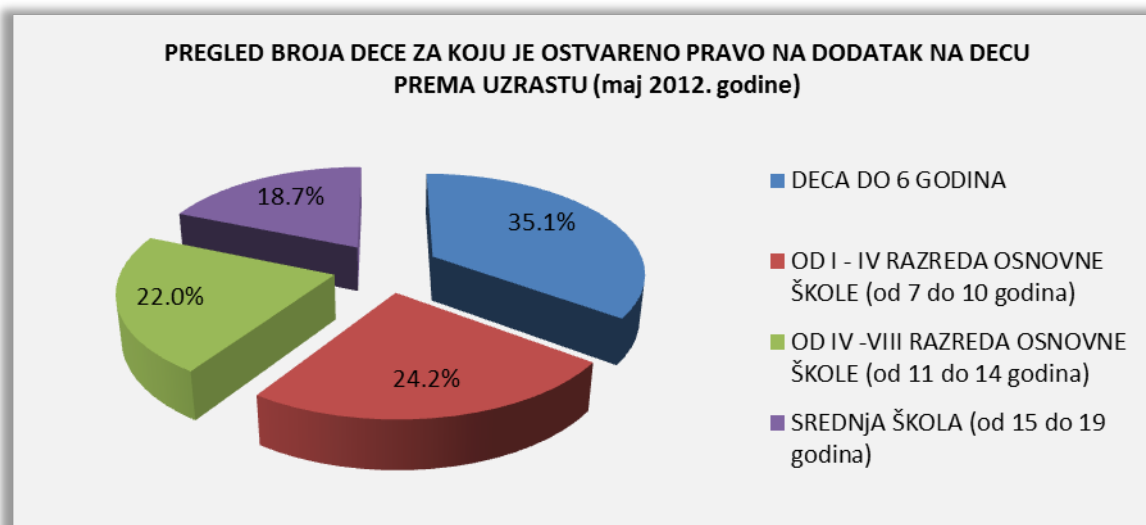
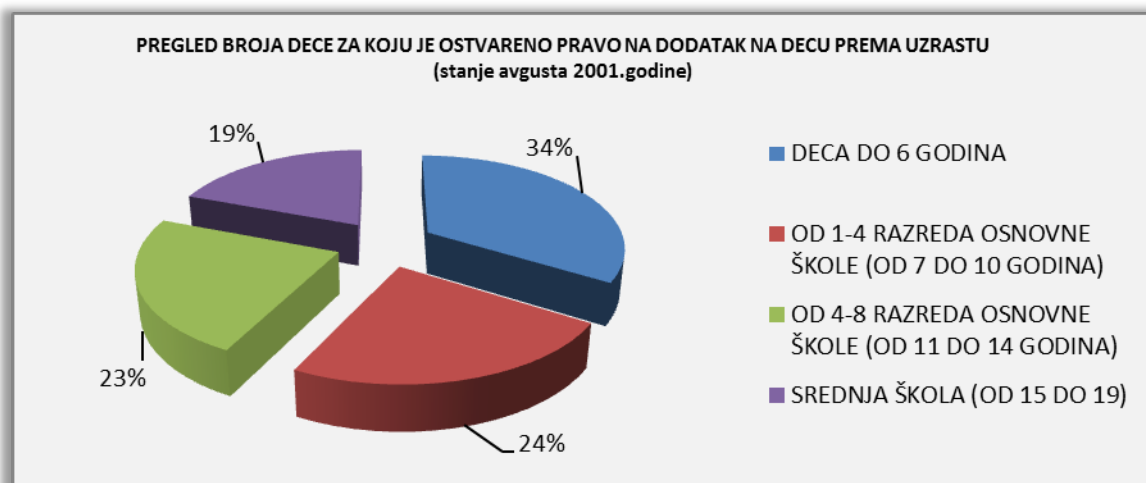
Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.49 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema uzrastu (maj 2012. godine)

UZRAST	Centralni deo Republike	%	Vojvodina	%	Kosovo i Metohija	%	Ukupno Republika Srbija	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
DECA DO 6 GODINA	92.459	34.6	41.257	35.9	5.330	37.0	139.046	35.1
OD I - IV RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 7 do 10 godina)	65.081	24.4	28.018	24.4	3.158	21.9	96.257	24.2
OD IV -VIII RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE (od 11 do 14 godina)	59.725	22.1	24.803	21.6	2.983	20.8	87.511	22.0
SREDNJA ŠKOLA (od 15 do 19 godina)	50.395	18.9	20.767	18.1	2.924	20.3	74.086	18.7
UKUPNO:	267.660	100.0	114.845	100.0	14.395	100.0	396.900	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Grafikon br.22 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na DD prema uzrastu 2001. i 2012. godine

Pravo na uvećani dečiji dodatak od 30% imaju i roditelji čija su **deca sa statusom razvrstanog deteta (deca ometena u razvoju)**, odnosno i svi samohrani roditelji, hranitelji i staratelji (*Tabela br.50*). Takvih roditelja ima prema podacima iz maja 2012.godine (*Tabela br.51*) 45.895 ili 22% od ukupnog broja korisnika, a dece tog statusa 71.537 ili 18% od ukupnog broja dece koja primaju dečiji dodatak. **Broj dece sa tim statusom** u proteklih deset godina primene novog Zakona **povećan** je sa 12,2% na 18%, **dakle za 6,2%**.

Posebno je porastao broj dece samohranih roditelja za 15%, što je posledica, kako je već prethodno navedeno, povećanog broja razvoda - svaki peti brak se razvede.

Tabela br.50 Šifarnik statusa deteta

Šifra	Naziv statusa deteta
11	Roditelj - dete
12	Roditelj - razvrstano dete
13	Roditelj - dete finansirano više od 50 %
14	Roditelj - dete finansirano više od 50 % . a razvrstano
Šifra	Naziv statusa deteta
21	Samohrani roditelj - redovno dete
22	Samohrani roditelj - razvrstano dete
23	Samohrani roditelj - dete finansirano više od 50 %
24	Samohrani roditelj - dete finansirano više od 50 % . a razvrstano

Šifra	Naziv statusa deteta
31	Hranitelj - redovno dete
32	Hranitelj - razvrstano dete
33	Hranitelj - dete finansirano više od 50 %
34	Hranitelj - dete finansirano više od 50 % . a razvrstano

Šifra	Naziv statusa deteta
41	Staratelj - redovno dete
42	Staratelj - razvrstano dete
43	Staratelj - dete finansirano više od 50 %
44	Staratelj - dete finansirano više od 50 % . a razvrstano

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.51 Broj korisnika prava na DD prema statusima maj 2003, maj 2008 i maj 2012. godine

BROJ KORISNIKA PRAVA DD PREMA STATUSIMA MAJ 2003. godine			
STATUS	BROJ KORISNIKA	BROJ DECE	% OD UKUPNOG BROJA DECE
11	231510	445680	87.8
12	3125	3669	0.7
13	222	226	0.04
14	111	128	0.02
21	37005	55017	10.8
22	798	915	0.2
23	51	52	0.01
24	29	31	0.006
31	184	269	0.05
32	20	29	0.005
33	3	3	0.0006
34	1	1	0.0002
41	986	1351	0.26
42	52	56	0.01
43	3	3	0.0006
44	5	6	0.001
UKUPNO	274105	507436	100

BROJ KORISNIKA PRAVA DD PREMA STATUSIMA MAJ 2008. godine			
STATUS	BROJ KORISNIKA	BROJ DECE	% OD UKUPNOG BROJA DECE
11	168430	343440	84.5
12	3217	3776	0.9
13	157	157	0.03
14	88	95	0.02
21	35058	55316	13.7
22	1003	1220	0.3
23	34	35	0.008
24	25	28	0.007
31	423	645	0.1
32	64	82	0.02
33	8	11	0.002
34	4	5	0.001
41	887	1301	0.3
42	83	97	0.02
43	1	2	0.0005
44	4	4	0.0009
UKUPNO	209486	406214	100

BROJ KORISNIKA PRAVA DD PREMA STATUSIMA MAJ 2012. godine			
STATUS	BROJ KORISNIKA	BROJ DECE	% OD UKUPNOG BROJA DECE
11	162237	325363	81.9
12	2989	3407	0.8
13	71	78	0.02
14	61	66	0.01
21	39692	63712	16
22	1041	1250	0.03
23	11	11	0.002
24	17	19	0.004
31	829	1361	0.34
32	133	175	0.04
33	2	2	0.0005
34	1	1	0.0002
41	956	1348	0.34
42	82	97	0.02
43	4	4	0.001
44	6	6	0.001
UKUPNO	208132	396900	100

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Kretanje prosečnog broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak (Tabela br.52) po okruzima u Republici Srbiji u periodu od 1994 - 2011. godine pokazuje sledeće: region Vojvodine imao je najmanji broj dece 2011. godine (114.845), a zenit je doživeo 2002. godine pre donošenja sadašnjeg novog Zakona (205.723). Centralna Srbija imala je najmanji broj dece 1994. godine (263.789), a najveći (463.935), takođe 2002. godine. Decu sa teritorije KiM je teško povezivati jedinstvenim kriterijumima sa decom na ostalom delu teritorije RS, zbog poznate društveno – političke situacije, tako da je kulminacija broja dece dostignuta 1996. godine (66.001) kada je udeo ostvarivanja prava na dečiji dodatak imala i albanska populacija, a najmanji broj 2011. godine 14.395 dece kada albanska populacija uglavnom više nije učestvovala u društvenom sistemu Srbije.

Generalno posmatrajući period od 1994 - 2011. godine uočavamo četiri potperioda 1994 - 1996. godine, 1996 - 2000. godine, 2000 - 2002. godine (do donošenja novog Zakona) i 2002 - 2011. godine. U prvom potperiodu broj dece se povećao za 70% (period koji karakteriše svođenje milionske inflacije u relativno normalne tokove i period završetka rata), u drugom potperiodu od 1996 -2000. godine dolazi do konstantnog smanjenja broja dece za oko 31% u odnosu na 1996. godinu (dolazi do oporavka privrede i većih primanja). Sa isplatom većeg dela neizmirenih obaveza u decembru 2000. godine i sa povećanjem redovnosti isplata od 2001. godine dolazi do znatnog povećanja broja korisnika i broja dece u trećem potperiodu 2000 - 2002. godine (42%). Tada je broj dece za koju se prima dečiji dodatak bio 692.783 ili 43,9% ukupne populacije uzrasta do 19 godina starosti ili 9% ukupne populacije u Srbiji, bez Kosova i Metohije (osim srpskih opština). Nakon donošenja novog Zakona, 2002. godine u četvrtom potperiodu, 2002 - 2011. godine broj dece je opao za 22% (novi pooštreni kriterijumi za ostvarivanje prava), što obuhvata 26,9% populacije uzrasta do 19 godina starosti ili 5,5% ukupne populacije u Srbiji, bez Kosova i Metohije (osim srpskih opština).

Broj dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak, posmatrajući sve okruge u Srbiji, nije ravnomeran, već taj broj znatno zaostaje u „ruralnijim okruzima,, kao što su: Borski, Zaječarski, Pirotski, Braničevski, Toplički, Kolubarski, Severno-bački i Severno-banatski, od proseka broja dece na nivou Srbije.

Tabela br.52 Kretanje prosečnog broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak (po okruzima)

Naziv okruga	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 (I-V)	2003	2008	2011	Prosek
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
SEVERNO-BAČKI	10,437	14,858	16,279	16,426	15,637	13,267	12,704	16,733	18,993	11,990	9,830	10,014	13,931
SREDNJE BANATSKI	14,844	22,574	23,921	22,994	20,426	17,156	16,215	20,881	23,993	16,658	14,838	13,611	19,009
SEVERNO-BANATSKI	10,502	15,628	16,951	16,419	14,837	12,554	11,487	14,792	16,557	10,771	8,954	9,228	13,223
JUŽNO-BANATSKI	18,639	28,997	30,148	27,995	25,809	22,346	21,890	27,630	31,221	23,356	18,717	18,281	24,586
ZAPADNO-BAČKI	17,275	23,439	22,957	22,273	20,757	18,613	18,597	22,419	23,986	15,598	13,239	12,784	19,328
JUŽNO-BAČKI	31,111	49,158	52,655	52,051	47,796	40,848	40,263	52,402	59,998	36,991	31,293	32,640	43,934
SREMSKI	16,422	26,858	28,538	27,262	24,698	20,297	19,887	26,560	30,975	24,786	19,090	18,287	23,638
Vojvodina	119,230	181,512	191,449	185,420	169,960	145,081	141,043	181,417	205,723	140,150	115,961	114,845	157,649
MAČVANSKI	18,619	32,283	32,632	31,244	28,874	28,222	24,628	28,120	32,426	26,798	19,207	17,516	26,714
KOLUBARSKI	8,550	13,974	13,913	12,244	11,351	11,270	9,607	11,275	13,643	10,315	7,241	6,917	10,858
PODUNAVSKI	14,412	21,179	18,663	16,137	13,739	13,102	12,027	16,344	19,030	19,411	7,347	7,378	14,897
BRANIČEVSKI	5,188	7,893	7,774	7,007	6,567	6,534	5,541	7,080	8,596	5,919	3,719	3,830	6,304
ŠUMADIJSKI	16,481	27,167	28,127	26,135	21,958	20,769	18,751	22,326	25,046	21,909	13,501	12,340	21,209
POMORAVSKI	8,675	15,416	15,631	15,286	14,292	13,727	11,811	14,844	17,521	14,598	12,328	12,232	13,863
BORSKI	5,183	9,705	7,638	7,401	6,837	6,655	5,941	7,128	8,642	7,290	4,642	4,047	6,759
ZAJEČARSKI	3,712	7,329	7,922	7,996	7,049	6,664	6,051	6,853	7,995	5,797	3,911	4,044	6,277
ZLATIBORSKI	29,527	45,893	45,119	43,527	40,587	36,856	32,368	36,304	40,688	31,842	23,875	22,219	35,734
MORAVIČKI	10,492	18,202	18,005	17,403	16,489	13,777	14,053	18,995	21,365	19,127	14,983	13,600	16,374
RAŠKI	26,355	41,189	41,209	39,937	37,083	36,620	32,744	36,137	41,244	36,661	35,625	37,212	36,835
RASINSKI	15,063	23,443	23,938	23,227	22,064	21,064	19,484	22,726	25,363	21,551	13,831	13,693	20,454
NIŠAVSKI	17,904	33,773	36,510	35,396	30,478	25,616	24,430	27,895	32,198	25,425	18,813	19,378	27,318
TOPLIČKI	8,165	12,815	13,806	13,255	11,676	11,157	10,353	11,672	13,525	10,553	9,724	8,233	11,245
PIROTSKI	9,000	12,646	12,336	11,639	9,749	9,189	8,432	10,522	11,148	10,490	7,443	6,372	9,914
JABLANIČKI	19,655	29,390	28,491	27,240	25,445	23,052	21,177	25,259	31,032	23,575	20,971	19,219	24,542
PČINJSKI	13,771	28,299	26,690	25,497	23,940	22,767	19,668	23,665	27,142	28,330	27,254	26,382	24,450
BEOGRAD	33,037	71,982	74,966	66,313	54,939	39,522	39,522	65,113	87,331	28,742	30,448	33,048	52,080

Centralna Srbija	263,789	452,578	453,370	426,884	383,117	346,563	316,588	392,258	463,935	348,333	274,863	267,660	365,828
KOSOVSKI	9,869	16,826	17,844	16,917	15,664	12,378	6,365	3,853	6,511	4,630	3,343	3,091	9,774
PEČKI	7,921	13,536	12,635	12,500	11,312	7,892	3,970	71	166	161	0	0	5,847
PRIZRENSKI	5,735	11,837	13,707	14,001	12,966	11,031	6,261	1,756	2,016	1,813	1,609	1,657	7,032
KOSOVSKO-MITROVAČKI	5,633	11,867	12,250	11,608	10,931	9,707	7,018	7,205	8,584	6,559	6,126	6,079	8,631
KOSOVSKO-POMORAVSKI	5,663	8,493	9,565	9,883	9,587	9,154	4,902	3,024	5,848	5,790	4,312	3,568	6,649
Kosovo i Metohija	34,821	62,559	66,001	64,909	60,460	50,162	28,516	15,909	23,125	18,953	15,390	14,395	37,933
Republika Srbija	417,840	696,649	710,820	677,213	613,537	541,806	486,147	589,584	692,783	507,436	406,214	396,900	561,411

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Posmatran broj dece prema redosledu rođenja u periodu od 1996. godine do 2012. godine (Tabele br.53, 54, 55, 56, 57, 58, 59 i 60) učešće broja prvorođene dece u odnosu na ukupan broj dece za koju se prima dečiji dodatak je povećan za 3,3%, broj drugorođene dece povećan je 2,6%, broj trećerođene dece smanjen je za 10,3%, a broj četvrtorođene dece povećan je za 1,5%. Prema podacima iz aprila 2012. godine broj prvorođene dece bio je 43,9% od ukupnog broja dece za koju se prima dečiji dodatak, broj drugorođene dece je 37,3%, trećerođene 14,4% i četvrtorođene 4,4%. Dakle, nimalo ohrabrujući podatak za podizanje nivoa nataliteta.

Tabela br.53 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u julu 1996. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos			Svega red. iznos	b) Uvećan iznos			Svega uvećan iznos	Ukupno			Ukupno
	I dete	II dete	III dete		I dete	II dete	III dete		I dete	II dete	III dete	
1	2	3	4	5(2+3+4)	6	7	8	9(6+7+8)	10	11	12	13 (10+11+12)
KiM	5.535	5.289	4.727	15.551	338	201	138	677	5.873	5.490	4.865	16.228
Vojvodina	70.615	59.362	34.645	164.622	12.982	6.717	4.043	23.742	83.597	66.079	38.688	188.364
Centralni deo	149.983	134.925	93.518	378.426	21.437	11.173	5.338	37.948	171.420	146.098	98.856	416.374
Republika Srbija	226.133	199.576	132.890	558.599	34.757	18.091	9.519	62.367	260.890	217.667	142.409	620.966

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.54 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u julu 1996. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos			Svega red.iznos	b) Uvećan iznos			Svega uvećan iznos	Ukupno			Ukupno
	I dete	II dete	III dete		I dete	II dete	III dete		I dete	II dete	III dete	
1	2	3	4	5(2+3+4)	6	7	8	9(6+7+8)	10	11	12	13 (10+11+12)
KiM	34.1	32.6	29.1	95.8	2.1	1.2	0.9	4.2	36.2	33.8	30.0	100.0
Vojvodina	37.5	31.5	18.4	87.4	6.9	3.6	2.1	12.6	44.4	35.1	20.5	100.0
Centralni deo	36.0	32.4	22.5	90.9	5.1	2.7	1.3	9.1	41.2	35.1	23.7	100.0
Republika Srbija	35.9	32.2	23.3	91.4	4.7	2.5	1.4	8.6	40.6	34.7	24.7	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.55 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u maju 2003. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos				Svega red.iznos	b) Uvećan iznos				Svega uvećan iznos	Ukupno				Ukupno
	I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Centralni deo	137.142	124.801	38.724	8.856	309.523	21.292	12.642	3.911	965	38.810	158.434	137.443	42.635	9.821	348.333
Vojvodina	55.306	46.514	12.441	2.881	117.142	12.792	7.232	2.266	718	23.008	68.098	53.746	14.707	3.599	140.150
Kosovo i Metohija	6.716	6.273	3.909	913	17.811	521	352	209	60	1.142	7.237	6.625	4.118	973	18.953
Republika Srbija	199.164	177.588	55.074	12.650	444.476	34.605	20.226	6.386	1.743	62.960	233.769	197.814	61.460	14.393	507.436

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.56 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u maju 2003. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos				Svega redovan iznos	b) Uvećan iznos				Svega uvećan iznos	Ukupno				Ukupno
	I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Centralni deo	39.5	35.9	11.1	2.5	88.8	6.1	3.6	1.1	0.2	11.0	45.6	39.5	12.2	2.7	100.0
Vojvodina	39.4	33.4	8.8	2.0	83.6	9.2	5.1	1.6	0.5	16.4	48.6	38.5	10.4	2.5	100.0
Kosovo i Metohija	35.4	33.1	20.7	4.8	94.0	2.8	1.8	1.1	0.3	6.0	38.2	34.9	21.8	5.1	100.0
Republika Srbija	39.2	35.0	10.8	2.5	8.706.0	6.8	4.0	1.3	0.4	12.5	46.0	39.0	12.1	2.9	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.57 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u 2008. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos				Svega red.iznos	b) Uvećan iznos				Svega uvećan iznos	Ukupno				Ukupno
	I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Centralni deo	99.723	92.145	34.624	9.700	236.192	20.366	12.345	4.533	1.427	38.671	120.089	104.490	39.157	11.127	274.863
Vojvodina	41.198	36.007	11.748	3.170	92.123	12.721	7.523	2.691	903	23.838	53.919	43.530	14.439	4.073	115.961
Kosovo i Metohija	5.709	5.134	3.396	1.095	15.334	22	17	11	6	56	5.731	5.151	3.407	1.101	15.390
Republika Srbija	146.630	133.286	49.768	13.965	343.649	33.109	19.885	7.235	2.336	62.565	179.739	153.171	57.003	16.301	406.214

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.58 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u maju 2008. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos				Svega red.iznos	b) Uvećan iznos				Svega uvećan iznos	Ukupno				Ukupno
	I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Centralni deo	36.4	33.6	12.6	3.5	86.1	7.3	4.5	1.6	0.5	13.9	43.7	38.1	14.2	4.0	100.0
Vojvodina	35.5	31.2	10.1	2.7	79.5	11.0	6.5	2.3	0.7	20.5	46.5	37.7	12.4	3.4	100.0
Kosovo i Metohija	37.1	33.2	22.1	7.2	99.6	0.1	0.1	0.1	0.1	0.4	37.2	33.3	22.2	7.3	100.0
Republika Srbija	36.2	32.8	12.2	3.5	84.7	8.1	4.9	1.8	0.5	15.3	44.3	37.7	14.0	4.0	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.59 Pregled broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u aprilu 2012. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos				Svega red.iznos	b) Uvećan iznos				Svega uvećan iznos	Ukupno				Ukupno
	I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Centralni deo	94.746	87.024	33.968	9.805	225.543	21.602	13.416	5.205	1.894	42.117	116.348	100.440	39.173	11.699	267.660
Vojvodina	38.861	34.335	11.654	3.350	88.200	13.612	8.534	3.267	1.232	26.645	52.473	42.869	14.921	4.582	114.845
Kosovo i Metohija	5.103	4.683	2.913	1.048	13.747	312	180	116	40	648	5.415	4.863	3.029	1.088	14.395
Republika Srbija	138.710	126.042	48.535	14.203	327.490	35.526	22.130	8.588	3.166	69.410	174.236	148.172	57.123	17.369	396.900

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.60 Struktura broja dece za koju je ostvareno pravo na dečiji dodatak prema redosledu rođenja deteta u aprilu 2012. godine

Područje Republike	a) Redovan iznos				Svega red.iznos	b) Uvećan iznos				Svega uvećan iznos	Ukupno				Ukupno
	I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete		I dete	II dete	III dete	IV dete	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Centralni deo	35.5	32.5	12.7	3.7	84.4	8.0	5.0	1.9	0.7	15.6	43.5	37.5	14.6	4.4	100.0
Vojvodina	33.8	29.9	10.2	2.9	76.8	11.9	7.4	2.8	1.1	23.2	45.7	37.3	13.0	4.0	100.0
Kosovo i Metohija	35.8	32.9	20.3	7.3	96.3	2.2	1.3	0.1	0.1	3.7	38.0	34.2	20.4	7.4	100.0
Republika Srbija	34.9	31.7	12.2	3.6	82.4	9.0	5.6	2.2	0.8	17.6	43.9	37.3	14.4	4.4	100.0

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

U zaključcima ove disertacije navedena je kao jedna od mera znatno bolje i adekvatnije targetiranje potencijalnih korisnika dečijeg dodatka i upoređivanje postojećeg stanja korisnika novčane socijalne pomoći i strukture članova njihove porodice sa korisnicima dečijeg dodatka. Prema podacima (Tabela br.62) broj dece u starosti do 19 godina koja su članovi porodica koja primaju NSP je 88.619, a od tog broja njih 77.410 prima dečiji dodatak (Tabela br.61), dakle 87%. **Znači još preostalih 13% posto dece iz prava na NSP (11.209 dece) bi trebalo u skladu sa novim predloženim merama uvrstiti direktno u pravo na dečiji dodatak.**

Takođe, vrlo je važno napomenuti (Tabela br.64) da je 2011.godine rođeno ukupno 62.294 dece, a broj te dece za koju se prima dečiji dodatak je 13.102 ili 21% od ukupnog broja dece koja se rode u jednoj godini. Što je redosled rođenja deteta veći to je i procenat iste dece koja primaju RD i DD veći i kreće se od 12,8% za prvo dete do 57,9% za peto dete od ukupno rođene dece. **Dakle sa rastom redosleda rođenja dece raste i povećanje broja dece za koju se prima dečiji dodatak.** Sve to nas upućuje na podatak da se ipak preko **50% dece višeg reda rođenja** (trećerođene, četvrtorođene i petorođene dece) **rađa u porodicama koje su siromašnije** i koje ulaze u program dečijih dodataka odmah po rođenju deteta, odnosno traže pomoć države.

Tabela br.61 Broj iste dece korisnika dečijeg dodatka i prava na novčanu socijalnu pomoć u junu 2012. godine

UZRAST	BROJ DECE
0-6	25.898
7-14	38.502
15-18	13.010
19-27	1.212
UKUPNO	78.622

Izvor: RZS, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.62 Broj članova porodica-korisnika novčane socijalne pomoći prema godinama starosti u junu 2012. godine

Godine starosti	Broj članova
0 - 6	31.966
7 - 14	43.847
15 - 18	12.806
19 - 26	21.050
27- 65	106.980
65 +	10.970
UKUPNO	227.619

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Godine starosti korisnika prava na dečiji dodatak (april 2012.godine) ukazuju na to da se **najveći broj žena odlučuje na rađanje u periodu od 30 i više godina, preko 80%**, a do 30 godina starosti svega 20% (Tabela br.63). Dakle, godine starosti porodilja su se bitno pomerile od pre 50 godina kada je navedeni procenat bio skoro obrnut. Faktori koji utiču na kasnije rađanje su: školovanje, građenje karijere, rešavanje finansijske i stambene situacije, sve češće razvodi, pa mnoge žene tek sa drugim mužem dobiju decu, promena društvene svesti o roditeljstvu, način života, povećana emancipacija i dr.

Tabela br.63 Godine starosti korisnika prava na dečiji dodatak u aprilu 2012.godine

GODINE STAROSTI	BROJ KORISNIKA	BROJ DECE	BROJ DECE PO KORISNIKU
15-19	1.501	1.916	1.27
20-29	39.661	70.567	1.78
30-39	87.598	184.201	2.10
40 I VIŠE	79.372	140.216	1.76
UKUPNO	208.132	396.900	1.90

Izvor: RZS. Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.64 Broj iste dece koja primaju DD i RD 2011.godine

Redosled rođenja	Broj iste dece koja primaju DD i RD	Broj dece rođene 2011.g.	%
1	3913	30505	12.8
2	5567	23311	23.9
3	2631	6702	39.2
4	980	1757	55.8
5	11	19	57.9
Ukupno	13102	62294	21.1

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Posmatrajući pregled broja dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak po okruzima i opštinama u Republici Srbiji u periodu od 2003-2012. godine (Tabele br.65,66,67) uočljiv je znatan pad ukupnog broja dece (nakon primene novog Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom) kako je već ranije navedeno, čak za 22%. Najveći broj dece koja primaju dečiji dodatak u odnosu na ukupan broj dece tog uzrasta u Republici Srbiji je 35% za uzrast od 0-6 godina, za uzrast od 7-10 godina je 24%, za uzrast od 11-14 godina je 22% i za uzrast 15-19 godina je 19% (Prilog tabela, br.33). Dakle, sa većim uzrastom dece smanjuje se i broj onih koji ostvaruju pravo na dečiji dodatak, što se može pripisati uglavnom nižim primanjima po članu porodice prema cenzusu i samim tim "ispadanjem iz prava". Uglavnom su starija deca drugog ili trećeg reda rođenja, pa se time uvećava broj članova porodice, a prihodi ostaju isti, odnosno povećavaju se rashodi takvih porodica.

Tabela br.65 Pregled broja dece po okruzima koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu 2003. godine

NAZIV OKRUGA	od 0-6 g.	od 7-10 g.	od 11-14 g.	od 15-19 g.	UKUPNO
1	2	3	4	5	6
SEVERNO-BAČKI	4.622	2.898	2.609	1.861	11.990
SREDNJE-BANATSKI	6.245	4.095	3.758	2.560	16.658
SEVERNO-BANATSKI	4.252	2.615	2.379	1.525	10.771
JUŽNO-BANATSKI	9.230	5.541	5.205	3.380	23.356
ZAPADNO-BAČKI	5.808	3.693	3.471	2.626	15.598
JUŽNO-BAČKI	14.159	9.068	8.106	5.658	36.991
SREMSKI	9.326	6.020	5.578	3.862	24.786
VOJVODINA	53.642	33.930	31.106	21.472	140.150
MAČVANSKI	9.008	6.312	6.622	4.856	26.798
KOLUBARSKI	3.588	2.522	2.491	1.714	10.315
PODUNAVSKI	6.852	4.661	4.480	3.418	19.411

BRANIČEVSKI	2.313	1.487	1.282	837	5.919
ŠUMADIJSKI	7.469	5.073	5.356	4.011	21.909
POMORAVSKI	5.437	3.516	3.290	2.355	14.598
BORSKI	2.560	1.872	1.686	1.172	7.290
ZAJEČARSKI	2.019	1.393	1.384	1.001	5.797
ZLATIBORSKI	10.873	7.122	7.610	6.237	31.842
MORAVIČKI	6.732	4.326	4.489	3.580	19.127
RAŠKI	13.920	8.476	8.502	5.763	36.661
RASINSKI	8.040	4.995	4.868	3.648	21.551
NIŠAVSKI	9.147	6.053	5.778	4.447	25.425
TOPLIČKI	3.645	2.441	2.549	1.918	10.553
PIROTSKI	3.351	2.404	2.607	2.128	10.490
JABLANIČKI	8.105	5.802	5.507	4.161	23.575
PČINJSKI	10.471	7.144	6.462	4.253	28.330
BEOGRAD	10.404	7.161	6.857	4.320	28.742
CENTRALNA SRBIJA	123.934	82.760	81.820	59.819	348.333
KOSOVSKI	1.656	1.025	1.011	938	4.630
PEČKI	33	50	50	28	161
PRIZRENSKI	500	383	472	458	1.813
KOSOVSKO-MITROVAČKI	2.181	1.469	1.574	1.335	6.559
KOSOVSKO-POMORAVSKI	1.683	1.350	1.526	1.231	5.790
KOSOVO I METOHIJA	6.053	4.277	4.633	3.990	18.953
REPUBLIKA SRBIJA	183.629	120.967	117.559	85.281	507.436

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.66 Pregled broja dece po okruzima koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu 2008. godine

NAZIV OKRUGA	od 0-6 g.	od 7-10 g.	od 11-14 g.	od 15-19 g.	UKUPNO
1	2	3	4	5	6
SEVERNO-BAČKI	3.817	2.180	2.280	1.553	9.830
SREDNJE-BANATSKI	5.810	3.183	3.394	2.451	14.838
SEVERNO-BANATSKI	3.643	1.992	2.030	1.289	8.954
JUŽNO-BANATSKI	7.401	4.215	4.222	2.879	18.717
ZAPADNO-BAČKI	4.851	2.869	3.247	2.272	13.239
JUŽNO-BAČKI	12.062	7.117	7.091	5.023	31.293
SREMSKI	7.049	4.269	4.445	3.327	19.090
VOJVODINA	44.633	25.825	26.709	18.794	115.961
MAČVANSKI	6.608	4.292	4.685	3.622	19.207
KOLUBARSKI	2.493	1.701	1.809	1.238	7.241

PODUNAVSKI	2.586	1.716	1.804	1.241	7.347
BRANIČEVSKI	1.394	965	862	498	3.719
ŠUMADIJSKI	4.968	2.899	3.027	2.607	13.501
POMORAVSKI	4.379	2.881	2.868	2.200	12.328
BORSKI	1.716	1.112	1.064	750	4.642
ZAJEČARSKI	1.377	862	968	704	3.911
ZLATIBORSKI	8.656	5.171	5.341	4.707	23.875
MORAVIČKI	5.312	3.316	3.417	2.938	14.983
RAŠKI	14.326	7.745	7.408	6.146	35.625
RASINSKI	4.847	3.278	3.292	2.414	13.831
NIŠAVSKI	7.339	4.202	4.164	3.108	18.813
TOPLIČKI	3.306	2.068	2.283	2.067	9.724
PIROTSKI	2.423	1.528	1.864	1.628	7.443
JABLANIČKI	7.629	4.559	4.924	3.859	20.971
PČINJSKI	9.273	6.472	6.800	4.709	27.254
BEograd	11.613	7.353	6.865	4.617	30.448
CENTRALNA SRBIJA	100.245	62.120	63.445	49.053	274.863
KOSOVSKI	1.486	667	629	561	3.343
PEĆKI	0	0	0	0	0
PRIZRENSKI	619	299	349	342	1.609
KOSOVSKO-MITROVAČKI	2.125	1.319	1.385	1.297	6.126
KOSOVSKO-POMORAVSKI	1.405	765	1.011	1.131	4.312
KOSOVO I METOHLJA	5.635	3.050	3.374	3.331	15.390
REPUBLIKA SRBIJA	150.513	90.995	93.528	71.178	406.214

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.67 Pregled broja dece po okruzima koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu 2012. godine

NAZIV OKRUGA	od 0-6 g.	od 7-10 g.	od 11-14 g.	od 15-19 g.	UKUPNO
1	2	3	4	5	6
SEVERNO-BAČKI	3.488	2.483	2.182	1.861	10.014
SREDNJE-BANATSKI	5.110	3.303	2.808	2.390	13.611
SEVERNO-BANATSKI	3.398	2.294	1.958	1.578	9.228
JUŽNO-BANATSKI	6.739	4.485	3.996	3.061	18.281
ZAPADNO-BAČKI	4.403	3.017	2.857	2.507	12.784
JUŽNO-BAČKI	11.558	8.133	7.051	5.898	32.640
SREMSKI	6.561	4.303	3.951	3.472	18.287
VOJVODINA	41.257	28.018	24.803	20.767	114.845
MAČVANSKI	5.437	4.447	4.139	3.493	17.516

KOLUBARSKI	2.418	1.743	1.528	1.228	6.917
PODUNAVSKI	2.552	1.820	1.643	1.363	7.378
BRANIČEVSKI	1.285	1.031	904	610	3.830
ŠUMADIJSKI	4.143	3.036	2.726	2.435	12.340
POMORAVSKI	4.222	2.896	2.765	2.349	12.232
BORSKI	1.423	1.008	935	681	4.047
ZAJEČARSKI	1.466	1.014	848	716	4.044
ZLATIBORSKI	7.635	5.172	5.115	4.297	22.219
MORAVIČKI	4.539	3.303	3.025	2.733	13.600
RAŠKI	14.432	8.765	7.624	6.391	37.212
RASINSKI	4.369	3.343	3.226	2.755	13.693
NIŠAVSKI	6.937	4.729	4.144	3.568	19.378
TOPLIČKI	2.586	1.985	1.852	1.810	8.233
PIROTSKI	2.010	1.453	1.425	1.484	6.372
JABLANIČKI	6.051	4.874	4.370	3.924	19.219
PČINJSKI	8.233	6.213	6.367	5.569	26.382
BEOGRAD	12.721	8.249	7.089	4.989	33.048
CENTRALNA SRBIJA	92.459	65.081	59.725	50.395	267.660
KOSOVSKI	1.371	671	579	470	3.091
PEČKI	0	0	0	0	0
PRIZRENSKI	601	400	335	321	1.657
KOSOVSKO-MITROVAČKI	2.185	1.310	1.348	1.236	6.079
KOSOVSKO-POMORAVSKI	1.173	777	721	897	3.568
KOSOVO I METOHLJA	5.330	3.158	2.983	2.924	14.395
REPUBLIKA SRBIJA	139.046	96.257	87.511	74.086	396.900

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Ako posmatramo broj korisnika i dece koji ostvaruju pravo na dečiji dodatak po opštinama upoređujući ih prema broju stanovnika, broju dece uzrasta od 0-19 godina (deca koja imaju pravo na dečiji dodatak), broju zaposlenih i prosečnim neto zaradama (*Prilog, tabela br.34*), dolazimo do zaključka da je **nezaposlenost ključni faktor za siromaštvo porodice**, pa i za ostvarivanje prava na dečiji dodatak. Što su ruralnije sredine to je i nezaposlenost veća, a samim tim i manji prihodi. Posebno je evidentan **i nesrazmeran broj korisnika i dece koji ostvaruju pravo na dečiji dodatak u pojedinim opštinama** sa vrlo sličnim ukupnim brojem dece od 0-19, neto zaradama, brojem zaposlenih i brojem stanovnika u odnosu na druge opštine. Tu pojavu možemo tumačiti jedino kroz loš ili nikakav rad inspekcijских službi. Ovaj “**fenomen**” opisan je detaljnije u poglavlju 10.

Prema raspoloživim podacima programa dečijih dodataka MINRZS sa presekom stanja u 2011. godine (*Tabela br.68*) izvršena je analiza prosečnih godišnjih prihoda po porodici prema strukturi broja članova porodice i prosečnoj novčanoj naknadi po osnovu prava na dečiji dodatak tih porodica i dolazimo do sledećih podataka:

- Najveći procenat je porodica sa četiri člana 40,1%, sa pet članova 32,3%, sa tri člana 20% i sa dva člana 7,6%,

- Prosečno najmanje prihode po članu porodice ima porodica sa četiri člana (24.900 dinara godišnje), a najviše porodica sa dva člana (30.650 dinara godišnje),
- Najveće uvećanje prihoda nakon distribucije dečijih dodataka ima porodica sa dva člana (49%), a najmanje porodica sa tri člana (40%). Prosečno uvećanje prihoda porodice nakon distribucije dečijih dodataka iznosi oko 45%.

Tabela br.68 Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD u 2011. godini

BROJ KORISNIKA	BROJ ČLANOVA PORODICE	PROSEČAN UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD PO PORODICI	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA NAKNADA PORODICI PO OSNOVU PRAVA NA DD
2	1	0	21.037,90
16.553	2	61.301,15	30.442,43
43.000	3	83.023,47	33.179,37
82.588	4	99.726,90	46.160,11
68.690	5	149.440,25	64.178,35
UKUPNO: 210.831			

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Posmatrajući prethodno navedene sumarne podatke i raščlanjujući iste za detaljniju analizu prema prema broju dece za koju se prima dečiji dodatak u odnosu na strukturu porodice prema broju članova, dolazimo do sledećih podataka:

A.) Porodice koje primaju DD za jedno dete (*Tabela br.69*)

- Broj korisnika sa jednim detetom za koje se prima dečiji dodatak je 34,33% od ukupnog broja korisnika koji primaju dečiji dodatak,
- Najveći broj korisnika sa jednim detetom za koje prima dečiji dodatak živi u tročlanoj porodici (45%), a najmanje u petočlanoj (13,2%),
- Najveće uvećanje prihoda od 52% nakon distribucije dečijih dodataka ima dvočlana porodica, a najmanje povećanje prihoda od 16% ima petočlana porodica,
- Ukupna godišnja budžetska sredstva za porodice sa jednim detetom za koje ostvaruju DD iznosi 19% od ukupnih budžetskih sredstava za dečiji dodatak.

Tabela br.69 Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za JEDNO dete i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za JEDNO dete u 2011. godini

BROJ KORISNIKA	BROJ ČLANOVA PORODICE	PROSEČAN UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD PO PORODICI	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA NAKNADA PORODICI PO OSNOVU PRAVA NA DD ZA JEDNO DETE	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA SREDSTVA PO PORODICI (UKUPNI PRIHODI I NAKNADA ZA DD ZA JEDNO DETE)
2	1	0	21.037,90	21.037,90
16.541	2	57.158,34	30.432,31	87.590,65
32.432	3	88.421,60	24.158,63	112.580,23
13.894	4	131.660,63	27.961,53	159.622,16
9.628	5	159.220,34	26.714,59	185.934,93

UKUPAN BROJ KORISNIKA	UKUPNI GODIŠNJI TRANSFERI IZ BUDŽETA PORODICAMA KOJE IMAJU PRAVO NA DD ZA JEDNO DETE	PROCENAT OD UKUPNIH GODIŠNJIH BUDŽETSKIH NAKNADA ZA DD
72.495	1.932.641.174,01	19%

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

B.) Porodice koje primaju DD za dva deteta (Tabela br.70)

- Broj korisnika sa dva deteta za koje se prima dečiji dodatak je 45,8 % od ukupnog broja korisnika koje primaju dečiji dodatak,
- Najveći broj korisnika sa dva deteta za koje prima dečiji dodatak živi u četvoročlanoj porodici (68%), a najmanje u tročlanoj (10,9%) i to su uglavnom samohrani roditelji,
- Najveće uvećanje prihoda od 62% nakon distribucije dečijih dodataka ima tročlana porodica, a najmanje povećanje prihoda od 28% ima petočlana porodica,
- Ukupna godišnja budžetska sredstva za porodice sa dva deteta za koje ostvaruju DD iznosi 47,5% od ukupnih budžetskih sredstava za dečiji dodatak.

Tabela br.70 Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za DVOJE dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za DVOJE dece u 2011. godini

ROJ KORISNIKA	BROJ ČLANOVA PORODICE	PROSEČAN UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD PO PORODICI	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA NAKNADA PORODICI PO OSNOVU PRAVA NA DD ZA DVOJE DECE	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA SREDSTVA PO PORODICI (UKUPNI PRIHODI I NAKNADA ZA DD ZA DVOJE DECE)
11	2	65.443,97	45.660,97	111.104,94
10.547	3	96.057,86	60.851,19	156.909,05
65.696	4	126.204,71	47.964,79	174.169,50
20.194	5	177.699,91	50.617,35	228.317,26

UKUPAN BROJ KORISNIKA	UKUPNI GODIŠNJI TRANSFERI IZ BUDŽETA PORODICAMA KOJE IMAJU PRAVO NA DD ZA DVOJE DECE	PROCENAT OD UKUPNIH GODIŠNJIH BUDŽETSKIH NAKNADA ZA DD
96.448	4.815.561.381,34	47.50%

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

C.) Porodice koje primaju DD za tri deteta (Tabela br.71)

- Broj korisnika sa tri deteta za koje se prima dečiji dodatak je 15,4% od ukupnog broja korisnika koje primaju dečiji dodatak,
- Najveći broj korisnika sa tri deteta za koje prima dečiji dodatak živi u petočlanoj porodici (90,7%), a najmanje u tročlanoj (9,2%) uglavnom deca bez roditelja, staratelja ili hranitelja-žive sami,
- Najveće uvećanje prihoda od 95% nakon distribucije dečijih dodataka ima četvoročlana porodica, a najmanje povećanje prihoda od 52% ima petočlana porodica.
- Ukupna godišnja budžetska sredstva za porodice sa tri deteta za koje ostvaruju DD iznosi 24,1% od ukupnih budžetskih sredstava za dečiji dodatak.

Tabela br.71 Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za TROJE dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za TROJE dece u 2011. godini

BROJ KORISNIKA	BROJ ČLANOVA PORODICE	PROSEČAN UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD PO PORODICI	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA NAKNADA PORODICI PO OSNOVU PRAVA NA DD ZA TROJE DECE	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA SREDSTVA PO PORODICI (UKUPNI PRIHODI I NAKNADA ZA DD ZA TROJE DECE)
21	3	64.590,97	66.797,45	131.388,42
2.989	4	95.704,26	90.948,75	186.653,01
29.445	5	144.453,70	73.797,61	218.251,31
UKUPAN BROJ KORISNIKA	UKUPNI GODIŠNJI TRANSFERI IZ BUDŽETA PORODICAMA KOJE IMAJU PRAVO NA DD ZA TROJE DECE		PROCENAT OD UKUPNIH GODIŠNJIH BUDŽETSKIH NAKNADA ZA DD	
32.455	2.446.219.186,65		24.10%	

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

D.) Porodice koje primaju DD za četiri deteta (Tabela br.72)

- Broj korisnika sa četiri deteta za koje se prima dečiji dodatak je 4,4% od ukupnog broja korisnika koje primaju dečiji dodatak,
- Najveći broj korisnika sa četiri deteta za koje prima dečiji dodatak živi u petočlanoj porodici (99,9%) uglavnom samohrani roditelji,
- Uvećanje prihoda iznosi 83% nakon distribucije dečijih dodataka,
- Ukupna godišnja budžetska sredstva za porodice sa četvoro dece za koje ostvaruju DD iznosi 9,2% od ukupnih budžetskih sredstava za dečiji dodatak.

Tabela br.72 Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za ČETVORO dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za ČETVORO dece u 2011. godini

BROJ KORISNIKA	BROJ ČLANOVA PORODICE	PROSEČAN UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD PO PORODICI	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA NAKNADA PORODICI PO OSNOVU PRAVA NA DD ZA ČETVORO DECE	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA SREDSTVA PO PORODICI (UKUPNI PRIHODI I NAKNADA ZA DD ZA ČETVORO DECE)
8	4	45.338,01	98.343,55	143.681,56
9.266	5	120.256,96	100.978,50	221.235,46

UKUPAN BROJ KORISNIKA	UKUPNI GODIŠNJI TRANSFERI IZ BUDŽETA PORODICAMA KOJE IMAJU PRAVO NA DD ZA ČETVORO DECE	PROCENAT OD UKUPNIH GODIŠNJIH BUDŽETSKIH NAKNADA ZA DD
9.274	936.453.529,40	9.20%

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

E.) Porodice koje primaju DD za petoro i više dece (*Tabela br.73*)

- Broj korisnika sa petoro i više dece za koje se prima dečiji dodatak je 0,07% od ukupnog broja korisnika koje primaju dečiji dodatak,
- Uvećanje prihoda iznosi 89% nakon distribucije dečijih dodataka,
- Ukupna godišnja budžetska sredstva za porodice sa petoro dece za koje ostvaruju DD iznosi 0,2% od ukupnih budžetskih sredstava za dečiji dodatak.

Tabela br.73 Prosečan ukupni godišnji prihod porodice koja prima DD za PETORO I VIŠE dece i prosečna ukupna godišnja naknada porodici po osnovu prava na DD za PETORO I VIŠE dece u 2011. godini

BROJ KORISNIKA	BROJ ČLANOVA PORODICE	PROSEČAN UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD PO PORODICI	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA NAKNADA PORODICI PO OSNOVU PRAVA NA DD PETORO I VIŠE DECE	PROSEČNA UKUPNA GODIŠNJA SREDSTVA PO PORODICI (UKUPNI PRIHODI I NAKNADA ZA DD ZA PETORO I VIŠE DECE)
159	5+	145.570,38	129.926,35	275.496,73

UKUPAN BROJ KORISNIKA	UKUPNI GODIŠNJI TRANSFERI IZ BUDŽETA PORODICAMA KOJE IMAJU PRAVO NA DD ZA PETORO I VIŠE DECE	PROCENAT OD UKUPNIH GODIŠNJIH BUDŽETSKIH NAKNADA ZA DD
159	20.658.289,65	0.20%

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

*Napomena: Iz svih opisanih tabela nije uzimat u obzir podatak o broju onih korisnika gde se broj članova porodice podudara sa brojem dece u porodici, jer su to uglavnom deca bez roditelja, staratelja ili hranitelja i žive sami.

Tabela br.74 Ukupan broj korisnika i ukupne godišnje naknade po osnovu prava na DD iz budžeta u 2011. godini

UKUPAN BROJ KORISNIKA	UKUPNE GODIŠNJE NAKNADE PO OSNOVU PRAVA NA DD IZ BUDŽETA
210.831	10.151.533.561,05

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

6.1. Nominalni iznosi i cenzusi za ostvarivanje prava na dečiji dodatak u odnosu na prihode porodice i potrošačku korpu

Nominalni iznosi i cenzusi za ostvarivanje prava na dečiji dodatak u periodu od 1994-2012. godine usklađivani su prema važećoj, već prethodno opisanoj zakonskoj regulativi. Nominalni iznosi (*Tabela br.76*) su u navedenom periodu bili varijabilni u odnosu na prosečnu neto zaradu i iznosili su od najviše 20,4% 1994.godine do najmanje 5,2% prosečne zarade 2008.godine. **Dakle skoro 4 puta su umanjeni, odnosno nisu zadržavani u istom procentu prema prosečnoj zaradi.** Posmatrajući prosečnu zaradu koja je u maju 2012.godine iznosila oko 40.442 dinara, a uzimajući najviši procenat neto zarade iz 1994.godine za nominalni iznos dečijeg dodatka, **sada bi nominalni iznos dečijeg dodatka iznosio 8.250 dinara**, što se podudara sa rezultatima ankete gde nominalni iznos dečijeg dodatka prema odgovorima korisnika treba povećati više od tri puta u odnosu na tadašnji nominalni iznos (2.260,80 dinara). Takođe i cenzusi za ostvarivanje prava na dečiji dodatak (*Tabela br. 75*) u

odnosu na rast zarada u periodu od 2003-2012.godine (*Tabele br.77 i 78*) nisu usklađeni ravnomerno. Naime, neto zarade u navedenom periodu uvećane su 3,51 puta, a cenzusi su uvećani samo 2,33 puta. I po tom osnovu postoji umanjene cenzusa za 1,18 puta, što se vrlo bitno odražava i na broj korisnika prava na dečiji dodatak. Ako bi se i **kod cenzusa primenio odnos prema rastu zarada**, cenzus bi **dan danas iznosio 10.913 dinara**, što bi **povećalo broj korisnika dečijeg dodatka za oko 33,6% ili oko 70.000 korisnika**.

Visina zarada po zaposlenom prema podacima iz 2011.godine (*Tabela br.78*), kao i broj penzionera i visina njihovih penzija (*Tabela br.79*) daju jasnu sliku ekonomskog stanja društva u kome prosečnu porodicu u Srbiji čine tri člana sa prosečno jednim zaposlenim članom, jednim detetom i jednim penzionerom. Prihode domaćinstva čine 48,2 % prihodi od plate (24.807 dinara), 36,2 % prihodi od penzije (18.631 dinara) i 15,6% ostali prihodi (8.029 dinara), od čega 1,4 člana porodice prima platu ili penziju, a 1,5 članova porodice su izdržavani (dete, nezaposlen, student) ili zarađuju novac u sivoj zoni ili poljoprivredi.

Posmatrajući prosečnu potrošačku korpu u periodu od 1999-2011. godine ona je bila od 400% (2000.godine) do 30% (2011.godine) veća od prosečne neto zarade (*Tabela br.77*).

Učešće dečijeg dodatka u kućnom budžetu u odnosu na prosečnu potrošačku korpu (oko 58.000 dinara u decembru 2012.godine) **iznosi samo 3,9% po detetu**.

Tabela br.75 Cenzusi za ostvarivanje prava na DD 2003 - 2012. godine

2003													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	3.003,41	3.021,43	3.030.49	3.054.73	3.066.95	3.112.95	3.116.06	3.106.71	3.134.67	3.178.55	3.223.0	3.236.02	3.107.09
b) Uvećan iznos	3.613,75	3.625,72	3.636.59	3.665.68	3.680.34	3.735.54	3.739.27	3.728.05	3.761.60	3.814.26	3.867.66	3.883.22	3.729.31
2004													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	3.255.44	3.278.23	3.294.62	3.340.74	3.390.85	3.448.49	3.476.08	3.486.51	3.549.27	3.584.76	3.620.61	3.664.06	3.449.14
b) Uvećan iznos	3.906.53	3.933.88	3.953.55	4.008.89	4.069.02	4.138.19	4.171.30	4.183.81	4.259.12	4.301.71	4.344.73	4.396.87	4.138.97
2005													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	3.744.67	3.800.84	3.854.05	3.892.59	3.970.44	4.002.20	4.030.22	4.034.25	4.074.59	4.168.31	4.222.50	4.290.06	4.007.06
b) Uvećan iznos	4.493.60	4.561.00	4.624.85	4.671.10	4.764.52	4.802.64	4.836.26	4.841.10	4.889.51	5.001.97	5.067.00	5.148.07	4.808.47
2006													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	4.290.06	4.320.09	4.363.29	4.389.47	4.455.31	4.544.42	4.544.42	4.503.52	4.517.03	4.513.11	4.495.06	4.540.01	4.456.32
b) Uvećan iznos	5.148.07	5.184.10	5.235.94	5.267.36	5.346.37	5.453.30	5.453.30	5.404.22	5.420.43	5.415.01	5.393.35	5.448.01	5.347.46
2007													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	4.544.55	4.567.27	4.558.14	4.576.37	4.612.98	4.686.79	4.705.54	4.691.42	4.832.16	4.919.14	4.943.74	5.022.84	4.721.75
b) Uvećan iznos	5.453.46	5.480.73	5.469.76	5.491.64	5.535.58	5.624.15	5.646.64	5.629.71	5.798.60	5.902.97	5.932.48	6.027.41	5.666.09
2008													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	5.098.18	5.138.97	5.169.80	5.252.52	5.347.07	5.432.62	5.459.78	5.399.72	5.405.12	5.453.77	5.557.39	5.557.39	5.356.03
b) Uvećan iznos	6.117.82	6.166.76	6.203.76	6.303.02	6.416.48	6.519.15	6.561.74	6.479.67	6.486.15	6.544.52	6.668.87	6.668.87	6.428.07
2009													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	5.572.29	5.645.24	5.718.63	5.741.50	5.798.92	5.891.70	5.897.59	5.844.51	5.838.67	5.850.35	5.838.65	5.885.35	5.793.62
b) Uvećan iznos	6.686.75	6.774.29	6.862.35	6.889.80	6.958.70	7.070.04	7.077.11	7.013.41	7.006.40	7.020.42	7.006.38	7.062.43	6.952.34
2010													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	5.879.46	5.926.50	5.938.35	6.003.67	6.039.69	6.118.21	6.118.21	6.105.97	6.209.77	6.278.08	6.347.13	6.455.03	6.118.34
b) Uvećan iznos	7.055.36	7.111.79	7.126.02	7.204.41	7.247.63	7.341.85	7.341.85	7.327.17	7.451.73	7.533.69	7.616.56	7.746.04	7.342.01
2011													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	6.500.22	6.591.22	6.690.09	6.846.03	6.939.53	6.967.29	6.946.39	6.911.66	6.911.66	6.925.48	6.953.18	7.015.76	6.849.88
b) Uvećan iznos	7.800.26	7.909.47	8.028.11	8.236.84	8.327.44	8.360.75	8.335.67	8.283.99	8.293.99	8.310.58	8.343.82	8.418.91	8.220.82
2012													
DEČIJI DODATAK	MESEC												Prosek
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
a) Redovan iznos	6.966.65	6.973.62	7.029.41	7.106.73	7.149.37	7.249.46	7.256.71	7.263.97	7.380.19	7.549.93	7.761.33	7.730.28	7.292.80
b) Uvećan iznos	8.359.98	8.368.34	8.435.29	8.528.08	8.579.24	8.699.35	8.708.05	8.716.76	8.856.23	9.059.23	9.313.59	9.276.34	8.741.70

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.76 Nominalni iznosi dečijeg dodatka od 1994 - 2012. godine (u dinarima)

TIP IZNOSA	GODINA									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
DODATAK NA DECU										
a) Redovan iznos	26.95	46.53	97.98	102.72	136.26	162.97	316.25	611.43	860.52	1.015.43
- I dete										
- II dete	33.70	58.17	122.49	128.43	170.32	203.73	395.34	764.38	937.12	1.015.43
- III dete	40.43	69.80	146.98	154.08	204.35	244.45	474.37	917.19	1.013.71	1.015.43
- IV dete									949.14	1.015.43
b) Uvećan iznos	35.04	60.50	127.38	133.53	177.10	211.85	411.12	794.99	1.118.76	1.320.05
- I dete										
- II dete	43.78	75.60	159.22	166.93	221.38	264.84	513.91	993.61	1.218.25	1.320.05
- III dete	52.54	90.73	191.07	200.32	265.67	317.79	616.69	1.192.42	1.317.90	1.320.05
- IV dete									1.234.96	1.320.05

TIP IZNOSA	GODINA									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
DODATAK NA DECU										
a) Redovan iznos	1.126.10	1.306.75	1.433.00	1.513.00	1.696.90	1.848.60	1.955.10	2.166.50	2.260.80	
- I dete										
- II dete	1.126.10	1.306.75	1.433.00	1.513.00	1.696.90	1.848.60	1.955.10	2.166.50	2.260.80	
- III dete	1.126.10	1.306.75	1.433.00	1.513.00	1.696.90	1.848.60	1.955.10	2.166.50	2.260.80	
- IV dete	1.126.10	1.306.75	1.433.00	1.513.00	1.696.90	1.848.60	1.955.10	2.166.50	2.260.80	
b) Uvećan iznos	1.464.00	1.699.00	1.863.00	1.967.00	2.206.00	2.403.20	2.541.60	2.816.50	2.939.10	
- I dete										
- II dete	1.464.00	1.699.00	1.863.00	1.967.00	2.206.00	2.403.20	2.541.60	2.816.50	2.939.10	
- III dete	1.464.00	1.699.00	1.863.00	1.967.00	2.206.00	2.403.20	2.541.60	2.816.50	2.939.10	
- IV dete	1.464.00	1.699.00	1.863.00	1.967.00	2.206.00	2.403.20	2.541.60	2.816.50	2.939.10	

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Tabela br.77 Prosečne zarade u Srbiji od 1999 - 2013. godine

God.	Prosečne mesečne bruto zarada /din	Prosečne mesečne neto zarade /din	Prosečna potrosacka korpa /din	Minimalna potrosacka korpa /din	Kurs dinara prema evru	Iznos dečijeg dodatka po detetu/din	Postotak od neto zarade /din
1999	1.992	1.261			11.735	203.73	16%
2000	3.799	2.389	10.933	6.625	58.675	395.34	16.50%
2001	8.739	5.375	12.093	8.831	59.705	843,78	15.60%
2002	13.260	9.208	16.194	9.989	61.545	937.12	10.20%
2003	16.612	11.500	17.379	10.782	68.312	1.015.43	8.80%
2004	20.555	14.108	19.443	12.022	78.885	1.126.10	7.90%
2005	25.514	17.443	23.147	14.435	85.002	1.306.75	7.50%
2006	31.745	21.707	26.059	16.321	79.005	1.433.00	6.60%
2007	38.744	27.759	28.122	17.650	79.236	1.513.00	5.50%
2008	45.674	32.746	32.572/43.904	20.822/23.231	88.601	1.696.90	5.20%
2009	44.147	31.733	36.134/47.444	22.926/25.066	98.888	1.848.60	5.80%
2010	47.450	34.142	37.770/50.138	23.918/24.291	105.498	1.955.10	5.75%
2011	52.758	38.006	55.589/55.568	29.910/27.193	105.788	2.166.50	5.70%
2012	58.165	41.386	58.006/59.593	30.580/31.599	111.052	2.260.80	5.46%
2013	62.327	43.944	63.765/64.895	30.580/35.109	114.026	2.354.50	5.35%

Izvor: RZS; Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Napomena: Od januara 2011. godine počelo je objavljivanje nove prosečne i nove minimalne potrosacke korpe, koje su izračunate od januara 2008. godine po novoj metodologiji u Republičkom zavodu za statistiku, a za potrebe Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija. Prosečna korpa je skuplja zato što je njen sastav sa 49 uvećan na 75 prehrambenih artikala i obračunava se za tročlanu porodicu (prosek broja članova u porodici u Srbiji).

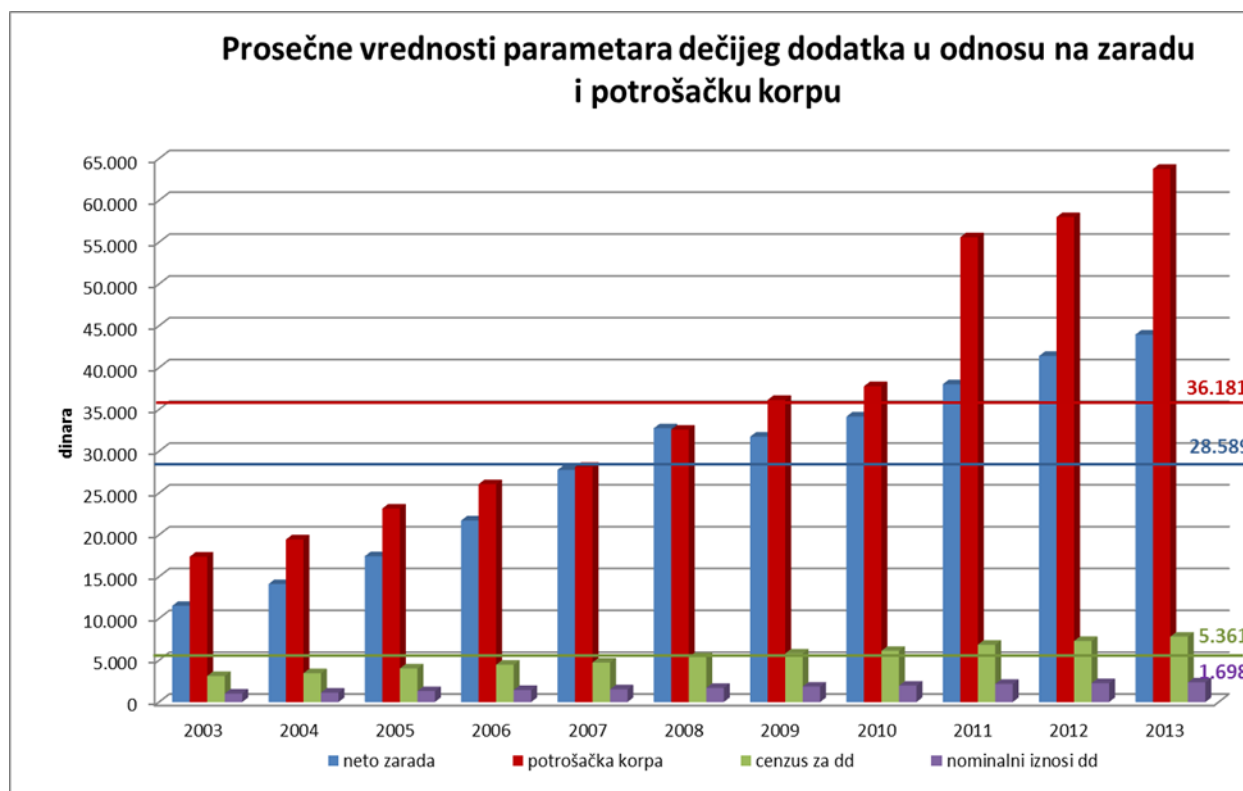

Tabela br.78 Visina zarada po zaposlenom u 2011. godini

Opseg zarada	Broj zaposlenih
Ne prima	78.576
do 20000	97.783
20000 - 45000	729.884
45000 - 85000	604.164
85000 - 110000	118.738
> 110000	116.993

Izvor: Poreska uprava RS

Tabela br.79 Broj penzionera u Srbiji prema vrsti i visini penzije u 2012. godini

	Broj penzionera u Srbiji prema visini penzije 2012.godine (din.)											
	do 12.645,25	12.645,26	12.645,27-15.136,85	15.136,86-17.659,66	17.659,67-20.128,47	20.182,48-23.107,00	23.107,01-24.501,00	24.501,01-25.132,00	25.132,01-30.000,00	30.000,01-35.000,00	35.000,01-40.442,00	40.442,01-43.666,00
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
zaposleni	141.642	87.462	108.936	120.239	141.853	137.278	60.289	23.402	178.989	133.852	85.266	33.852
vojni	20	11	71	170	225	680	952	840	3.591	4.790	13.277	2.100
sam.del.	8.735	2.532	7.620	5.418	5.621	5.637	1.666	9.922	6.848	3.096	3.656	1.232
Ukupno	150.397	90.005	116.627	125.827	147.699	143.595	62.907	34.164	189.428	141.738	102.199	37.184

	Broj penzionera u Srbiji prema visini penzije 2012.godine (din.)											
	43.666,01-56.206,00	56.206,01-81.484,36	81.484,37	81.484,38-86.277,55	86.277,56	86.277,57-109.997,64	109.997,65	109.997,66-115.786,99	115.787,00	115.787,01 i više	Ukupno	Prosek
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
zaposleni	71.403	33.695	1.710	714	0	1.347	0	68	60	4	1.362.061	24.499.98
vojni	11.210	7.967	0	246	0	218	0	13	0	7	46.388	43.665.58
sam.del.	1.128	380	0	54	33	32	0	3	0	0	63.613	24.013.18
Ukupno	83.741	42.042	1.170	1.014	33	1.597	0	84	60	11	1.472.062	30.726.25

Broj penzionera u Srbiji prema visini penzije 2012.godine (din.)											
	do 5.000,00	5.000,01- 6.000,00	6.000,01- 7.000,00	7.000,01- 9.706,00	9.706,01- 9.941,40	9.941,41	9.941,42- 10.029,40	10.029,41- 12.035,29	12.035,30- 14.041,17	14.041,18- 16.047,05	16.047,06- 23.107,00
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
polj.	3.787	1.085	22.884	4.958	587	172.631	838	4.808	1.224	1.075	1.922

Broj penzionera u Srbiji prema visini penzije 2012.godine (din.)										
	23.107,01- 40.442,00	40.442,01- 56.206,00	56.206,01- 81.484,36	81.484,38- 86.277,55	109.997,65	109.997,66- 115.786,99	115.787,00	115.787,01 i više	Ukupno	Prosek
	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
polj.	1.285	74	5	0	0	0	0	0	217.163	9.705.50

Ukupno penzionera u Srbiji maj 2012.godine	Iznos prosečne penzije	Ukupna sredstva za penzije/din.
1.689.225	23.106.00	39.031.257.059,33

Izvor: RF PIO

7. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Empirijsko istraživanje sprovedeno je u period od 01-31.maja 2012.godine putem upitnika i ankete koji su dostavljeni svim službama dečije zaštite u Srbiji (ukupno 145 Službi dečije zaštite).

Upitnik se odnosio na podatke o svakoj službi dečije zaštite i razlozima nepriznavanja prava na dečiji dodatak, a anketa je sprovedena u tim službama samo sa potencijalnim korisnicima dečijeg dodatka koji prvi put podnose zahtev za njihovo dete (*Upitnik za službe dečije zaštite u opštinama-gradovima RS*). Anketu je popunilo ukupno 1.022 potencijalna korisnika dečijeg dodatka (*Poglavlje br.15*).

Cilj istraživanja putem Upitnika bio je da se analizira struktura zaposlenih i opremljenost informatičkim sredstvima u opštinskim službama dečije zaštite, kako bi se uočile disproporcije broja izvršilaca u odnosu na broj stanovnika opštine-grada, stručna osposobljenost i tehnička opremljenost, koji su kao faktori veoma važni za predlog mera koje država treba da preduzme da bi se otklonili svi nedostaci koji utiču na efikasnosti, stručnosti, kvalitetnosti i ažurniji rad službi.

Cilj istraživanja putem Ankete bio je da se analizira efekat zakonske normative na kvalitet programa dečijih dodataka, zadovoljstvo korisnika finansijskim efektima koje daje pravo na dečiji dodatak, starosna struktura korisnika, finansijsko stanje porodice i uticaj prihoda po osnovu dečijeg dodatka na porodicu, struktura članova porodice, predloge mera za poboljšanje uslova i efekata prava na dečiji dodatak, struktura obrazovanja, zanimanje, nacionalna pripadnost, bračno stanje, radna sposobnost, imovinsko stanje i ostvarivanje nekih drugih prava iz oblasti socijalne i dečije zaštite.

7.1. Nalazi istraživanja o kadrovskoj strukturi i tehničkoj opremljenosti službi dečije zaštite u opštinama-gradovima

Upitnici su upućeni u 145 službi dečije zaštite u Srbiji. Na upitnik je odgovorilo 133 (92%) službi, sa ukupno 472 zaposlena radnika. Od tog broja, 144 zaposlena radnika su sa visokom stručnom spremom, 132 sa višom, a 196 sa srednjom stručnom spremom. Pri tome, 144 radnika su po zanimanju pravnici, 85 radnika su po zanimanju ekonomisti, a čak 243 radnika imaju neko drugo zanimanje (socijalni radnici, ekonomski tehničari, gimnazijalci, medicinski radnici). Pošto su poslovi u službama socijalne zaštite vrlo složene prirode, za njihovo obavljanje neophodno je visoko stručno obrazovanje isključivo pravne struke, jer se radi o poslovima prvostepenog postupka i donošenju rešenja o pravima, očito je da je **prvi vidljivi problem** u funkcionisanju službi dečije zaštite – **kadrovska struktura**. U Srbiji ima oko 969.000 porodica koje imaju decu starosti od 0-18.godina i koji su potencijalni korisnici prava, a s obzirom na navedeni broj izvršilaca u opštinskim službama može se zaključiti da je **jedan zaposleni u Službi dečije zaštite zadužen za oko 2.000 porodica**. Imajući u vidu nedovoljnu (prosečno tri zaposlena po službi) i neadekvatnu kadrovsku strukturu u odnosu na stručnu spremu i zanimanje, ne može se očekivati efikasno sprovođenje reforme sistema dečije zaštite na državnom nivou (*Poglavlje br.14*).

Tehnička opremljenost službi takođe je oskudna, tako da na jednog zaposlenog dolazi 0,7 računara i 0,5 štampača po službi. Trenutno sve službe imaju internet konekciju, ali brzine pristupa se razlikuju u zavisnosti od opštine i nisu prilagođene potrebama sistema.

Ukupan broj primljenih zahteva za dečiji dodatak na mesečnom nivou (novi korisnici ili promene kod postojećih korisnika) na nivou Srbije je 19.785 ili 9,7% u odnosu na ukupan broj trenutnih korisnika prava, od koji se za 1.025 zahteva donese negativno rešenje, odnosno odbije se kao neosnovano (5,1% od primljenih zahteva mesečno). Broj zahteva kojima neki korisnik prvi put

podnosi zahtev za dečiji dodatak je na mesečnom nivou 2.011 lica ili 1% od ukupnog broja aktuelnih korisnika.

7.2. Razlozi za nepriznavanje prava na dečiji dodatak

Analizirajući razloge odbijanja zahteva za dečiji dodatak (*Prilog, tabela br.30*) koji su u istraživanju vrlo bitan pokazatelj uticaja zakonske norme za ostvarivanje prava i preduzimanje mera u cilju olakšavanja ostvarivanja prava i efikasnosti programa dečijih dodataka, došli smo do sledećih razloga svrstanih po procentima učestalosti:

- Najčešći razlog odbijanja zahteva, odnosno nepriznavanja prava, čak 49 %, je taj što podnosilac zahteva ima veće prihode po članu porodice od zakonskog cenzusa za ostvarivanje prava na dečiji dodatak (u trenutku sprovođenja ankete dohodovni cenzus je iznosio 7.549,93 dinara, odnosno uvećan 9.059,23 dinara po članu porodice). Cenzusi se usklađuju mesečno sa indeksom potrošačkih cena u Republici Srbiji. Uvećan cenzus (20% veći od osnovnog) ostvaruju samohrani roditelji, staraoci, hranitelji i roditelji dece ometene u razvoju,
- 16 % podnosilaca zahteva poseduje zemljište čija je površina veća od imovinskog cenzusa (dva hektara po članu domaćinstva),
- 7,9 % podnosilaca ima dete starije od 19 godina,
- 5,4 % podnosilaca zahteva ima dete koje ne pohađa redovno školu,
- 5,2% podnosilaca zahteva nije dostavilo sve tražene dokaze, itd.

Može se konstatovati da je najčešći razlog odbijanja prekoračenje dohodovnog cenzusa koji je ionako nizak za porodice koje konkurišu za pravo na dečiji dodatak.

Cenzus za ostvarivanje prava na dečiji dodatak koji se odnosi na prihode ostvarene od **poljoprivrede** (2,35 i 5,49) trebalo bi **kao uslov ukinuti**, jer zemljišne knjige nisu već decenijama ažurirane i taj uslov nije adekvatan parametar, a zbog stanja u poljoprivredi i mogućnosti bilo kakvog bitnijeg ostvarivanja prihoda po tom osnovu je zanemarivo.

Ostali razlozi su uglavnom administrativne prirode i rešavaju se boljom informisanošću građana putem medijskih sredstava, edukacijom, stručnijim radom službi dečije zaštite, boljom lokalnom administracijom, uređenošću informacionih sistema državne uprave i lokalne samouprave, znatnijim ulaganjem u školovanje stručnog kadra i reorganizacijom službi koje sprovode poverene poslove na lokalnom nivou.

7.3. Nalazi istraživanja o strukturi potencijalnih korisnika prava na dečiji dodatak i njihovih porodica, efektima prava na njihovu porodicu i predlozima poboljšanja efekata prava

Anketa o dečijem dodatku sprovedena je u periodu od 01.do 31.maja 2012.godine u svim opštinskim službama dečije zaštite na teritoriji Republike Srbije. Anketi se odazvalo 133 od ukupno 145 službi (92%) i anketirano je 1.022 lica, tj. potencijalnih korisnika prava na dečiji dodatak koji prvi put podnose zahtev za dečiji dodatak za svoje dete (*Prilog, tabela br.1*).

7.3.1. Starosna struktura, nacionalna pripadnost, obrazovni stepen i zanimanje anketiranih lica

Starosna struktura anketiranih lica (*Prilog, tabela br.2*) ukazuje da su podnosioci zahteva lica starosti između 15 - 41+ godina, a da je skoro 71 % lica između 20 i 35 godina starosti, da je oko

74% podnosilaca zahteva majka, da je oko 22 % samohranih roditelja. U radnom odnosu nalazi se 22 % lica, a radno sposobno je 95 % (*Prilog, tabela br.3*). Što se tiče nacionalne strukture (*Prilog, tabela br.4*) preovladava sa 82 % srpska, muslimanska sa 5 % i sa 4,5 % romska i mađarska nacionalna pripadnost i sa 4 % ostale. U pogledu stručne spreme (*Prilog, tabela br.5*) 62 % ispitanika ima srednju školsku spremu, 26 % sa ili bez osnovne škole i 12 % sa višim i visoko školskim obrazovanjem. Od toga 62 % su radnička zanimanja, 10 % zanatlija, 13,6 % administrativnih radnika, 4,3 % poljoprivrednika, 10,1 % fakultetskih zanimanja (pravnici, ekonomisti, inženjeri, lekari, vojna lica) (*Prilog, tabela br.7*).

7.3.2. Struktura porodice i uslovi za željeni broj dece

U strukturi članova porodice dominantna je porodica sa tri člana 42,70 %, sa četiri člana 30,40 % i sa pet članova 11,30 %. Ostalo su porodice sa dva člana 10,4 % , sa šest članova 3,1 % i sa sedam i više članova 2,1 % (*Prilog, tabele br.6 i br 8*). Ukupno ima 2.660 članova porodice, što čini 2,6 članova po porodici, od čega 28 % muška deca, 31 % ženska deca, otac/majka 32 %, deda/baba 4 % i ostali članovi porodice 5 %. Broj dece starosti od 0-18 godina je 1,66 % (ukupno 1.559 dece) po porodici, od čega je 64,1 % dece u uzrastu do 6 godina, 26,6 % dece uzrasta od 7-14 godina, 6,7 % dece uzrasta od 15-18 godina, a 2,6 % dece je starosti preko 18 godina (*Prilog, tabela br.17*). Najviše dece (52,9 %) imaju korisnici starosti između 26 i 35 godina, 16,7 % korisnici starosti između 36-40 godina, 16,7 % korisnici starosti između 20-25 godina starosti, za 11,9 % dece korisnici su starosti 40 i više godina, a 1,8 % dece korisnici su starosti između 15-19 godina (*Prilog, tabela br.18*).

Veoma značajan podatak u ovom istraživanju dobijen je pitanjem (*Prilog, tabela br.14*) "**Koliko bi i pod kojim uslovima želeli više dece?**". U postojećim uslovima života i zakonskoj regulativi, samim tim i načinu i mogućnostima brige države o porodici i deci 10,3 % ispitanika izjasnilo se da ne bi imalo niti jedno dete, a isti ti ispitanici u idealnim uslovima i boljoj brizi države o deci i porodici željeli bi imati prosečno 2,1 dete, što je povećanje od 210 % u odnosu na stvarno stanje. To znači da bi 20 % ispitanika, koji bi u postojećim uslovima želeli imati jedno dete, u idealnim bi želeli 2,3 deteta, što je povećanje 130 %, a 48,4 % ispitanika koji bi u postojećim uslovima želeli imati dvoje dece, u idealnim uslovima želeli bi imati 2,9 dece, što je povećanje od 45%. Kategorija ispitanika čiji udeo iznosi 19,4% koji bi u postojećim uslovima želeli imati troje dece, u idealnim uslovima želeli bi imati 3,6 dece, što je povećanje od 20 %, a 1,9 % ispitanika koji bi u postojećim uslovima želeli imati četvoro dece, u idealnim uslovima želeli bi imati 4,3 dece, što je povećanje od 7 %.

Kao najvažnije uslove pod kojim bi imali više dece, 57,2 % ispitanika je navelo veću platu ili bolji posao, 44,5 % navelo je poboljšanje stambenog prostora, 30,1 % navelo je veću odgovornost društva za pomoć porodicama s decom, 27,9 % navelo je zdravlje, 28,7 % navelo je veću pomoć supruga itd. Čak 90 % ispitanika odgovorilo je da želi da ima više dece bez obzira na pojedinačno navedene uslove (*Prilog, tabela br.12*).

Sumirajući navedeno dolazimo do podatka da bi svi ispitanici u idealnim uslovima koje bi im omogućila država imali u proseku po porodici jedno dete više od postojećeg, što uzimajući u obzir podatak da je u Srbiji fertilitet 1,4 (broj živorođene dece na jednu ženu) ovim pokazateljima fertilitet bi se povećao više od broja koji je potreban za prostu reprodukciju stanovništva (2,1).

7.3.3. Materijalno stanje anketiranih lica

Materijalno stanje ogleda se kroz tri osnovna elementa: prihodi porodice, posedovanje stambenog prostora i posedovanje zemljišta.

Prihodi porodica po domaćinstvu su: 39% domaćinstava nema nikakve prihode, 4,7% ima prihode do 5.000 dinara, 3,4% ima prihode od 5.001 do 8.000 dinara, 7,2% ima prihode od 8.001 do 12.000 dinara, 8,5% ima prihode od 12.001 do 16.000 dinara, 15,5% ima prihode od 16.001 do 20.000 dinara, 9,9% ima prihode od 20.001 do 25.000 dinara, 4,4% ima prihode od 25.001 do 30.000 dinara, 1,8% ima prihode od 30.001 do 35.000 dinara, 1,6% ima prihode od 35.001 do 40.000 dinara, a 4% ima prihode preko 40.000 dinara. Skoro 90% ispitanika živi mesečno sa ukupnim prihodom porodice do 25.000 dinara.

Uzimajući u obzir da je prihod po članu domaćinstva (inače zakonski osnov za ostvarivanje prava na dečiji dodatak) promenjiva kategorija, ipak se potvrđuje pravilnost njegove povezanosti sa socijalnom pripadnošću. Prihod po članu domaćinstva koji je iznad linije siromaštva (2010. godine bio je 9.763 dinara), a ostvarilo ga je samo 4% ispitanika (*Prilog, tabele br.19 i br.21*).

Posmatrajući podatke o prosečnom iznosu prihoda prema strukturi domaćinstva (*Prilog, tabelabr. 29*) uočljiv je pad prosečnih prihoda po članu domaćinstva u kojima ima više dece u odnosu na ukupan broj članova domaćinstva, što naravno povećava i stopu socijalne ugroženosti porodice.

Procenat ispitanika koji nema stan ili kuću je 17 %, njih 8,4 % živi u stambenom prostoru do 20 kvm, 10,4 % živi u stambenom prostoru od 21-30 kvm, 14,7 % živi u stambenom prostoru od 31-40 kvm, 15 % živi u stambenom prostoru od 41-50 kvm, 12,8 % živi u stambenom prostoru od 51-60 kvm, 7,4 % živi u stambenom prostoru od 61-70 kvm i 14,2 % živi u stambenom prostoru većem od 71 kvm (*Prilog, tabela br.10*).

Skoro 90 % korisnika nema u posedu zemlju, 6,3 % ima do jedan ha, 2,5 % ima od 2-3 ha, 1,8 % ima od 4-5 ha i ostalo je preko pet ha (*Prilog, tabela br.11*). Nepovoljnu i veoma nepovoljnu stambenu situaciju ima skoro 60 % ispitanika, a trećina ispitanika ima solidnu ili zadovoljavajuću stambenu situaciju. Od onih koji imaju nepovoljnu stambenu situaciju njih 68,5% želi da popravi svoj stambeni položaj.

Procenat anketiranih lica čiji su i roditelji primali dečiji dodatak je 42 % (*Prilog, tabela br.16*), a pored ostvarivanja prava na dečiji dodatak 13,3% lica prima i roditeljski dodatak, 6,6 % prima i novčanu socijalnu pomoć, 0,8 % prima i tuđu negu i pomoć, 1 % prima i roditeljski dodatak i novčanu socijalnu pomoć, 0,9 % prima i neka druga socijalna davanja (*Prilog, tabela br.20*). Dakle, nešto više od 2/5 ispitanika porodično "nasleđuje" pravo na dečiji dodatak, tj. kontinuitet siromaštva pojedinih porodica traje decenijama, odnosno reprodukuje se.

O izraženim potrebama deteta na mesečnom nivou, a u odnosu na visinu dečijeg dodatka, 37 % lica izjasnilo se da im sadašnji iznos dečijeg dodatka neznatno poboljšava ili zadovoljava potrebe deteta, 21 % se izjasnilo da im iznos dečijeg dodatka zadovoljava manje od četvrtine potrebe deteta na mesečnom nivou, 17 % lica zadovoljava manje od petine potrebe deteta, 13 % zadovoljava manje od trećine potrebe deteta, a 12 % zadovoljava manje od polovine potrebe deteta na mesečnom nivou (*Prilog, tabela br.15*).

Analizirajući ove podatke vidljivo je da su porodični prihodi vrlo mali, da su stambeni uslovi vrlo skromni i da veliki procenat ne poseduje nikakvu zemlju, dakle veliki procenat kandidata za dečiji dodatak iz ove grupacije ispitanika će na osnovu ovih parametara i dobiti pravo na dečiji dodatak.

7.3.4. Dužina trajanja porodičnog odsustva

Prema analizi odgovora anketiranih lica postojeća zakonska regulativa u pogledu dužine trajanja porodičnog odsustva u 53,3 % slučajeva je odgovarajuća, a 46 % ispitanika nije zadovoljno dužinom trajanja-kratkocim (*Prilog, tabela br.22*). U odnosu na redosled rođenja deteta željena dužina trajanja porodičnog odsustva za prvo dete kod 74,2 % ispitanika je odgovarajuća po

sadašnjem zakonu, 23,4 % želi da to bude dve godine, 2,4 % želi da bude više od tri godine. Za drugorođeno dete 57,2 % ispitanika želi da dužina porodiljskog odsustva bude jedna godina, 36,8 % dve godine, a 6 % tri i više godina. Za trećerođeno dete 27,2 % ispitanika želi da dužina porodiljskog odsustva bude jedna godina, 55,1 % dve godine i 17,7 % tri i više godina. Kod četvorođenog deteta 29,1 % ispitanika želi da dužina porodiljskog odsustva bude jedna godina, 43,9 % dve godine, 16,3 % tri godine i 10,7 % četiri i više godina (*Prilog, tabela br.23*).

7.3.5. Obaveze države kod rođenja deteta i osnovni parametri kod ostvarivanja dečijih dodataka

Što se tiče obaveze države kod rođenja deteta, 41,9 % ispitanika smatra da je najvažnije povećanje materijalne pomoći, 40 % smatra da je potrebno da država obezbedi zaposlenje roditelja posle rođenja trećeg deteta, 9 % smatra daje potrebno da država obezbedi povoljan kredit za stambeno zbrinjavanje porodice, a 11,1 % smatra da država treba da obezbedi usluge u lokalnoj zajednici (vrtić, dnevni boravak).

Visinu iznosa dečijeg dodatka 65 % ispitanika definiše kao jednaku za svako dete do 19 godina starosti, 10,7 % smatra da iznosi treba da budu različiti s obzirom na redosled rođenja deteta, 16 % smatra da iznosi treba da budu usklađeni prema uzrastu deteta, a 8,3 % smatra da veće iznose treba da imaju deca u naseljima sa negativnom stopom prirodnog priraštaja.

Kada je u pitanju tip porodice koja treba da ostvaruje pravo na dečiji dodatak, 64,6 % ispitanika smatra da sve porodice treba da primaju dečiji dodatak, 23,3 % smatra da treba da primaju samo siromašne porodice, 6,9 % ispitanika smatra da dečiji dodatak treba da primaju sve porodice koje žive u opštinama-naseljima sa negativnom stopom prirodnog priraštaja, 2,6 % smatra da samo porodice koje imaju troje dece i isto toliko njih smatra da sve porodice treba da primaju dečiji dodatak od drugog deteta na dalje (*Prilog, tabela br.24*).

Uvećanje iznosa dečijeg dodatka za decu siromašnih porodica, samohranih roditelja i decu sa invaliditetom 97 % ispitanika smatra opravdanim i da to uvećanje bude više od 30 % od osnovnog iznosa dečijeg dodatka (*Prilog, tabela br.26*).

Visinu prihoda kao dobar parametar za ostvarivanje prava na dečiji dodatak ocenjuje 58 % ispitanika, 20 % ocenjuje kao loš, a 22 % ispitanika se nije izjasnilo (*Prilog, tabela br.27*).

Ispitanici, njih 74,5 %, koji su dali odgovor na predlog drugih parametara za ostvarivanje prava na dečiji dodatak saglasni su sa postojećim parametrima, 16 % smatra da ne treba nikakav uslov, 2,4 % smatra da parametar treba da bude broj dece, odnosno broj članova porodice, 5,6 % smatra da parametar treba da budu uslovi života u kojima porodica živi, a 1,5 % smatra da parametar treba da bude veći cenzus (*Prilog, tabela br.28*).

Na osnovu analize odgovora na pitanja o obavezama države i postojećim parametrima za ostvarivanje prava na dečiji dodatak, ispitanici su se izjasnili o nekoliko vrlo važnih činjenica koje treba vrlo ozbiljno uzeti u obzir pri izmeni postojećeg Zakona, i to:

- Povećanje materijalnih davanja
- Obezbeđenje zaposlenja posle rođenja trećeg deteta
- Jednak nominalni iznos dečijeg dodatka za svu decu do 19 godina starosti
- Dečiji dodatak treba da primaju sve porodice sa decom u Srbiji
- Uvećani dečiji dodatak (30%) treba da primaju sve siromašne porodice sa decom, samohrani roditelji i roditelji dece sa invaliditetom
- Visina prihoda porodice treba da ostane kao osnovni parametar za ostvarivanje prava na dečiji dodatak

7.3.6. Visina nominalnih iznosa dečijeg dodatka i značaj primanja dečijeg dodatka

U pogledu nominalnih iznosa dečijeg dodatka prema analizi obrađenih podataka uočljiva je vrlo važna činjenica da iznosom dečijeg dodatka (za avgust 2012. godine dečiji dodatak iznosi 2.280,61 dinar, kada je rađena anketa), nitko nije zadovoljan.

U prvoj varijanti kada se postavio kao parametar redosled rođenja deteta, 30,7 % ispitanika smatra da bi iznos dečijeg dodatka trebao biti najmanje 5.000 dinara, 22 % ispitanika smatra da je to između 3.000 i 4.000 dinara, 22,8 % smatra da taj iznos treba da bude između 10.000 i 15.000 dinara. Ostali broj ispitanika, 20,5 %, smatra da taj iznos treba da bude između 6.000 i 10.000 dinara. Svođenjem zahtevanih iznosa dečijeg dodatka na prosek, a posmatranjem, samim tim i zadovoljstva korisnika nominalnim iznosima, dolazi se do saznanja da bi iznos dečijeg dodatka trebalo da bude minimalno 7.120 dinara, što znači da treba da bude povećan nešto više od tri puta (*Prilog, tabela br.25*).

U drugoj varijanti kada se postavio kao parametar uzrast deteta, 28 % ispitanika smatra da iznos dečijeg dodatka treba da bude najmanje 5.000 dinara, 17,2 % ispitanika smatra da iznos treba da bude između 3.000 i 4.000 dinara, 26 % smatra da taj iznos treba da bude između 10.000 i 15.000 dinara, a ostali njih 22,9 %, da taj iznos treba da bude između 6.000 i 10.000 dinara.

Dakle, vrlo slični procenti nominalnih iznosa dečijeg dodatka u obe varijante, kao i postotak povećanja postojećih iznosa.

Posebnu pažnju treba obratiti na podatak da je kao najveći značaj primanja dečijeg dodatka navedena visina iznosa, na drugom mestu je primanje do navršanih 19 godina starosti deteta, redovnost je na trećem mestu po značaju, potom ostvarivanje tog prava za svako dete i na poslednjem je nešto drugo (*Prilog, tabela br.9*).

7.4. Šta su pokazali rezultati istraživanja

Rezultati analize ankete koju su popunjavali potencijalni korisnici prava na dečiji dodatak pokazali su da je vrlo teško u aktuelnim uslovima odvojiti mere populacione politike od mera socijalne politike.

U tekstu koji sledi data je distribucija anketiranih potencijalnih korisnika prava na dečiji dodatak u odnosu na razne kriterijume.

- Potencijalni korisnici dečijeg dodatka su u najvećem procentu (71 %) stari između 20 i 35 godina,
- Učešće samohranih roditelja je 22 % anketiranih,
- U odnosu na stepen stručne spreme najviše anketiranih ima srednju školu (62 %), 26 % je samo sa osnovnom školom ili bez osnovne škole, dok je samo 12 % sa višim ili visokim obrazovanjem,
- Distribucija odgovora u odnosu na zanimanje u značajnoj meri odgovara distribuciji u odnosu na stručnu spremu, pa tako 62 % anketiranih ima radničko zanimanje, 10 % su zanatlije, 13,6 % su administrativni radnici, 4,3 % su poljoprivrednici, a 10,1 % ima neko od zanimanja za koje je potrebno više ili visoko obrazovanje,
- Dominiraju porodice sa tri člana (42,7 %), zatim one sa sa četiri člana (30,4 %), pa porodice sa pet članova (11,3 %), nakon toga slede porodice sa dva člana (10,4 %), sa šest članova (3,1 %) i sa sedam i više članova (2,1 %),
- Broj dece starosti od 0-18 godina po porodici je 1,6, od čega 64,1 % u uzrastu do šest godina, 26,6 % u uzrastu od 7-14 godina, 6,7 % u uzrastu od 15-18 godina i 2 % u uzrastu preko 18 godina,

- Uočava se da veliki broj domaćinstava nema nikakve prihode (39 %), 4,7 % ima prihode do 5.000 dinara, 3,4 % ima prihode od 5001 do 8.000 dinara, 7,2 % ima prihode od 8001 do 12.000 dinara, 8,5 % ima prihode od 12.001 do 16.000 dinara, 15,5 % ima prihode od 16.001 do 20.000 dinara, 9,9 % ima prihode od 20.001 do 25.000 dinara, 4,4 % ima prihode od 25.001 do 30.000 dinara, 1,8 % ima prihode od 30.001 do 35.000 dinara, 1,6 % ima prihode od 35.001 do 40.000 dinara i 4 % ima prihode preko 40.000 dinara. Skoro 90 % ispitanika živi sa ukupnim prihodom domaćinstva do 25.000 dinara (*Prilog, tabela br.19*),
- Oko 90 % ispitanika nema u posedu zemlju, a 60 % nema rešeno stambeno pitanje,
- 79 % ispitanika smatra da treba povećati sadašnje cenzuse i nominalne iznose dečijeg dodatka minimalno za 100 %,
- Ako bi odgovarajuće mere države za koje se zalažu ispitanici bile prihvaćene, čak 63 % ispitanika se izjasnilo da bi se odlučilo na rađanje još dece,
- Od ukupnog broja ispitanika 74 % su žene. Preko 80 % njih se izjasnilo da im je značaj zaposlenja vrlo važan faktor u uspešnosti roditeljstva i visoko vrednuju značaj posla, te je njihova svest o suočavanju sa činjenicom da istovremeno biti zaposlen i kvalitetno vršiti ulogu roditelja vrlo visoka. Dakle, mere treba da budu formulisane tako da ne favorizuju nezaposlenost, odnosno ekonomsku zavisnost žena, ali ni zaposlenost kao takvu.

Ovo istraživanje je bitno u cilju sagledavanja efekata postojećeg Zakona koji reguliše program dečijih dodataka u odnosu na materijalno stanje porodice, na populacionu politiku, na podršku sprovođenju i sagledavanju predloga mera za njegovu izmenu i njihovim poboljšanjem postigla bi se maksimalna efikasnost i efektivnost programa dečijih dodataka. Takođe, u svemu tome, značajna su i dalja istraživanja socijalnog statusa porodica s decom.

8. KLJUČNI INDIKATORI PERFORMANSI

8.1. Ključni indikatori performansi – BSC metoda

Svaka državna institucija, tako i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, kao resorno ministarstvo koje je nadležno za realizaciju programa dečijih dodataka, treba da ima viziju kako želi da taj program izgleda i kako njime treba da se postignu određeni rezultati. Da bi se ta vizija ispunila neophodno je definisati određene strategije i postaviti određene ciljeve koji se prate i mere.

Metrikama se mogu iskazati određeni indikatori performansi date institucije. Vizija i ciljevi određuju koje su metrike od posebnog značaja za instituciju. Krajnji ciljevi treba uvek da budu merljivi, te će oni, po definiciji, uvek imati metrike. Krajnji cilj, zatim, treba da izražava ciljnu vrednost koju metrika treba da dostigne u specificiranom vremenskom roku, kao i da pokaže u kojoj je meri proces uspešan i da li odstupa od planiranog. Posebno je važan korak u definisanju načina njegovog poboljšanja, ako odstupa od postavljenog cilja (*Masayna V. & Koronios A. & Gao J. & Gendron M., 2007*).

Ključni indikatori performansi (KPI – Key Performance Indicators) utvrđeni na osnovu BSC (Balanced scorecard) metode i predstavljaju pokazatelje koji se koriste u poslovanju kako bi se planirali i pratili učinci koji se ostvaruju u organizacijama-institucijama. Uspeh menadžment programa usmerenog na performanse, zavisi od izbora odgovarajućih KPI koji su jedan od mehanizama merenja ostvarenja ciljeva institucije. Izborom pogrešnih KPI može doći do neoptimalnih rezultata.

BSC je upravljački sistem koji aktivira znanja, sposobnosti i energiju koje ljudi u organizaciji-instituciji poseduju i koji može sve ove vrline usmeriti prema ispunjenju dugoročnih strateških ciljeva.

BSC je sistem merenja rezultata i ishoda u organizaciji-instituciji i podrazumeva postavljanje i strateških i finansijskih ciljeva organizacije-institucije i merenje njihovog ostvarivanja. Primenom ove metode **rešavaju se**, u našem slučaju, **tri ključna pitanja**: delotvornost merenja organizacionog-institucionalnog uspeha, povećanje nataliteta i izazov sprovođenja adekvatne socijalne i populacione politike, odnosno strategije razvoja socijalne zaštite stanovništva i podsticaja rađanja.

Dakle, nakon definisanja vizije (pravca u kome institucija ide) neophodno je kreirati odgovarajuće strategije, ciljeve i kritične faktore uspeha, metrike (KPI) i akcioni plan kako bi se u potpunosti realizovali.

U sistemu socijalne zaštite oni su vrlo važni, jer odražavaju reformske prioritete u kojima će promene u bazi podataka označavati do kojeg stepena je novouvedena vladina politika imala odgovarajući uticaj na populaciju uključenu u sistem socijalne zaštite. Po uzoru na Studiju o delotvornom korišćenju indikatora performansi u procesu izrade budžeta i planova u javnom sektoru - kreiranje indikatora performansi u cilju unapređenja učinka programskih budžeta u Srbiji (*Vujović, 2012*), dat je pregled najznačajnijih indikatora performansi koji su od vitalnog značaja u procesu izrade novih zakonskih rešenja i sprovođenja novog koncepta socijalne i populacione politike države.

Okvir za merenje učinka/indikatora performansi sadrži tri osnovna dela, i to:

Iskazani ciljevi : Šta država želi postići svakim konkretnim programom koji uvodi? Gde i kako želi da ostvari pozitivne promene? Dakle, neophodno je definisati strategiju i njeno prihvatanje na svim nivoima od lokalne samouprave do državne uprave kako bi se došlo do željenih ciljeva.

Postavljeni ciljevi moraju biti merljivi i realni, kako bi se kao takvi mogli pratiti i kontrolisati. Jedni ciljevi definišu se na nižem, operativnom nivou. Oni su i precizniji i konkretniji sa kraćim vremenskim rokom, a samim tim i lakše su merljivi. Drugi ciljevi, daleko složeniji i sveobuhvatniji, definišu se na višem nivou za duži vremenski period, za teže mere (Kaplan R.&Norton D, 2001)

Ciljevi predstavljaju prvi nivo BSC koncepta i oni imaju odlučujuću ulogu u vođenju strateških promena u društvu i ostvarivanju vrhunskih poslovnih rezultata. Top menadžment, mora da razume sve postavljene ciljeve, razloge i suštinu zašto su tako postavljeni, kao bi se isti mogli permanentno preispitivati i menjati u skladu sa nastalim okolnostima i promenama koje se dešavaju.

Krajnji cilj jeste adekvatna implementacija postavljene strategije u cilju ostvarenja zadovoljavajućih rezultata (finansijski, zakonodavni, populacioni, socijalni i dr.). Definisanje ciljeva i sam BSC koncept predstavlja cikličan proces, koji donosi dobre šanse za uspeh i onemogućava pojave krize u funkcionisanju društvenog sistema.

Model logičkog okvira (log-frame) omogućava mapiranje ulaznih veličina (inputa) komponenti, opis procesa/aktivnosti, izlazne veličine (output) i uspostavljanje veze sa ostvarenjem planiranih ciljeva. Top menadžment je ključan za merenje performansi i unapređenje procesa u cilju realizacije strateškog cilja. Dostupnost ulaznih podataka (finansijski, administrativni, kadrovski, logistički i dr.) je vrlo važan segment uspešnosti sprovođenja postavljene strategije. Automatizacija prikupljanja podataka, njihova analiza i istraživanja su važni kako bi se proces donošenja mera obavljao što brže, kvalitetnije, tačnije i efikasnije. Raspoloživost izlaznih podataka mora biti dostupna svim učesnicima u procesu aktivnosti na donošenju odluka.

	Logika intervencije	Objektivno procenjivi pokazatelji uspeha	Izvori i sredstva provere	Pretpostavke i rizici
Opšti ciljevi	<i>Koji je to opšti cilj čijem ostvarenju će doprineti ovaj projekat</i>	<i>Koji su osnovni pokazatelji vezani za opšte ciljeve?</i>	<i>Koji su to izvori informacija za ove pokazatelje?</i>	
Svrha projekta	<i>Pojedinačni ciljevi koji treba da se ostvare rešavanjem osnovnog problema određenog sektora ili regiona</i>	<i>Koji su to kvantitativni i kvalitativni pokazatelji koji određuju do koje mere su pojedinačni ciljevi ostvareni</i>	<i>Koji su to izvori informacija koji treba da budu prikupljeni ili već postoje? Koji su metodi potrebni za prikupljanje ovih informacija?</i>	<i>Koji su faktori i uslovi neophodni za ostvarenje ovih ciljeva, a da nisu pod direktnom kontrolom projekta? Koje rizike treba uzeti u obzir?</i>
Očekivani rezultati	<i>Očekivani rezultati aktivnosti su na primer: Koja su neposredna, konkretna dostignuća ostvarena (vezano za pojedinačne ciljeve)? Koja su očekivana dugoročna dostignuća određenog projekta?</i>	<i>Koji pokazatelji određuju da li su i u kojoj meri ostvareni planirani rezultati?</i>	<i>Koji su izvori informacija za ove pokazatelje?</i>	<i>Koji eksterni faktori i uslovi treba da budu realizovani da bi se postigli odgovarajući rezultati u planiranim rokovima?</i>
Aktivnosti	<i>Koje akcije treba da se realizuju i kojim redosledom, u cilju ostvarenja očekivanih rezultata?</i>	Sredstva: <i>Koja su sredstva neophodna za realizaciju ovih aktivnosti, npr: ljudski resursi, oprema, trening, studije, zalihe materijala, prostorije, itd.</i>	Troškovi: <i>Koliki su troškovi realizacije ovih aktivnosti i koji su izvori finansiranja?</i>	<i>Koji uslovi treba da budu ispunjeni pre početka projekta? Koji su uslovi (van direktne kontrole projekta) neophodni za realizaciju planiranih aktivnosti?</i>

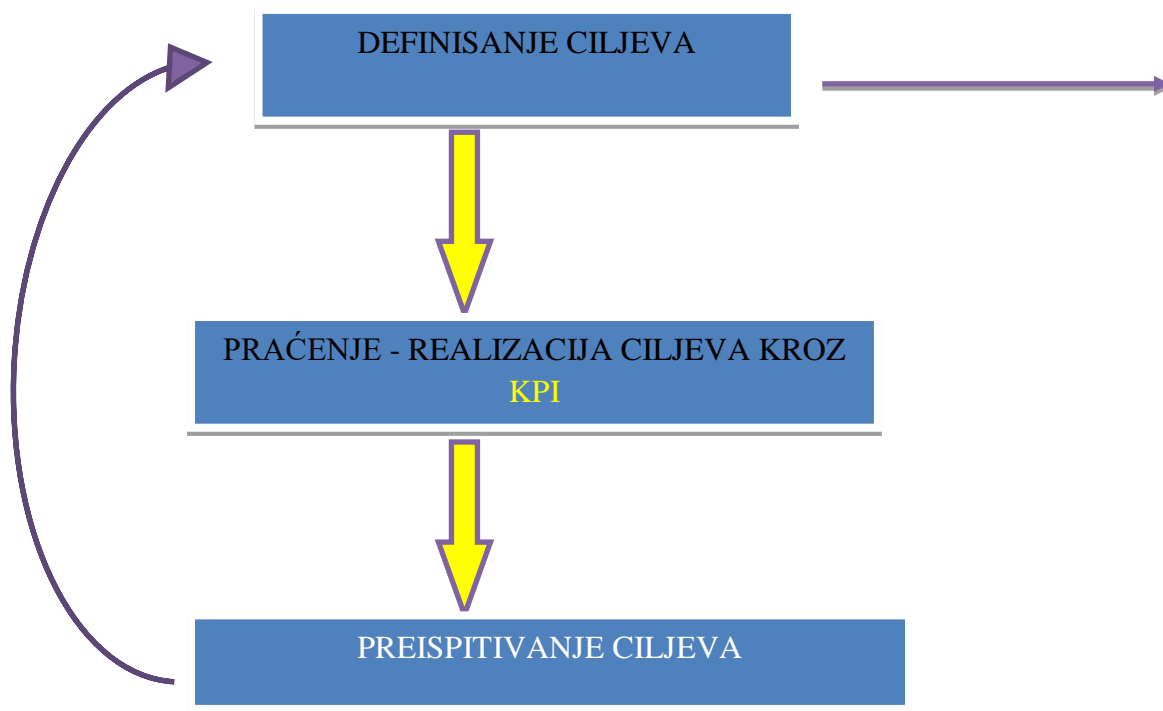
Dinamika i plan realizacije objašnjava kako model logičkog okvira evoluira od sadašnjeg stanja do konačnog ishoda, koji se ostvaruje nakon njegove implementacije u period od nekoliko godina. Monitoring implementiranog sistema mora da se sprovodi permanentno kako bi ukazivao na njegove performasne, efikasnost i primenljivost.

Godine	Aktivnosti	Lokacija (grad)	Implementaciono telo
Godina 1			
Mesec 1	Pripreme za aktivnost 1		Vođa
	Pripreme za aktivnost 2		Partner 1
Mesec 2	Implementacija aktivnosti 1		
	Priprema za aktivnost 3		Partner 2
Godina 2			
Mesec 1	Implementacija aktivnosti...		

Već su u prvom poglavlju rada definisani ciljevi reforme programa dečijeg dodatka, a za izradu log frame-a ovog kompleksnog državnog projekta u nastavku rada dati su najvažniji input-i neophodni za dobijanje rezultata/output-a radi ostvarenja navedenog cilja. Upravljački menadžment institucije mora da prevedu svoje ciljeve u merljive indikatore performansi s ciljem poboljšanja poslovnih procesa i željenog rezultata. U tu svrhu treba koristiti različite vrste indikatora od kojih svaki meri različite vidove performansi i menadžmentu daje informacije o uspešnosti institucije. Definisanje dobrih indikatora performansi je vrlo složen proces (Slika br.4), iz razloga što indikatori moraju dati objektivne, pouzdane i značajne informacije koje moraju biti zasnovane na dokazima,

moraju biti podložni promenama, moraju biti specifični za analiziranu problematiku i moraju dati rezultat na osnovu koga će se donositi adekvatna zakonska regulativa.

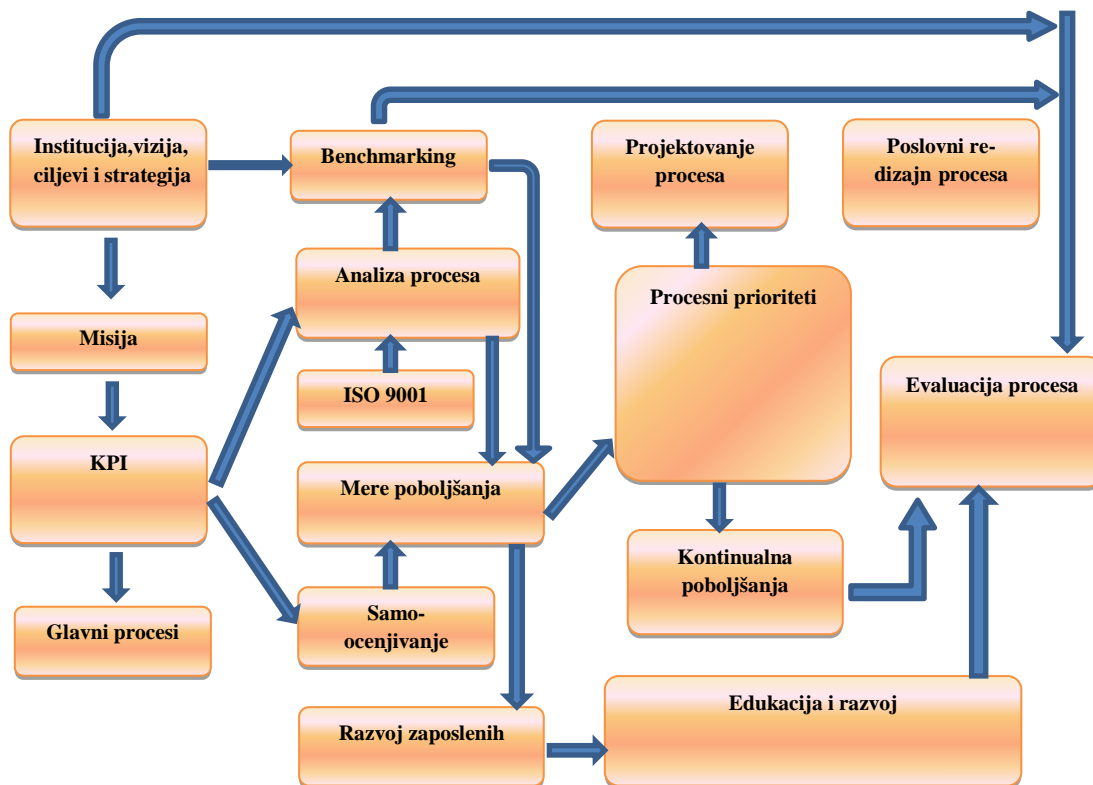
Slika br.4 Definisane indikatore performansi

Definisani ciljevi moraju se konstantno pratiti i preispitivati, radi realizacije istih kroz KPI, a samim tim i uspešnosti ostvarenja .

KPI predstavljaju prvi korak u usklađivanju podataka sa strateškim ciljevima institucije (Slika br. 5).

Slika br. 5 Šematski prikaz modeliranja institucije kroz KPI

Proces definisanja ključnih pokazatelja u najvećoj mjeri zavisi od konkretnih uslova poslovnih procesa institucije. Gotova rešenja koja bi se univerzalno mogla primenjivati ne postoje („Implement – from Quality to Organisational Excellence“, Department for Business, Innovation & Skills, 2015).

U primeru studije slučaja programa dečijih dodataka **ključni indikatori preformansi** utvrđeni na osnovu BSC metode su :

- **Indikator br.1** Cenzus za DD vs. prosečna neto zarada,
- **Indikator br.2** Nominalni iznos DD vs. prosečna neto zarada,
- **Indikator br.3** Nominalni iznos DD vs. prosečna mesečna potrošačka korpa,
- **Indikator br.4** Cenzus za DD vs. broj dece koja primaju DD,
- **Indikator br.5** Iznos sredstava za DD u budžetu RS vs. ukupna budžetska sredstva RS,
- **Indikator br.6** Iznos sredstava u budžetu za DD vs. census za DD,
- **Indikator br.7** Iznos sredstava u budžetu za DD vs. census za DD vs. prosečne neto zarade,
- **Indikator br.8** Nominalni iznos DD vs. Cenzus za DD vs. Prosečne neto zarade,
- **Indikator br.9** Prosečne neto zarade vs. potrošačka korpa,
- **Indikator br.10** Broj korisnika prava na DD vs. prosečne neto zarade,
- **Indikator br.11** Broj porodica koje su ostvarile pravo na DD vs. ukupan broj porodica u RS prema strukturi porodice između dva popisa 2002 - 2011. godine,
- **Indikator br.12** Broj dece koja primaju DD vs. ukupan broj dece u RS uzrasta 0-18 godina u periodu od 2002 - 2012. godine,
- **Indikator br.13** Broj dece koja ostvaruju prava na DD vs. ukupan broj dece od 0-18 godina po okruzima u RS 2011. godini,

- **Indikator br.14** Broj dece koja primaju DD po statusima vs. ukupan broj dece koja ostvaruju pravo na DD (2003 – 2008 - 2012. godine),
- **Indikator br.15** Fertilitet žena u fertilnom periodu od 5 godina (2006 - 2011. godine),
- **Indikator br.16** Struktura porodice sa decom 0-18 godina između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine,
- **Indikator br.17** Starosna struktura stanovništva između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine,
- **Indikator br.18** Broj žena u fertilnom dobu (15 - 49 godina starosti) između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine,
- **Indikator br.19** Prosečan broj dece koja primaju DD po okruzima – odnos u 2003 i 2011. godine,
- **Indikator br.20** Prosečan broj dece prema redosledu rođenja koja primaju DD – odnos 2003 i 2012. godine,
- **Indikator br.21** Želja korisnika za drugim, trećim, četvrtim i petim detetom u boljim zakonskim uslovima

U nastavku prikazana je pojedinačna analiza svih indikatora.

Indikator br.1 Cenzus za DD vs. prosečna neto zarada

Godina	Prosečne mesečne neto zarade /din	Cenzus za DD	Indikator (cenzus/prosečna neto zarada)	Procenat (indicator x100)
2001	5.375	1.205,86	0,224	22,4%
2002	9.208	2.652,56	0,288	28,8%
2003	11.500	3.107,09	0,270	27%
2004	14.108	3.449,14	0,244	24,4%
2005	17.443	4.007,06	0,229	22,9%
2006	21.707	4.456,32	0,205	20,5 %
2007	27.759	4.721,75	0,17	17%
2008	32.746	5.356,03	0,163	16,3%
2009	31.733	5.793,62	0,182	18,2%
2010	34.142	6.118,34	0,179	17,9%
2011	38.006	6.849,88	0,18	18%
2012	41.386	7.292,80	0,176	17,6%

Na ovom indikatoru primetan je pad za 4,8%, što ukazuje da cenzus za DD nije usklađeno pratio rast zarada, a samim tim je onemogućen veći obuhvat korisnika DD.

Kada dečiji dodatak nije univerzalno pravo, kao što je slučaj u Srbiji, uobičajeno je da se visina cenzusa određuje u realitivnom odnosu prema zaradi – prosečnoj ili garantovanoj. Prosečna zarada je realniji pokazatelj stvarnog stanja i kretanja materijalnog položaja onih koji su u procesu rada, nego garantovana zarada, koja je izvedena kategorija, zavisna od brojnih faktora, pre svega od dogovora poslodavaca, sindikata i Vlade. U istoriji dečjeg dodatka u Srbiji, i ranije - bivšoj Jugoslaviji, cenzus je uvek određivan prema visini prosečne zarade, najčešće zaposlenih u privredi. Sve do usvajanja Zakona o društvenoj brizi o deci iz 1992.godine, cenzus je određivan svake godine, odlukom nadležnog organa, u fiksnom iznosu, ali polazeći od prosečne zarade po zaposlenom. Međutim, do tada nije bilo pravila o tome kolika treba da bude visina cenzusa u odnosu na prosečnu zaradu. Posledica toga bile su stalne oscilacije broja korisnika dečjeg dodatka i nesigurnost porodica

da pouzdano mogu znati da li mogu računati na ovu pomoć države i kako promene u visini prihoda njenih članova utiču na postojanje ili gubljenje prava na dečji dodatak. Navedenim zakonom o društvenoj brizi o deci iz 1992. godine, census je, prvi put u istoriji ovog prava, utvrđen principijelno, u fiksno određenom relativnom odnosu prema prosečnoj zaradi u privredi Republike. **To je značilo da census prati zaradu i da je procentualno uvek isti u odnosu na nju. Tako utvrđena politika garantovala je sigurnost,** Zakonom utvrđenu, bila je stabilna i važila je na duže od promena političkih elita na vlasti i njihovih “uobičajenih” potreba da se menja sve što oni nisu odredili, nezavisno od toga da li su promene gore ili bolje (Gavrilović, 1998).

Iako je u ovde prikazanom kretanju cenzusa reč o njegovom određenju prema Zakonu o finansijskoj podršci porodici sa decom, suština te promene bila je u tome što je visina cenzusa utvrđena ovim zakonom u apsolutnom fiksnom iznosu, da bi se prikrilo pooštavanje uslova za ostvarivanje ovog prava i veliko smanjenje broja korisnika, što je i potvrđeno njegovom primenom. Smanjenje broja korisnika dečijeg dodatka na kraju 2003. godine u odnosu na 2001. godinu (kada je Zakon o društvenoj brizi o deci primenjivan celu godinu) iznosilo je 14 %, da bi stupanjem na snagu Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom (maj 2002. godine) smanjenje broja dece dostiglo visokih 26 %.

Rezultat primene cenzusa utvrđenog Zakonom u apsolutnom iznosu jasno je vidljiv u navedenom pregledu i **pokazuje konstantno smanjenje**, što znači i smanjenje broja korisnika, što je i bio cilj tadašnjih zakonodavaca. Istovremeno, svetska ekonomska kriza, koja se u razorenoj privredi Srbije ispoljila mnogo drastičnije nego u drugim zemljama, uslovlila je povećanje broja siromašnih, a time i broja siromašne dece. Prema podacima UNICEF-a, u Srbiji je svako četvrto dete siromašno, odnosno iskazano u apsolutnom broju, u Srbiji je ukupno oko 400.000 dece pogođene apsolutnim siromaštvom.

Prema Strategiji za smanjenje siromaštva u Srbiji (Vlada RS, 2003), u Srbiji je bilo siromašno približno 800.000 ljudi (10,6 % stanovnika ili 250.000 domaćinstava), jer je njihova potrošnja (po potrošačkoj jedinici) bila manja od 4.489 dinara ili \$72 mesečno, odnosno \$2,4 dnevno, što je utvrđeno kao nacionalna linija siromaštva.

Linija siromaštva definisana je u dva koraka. Prvo je utvrđena linija apsolutnog siromaštva na osnovu minimalne prehrambene potrošačke korpe i minimalnog prosečnog dnevnog iznosa kalorija od 2.288 (u skladu sa nutricionističkim zahtevima FAO). Minimalna potrošačka korpa za hranu četvoročlanog domaćinstva iznosila je 7.605 dinara mesečno. U drugom koraku je definisana ukupna linija siromaštva koja, pored izdataka za hranu, sadrži i izdatke za odeću, obuću, higijenu i pokućstvo, prevoz, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje itd. Ona je određena kao ukupna potrošnja onih domaćinstava čija je potrošnja hrane jednaka minimalnoj potrošačkoj korpi. Na taj način utvrđena je linija siromaštva za četvoročlano domaćinstvo koja iznosi 4.489 dinara po potrošačkoj jedinici. Ovaj osnovni empirijski nalaz treba prihvatiti samo kao polaznu informaciju u izradi celovite strategije za smanjenje siromaštva, jer pomeranje linije siromaštva sa 4.489 dinara na 5.507 dinara (tj. sa \$2,4 na \$2,9) povećava broj siromašnih u Srbiji na 1.600.000 (474.000 domaćinstava), odnosno na 20 %. Tome treba dodati činjenicu da analiza nije mogla u dovoljnoj meri obuhvatiti izbeglice i interno raseljena lica ni Rome koji su najugroženiji (čiji je rizik siromaštva mnogo veći u odnosu na ostalo stanovništvo)”, (Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji, Vlada RS, 2003:6).

Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom sveo je dečiji dodatak na meru socijalne pomoći. Do tada je bio mera populacione i socijalne politike, a nakon više od jedne decenije njegove primene (usvojen je 2002. godine), sve je dalje i od simbolične socijalne pomoci. Ovaj zakon dekomponovao je sistem društvene brige o deci, što je tada bilo i u suprotnosti sa Ustavom Republike Srbije, u kojem je, između ostalog bilo utvrđeno i da država uređuje sisteme u oblastima i društvene brige o deci.

U komparativnoj studiji dečijeg dodatka utvrđeno je, **dečiji dodatak u Srbiji nije dobro targetiran, da je obuhvat dece nedovoljan i da nije adekvatan, jer se njegovom visinom ne mogu podmiriti ni osnovne potrebe dece za hranom** (Matković G.& Mijatović B.& Stanić K., 2014).

Indikator br.2 Nominalni iznos DD vs. prosečna neto zarada

Godina	Prosečne mesečne neto zarade /din	Nominalni iznos DD	Indikator (nominalni iznos DD/prosečna neto zarada)	Procenat (indicator x100)
1999	1.261	203.73	0,16	16%
2000	2.389	395.34	0,16	16%
2001	5.375	843.78	0,16	16%
2002	9.208	937.12	0,10	10%
2003	11.500	1.015,43	0,088	8,8%
2004	14.108	1.162,10	0,082	8,2%
2005	17.443	1.306,75	0,075	7,5%
2006	21.707	1.433,00	0,066	6,6 %
2007	27.759	1.513,00	0,054	5,4%
2008	32.746	1.696,90	0,052	5,2%
2009	31.733	1.848,60	0,058	5,8%
2010	34.142	1.955,10	0,057	5,7%
2011	38.006	2.166,50	0,057	5,7%
2012	41.386	2.260,80	0,055	5,5%
2013	43.944	2.354,50	0,053	5,3%

Na ovom indiktoru primetan je pad za 10,7 %, što ukazuje da ni nominalni iznosi za DD nisu usklađivani adekvatno sa rastom zarada, a to rezultira i smanjenim iznosima za DD čija je posledica i manja finansijska podrška siromašnim porodicama.

Nominalni iznosi dečijeg dodatka, kao drugi važan elemenat tog prava, kojim treba da se obezbedi ublažavanje ekonomske cene roditeljstva i razlika u materijalnom položaju porodica sa decom i porodica bez dece, pretrpeli su istu promenu kao i cenzusi. S ciljem da se obezbedi stalno ista nominalna vrednost ovog prava, u odnosu na prosečnu zaradu po zaposlenom u privredi Republike, prethodnim Zakonom o društvenoj brizi o deci (1992), takođe prvi put u istoriji dečijeg dodatka, nominalni iznosi bili su određeni u relativnom odnosu prema navedenoj zaradi. Da bi se postigli i populacioni i socijalni efekti ovog prava, što je praksa i u mnogim drugim zemljama, nominalni iznosi bili su određeni različitim procentima od prosečne zarade s obzirom na red rođenja dece. **Iznosi su bili: za 20 % za prvo dete, 25% za drugo, 30% za treće dete.** U opštinama sa negativnom stopom prirodnog priraštaja, svako naredno dete, posle trećeg, imalo je status trećeg deteta, što znači da je primalo dečiji dodatak nezavisno od materijalnog položaja porodice u visini iznosa za treće dete, odnosno 30% od prosečne zarade po zaposlenom u privredi Republike. Za decu bez roditeljskog staranja i decu samohranih roditelja, ovako utvrđeni iznosi uvećavali su se za 30%. Akcenat je bio na stimulisanju rađanja trećeg deteta u porodici, zbog potrebe povećanja rađanja i dovođenja prirodnog priraštaja stanovništva do nivoa potrebnog za njegovu prostu reprodukciju što je legitimni civilizacijski cilj u razvitku stanovništva, utvrđen na Petoj svetskoj konferenciji o stanovništvu, 1994. godine. **Posmatrano kumulativno, porodica sa troje dece mogla je dobijati dečiji dodatak u visini od 75% procenata prosečne zarade,** što je bila značajna i dovoljna materijalna podrška porodicama sa decom. Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom, nominalni iznosi dečijeg dodatka utvrđeni su u apsolutnom iznosu, znatno manjem od prethodnih i znatno manjem nego što može biti dovoljno za zadovoljavanje osnovnih potreba dece. Ovu

konstataciju potvrđuju i indikatori dati u pregledima koji slede, naročito oni koji pokazuju smanjenje udela sredstava za decu u budžetu Republike Srbije za godine od kada se primenjuje Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom (Gavrilović, 2005).

Indikator br.3 Nominalni iznos DD vs. prosečna mesečna potrošačka korpa

Godina	Prosečna mesečna potrošačka korpa (din)	Nominalni iznos DD (prosečni)	Indikator (nominalni iznos DD/prosečna mesečna potrošačka korpa)	Procenat (indicator x100)
2000	10.993	395,34	0,036	3,6%
2001	12.093	843,78	0,069	6,9%
2002	16.194	937,12	0,058	5,8%
2003	17.379	1.015,43	0,058	5,8%
2004	19.443	1.162,10	0,059	5,9%
2005	23.147	1.306,75	0,056	5,6%
2006	26.059	1.433,00	0,054	5,4%
2007	28.122	1.513,00	0,053	5,3%
2008	43.904	1.696,90	0,038	3,8%
2009	47.444	1.848,60	0,039	3,9%
2010	50.138	1.955,10	0,039	3,9%
2011	55.568	2.166,50	0,039	3,9%
2012	59.593	2.260,80	0,038	3,8%
2013	64.895	2.354,50	0,036	3,6%

Ovaj indikator je uglavnom stabilan po vremenskim intervalima, osim u prelasku 2007/2008 godine kada je došlo do promene metodologije izračunavanja potrošačke korpe (dodato je znatno više prehrambenih artikala).

Prosečan iznos dečijeg dodatka, koji bi bio utvrđen u maju 2002. godine, pre stupanja na snagu Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, iznosio bi 2.091,00 dinar što bi činilo 12,9% vrednosti potrošačke korpe, ako porodica ima jedno dete (udeo dece prvog reda rođenja bio je 42,4%), odnosno 25,8%, ako porodica ima dvoje dece (udeo dece drugog reda rođenja bio je 35,2%), odnosno 38,73% ako porodica ima troje dece (Gavrilović, 2005). Tadašnji iznosi dodatka na decu bili su značajna finasijska podrška porodici sa decom i njihov udeo u potrošačkoj korpi bio je korektan. Precizniji pokazatelji dobili bi se ako bi se pokazala slika svih porodica - korisnika dečijeg dodatka prema broju dece za koju su primale ovu pomoć, uključujući i porodice koje su primale uvećane iznose, što nije potrebno pošto se jasno vidi nivo smanjenja od stupanja na snagu Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom (maj, 2002. godine).

Indikator br.4 Cenzus za DD vs. broj dece koja primaju DD

Godina	Broj dece koja primaju DD	Lančani index	Cenzus za DD	Lančani index	Indikator (lančani index broja dece koja primaju DD-lančani index cenzusa za DD)
2000.	486.147	100,0	768,44	100	100
2001.	589.584	21,2%	1.205,86	56,9%	35,7%
2002. (I-V)	682.315	15,7%	2.652,56	120%	104,3%
2003.	507.436	-25,6%	3.107,09	17,1%	42,7%
2004.	430.601	-15,2%	3.449,14	11%	26,2%
2005.	435.496	1%	4.007,06	16%	15%
2006.	419.029	-3,8%	4.456,32	11%	14,8%
2007.	387.794	-7,4%	4.721,75	5,9%	13,3%
2008.	406.214	4,7%	5.356,03	13,4%	8,7%
2009.	382.365	-5,8%	5.793,62	8,1%	13,9%
2010.	385.961	0,9%	6.118,34	5,6%	4,7%
2011.	386.992	0,2%	6.849,88	12%	11,8%
2012.	396.900	2,6%	7.292,80	6,4%	3,8%

Ovaj indikator je dosta nestabilan, jer usklađivanja cenzusa za DD nisu ravnomerna, a samim tim ni broj korisnika ovog prava. Naime na osnovu čl. 14. i 17. Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom („Sl.glasnik RS“, br. 16/2002, 115/2005 i 107/2009) nominalni iznosi roditeljskog i dečjeg dodatka usklađuju se dva puta godišnje i to 01.aprila i 01.oktobra sa šestomesečnim indeksom potrošačkih cena u RS, a cenzus za ostvarivanje prava na dečji dodatak usklađuje se mesečno sa indeksom potrošačkih cena u RS.

Indeksi potrošačkih cena definišu se kao mera prosečne promene maloprodajnih cena robe i usluga koje se koriste za ličnu potrošnju.

Pristupačnost pravu na dečiji dodatak, bila je neravnomerna, samim tim i nestabilna, jer se utvrđivala na kratak rok (mesečno) što je dovodilo korisnike u različit položaj. Iako je cenzus beležio stalni rast, broj dece se smanjivao od 2005. godine, što dokazuje da rast cenzusa nije pratio rast zarada, a drastično smanjenje izvršeno usvajanjem Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom nastavljeno, samo sada diskretnije, ali značajno. Poređenjem ukupnog broja dece korisnika dečijeg dodatka u maju 2002. godine (682.315) i u 2012. godini (396.900), pokazuje da se za 10 godina primene ovog zakona broj dece koja koriste dečiji dodatak smanjio za 41,84%. Ako bi se izračunao pad obuhvata dece dečijim dodatkom, za isti period dobio se još veći procenat smanjenja, jer se natalitet takođe drastično smanjuje. Nakon desetogodišnje primene Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, porodice su dobile poražavajući efekat - sveden samo na socijalnu meru (mada je nemoguće razdvajanje socijalnih i populacionih mera), dečiji dodatak ne stiže ni do svakog siromašnog deteta. Time što je obuhvatio samo mali deo dečije populacije, time što nije dobro targetiran i time što po iznosu nije ni približno adekvatan, ovako postavljen dečiji dodatak ne ostvaruje svoj osnovni smisao - materijanu podršku porodicama sa decom, ublažavanje razlika između porodica bez dece i porodica sa decom i učešće države u troškovima podizanja dece.

Cenzus pokazuje dostupnost dečijeg dodatka. Lančani indeks može da pokazuje da li se njegova pristupačnost povećava, smanjuje ili je stabilna. Pravi uvid u stanje obezbeđuju pokazatelji o obuhvatu. Može se dogoditi da se apsolutni broj dece korisnika dečijeg dodatka smanjuje, ali da se obuhvat povećava, jer se stalno smanjuje natalitet. Već je pokazano da se cenzus stalno smanjivao u odnosu na prosečnu zaradu, što je rezultiralo stalnim smanjenjem broja korisnika ovog prava. Ako bi pokazali kako se sve to odražavalo na obuhvat, dobili bi smo saznanje o razmerama smanjenja. Ako se i obuhvat smanjuje, znači da se cenzus drastično smanjuje, jer ni apsolutno smanjenje broja dece ne povećava pristupačnost dečijem dodatku, što znači da se cenzus enormno zaoštava.

Iznos dečijeg dodatka pokazuje dovoljnost za osnovne potrebe deteta i nije u vezi sa dostupnošću prava. Za svako dete korisnika ovog prava nije od značaja koliko ga dece prima, nego koliki je iznos i koje se potrebe tim iznosom mogu zadovoljiti.

Indikator br.5 Iznos sredstava za dečiji dodatak u budžetu RS vs. ukupna budžetska sredstva RS

Godina	Iznos sredstava u budžetu RS za DD (u 000 dinara)	Ukupna budžetska sredstva RS (u 000 dinara)	Indikator (iznos sredstava za DD/ukupna budžetska sredstva)	Procenat (indicator x 100)
2001	6.700.000	107.600.000	0,062	6,2%
2003	6.946.113	277.723.938	0,025	2,5%
2008	8.320.000	654.429.163	0,013	1,3%
2012	11.000.000	874.493.647	0,012	1,2%

Ovaj indikator ukazuje na vrlo alarmantan pokazatelj znatnog pada budžetskih sredstava za program dečijeg dodatka u odnosu na ukupna budžetska sredstva RS (za 5%), odnosno pet puta su umanjena sredstva u budžetu za DD u odnosu na ukupna budžetska sredstva RS.

Uvid u udeo sredstava namenjenih za dečiji dodatak u ukupnom budžetu Republike Srbije je jedan od najkvalitenijih indikatora. Posmatrano po periodima, vidimo da se udeo sredstava za dečiji dodatak u republičkom budžetu konstantno smanjivao i da su smanjenja bila veoma velika. Za 10 godina, udeo je smanjen sa 6,2% na 1,2% ili 500%, odnosno pet puta. Kada se uporedi rast ukupnih budžetskih

sredstava u apsolutnom iznosu i rast sredstava u apsolutnom iznosu za dečiji dodatak, dobija se prava slika restriktivne politike prema ovoj važnoj meri pomoći porodici sa decom. Tako su ukupna budžetska sredstva u 2012. godini u odnosu na 2001. godinu veća za nešto više od osam puta, a sredstva za dečiji dodatak u istom periodu porasla su za manje od dva puta. Jasno je da su restrikcije prema deci bile nedopustivo velike. Kad ovo konstatajemo, imamo u vidu činjenicu da se u istom periodu povećalo siromaštvo, da su njime najviše pogođena deca, a da Konvencija o pravima deteta, koju je ratifikovala i Srbija, propisuje da su u svim nepovoljnim situacijama deca prva kojima se pruža pomoć. U Srbiji, u kojoj se ne rađa dovoljno dece za prostu reprodukciju stanovništva, ova saznanja imaju i dodatni značaj - ukazuju da država nema dobar odnos prema deci i da je odgovor roditelja na to smanjenje rađanja do nivoa kojima se zadovoljavaju samo njihove psihološke potrebe. Ukazujemo i na odsustvo svesti o starenju stanovništva i svim posledicama koje taj proces donosi.

Indikator br.6 Iznos sredstava u budžetu za dečiji dodatak vs. census za isto pravo

Godina	Iznos sredstava u budžetu RS za DD (u 000 dinara)	Lančani index	Cenzus za DD	Lančani index
2001	6.700.000	100	1.205,86	100
2003	6.946.113	3,67	3.107,09	157,8
2008	8.320.000	19,8	5.356,03	72,4
2012	11.000.000	32,2	7.292,80	36,1

I ovaj indikator pokazuje da kontinuirano izostaje usklađivanje cenzusa za dečiji dodatak sa rastom zarada, što smanjuje pristupačnost pravu, odnosno pooštavaju se uslovi za ostvarivanje ovog prava i time proizvodi paradoks - da u uslovima porasta siromaštva, koje najteže pogađa decu, ne poboljšava se njihova zaštita, već obrnuto, smanjuje se.

Fokusiran na smanjivanje "potrošnje", po svaku cenu, pa i po cenu zaštite dece koja treba da imaju prioritet, realno se smanjuju budžetska sredstva za decu time što je njihov rast stalno manji od rasta ukupnih budžetskih sredstava.

Indikator br.7 Iznos sredstava u budžetu za dečiji dodatak vs. census za dečiji dodatak vs. prosečne neto zarade

Godina	Iznos sredstava u budžetu RS za DD (u 000 dinara)	Lančani index	Cenzus za DD	Lančani index	Prosečne neto zarade	Lančani index
2001	6.700.000	100	1.205,86	100	5.375	100
2003	6.946.113	3,67	3.107,09	157,8	11.500	113
2008	8.320.000	19,8	5.356,03	72,4	32.746	184
2012	11.000.000	32,2	7.292,80	36,1	41.386	26

Ovaj indikator ukazuje na nesrazmernost rasta, odnosno pada ova tri parametra, što ukazuje da cenzusi nisu pratili prosečne zarade, odnosno samim tim i ukupna sredstva u budžetu za dečiji dodatak.

Indikator br. 7 još jednom pokazuje da je dečiji dodatak dvostruko depresiran - kroz pristupačnost pravu i kroz nominalne iznose, što nije slučaj sa drugim socijalnim pravima. Na primer, u ovom periodu, posebno donošenjem novog Zakona o socijalnoj zaštiti (2012.godine), ova dva

elementa osnovne socijalne sigurnosti - pristupačnost pravu i visina novčane socijalne pomoći unapređena su, a uvedene su i razvijaju se i mnoge socijalne usluge kojima se humanizuje socijalna zaštita, jer se umesto do tada uniformnih, uglavnom institucionalnih usluga (smeštaja), uvode nove primerene potrebama socijalno ugroženih različitih kategorija ljudi. Istovremeno, a naročito od svrstavanja predškolskih ustanova u sistema obrazovanja, smanjuju se i broj i vrste usluga ovih ustanova predškolskoj deci i njihovim porodicama. Šta više, ni one osnovne - celodnevni i poludnevni boravak ne podmiruju rastuće potrebe dece, pa su spiskovi dece koja ne budu primljena po prijavljivanju na majske konkurse za upis dece u ove ustanove, svake godine sve duži. Stiče se utisak da potrebe dece i porodica nisu ni u vidnom polju nadležnih, a o njihovom prioritetu ne može ni da se razmišlja. U mnoštvu raznih propisa o prostorima i njihovom uređivanju i uvođenja raznih inspekcija i agencija, niko nije nadležan za prostore za decu i razna privatna dečja igrališta i igraonice na kojima se nelegalno stiče veliki profit kroz enormno visoke cene ulaznica za dva do tri minuta korišćenja ne atestiranih i ne higijenskih sprava. Istovremeno, uvredljivo i za decu i za roditelje zvuče zakljinjanja u decu u političkoj sferi života koja donosi odluke ili ih iz nepoznatih razloga ne donosi, o pitanjima koja se tiču života dece, njihove sigurnosti, zaštite i zdravlja.

Indikator br.8 Nominalni iznos dečijeg dodatka vs. Cenzus za dečiji dodatak vs. Prosečne neto zarade

Godina	Nominalni iznos DD	Lančani index	Cenzus za DD	Lančani index	Prosečne neto zarade	Lančani index
2001	843,78	100	1.205,86	100	5.375	100
2002	937,12	11,1	2.652,56	120,2	9.208	71,3
2003	1.015,43	8,3	3.107,09	17,1	11.500	24,9
2004	1.162,10	14,4	3.449,14	11	14.108	22,6
2005	1.306,75	12,4	4.007,06	16,2	17.443	23,6
2006	1.433,00	9,7	4.456,32	11,2	21.707	24,4
2007	1.513,00	5,6	4.721,75	5,9	27.759	27,9
2008	1.696,90	12	5.356,03	13,4	32.746	17,9
2009	1.848,60	8,9	5.793,62	8,1	31.733	-3,1
2010	1.955,10	5,8	6.118,34	5,6	34.142	7,6
2011	2.166,50	10,8	6.849,88	11,9	38.006	11,3
2012	2.260,80	4,3	7.292,80	6,4	41.386	8,9

Ovaj indikator za navedena tri parametra ukazuje na stalni, iako neravnomerni, manji rast iznosa dečijih dodataka i cenzusa za ostvarivanje tog prava u odnosu na rast zarada, sa izuzetkom 2009. godine.

Inače, razlike u visini rasta kreću se od dva indeksna poena, 2010. godine, do 48,7 za nominalne iznose, odnosno do 51,1 za cenzuse, u 2002. godini. Tada se oštrina restrikcija usmerila na smanjenje broja dece, a iznosi za poređenje u toj godini uzeti su pre njihovog usklađivanja prema do tada važećem Zakonu o društvenoj brizi o deci. "Neka istraživanja (D. Miljković i M. Rašević, 1987. i S. Pošarac i D. Bjeloglav, 1994) pokazuju da u komparativno istim uslovima, porodica sa decom ima manji dohodak po članu uz veći radni napor i socijalne žrtve zbog malih društvenih kompenzacija koje prima za troškove rađanja i podizanja dece, odnosno da su porodice sa decom, mereno porodičnim budžetom, za oko 40% u nepovoljnijem položaju od porodica bez dece. U uslovima drastičnog pogoršanja reprodukcije stanovništva i porasta troškova podizanja dece, neophodno je utvrditi koji deo društvenog proizvoda treba odvojiti porodicama sa decom za troškove podizanja dece" (citirano prema Gavrilović, A., 2005).

Indikator br.9 Prosečne neto zarade vs. potrošačka korpa

Godina	Prosečna mesečna potrošačka korpa (din)	Prosečne neto zarade (din)	Indikator (prosečne neto zarade/prosečna mesečna potrošačka korpa)	Procenat (indikator x 100)
2000	10.993	2.389	0,217	21,7%
2001	12.093	5.375	0,444	44,4%
2002	16.194	9.208	0,568	56,8%
2003	17.379	11.500	0,661	66,1%
2004	19.443	14.108	0,725	72,5%
2005	23.147	17.443	0,753	75,3%
2006	26.059	21.707	0,833	83,3%
2007	28.122	27.759	0,987	98,7%
2008	43.904	32.746	0,745	74,5%
2009	47.444	31.733	0,669	66,9%
2010	50.138	34.142	0,681	68,1%
2011	55.568	38.006	0,684	68,4%
2012	59.593	41.386	0,694	69,4%
2013	64.895	43.944	0,677	67,7%

Ovaj indikator ukazuje na znatno povećanje procenta iznosa prosečne zarade u odnosu na potrošačku korpu (46%), ali i dalje znatno manje prosečne zarade u odnosu na potrošačku korpu (prosek je oko 68%). Na primer, za život četvoročlane porodice neophodno je oko 120.000 dinara mesečno, tj. oko tri prosečne zarade.

Ako je vrednost potrošačke korpe za četvoročlanu porodicu, 2012. godine, iznosila 59.593 dinara, proizlazi da je za jednog člana potrebno $59.593 : 4 = 14.898,25$ dinara, prosečan dečji dodatak za jedno dete iznosio je 2.260,80 dinara, znači da je dečiji dodatak za jedno dete pokrivaio oko 16 % potrošačke korpe, postavlja se pitanje kako je porodica nadomeštala nedostajući deo novca, ili bolje rečeno čega se odricala u zadovoljavanju minimalnih egzistencijalnih potreba. Odgovori se manifestuju svakodnevno - u posledicama po razvoj siromašne dece, fizičkim i psihičkim, zdravstvenim, socijalnim, emocionalnim, vrednosnim i drugim, od kojih su najteže one trajne koje nikad ne prolaze, čak ni onda kada dete odraste i kada da postane uspešno u životu. Cena toga mnogo je viša nego kada bi se nominalni iznosi dečjeg dodatka povećali za 200%, što ne bi značilo njihovo vraćanje na nivo na kojem su bili, a pogotovo ne bi značilo potrebu za istim ukupnim iznosom sredstava ni onda kada bi se povećao cenzus, jer se broj dece iz godine u godinu drastično smanjuje.

Indikator br.10 Broj korisnika prava na dečiji dodatak vs. prosečne neto zarade

Godina	Prosečne mesečne neto zarade /din	Lančani index	Broj korisnika prava na DD	Lančani index
2002	9.208	100	399.876	100
2003	11.500	24,9	274.105	-31,4
2004	14.108	22,7	232.993	-14,9
2005	17.443	23,6	235.279	0,9
2006	21.707	24,4	224.379	-4,6
2007	27.759	27,9	204.818	-8,7
2008	32.746	17,9	209.486	2,3
2009	31.733	-3	200.795	-4,1
2010	34.142	7,6	203.610	1,4
2011	38.006	11,3	205.012	0,7
2012	41.386	8,9	208.132	1,5
2013	43.944	6,2	209.156	0,5

Ovaj indikator ukazuje na neravnomernost rasta zarada i smanjenje broja korisnika dečijeg dodatka.

Zarade su bile uvećane za više od 400 %, a broj korisnika dečijeg dodatka umanjen je za skoro 50%. Iako prosečne zarade beleže stalni rast, u posmatranom periodu, koji je na kraju perioda dostigao povećanje od 400 %, ili četiri puta, broj korisnika dečijeg dodatka zabeležio je veliko smanjenje u 2003. godini u odnosu na 2002.godinu, što se duguje punoj primeni Zakona o finansijskoj podrsci porodici sa decom, koji je, kako smo već videli, bio krajnje restriktivan. Tokom kasnijih godina dolazilo je i do blagih povećanja, prema lančanom indeksu, ali je krajnji efekat ovog zakona ostao isti, odnosno smanjenje broja korisnika je skoro 50 %.

O svemu tome je već bilo reči u ovoj disertaciji. Ovo još jednom potvrđuje da je politika prema deci neopravdano restriktivna i da će u budućnosti imati bumerang efekat - neki će napuštati zemlju i potražiti bolji život negde u svetu, a oni koji ostanu, formiraće stav prema ranjivim grupama sličan onom koji se manifestovao prema njima kada su bili deca, ugrožena raznim uskraćenostima.

Indikator br.11 Broj porodica koje su ostvarile pravo na dečijeg dodatka vs.ukupan broj porodica u RS prema strukturi porodice između dva popisa 2002 - 2011. godine

Struktura porodice	Broj porodica koje primaju DD u 2002.god.	Ukupan broj porodica u RS 2002.god.	Indikator (broj porodica koje primaju DD 2002.g./ukupan broj porodica u RS 2002.g.)	Procenat (indicator x 100)	Broj porodica koje primaju DD u 2011.g.	Ukupan broj porodica u RS u 2011.g.	Indikator (broj porodica koje primaju DD 2011.g./ukupan broj porodica u RS 2011.g.)	Procenat (indicator x 100)
Porodice sa 1 detetom uzrasta 0-18 godina	146.332	461.226	0,316	31,6%	70.975	402.274	0,176	17,6%
Porodice sa 2 deteta uzrasta 0-18 godina	189.926	433.231	0,436	43,6%	90.138	334.515	0,269	26,9%
Porodice sa 3 deteta uzrasta 0-18 godina	55.221	62.253	0,887	88,7%	27.353	62.543	0,437	43,7%
Porodice sa 4 deteta uzrasta 0-18 godina	7.780	9.528	0,816	81,6%	8.687	10.604	0,819	81,9%
Porodice sa 5+ dece uzrasta 0-18 godina	617	3.715	0,166	16,6%	153	3.619	0,042	4,2%

Ovaj indikator ukazuje na znatan pad korisnika prava na dečiji dodatak u odnosu na ukupan broj porodica u RS prema strukturi porodice sa decom od 0-18 godina starosti, što je prouzrokovala primena novog Zakona o finansijskoj pomoći porodici s decom (donet 2002. godine). Posebno je procentualno smanjen broj porodica koje primaju dečiji dodatak sa jedim, dva i tri deteta (prosečno oko 20 %).

U periodu od 2002 do 2011. godine broj porodica u Srbiji koje su primale DD smanjen je od 461.226 na 402.274. Posmatrano u apsolutnim brojevima, smanjenje je za 58.952 porodice, a relativno smanjenje iznosi 12,8 %. U 2002. godini, dečiji dodatak primalo je 399.876 porodica, što znači da je jedan dečiji dodatak primalo 1,15 porodica, a u 2011. godini ovo pravo ostvarivalo je 197.306 porodica ili za 202.570 porodica manje. U 2011. godini jedan dečiji dodatak primalo je 2,03 porodice, što je smanjenje za 56,65 %. Da nije bilo restriktivnih promena cenzusa, pri istom odnosu, u 2011. godini jedan dečiji dodatak bi primala svaka porodica koja je to pravo ostvarivala pre stupanja na snagu Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom. Dakle, povećanje broja porodica koje bi mogle primati dečiji dodatak bilo bi oko 50 %. Umesto da rastom zarada, a time i standarda, raste i broj dece koja primaju ovo pravo, kod nas teku obrnuti procesi - rastom zarada smanjuje se broj dece koja primaju dečiji dodatak, iako se značajno smanjio i broj dece. Istraživanja pokazuju da materijalno poboljšanje položaja porodica sa decom doprinosi porastu fertiliteta za 0,2 deteta po ženi.

Indikator br.12 Broj dece koja primaju dečiji dodatak vs. ukupan broj dece u RS uzrasta 0-18 godina u periodu od 2002 - 2012. godine

Godina	Broj dece koja primaju DD	Ukupan broj dece uzrasta od 0-18 godina u Srbiji	Indikator (broj dece koja primaju DD/ukupan broj dece uzrasta od 0-19 godina)	Procenat (indicator x100)
2002	692.783	1.672.421	0,414	41,4%
2003	507.436	1.671.410	0,303	30,3%
2004	430.601	1.663.111	0,259	25,9%
2005	435.496	1.639.944	0,265	26,5%
2006	419.029	1.614.938	0,259	25,9%
2007	387.794	1.589.090	0,244	24,4%
2008	406.214	1.563.279	0,259	25,9%
2009	382.365	1.542.705	0,247	24,7%
2010	385.961	1.525.296	0,253	25,3%
2011	386.992	1.516.354	0,255	25,5%
2012	396.900	1.505.457	0,263	26,3%

Na ovom indikatoru primetan je znatan pad procenta broja dece koja primaju dečiji dodatak u odnosu na ukupan broj dece uzrasta od 0-18 godina u RS, čak za 15,1%.

Broj dece koja su primala dečiji dodatak, u posmatranom periodu, bio je najveći u 2002. godini, poslednjoj u kojoj je primenjivan Zakon o društvenoj brizi o deci iz 1992. godine. Iako je ta godina bila godina početka primene Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, potpuni efekti nisu ispoljeni, jer se preispitivanje prava na DD vrši krajem godine. Takozvano "prevodjenje" počinje u septembru i završava se krajem tekuće godine. To znači da 2003. godina pokazuje u punom smislu promene koje su uvedene. Za dečiji dodatak, promene su bile radikalne u svim segmentima te tradicionalne mere materijalne pomoći porodicama sa decom čiji je položaj nepovoljniji od prosečnog položaja porodica u zemlji. Činjenica da je broj dece korisnika dečijeg dodatka u 2003. godini, u odnosu na 2002. smanjen za 185.347 dece govori o dubini restriktivnog zahvata. Zakonodavac nije više imao u opciji dete, već samo smanjenje sredstava za sistem društvene brige o deci koji je i sam, kao takav, morao nestati. Može se razumeti da je situacija u celini bila teška, da privreda nije funkcionisala, da je prezaduženost zemlje bila velika, da su sankcije, bombardovanje i dugotrajna društveno-ekonomska kriza onemogućile oporavak privrede, ali se ne može razumeti opredeljenje da najveću cenu za sve to plate deca. U drugim sistemima socijalne sigurnosti, takođe su sprovedene restrikcije, ali ni u jednom tako drastične i teške, do urušavanja i samog sistema. Da podsetimo, sistem društvene brige o deci nastao je u prvoj Jugoslaviji, 1922. godine, Zakonom o zaštiti dece, po ugledu na ekonomski razvijenije zemlje Evrope. U svojoj 80-togodišnjoj istoriji, taj sistem imao je svoje oscilacije u razvoju, ali je osnovna nit, koja se u tome može prepoznati, bila pozitivna i humana. Prioritetne potrebe dece bile su uvek ideja vodilja, a materijalne mogućnosti određivale su obim i nivo mera i oblika zaštite. Istina, nije sve uvek bilo idealno operacionalizovano. Bilo je i perioda politizacije, ali je krajnja svrha postojanja tog sistema uvek bila prepoznatljiva. Bez obzira na motive uvođenja pojedinih mera i oblika zaštite, briga države o deci, nastojanje da se ublažavaju razlike u njihovom materijalnom položaju i da se ujednačavaju šanse za njihov razvoj i odrastanje, bila je nesporna.

Ako posmatramo kretanje broja korisnika dečijeg dodatka, po godinama koje su usledile, možemo uočiti stabilizaciju smanjenja procenta obuhvata, koje je čak potpuno identično za 2006 i 2008. godinu (25,9 %), neznatno manje za 2010 i 2011. godine (25,3 % i 25,5 %), da bi u 2007 i

2009. godine bilo najniže (24,4 % i 24,7 %). Porast u odnosu na ustaljeno smanjenje od 2005. godine, oko 25 %, zabeležno je samo 2005 i 2012. godine, kada je iznosilo 26,9, odnosno 26,3 procenta. Istovremeno, zbog smanjivanja nataliteta smanjivao se broj dece. To, takođe, dokazuje da se cenzus smanjivao, odnosno da nije pratio rast zarada, jer i pod uslovom da je zadržavao stalno isti nivo, obuhvat dece bi bio veći zbog smanjenja kontigenta dece. Proces smanjivanja ukupnog broja dece je konstantan, sa neznatnim oscilacijama između pojedinih godina, da bi se na kraju posmatranog perioda izrazio u svojoj drastičnosti koja se iskazuje u ukupno manjem broju kontigenta dece za 106.964, ili prosečno godišnje za preko 10.000.

Ranija istraživanja (Pošarac, Blagojević, Gavrilovic i dr.) pokazala su da stabilne mere populacione politike, koje važe na dugi rok, imaju pozitivno dejstvo na donošenje odluke o rađanju, kao i da je broj dece koje parovi u reproduktivnom dobu imaju, manji od broja dece koju žele (Kapor-Stanulović), što pokazuje potrebu za populacionom politikom u kojoj su, u domaćim uslovima, zbog rasprostranjenosti i dubine siromaštva, mere materijalne podrške neophodne. Roditelji ne rađaju veći broj dece od jednog-dvoje, zato što žele da njihova deca imaju bolji kvalitet života od njih, koji im oni, u postojećim uslovima, ne mogu obezbediti (Blagojević, 1997).

Sve to upućuje na značaj podrške i pomoći deci od strane države, koja, da bi bila delotvorna, mora biti upućena svojoj deci, mora biti materijalna i nematerijalna, mora biti naučno zasnovana, mora biti nediskriminativna, mora biti i lokalna (da bi zadovoljila specifične potrebe), mora važiti na dugi rok i mora se stalno unapređivati. Zbog toga je važno i kako je organizovana. Ako je organizovana kao poseban sistem, pokazuje značaj i važnost i šalje poruku da su državi zaista važna deca. Ako je uz neki drugi sistem, bez obzira na izbor konkretnog načina, gubi se moralni značaj odnosa prema deci i promene, po pravilu u restriktivnom smislu, češće su i podložnije političkim uticajima, koji se najčešće zasnivaju na iracionalnoj potrebi da se sve što je nastalo pre dolaska na vlast određene garniture menja, makar i na gore. Tako je društvo stiglo do toga da nema sigurnosti i da u njemu nisu najvažniji ni ljudi, ni deca.

Indikator br.13 Broj dece koja ostvaruju prava na dečiji dodatak vs. ukupan broj dece od 0-18 godina po okruzima u RS, 2011. godine

Naziv okruga	Ukupan broj dece 0-18 godina	Broj dece koja primaju DD	Prosečne neto zarade (din.)	Indikator (broj dece koja primaju DD/ukupan broj dece od 0-18.godina)	Procenat (indicator x 100)
Severno-bački	44.458	10.014	30.998	0,225	22,5%
Srednje-banatski	46.498	13.611	32.358	0,293	29,3%
Severno-banatski	36.950	9.228	30.467	0,249	24,9%
Južno-banatski	71.065	18.281	35.212	0,257	25,7%
Zapadno-bački	46.872	12.784	30.291	0,273	27,3%
Južno-bački	136.917	32.640	36.327	0,238	23,8%
Sremski	61.346	18.287	29.442	0,298	29,8%
Mačvanski	75.886	17.516	28.884	0,231	23,1%
Kolubarski	41.536	6.917	29.614	0,166	16,6%
Podunavski	49.186	7.378	34.082	0,151	15,1%
Braničevski	43.473	3.830	33.381	0,088	8,8%
Šumadijski	65.624	12.340	30.119	0,188	18,8%
Pomoravski	47.943	12.232	28.367	0,255	25,5%
Borski	30.976	4.047	32.089	0,131	13,1%
Zaječarski	24.680	4.044	27.507	0,164	16,4%
Zlatiborski	74.564	22.219	29.165	0,298	29,8%
Moravički	48.759	13.600	28.727	0,279	27,9%
Raški	78.468	37.212	27.240	0,474	47,4%
Rasinski	56.816	13.693	26.918	0,241	24,1%
Nišavski	75.275	19.378	28.513	0,257	25,7%
Toplički	23.066	8.233	23.689	0,357	35,7%
Pirotski	20.665	6.372	28.311	0,308	30,8%
Jablanički	55.706	19.219	25.969	0,345	34,5%
Pčinjski	66.229	26.382	26.118	0,398	39,8%
Beograd	330.339	33.048	42.489	0,100	10%

Ovaj indikator ukazuje na neravnomernost broja dece koja primaju dečiji dodatak po regionima, što je uglavnom odraz siromaštva, odnosno materijalnog stanja građana u tim regionima.

Detaljnijim uvidom u podatke pokušali smo da, komparacijom između procenta obuhvata i visine prosečnih zarada, dođemo do saznanja da li niže zarade znače veći procenat oduhvata, polazeći od toga da je među korisnicima dečijeg dodatka najviše njih iz kategorije zaposlenih. Ono što je vidljivo na prvi pogled je sledeće:

- Od 25 okruga, 13 okruga, ili 52 %, imalo je, 2011. godine prosečnu zaradu ispod 30.000 dinara (prosečna zarada svih okruga je 30.251),
- Ukupno 11 okruga ili 44 %, imalo je obuhvat dece dečijim dodatkom manji od 25 % (25,05 % je prosečan obuhvat po svakom okrugu),
- Među okruzima sa obuhvatom manjim od 25 % nalazi se 11 okruga, ili 44 %, koji su imali prosečnu zaradu ispod 30.000 dinara i tri okruga sa prosečnom zaradom iznad 30.000 dinara,

- Najnižu prosečnu zaradu imao je Toplički okrug (23.689 dinara), a najvišu Beograd (42.489), što znači da je najniža prosečna zarada u odnosu na najvišu, manja za 45 %, dok je obuhvat dečijim dodatkom u okrugu sa najnižom prosečnom zaradom veći za oko 3,5 puta od obuhvata u okrugu sa najvišom prosečnom zaradom. Ovo pokazuje značajna odstupanja od očekivanih kretanja i dokazuje da targetiranost cenzusa nije zadovoljavajuća,
- Među neočekivanim pokazateljima su i oni koji govore o visokom obuhvatu od preko 35 %, a pri činjenici da prosečna zarada nije drastično niža od 30.000, osim u Topličkom okrugu, gde je 23.689 dinara. Takvi okruzi su Raški, Toplički, Pirotski, Jablanički i Pčinjski,
- Najveći obuhvat dece dečijim dodatkom imao je Raški okrug, i to 47,4 %, što je teško objasniti samo cenzusom kao jedinstvenim kriterijumom za pristupačnost pravu na dečiji dodatak,
- Najveću prosečnu zaradu imao je Beograd - 42.489 dinara i obuhvat dece dečijim dodatkom od samo 10 %. Najniži obuhvat dece, od samo 8,8 %, imao je Braničevski okrug, mada je prosečna zarada u njemu (33.381), što je za oko 10 % više od prosečne (30.251).

Pokušaji da se nađe jedinstven kriterijum za sticanje prava na dečji dodatak nisu jednostavni, kada su razlike u tom jednom kriterijumu tako velike. Otuda, kriterijum koji je poznavao Zakon o društvenoj brizi o deci zaslužuje ponovno razmatranje i testiranje. Tadašnji kriterijum za utvrđivanje cenzusa zasnivao se na uvođenju određenih korektiva u slučajevima visokog odstupanja od prosečne zarade, i naniže i naviše. Ukoliko je prosečna zarada u privredi opštine (grada) bila niža od 70% od prosečne zarade u privredi Republike, cenzus se utvrđivao na nivou od 70% od prosečne zarade u privredi Republike, a ukoliko je bila viša od prosečne zarade u privredi Republike, cenzus se ograničavao i nije mogao biti viši od 10% u odnosu na prosečnu zaradu u Republici.

U svakom slučaju, ovi pokazatelji uverljivo govore da je utvrđivanje cenzusa za sticanje prava na dečiji dodatak složeno, i da ja značajnije naći pravednije osnovno polazište od utvrđenog u apsolutnom iznosu koji se mesečno usklađuje sa rastom troškova života, odnosno indeksom potrošačkih cena (od 2010.godine). Rast troškova života je veoma širok kriterijum koji minimizira značaj najbitnijih uslova za podizanje dece (potrošačka korpa, na primer) te se i to mora imati u vidu s obzirom na smisao dečijeg dodatka.

Indikator br.14 Broj dece koja primaju dečiji dodatak po statusima vs. ukupan broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (2003 – 2008 - 2012. godine)

Status deteta	Broj dece koja primaju DD u 2003.godini	Broj dece koja primaju DD u 2008.godini	Broj dece koja primaju DD u 2012.godini	Indikator (broj dece koja primaju DD po statusu/ukupan broj dece koja primaju DD u 2003.godini)	Procenat (indikator x 100)	Indikator (broj dece koja primaju DD po statusu/ukupan broj dece koja primaju DD u 2008.godini)	Procenat (indikator x 100)	Indikator (broj dece koja primaju DD po statusu/ukupan broj dece koja primaju DD u 2012.godini)	Procenat (indikator x 100)
Dete roditelja-redovno	449.703	347.468	328.914	0,886	88,6%	0,855	85,5%	0,828	82,8%
Dete samohranog roditelja	56.015	56.599	64.992	0,110	11%	0,139	13,9%	0,163	16,3%
Dete kod hranitelja	302	743	1.539	0,0006	0,06%	0,0018	0,18%	0,0038	0,38%
Dete kod staratelja	1.416	1.407	1.455	0,0028	0,28%	0,0034	0,34%	0,0036	0,36%
Ukupno	507.201	406.217	396.900						

Ovaj indikator ukazuje da je u navedenom periodu došlo do pada za 5,8% broja dece statusa tzv.redovno koja primaju dečiji dodatak, a povećanje broja dece koja su kod hranitelja,staratelja i hranitelja za 5,7 %.To se tumači sve većim brojem razvoda i neformiranja porodice.

Ovo se može tumačiti povoljnijim cenzusom za decu bez roditeljskog staranja i decu samohranih roditelja, povećanjem broja dece pod starateljstvom i na hraniteljstvu, kao i povećanjem broja razvedenih brakova. Za ove kategorije dece "redovni" cenzusi se uvećavaju za 20%, čime se postiže povoljniji rast cenzusa u odnosu na prosečnu zaradu, od tzv."redovnih" cenzusa i obezbeđuje bolja pristupačnost pravu na dečiji dodatak ovih kategorija dece. Takođe, treba imati u vidu da je na početku reforme sistema socijalne zaštite, 2003. godine, oko 1.800 dece bilo smešteno u oko 1.200 porodica, a već 2007. godine broj hraniteljskih porodica povećan je na 2.750, a broj dece u njima bio je oko 3.800. Godine 2013. nastavljen je trend rasta, pa je broj hraniteljskih porodica dostigao cifru od preko 4.300, a broj dece u smeštene kod njih porastao je na preko 5.000 dece. Paralelno s tim procesom tekao je i proces deinstitucionalizacije, pa je broj dece smeštene u institucije smanjen sa oko 2.000 u 2002. godini na oko 800 u 2007., odnosno na oko 650 u 2013. godini (Jugović, A., Pejaković, Lj. i Stevanović, I., 2013).

Statistički podaci o zaključenim i razvedenim brakovima pokazuju da se broj razvedenih brakova povećava. Tako je, na primer 2011. godine broj razvedenih brakova bio 8.251, a 2015. godine 9.381 ili za 1.130 ili 13 % više, što je veliko povećanje samo za pet godina. To pokazuje da postmodernizam i izmenjeni uslovi života menjaju i tradicionalne načine života. Brak nije više stabilna institucija za zajednički život partnera, odlaže se njegovo zaključivanje i raste broj njegovog raskidanja. Sve to ne pogoduje planiranju rađanja i rađanju, a još manje podizanju dece. I to je jedan od razloga što se rađa sve manje dece i što je sigurnost sve neizvesnija.

Indikator br.15 Fertilitet žena u fertilnom periodu od pet godina (2006 - 2011. godine)

Godina rođenja prvog deteta	I dete	Lančani index	II dete	Lančani index	III dete	Lančani index	IV dete	Lančani index
2006	30.886	100	18.615	100	2.264	100	190	100
2007	31.812	2,9	17.160	-7,8	1.645	-27,3	103	-45,8
2008	32.297	1,5	14.699	-14,3	974	-40,8	32	-68,9
2009	32.153	-0,4	10.639	-27,6	382	-60,8	10	-68,7
2010	31.776	-1,1	5.466	-48,8	121	-68,3	2	-80
2011	30.707	-3,3	1.209	-77,9	45	-62,8	2	0

Ovaj indikator ukazuje na veliki pad rođenja drugog, trećeg i četvrtog deteta u proseku više od 10 % svake godine, u fertilnom periodu od pet godina, što uzrokuje znatan pad nataliteta.

Populacione mere definisane vazećim Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom, koje su izvedene iz nerealnog konceptualnog pristupa da se razdvoje mere socijalne i mere populacione politike tako što se za rađanje dece daje značajna jednokratna novčana pomoć, rastuća prema redosledu rođenja deteta, nisu postigle nikakav efekat. Suprotno od očekivanog, rađanje trećeg i četvrtog deteta beleži veliki pad, u proseku više od 10% godišnje. Ovim se demantuju i shvatanja pojedinih demografa da populacione mere uvedene Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom nisu doprinele povećanju rađanja, ali su doprinele da se stanje ne pogoršava. Iluzija je da se mogu razdvojiti mere socijalne i mere populacione politike. One deluju skupa i istovremeno na položaj porodice i treba da budu kompatibilne s obzirom na ciljeve jedne i druge politike. Takođe, zabluda je i da se dete može "kupiti", jer dete nije roba i nema cenu. Roditelji neće nikad planirati rađanje zbog jednokratnog relativno visokog roditeljskog dodatka. Za njih je važnije podizanje dece i na koju podršku od države mogu računati u tom dugom i neizvesnom procesu. S obzirom na uslove u kojima žive, da bi uspešno ostavarivali celoživotnu roditeljsku ulogu, njima je potrebna kompleksna podrška države. Ona podrazumeva stvaranje prijateljskog okruženja za dete u svim segmentima života – od materijalne podrške za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba za one koji su siromašni, od rođenja do završetka srednje škole, sigurnog mesta u predškolskoj ustanovi koja treba jednako da brine o zdravstvenim, socijalnim i vaspitno-obrazovnim potrebama dece, što sada nije slučaj, radnom vremenu prilagođenom potrebama roditelja, dodatnim sadržajima u vaspitno-obrazovnom procesu u vreme boravka u vrtiću, otvorenosti i dostupnosti drugih institucija, naročito zdravstvenih, uređenih i higijenski bezbednih slobodnih prostora i dečijih igrališta, savetodavnih usluga vezanih za podizanje, vaspitanje i obrazovanje dece u svim javnim ustanovama koje se bave decom, bogatijoj i po cenama pristupačnijoj ponudi proizvoda za decu, itd. To znači da u regulisanju svakog segmenta života treba imati u vidu potrebe dece i porodica sa decom i pronalaziti rešenja koja će, u datim uslovima, dati maksimum u vidu potrebe dece i njihovih porodica i koje će doprinositi poboljšanju kvaliteta njihovog života. Pored toga, iskustvo je pokazalo da se postojanjem jednog posebnog sistema za decu mogu objediniti mere namenjene deci i institucije za malu decu čija je funkcija višestruka – preventivno zdravstvena, socijalna i vaspitno-obrazovna i od čijeg ostvarivanja zavisi zadovoljavanje potreba i dece i roditelja, koje su, pre svega za dete, od jednakog značaja.

Takve ustanove su predškolske ustanove, kojima treba promeniti i naziv, jer kad u njima borave dece od šest meseci do polaska u školu, one u svoj suštini nisu predškolske, već ustanove za decu. Predškolski je samo program koji se u njima realizuje, i koji je namenjen i obavezan za decu u godini pred polazak u školu. Sve drugo u njima više se razlikuje nego što je slično sa školom, ili bilo kojim drugim ustanovama koje pripadaju drugim sistemima u društvu (Gavrilović, A., 1998).

Indikator br.16 Struktura porodice sa decom 0-18 godina između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine

Struktura porodice	Popis 2002.godine	Popis 2011.godine	Indikator (broj porodica 2011.godine/broj porodica 2002.godine)	Procenat (indicator 1x100)
Porodice sa 1 detetom uzrasta 0-18 god.	461.226	402.274	0,872	-12,8%
Porodice sa 2 deteta uzrasta 0-18 god.	433.231	334.515	0,772	-22,7%
Porodice sa 3 deteta uzrasta 0-18 god.	62.253	62.543	1,00	0,46%
Porodice sa 4 deteta uzrasta 0-18 god.	9.528	10.604	1,11	11%
Porodice sa 5+ dece uzrasta 0-18 god.	3.715	3.619	0,97	-2,58%

Indikator ukazuje na smanjenje porodica sa jednim i dva deteta u periodu između dva popisa, čak za 35,5 %. Porodice sa troje i četvero dece imaju neznatan porast, dok se broj porodica sa pet+ dece neznatno smanjuje.

Ovo pokazuje nedelotvornost postojećih mera populacionog karaktera ustanovljenih Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom i upućuje na potrebu njihovog menjanja.

Indikator br.17 Starosna struktura stanovništva između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine

Starosna struktura domaćinstva	Popis 2002.godine	Popis 2011.godine	Indikator (broj stanovnika 2011.godine/broj stanovnika 2002.godine)	Procenat (indicator-1x100)
Od 0-18 godina	1.573.290	1.321.450	0,84	-16%
Od 19-24 godine	611.560	521.625	0,85	-14,7%
Od 25-29 godina	504.566	480.286	0,95	-4,81%
Od 30-39 godina	962.456	990.296	1,02	2,89%
Od 40-49 godina	1.153.381	953.914	0,83	-17,3%
Od 50-59 godina	960.538	1.116.623	1,16	16,2%
Od 60-64 godine	443.784	528.414	1,19	19,1%
Od 65-74 godine	847.690	693.586	0,82	-18,2%
Od 75-84 godine	348.016	475.180	1,36	36,5%
Od 85+ godina	44.799	81.550	1,82	82%
Nepoznato	47.921	23.938	0,50	-50%

I ovaj indikator ukazuje na smanjenje broja stanovnika u dobi od 0-50 godina za oko 11 %, a istovremeno povećanje broja stanovnika preko 51 godinu za oko 8 %.

Problem je alarmatan, jer stanovništvo znatno stari, a za prostu reprodukciju neophodno je 2,1 dete po majci (danas je 1,4). Potrebne su hitne mere populacione politike koje će biti u sadejstvu sa merama socijalne politike, kako bi se njihovim zajedničkim i istovremenim delovanjem zaustavila nepovoljna demografska kretanja i preokrenula u povoljnijim pravcima. Takođe, stvaranje povoljnijeg ambijenta za povećanje nataliteta treba da bude prisutno u kreiranju svih sfera života dok još postoji biološki potencijal za povećanje fertiliteta i želja ljudi u reproduktivnom dobu da rađaju više dece od broja za koji se odlučuju. Iako kod jednog broja naučnika postoji rezerva u moć populacione politike, postoje i saznanja i iskustva da se intenzivnim merama populacione politike mogu postići demografski ciljevi o prostoj reprodukciji stanovništva. Postoje i primeri koji ta uverenja potvrđuju (Švedska, Francuska). Konačno, uspostavljanje populacione politike na naučnim principima, njeno dosledno sprovođenje i stalno unapređivanje spadaju u domen doktrina kojima se može odgovoriti na probleme i poremećaje u demografskom razvitku.

Indikator br.18 Broj žena u fertilnom dobu (15 - 49 godina starosti) između dva popisa stanovništva 2002 i 2011. godine

Starosna grupa žene (godine)	Popis 2002.godine	Popis 2011.godine	Indikator (broj žena 2011.godine/broj žena 2002.godine)	Procenat (indicator-1x100)
15-19	242.298	195.026	0,80	-19,5%
20-24	251.197	214.510	0,85	-14,6%
25-29	250.930	235.375	0,94	-6,2%
30-34	238.894	243.860	1,02	2%
35-39	245.457	245.380	0,99	-0,01%
40-44	268.757	235.654	0,87	-12,3%
45-49	311.784	245.484	0,78	-21,2%

Ovaj indikator ukazuje i na pad broja žena u fertilnom periodu po svim godištima za oko 10 % i potvrđuje već navedenu potrebu za preduzimanjem hitnih mera populacione politike.

Indikator br.19 Prosečan broj dece koja primaju dečiji dodatak po okruzima – odnos između 2003 i 2011. godine

Naziv okruga	Broj dece u 2003.g.	Broj dece u 2011.g.	Indikator (broj dece 2011.g./broj dece 2003.g.)	Procenat (indicator-1x100)
Severno-bački	11.990	10.014	0,835	-16,5%
Srednje-banatski	16.658	13.611	0,817	-18,3%
Severno-banatski	10.771	9.228	0,856	-14,3%
Južno-banatski	23.356	18.281	0,782	-21,7%
Zapadno-bački	15.598	12.784	0,819	-18%
Južno-bački	36.991	32.640	0,882	-11,7%
Sremski	24.789	18.287	0,736	-26,3%
Mačvanski	26.798	17.516	0,653	-34,6%
Kolubarski	10.315	6.917	0,670	-32,9%
Podunavski	19.411	7.378	0,380	-61,9%
Braničevski	5.919	3.830	0,647	-35,3%
Šumadijski	21.909	12.340	0,563	-43,6%
Pomoravski	14.598	12.232	0,838	-16,2%
Borski	7.290	4.047	0,555	-44,5%
Zaječarski	5.797	4.044	0,697	-30,2%
Zlatiborski	31.842	22.219	0,698	-30,2%
Moravički	19.127	13.600	0,711	-28,9%
Raški	36.661	37.212	1,015	1,5%
Rasinski	21.551	13.693	0,635	-36,4%
Nišavski	25.425	19.378	0,762	-23,8%
Toplički	10.553	8.233	0,780	-21,9%
Pirotski	10.490	6.372	0,607	-39,2%
Jablanički	23.575	19.219	0,815	-18,5%
Pčinjski	28.330	26.382	0,931	-6,8%
Kosovski	4.630	3.091	0,667	-33,2%
Kosovsko-Mitrovački	6.559	6.079	0,927	-7,3%
Kosovsko-Pomoravski	5.790	3.568	0,616	-38,3%
Prizrenski	1.813	1.657	0,914	-8,6%
Pečki	161	0	0	-100%
Beograd	28.742	33.048	1,115	14,9%

Prema ovom indikatoru, podaci ukazuju da se u periodu od 2003 - 2011. godine broj dece koja primaju dečiji dodatak smanjio u svim okruzima kada je Zakon o finansijskoj pomoći porodici s decom počeo da se primenjuje, osim u Beogradu.

Prosečno smanjenje iznosilo je 24 %. Povećanje broja dece korisnika dečijeg dodatka u Beogradu duguje se migratornim kretanjima koja su najizraženija u glavnom gradu. Doseljavanja u Beograd, gde se očekuje pronalaženje posla i bolji uslovi života veoma su izražena. Međutim, očekivanja se ne ostvaruju brzo i lako, pa se ispune restriktivni uslovi za pristup pravu na dečiji dodatak što rezultira navednim stanjem u kojem raste broj dece koja koriste ovo pravo.

Indikator br.20 Prosečan broj dece prema redosledu rođenja koja primaju dečiji dodatak – odnos između 2003 i 2012. godine

Redosled rođenja deteta	Broj dece u 2003.godine	Broj dece u 2012.godine	Indikator (broj dece 2012.godine/broj dece 2003.godine)	Procenat (indicator-1x100)
Prvo rođeno dete	233.769	174.236	0,745	-25,5%
Drugo rođeno dete	197.814	148.172	0,749	-25,1%
Treće rođeno dete	61.460	57.123	0,926	-7,3%
Četvrto rođeno dete	14.393	17.369	1,206	20,7%

Indikator ukazuje na smanjenje broja prvorođene, drugorođene i terećerodene dece u navedenom periodu primene postojećeg Zakona o finansijskoj pomoći porodici s decom za oko 20 %. Broj četvorodene dece beleži povećanje od 20,7 %, ali je udeo ove dece u ukupnom broju dece suviše mali, da bi i navedeno pvećanje, koje je značajno, bitnije uticalo na promenu ukupnog nataliteta.

Indikator br.21 Želja korisnika za drugim,trećim,četvrtim i petim detetom u boljim zakonskim uslovima (podaci iz sprovedene ankete –Prilog, tabela br.14)

Indikator ukazuje da bi čak 55 % korisnika dečijeg dodatka željelo imati više dece od postojeće kada bi se poboljšali zakonski uslovi.

Analizirajući definisane indikatore performansi programa dečijih dodataka došli smo do vrlo značajnih rezultata koji ukazuju gde je došlo do pada/povećanja vrednosti u odnosu na zadane parametre (pojava neravnomernosti, oscilirajućeg stanja ili uravnoteženosti). Svi ti pokazatelji ukazuju da se program mora menjati i implementirati u novoj formi kako bi se postigla njegova potpuna funkcionalnost i efikasnost u odnosu na definisani cilj (Tabela br.80).

Tabela br.80 Rezultati definisanih ključnih indikatora performansi programa dečijeg dodatka

R.br.	Naziv indikatora	Rezultat	Perspektiva
1.	Cenzus za DD vs. prosečna neto zarada	↓ 4,8%	Finansije
2.	Nominalni iznos DD vs. prosečna neto zarada	↓ 10,7%	Finansije
3.	Nominalni iznos DD vs. prosečna mesečna potrošačka korpa	Uravnotežen	Finansije
4.	Cenzus za DD vs. broj dece koja primaju DD	Oscilirajući	Finansije, socijalna politika
5.	Iznos sredstava za DD u budžetu RS vs. ukupna budžetska sredstva RS	↓ 5 puta	Finansije
6.	Iznos sredstava u budžetu za DD vs. census za DD	Neravnomerno	Finansije, socijalna politika
7.	Iznos sredstava u budžetu za DD vs. census za DD vs. prosečne neto zarade	Neravnomernost rasta	Finansije
8.	Nominalni iznos DD vs. Cenzus za DD vs. Prosečne neto zarade	Neravnomernost rasta	Finansije, socijalna politika
9.	Prosečne neto zarade vs. potrošačka korpa	Neravnomernost rasta	Finansije
10.	Broj korisnika prava na DD vs. prosečne neto zarade	Neravnomernost rasta	Finansije
11.	Broj porodica koje su ostvarile pravo na DD vs. ukupan broj porodica u RS prema strukturi porodice između dva popisa 2002-2011. godine	↓ 20%	Populaciona politika
12.	Broj dece koja primaju DD vs. ukupan broj dece u RS uzrasta 0-18 god. U periodu od 2002. godine do 2012. godine	↓ 15,1%	Populaciona politika
13.	Broj dece koja ostvaruju prava na DD vs. ukupan broj dece od 0-18 godina po okruzima u RS 2011. godine	Neravnomerno	Populaciona politika
14.	Broj dece koja primaju DD po statusima vs. ukupan broj dece koja ostvaruju pravo na DD (2003-2008-2012. godine)	↓ 5,8% i ↑ 5,7%	Populaciona politika
15.	Fertilitet žena u fertilnom periodu od 5 godina (2006-2011. godine)	↓ 10%	Populaciona politika
16.	Struktura porodice sa decom 0-18 godina između dva popisa stanovništva 2002. godine i 2011. godine	↓ 35,5%	Populaciona politika
17.	Starosna struktura stanovništva između dva popisa stanovništva 2002. godine i 2011. godine	↓ 11% i ↑ 8%	Populaciona politika
18.	Broj žena u fertilnom dobu (15-49 godina starosti) između dva popisa stanovništva 2002. godine i 2011. godine	↓ 10%	Populaciona politika
19.	Prosečan broj dece koja primaju DD po okruzima – odnos u 2003. godine i 2011. godine	↓ 24%	Populaciona politika
20.	Prosečan broj dece prema redosledu rođenja koja primaju DD – odnos 2003. godine i 2012. godine	↓ 20%	Populaciona politika
21.	Želja korisnika za drugim, trećim, četvrtim i petim detetom u boljim zakonskim uslovima (podaci iz sprovedene ankete)	↑ 55%	Populaciona politika, socijalna politika, finansije

8.2. Strateška mapa

Jedan od najzačajnijih rezultata modela Balanced Scorecard je *strateška mapa*. Ona predstavlja grafički prikaz ciljeva na jednoj stranici tj. prikaz onoga što se mora dobro uraditi u sve četiri perspektive. Cilj predstavlja iskaz koji opisuje šta treba dobro da se uradi u svakoj od četiri perspektive da bi se sproveo strateški plan. Važno je napomenuti da strateška mapa ne sadrži merila i rezultate, već samo ciljeve. *Strateška mapa* obezbeđuje strukturu za integrisanje strategija i aktivnosti različitih jedinica unutar sistema. Za konstruisanje strateške mape koriste se strateške teme – skupovi povezanih strateških zadataka u okviru te mape.

Strateške mape uglavnom čine vertikalne kombinacije zadataka koji proističu iz procesa u okviru kojeg se strategija sprovodi. Takođe, strateška mapa opisuje proces stvaranja vrednosti putem uzročno – posledičnih veza među zadacima u okviru četiri perspektive Balanced scorecard (Kaplan R.& Norton D. 2010)

Strateška mapa je logična i sveobuhvatna arhitektura za opis jedne strategije. Ona opisuje kritične elemente strategije i njihove međusobne veze. Organizacija strateške mape kreće odozgo na dole.

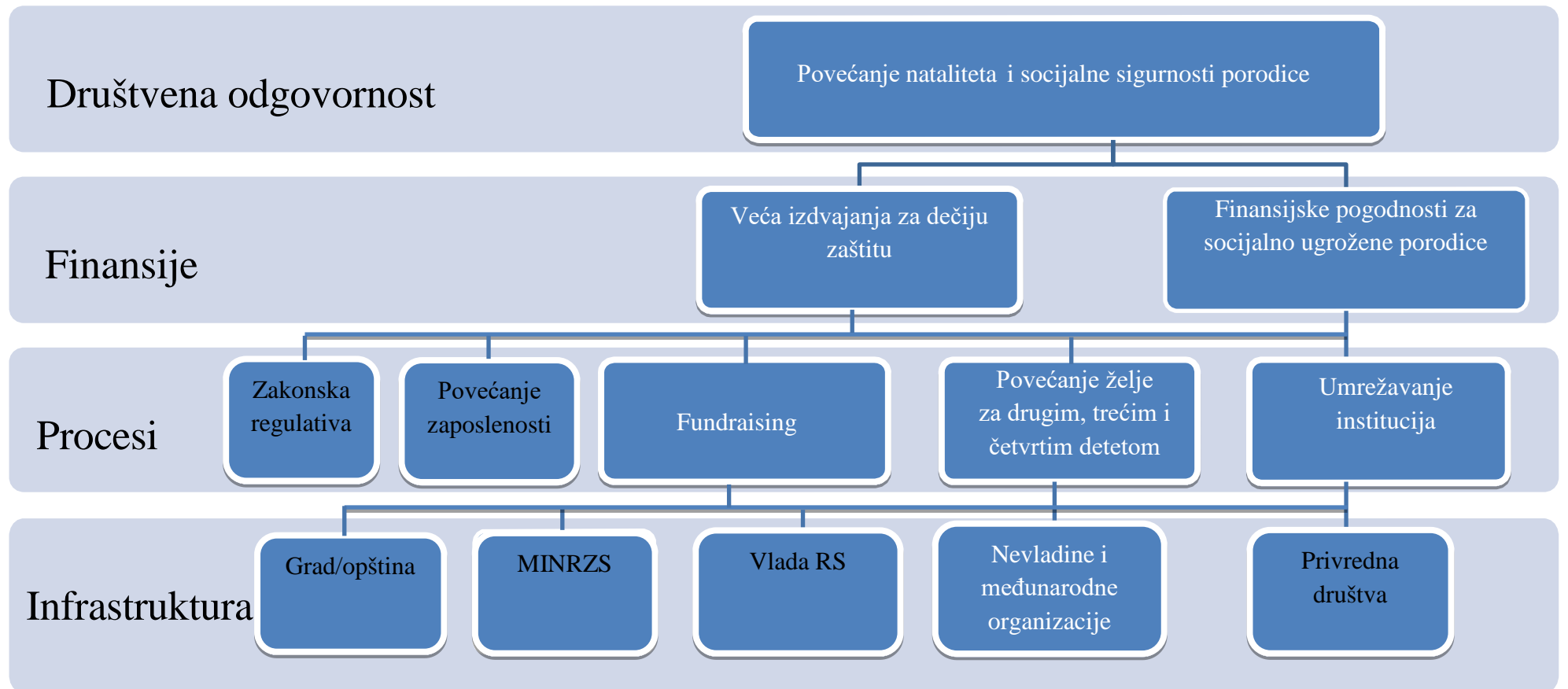
Menadžerski vrh - političko rukovodstvo države prvo razmatra misiju, odnosno svrhu postojanja nekog programa i osnovne funkcije koje on sprovodi. Shodno tome, definiše se vizija, kojom se opisuje željena pozicija programa u budućnosti i njegova efikasnost, odnosno rezultat i učinak njegove primene.

Vizija je osnova za formulisanje strategije, koja se opisuje strateškom mapom i koja se najefikasnije implementira koristeći okvir BSC. Ona predstavlja osnovu za identifikovanje strateških inicijativa su jasno iskazanih ciljeva i njihovih merila. Oni su obuhvaćeni u planovima i projekcijama državne institucije i realizuju se putem akcija svih zaposlenih i na taj način obezbeđuje se prevođenje misije u konkretne željene ishode: efikasnost procesa, povećanje nataliteta, zadovoljstvo korisnika programa, socijalna sigurnost porodice, motivisanost i obučenosť zaposlenih u sistemu socijalne zaštite, kvalitet usluga, transparentnost podataka, bolji standard porodice i podizanje rejtinga vršioaca vlasti.

Svaka definisana perspektiva ima svoje aktivnosti koje se moraju sprovesti i koje moraju biti jedna sa drugom u čvrstoj vezi shodno svojim funkcionalnostima. Strateška mapa za program dečije zaštite je prikazana na *slici br.6*.

Slika br.6 Strateška mapa za program dečije zaštite

STRATEŠKA MAPA PO METODOLOGIJI BALANCED SCORECARD (David Norton&Robert Kaplan)

9. GREŠKE UKLJUČENOSTI-ISKLJUČENOSTI U PRAVO NA DEČIJI DODATAK

U tabeli br.81 prikazana je distribucija programa prava na dečiji dodatak porodicama pod pretpostavkom da sve ispunjavaju zakonske uslove. Očigledno je da po brojnosti dece sa pravom na dečiji dodatak dominiraju porodice sa dvoje dece (45,8 %), dok je vrlo mali broj porodica sa četvoro i više dece (4,4 %). Nema sumnje da je demografska tranzicija sa dugotrajnim smanjenjem fertiliteta, donela bitno smanjenje dece po porodici, ne samo na nivou cele populacije, već i u delu stanovništva sa ispod prosečnim primanjima.

Tabela br.81 Distribucija porodica po broju dečijih dodataka -2011. godine

Broj dece	U %
1 dete	34.33
2 deteta	45.80
3 deteta	15.40
4 deteta	4.40
5 i više dece	0.07
Ukupno	100,00

Izvor: Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike

Poređenjem podataka o ukupnom broju dece starosti od 0-19 godina i materijalnog stanja, odnosno prihoda po porodici prema strukturi broja članova (*Prilog, tabela br.41*) i stvarnih korisnika dečijeg dodatka prema istom kriterijumu (*Tabela br.82*), dolazimo do podataka da skoro **51% postojećih korisnika** prema osnovnom kriterijumu-prihod po članu domaćinstva ili mesečno utvrđenom cenzusu, **nema pravo na dečiji dodatak**. Dakle oni se nalaze u zoni tzv.“grešci uključenosti u pravo“.

Tabela br.82 Broj korisnika koji bi ostvarili pravo na DD prema APD iz 2011. godine

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine koja bi imala pravo na DD																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0																	
1	640	2097															
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
Σ	640	2097															

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine koja bi imala pravo na DD																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0																	
1		1625	2417	2998	499												
2			639	1134	36												
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
Σ		1625	3056	4132	535												

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine koja bi imala pravo na DD																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0																	
1			3189	2845	4116	707											
2		663	2946	5579	3563	4852											
3			502		533												
4																	
5																	
6																	
7+																	
Σ		663	6636	8424	8212	5559											

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine koja bi imala pravo na DD																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0																	
1				955	1279	511	2598										
2	530	663	1170	582	2565	3188	3033										
3				610	2354	3204	2624										
4																	
5																	
6																	
7+																	
Σ	530	663	1170	2147	6198	6903	8255										

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠESTOČLANIH I + domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine koja bi imala pravo na DD																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0																	
1						557		1493	137								
2				431	1124	3286	4914	6566	1172								
3				639		1166		2800	563								
4		740		518			871	518									
5				539		539											
6																	
7+								476									
Σ		740		2128	1124	5549	5786	11854	1872								

Primenjena je sledeća formula za proračun ostvarivanja prava na dečiji dodatak prema prihodima domaćinstva u odnosu na broj dece u domaćinstvu prema APD 2011.godine,

$$K = \frac{C - A}{B - A}$$

gde je K=koeficijent, A= donja granica prihoda, B= gornja granica prihoda, C= cenzus za tip domaćinstva.

Tabela br.83 Stvarni broj porodica koje su ostvarile pravo na dečiji dodatak u 2011. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2011.godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2011.godine						
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
0													
1		16508	31673	13647	6309	2838		5382	8739	12125	13907	18767	
2			10376	63136	8981	7645			8812	11795	14276	16386	
3				2904	21197	3252				8809	12390	13970	
4					909	7778					6201	11540	
5						137						13353	
6						16						12357	
7+													
UKUPNO		16508	42049	79687	37396	21666							
Σ						197306							

Cenzus za ostvarivanje prava na dečiji dodatak bio je 2011.godine 6.800 dinara po članu porodice. Uzimajući podatke o prihodima po porodici u odnosu na broj dece u porodici, dobijemo

podatak, u ovisnosti od strukture porodice, da bi pravo na dečiji dodatak stvarno trebalo ostvarivati samo **96.500** porodica, a u toj godini je pravo ostvarivalo **197.306** porodica, dakle **51%** korisnika bilo je uključeno u pravo na DD, a da nije imalo pravo (*Tabela br.82 i 83*).

Greška uključenosti je visoka: više od polovine korisnika prima, a ne treba da prima. Manja je na urbanom nego na ostalom području, veća je kod onih koji rade u formalnom ili sivom sektoru nego kod onih koji ne rade, izuzetno je visoka kod poljoprivrednih domaćinstava,

Slični rezultati istraživanja greške uključenosti u pravo na DD (52,8 %) i isključenosti (59,4 %) objavljeni su u istraživačkom radu grupe autora (*Matković G. & Mijatović B. & Stanić K. 2014*) gde su osnovni uzroci ovoj alarmantnoj pojavi slabosti u administriranju programa, slaba i nedovoljna informisanost građana na svoja prava, neefiksna kontrola sistema, informatička nepovezanost informacionih sistema unutar državne uprave, loša zakonska regulativa.

Obzirom na to da skoro 57 % korisnika (*Prilog, tabela br.32*) prava na dečiji dodatak ostvaruje prihode iz radnog odnosa, možemo zaključiti da su i oni podložniji manipulaciji sa prikazivanjem stvarnih prihoda, obzirom da ima oko 20 % korisnika bez prihoda, a ostalih 23 % su sa prihodima od poljoprivrede (8 %) ili imaju mešovite prihode (15 %).

Dok se greške kod isključenosti za dečiji dodatak ne prijavljuju oni koji na njega imaju pravo, dotle se kod greške uključenosti prijavljuju oni koji nemaju pravo, ali koji koriste slabosti sistema administriranja ovog programa kako bi ostvarili nezasluzen i nelegalan transfer.

Sistem administriranja dečijih dodataka pokazuje **velike slabosti**, izražene greškama uključenosti i isključenosti, a iz više razloga od kojih ćemo navesti najvažnije:

- Program sprovode službe opštinskih, odnosno gradskih vlasti, koje su potpuno nevezane i za nadležno ministarstvo (za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja) i za stručno osposobljenije lokalne centre za socijalni rad; samim tim, te službe nisu dovoljno kvalifikovane, niti osposobljene za ozbiljnije poslove u socijalnoj sferi, već se praktično bave isključivo administrativnim poslovima cirkulacije dokumenata. Osnovna svrha postojanja tih službi trebalo bi da bude: da omoguće korišćenje dečijeg dodatka onima koji na to imaju pravo i da onemoguće korišćenje dečijeg dodatka onima koji na to nemaju pravo,

- Bitan uzrok slabog administriranja dečjih dohodaka može se naći u oblasti političke ekonomije: službenici iz lokalnih službi za dečije dodatke ne pripadaju centralnoj vlasti i stoga nemaju ni motiv ni podsticaj da štite republički program od manipulacija, već su deo lokalne vlasti (tu su zaposleni) i imaju motiv, a možda i podsticaj, da maksimiraju broj korisnika dečjih dodataka na svom području, a na račun udaljene centralne vlasti; takve nepovoljne posledice su česte kod situacija kada jedan nivo ili jedna državna agencija sprovodi program drugog nivoa ili druge agencije,

- Službe za dečije dodatke se, prilikom odlučivanja, isključivo oslanjaju na podnete dokumente, a bez ikakve provere njihove verodostojnosti; niti uvidom u stvarno stanje domaćinstva terenskim radom, odnosno posetom, niti administrativnom kontrolom tačnosti dokumenata ukrštanjem sa drugim bazama podataka; za terenski rad ove službe nisu ni obučene, niti imaju dovoljno personala, a za kontrolu dokumentacije ne postoje veze među postojećim bazama podataka u Srbiji; izlazak na teren se eventualno koristi isključivo u drugostepenom postupku,

- Postoje ozbiljni problemi sa kriterijumom imovine: evidencija imovine često nije ažurna, tako da se umesto korisnika koji je pravi vlasnik pojavljuju ili pokojni roditelji ili bivši vlasnici itd; opštinska služba traži podatke o imovini samo za opštinu rođenja i opštinu prebivališta, što znači da ne može pokriti sve ostale opštine u Srbiji, odnosno imovinu koju aplikant tamo ima (vikendice i drugo); adrese prebivališta su često neažurne, što donosi nove komplikacije,

- Poseban problem donosi poljoprivredna delatnost; tu je neurednost i neažurnost evidencije imovine tolika da pojedine službe dečijih dodataka uopšte ne traže dokaze o stambenoj situaciji aplikanta; takođe, a još važnije, kao kriterijum dohotka uzima se katastarski prihod, jedna potpuno zastarela i neažurna kalkulacija potencijalnog prihoda, naime, katastarski prihod je obračunat za svako domaćinstvo pre više decenija, pa ne uzima u obzir promene nastale u međuvremenu, niti u mogućnosti zarađivanja sa istom zemljom (novo seme, đubrivo itd), niti u promeni imovine (poljoprivredne zgrade i tehnika, irigacija itd.) koje su nastale u međuvremenu,

- Budući da za mnoge vrste prihoda nije moguće ni tražiti ni dobiti odgovarajuću potvrdu (prihodi od sive ekonomije, od kapitala, honorarnog rada, alimentacije, itd...) jedino što odvraća neke ljude od prikrivanja ovih stvarnih podataka jeste pretnja krivičnim sankcijama ukoliko budu uhvaćeni u prekršaju, međutim, mnogi od aplikanata znaju da je mogućnost otkrivanja prekršaja samo teoretska i ne ustežu se da potpišu potrebne, a netačne izjave,

- Posebno treba istaći loš rad inspekcijskih službi koje nisu kontrolisale pojedine opštinske službe decenijama iz razno raznih razloga, a inspekcija je jedan od najvažnijih instrumenata državnog aparata u proveru sprovođenja zakonskih propisa i izricanju odgovarajućih sankcija prema nesavesnom i nezakonitom radu.

10. ANALIZA KORELISANOSTI U SISTEMU DEČIJIH DODATAKA

U okviru ovog poglavlja urađena je analiza korelisanosti u sistemu dečijih dodataka prema broju zaposlenih i prema prosečnim zaradama po opštinama u RS.

Analizirani su podaci o broju dece koja primaju dečiji dodatak, broj stanovnika opštine, prosečne neto zarade zaposlenih, broj zaposlenih i broj dece od 0-19 godina (potencijalni korisnici prava na dečiji dodatak). Ukoliko se izvrši grupisanje opština koje imaju slične brožane podatke po navedenim kategorijama, može se uočiti da se broj dece korisnika prava na dečiji dodatak razlikuje i do pet puta između opština koje pripadaju istoj grupi, što je pokazatelj da sistem ima neku anomaliju. Stoga je izvršena analiza korelisanosti prosečnog broja dece u sistemu dečijih dodataka prema broju zaposlenih i prema prosečnim zaradama, tj. prema dva vrlo bitna parametra koji utiču na ostvarivanje prava na dečiji dodatak (prvi parameter utiče na redovnost primanja, a drugi na visinu istih) i samim tim i na broj korisnika prava.

Proveravamo I hipotezu: Pretpostavljen je linearni regresivni model, odnosno pretpostavljeno je da prosečan broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak linearno zavisi od prosečnog broja zaposlenih po opštinama, pod pretpostavkom da je broj stanovnika u opštinama koje se razmatraju dovoljno ujednačen. Posmatrajmo skup opština gde važi prethodna pretpostavka. Neka X označava prosečan broj zaposlenih u opštini, a Y prosečan broj dece sa pravom na dečiji dodatak. Sa \hat{Y} označava procenjeno Y . Koristićemo metodu linearne regresije. Pretpostavićemo afinu zavisnost \hat{Y} od X :

$$\hat{Y} = b_1 + b_2 \cdot X$$

Minimiziranjem po b_1 i b_2 , srednje-kvadratne greške, kao funkcije od b_1 i b_2 , date sa

$$\text{MSE} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (Y_i - (b_1 + b_2 \cdot X_i))^2$$

dobijaju se optimalni regresioni parametri b_1 i b_2 . U (2) je N – broj opština, Y_i – prosečni broj dece u sistemu DD u i -toj opštini, X_i – prosečni broj zaposlenih u i -toj opštini.

Na grafikonima br.23 i br.24, za dva formirana testna skupa uzoraka opština, Tabela br.84 i Tabela br.85, gde je broj stanovnika po opštini u zadatom opsegu (25-35.000 stanovnika i 10-13.000 stanovnika), zvezdicama su prikazane opštine, odnosno parovi X_i i Y_i gde je i redni broj opštine, dok je plavom linijom označena regresiona prava $\hat{Y} = b_1 + b_2 \cdot X$, gde su b_1 i b_2 optimalni regresioni parametri određeni na prethodno opisan način.

Grafikon br.23 Prosečan broj zaposlenih u opštini (broj zaposlenih /ukupan broj stanovnika) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u Tabela br.84 Testni skup opština u opsegu broja stanovnika od 25.000-35.000

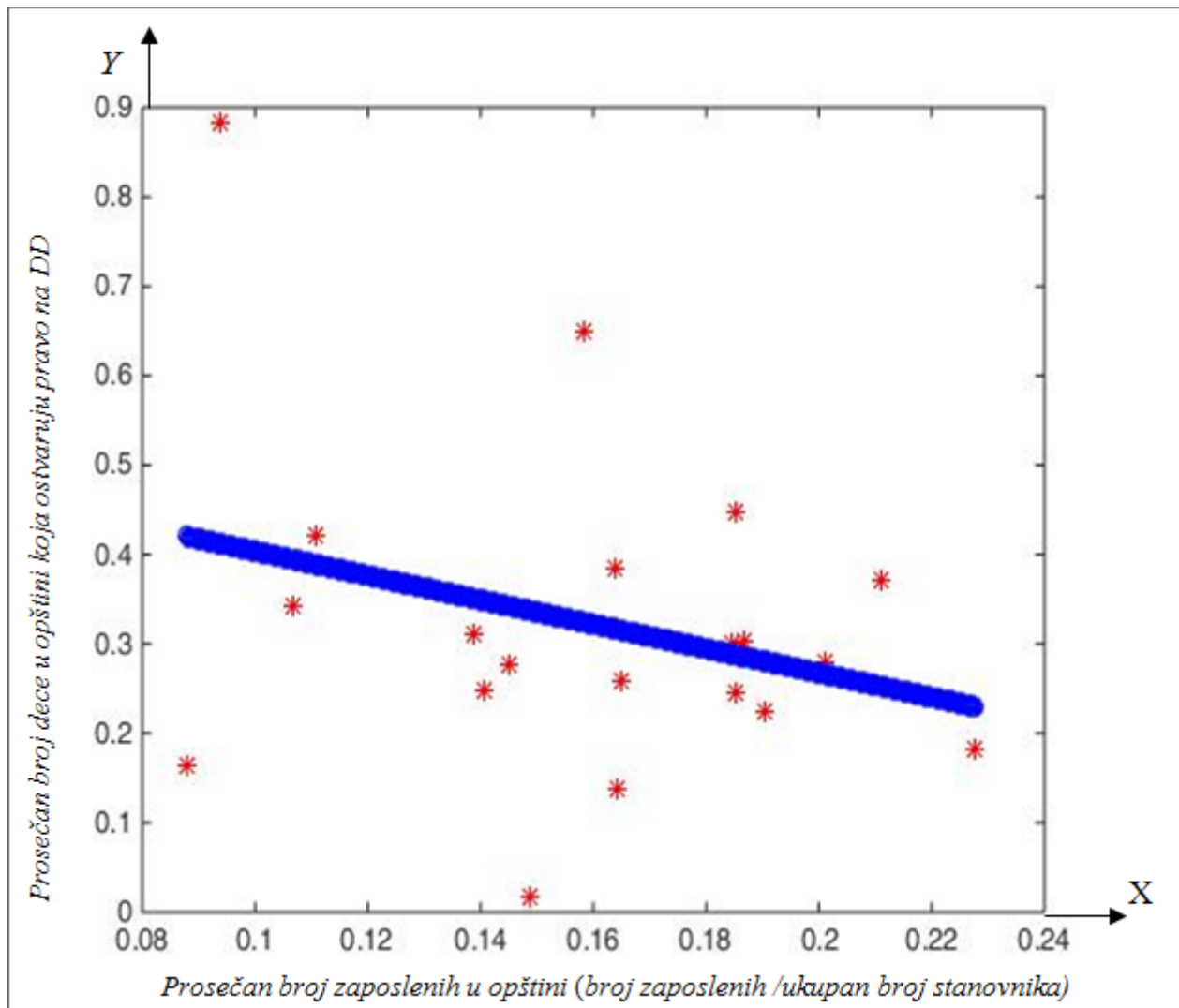

Tabela br.84 Testni skup opština u opsegu broja stanovnika od 25.000-35.000

Naziv opštine-grada	Broj korisnika koji ostvaruju pravo na DD	Broj dece koja ostvaruju pravo na DD	Ukupno sredstava za DD	Broj stanovnika	Broj dece od 0-19 godina	Prosečne neto zarade I-VI 2012	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Procenat korisnika DD u odnosu na ukupan broj stanovnika
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ALEKSANDROVAC	983	1.872	4.351.312,50	26.784	6.185	30.809	5.001	2.388	3,60
BAJINA BAŠTA	934	1.765	4.217.554,36	27.342	6.382	35.436	3.967	2.186	3,40
VRNJAČKA BANJA	563	1.059	2.664.046,53	26.431	5.801	30.172	6.014	3.456	2,10
PRIBOJ	1.636	2.882	6.694.857,30	27.349	7.478	29.077	4.486	5.446	5,90
RAŠKA	689	1.316	3.003.057,10	24.943	5.884	32.877	4.754	3.714	2,70
SIJENICA	2.559	5.499	12.620.783,63	27.735	8.479	32.892	4.391	5.511	9,20
ŽABALJ	847	1.751	4.185.008,59	26.367	7.075	33.345	3.708	4.212	3,20
KOVAČICA	1.221	2.228	5.217.737,00	26.247	6.500	25.785	2.805	3.708	4,60
TEMERIN	1.044	1.892	4.455.997,33	28.308	6.771	29.656	5.689	2.880	3,70
BOGATIĆ	638	1.199	2.854.316,19	30.262	7.331	29.065	2.662	3.251	2,10
VLASOTINCE	1.983	3.413	8.032.325,38	30.695	7.642	26.429	5.692	6.019	6,40
IVANJICA	1.546	2.943	6.791.675,46	32.825	7.909	29.248	6.925	4.689	4,70
LEBANE	1.356	2.478	5.812.693,30	22.655	5.900	29.573	2.508	5.275	5,90
PETROVAC	59	126	287.720,46	31.540	7.277	29.532	4.691	1.195	0,20
SVILAJNAC	385	744	1.770.899,26	23.596	5.386	36.305	3.877	2.140	1,60
TUTIN	4.477	10.108	24.332.476,42	32.121	11.453	34.535	3.016	7.050	13,90
APATIN	1.259	2.088	5.043.279,88	29.864	6.955	42.215	5.511	3.805	4,20
KANJIŽA	834	1.492	3.674.608,25	25.981	6.111	35.443	4.817	2.362	3,20
NOVI BEČEJ	1.089	1.996	4.876.683,23	24.422	6.400	29.448	3.392	2.944	4,50
ŠID	1.347	2.348	5.550.102,62	34.957	9.043	31.948	5.768	3.682	3,80

Grafikon br.24 Prosečan broj zaposlenih u opštini (broj zaposlenih /ukupan broj stanovnika) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 10.000-13.000

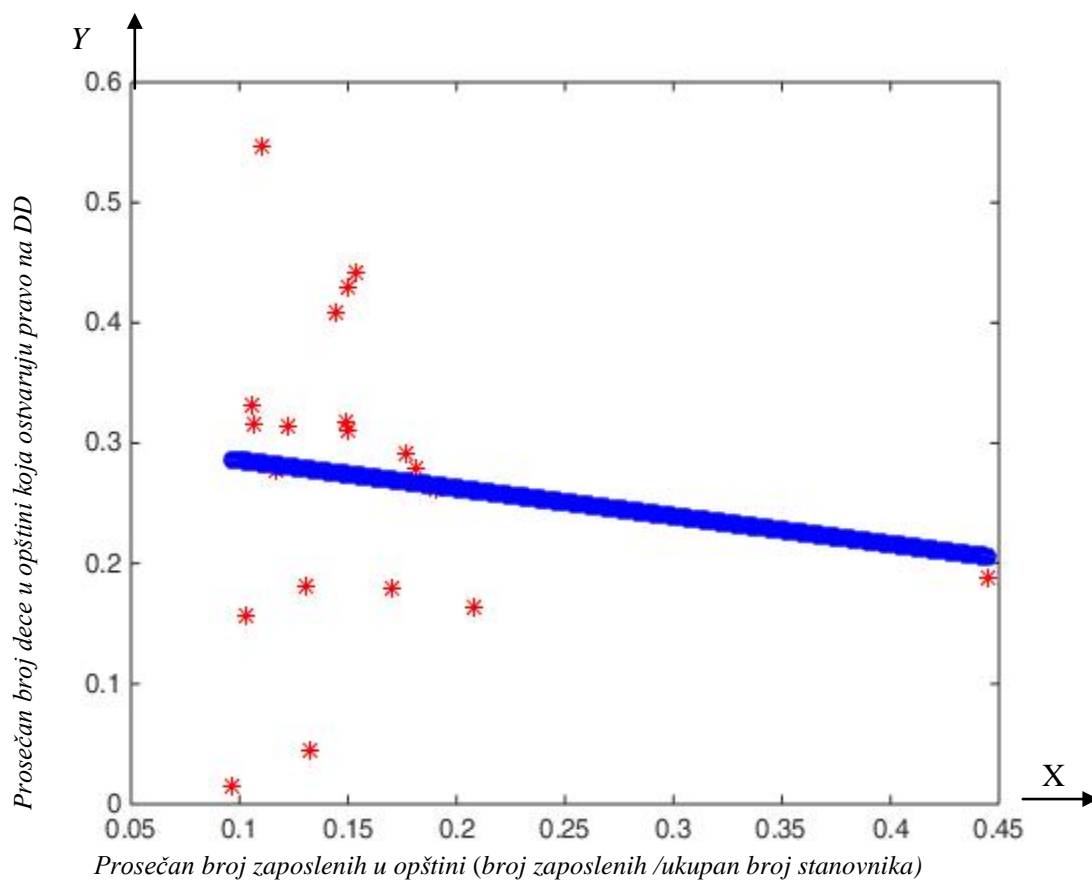

Tabela br.85 Testni skup opština u opsegu broja stanovnika od 10.000-13.000

Naziv opštine-grada	Broj korisnika koji ostvaruju pravo na DD	Broj dece koja ostvaruju pravo na DD	Ukupno sredstava za DD	Broj stanovnika	Broj dece od 0-19 godina	Prosečne neto zarade I-VI 2012	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Procenat korisnika DD u odnosu na ukupan broj stanovnika
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
BABUŠNICA	656	1.083	2.526.302,43	12.696	2.454	26.349	1.956	1.768	5,10
BATOČINA	245	485	1.119.799,70	11.418	2.700	28.386	1.946	2.158	2,10
BELA PALANKA	663	1.191	2.879.014,28	12.358	2.779	24.100	1.856	2.586	5,30
BLACE	625	1.128	2.610.939,37	12.174	2.763	28.381	1.758	1.771	5,10
ŽABARI	213	414	1.007.778,47	11.457	2.646	30.144	1.175	422	1,80
BOJNIK	808	1.583	3.684.772,99	11.621	2.897	30.941	1.278	2.541	6,90
KOSJERIĆ	492	883	2.024.208,83	12.351	2.782	41.484	1.837	752	3,90
MALO CRNIĆE	24	47	108.277,46	12.392	3.018	26.209	1.195	379	0,20
RAČA	245	485	1.128.161,67	11.498	2.578	26.484	5.111	1.051	2,10
REKOVAC	380	715	1.692.192,76	11.275	2.261	30.787	1.202	1.490	3,30
IRIG	490	858	2.043.357,25	11.205	2.730	29.809	1.371	1.699	4,30
NOVA CRNJA	549	988	2.425.158,11	10.495	2.983	31.691	1.114	1.560	5,20
NOVI KNEŽEVAC	445	865	2.133.796,76	11.361	2.974	34.184	2.012	1.126	3,90
PLANDIŠTE	389	728	1.711.909,17	11.495	2.785	25.129	2.192	1.413	3,40
ČOKA	447	841	2.056.596,69	11.964	3.040	29.792	1.399	1.519	3,70
DIMITROVGRAD	364	609	1.441.569,92	10.258	2.182	26.513	1.860	1.458	3,50
KOCELJEVA	68	152	353.323,35	13.990	3.451	31.525	1.851	1.421	0,50
BAČ	682	1.197	2.805.713,88	14.676	3.847	30.253	2.206	1.811	4,60
BAČKI PETROVAC	284	543	1.297.903,70	13.873	3.337	27.571	2.889	995	2,10
SREM.KARLOVCI	179	360	866.979,82	8.819	1.993	29.655	1.151	952	2,10

Kao parameter kojim ocenjujemo koliko *Tabela br.84* i *Tabela br.85* zaista odgovaraju linearnom modelu, koristimo R^2 koeficijent određenosti, koji je prihvaćen (*Draper, N. R. & Smith, H., 1998*), kao jedan od najboljih pokazatelja koliko linearni regresioni model zaista odgovara stvarnim podacima. Koeficijent određenosti R^2 koji je definisan sa

$$R^2 = 1 - \frac{MSE}{MSE_{tot}}$$

gde je MSE dato sa (2) (za optimalne vrednosti b_1 i b_2), dok je totalna srednje-kvadratna greška MSE_{tot} definisana sa

$$MSE_{tot} = \sum_{i=1}^N (Y_i - \bar{Y})^2, \quad \bar{Y} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N Y_i.$$

Za testni skup uzoraka (*Tabela br.84*), estimirano je $R^2 = 0.08$, dok je za testni skup uzoraka (*Tabela br.85*), estimirano je $R^2 = 0.017$, što je u oba slučaja mala vrednost, čime se indicira da stvarno stanje na terenu koje se ogleda u realnim podacima, odstupa od pretpostavljenog linearnog modela.

U tabeli br.86, date su vrednosti četiri različita pokazatelja kojima se ocenjuje koliko linearni regresioni model zavisnosti broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak od prosečnog broja zaposlenih po opštinama, zaista odgovara stvarnim podacima. Prvi pokazatelj je koeficijent korelacije linearne regresije r_o , dat sa

$$r_o = \frac{\sum_{i=1}^N (X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^N (X_i - \bar{X})^2 \sum_{i=1}^N (Y_i - \bar{Y})^2}}$$

drugi je MSE dato sa (2) (za optimalne vrednosti b_1 i b_2), treći je R^2 je dato sa (3), dok je četvrti podešeni koeficijent određenosti Adj_{R^2} definisano kao (*Draper, N. R. & Smith, H., 1998*):

$$Adj_{R^2} = R^2 - (1 - R^2) \frac{p}{N - p - 2}$$

gde je p broj nezavisnih promenljivih prisutnih u regresionoj analizi (u ovom slučaju $p = 1$).

Napomenimo da estimirani regresioni model odgovara bolje realnim podacima što su r_o , R^2 odnosno Adj_{R^2} veći, i što je MSE manji.

Statistika je data na čitavom skupu opština, pri čemu su opštine prethodno grupisane (klasterovane) u zadati broj klastera K . Klasterovanje je vršeno po broju stanovnika u opštini. Korišćena je metoda najbližih suseda *k-means* (*MacQueen, J. B., 1967*). Prethodno opisana

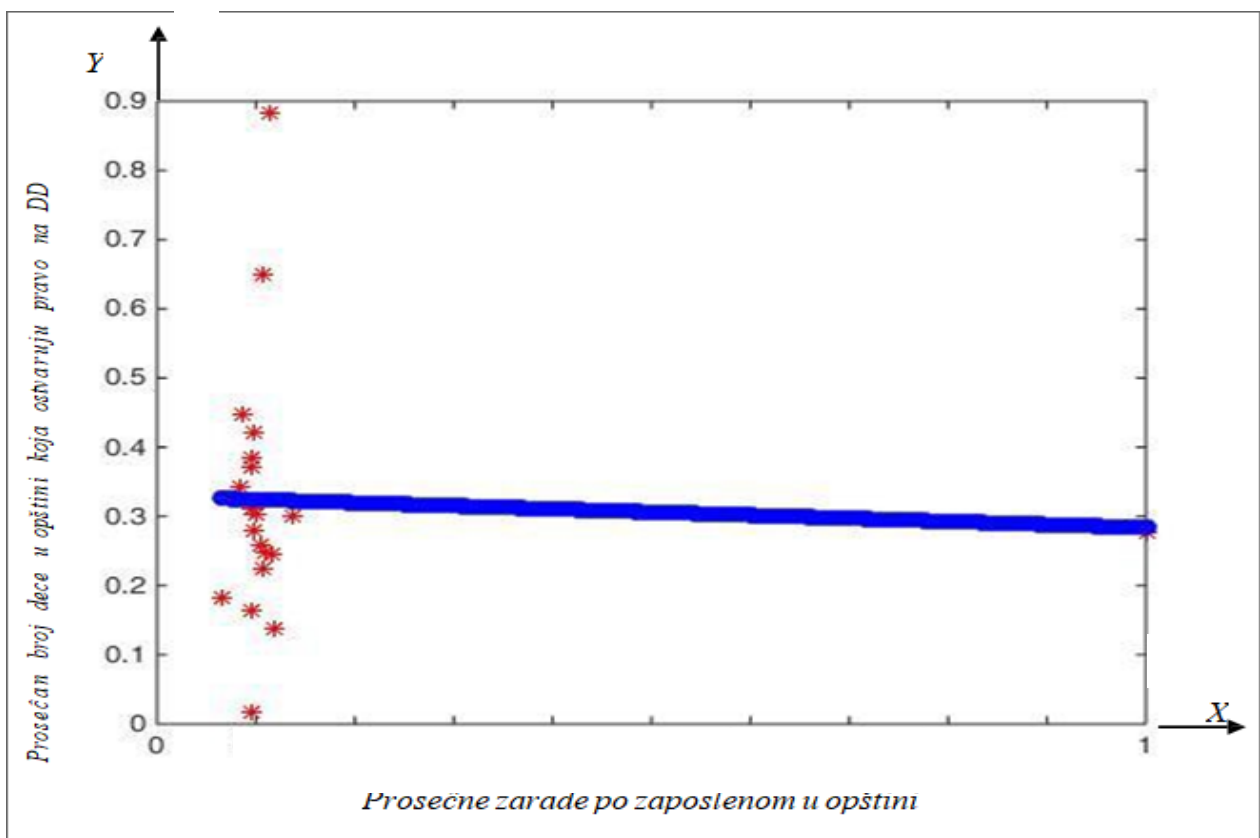
regresiona analiza je vršena za svaki klaster posebno (parametar N u (2)-(6) je broj opština u pojedinačnom klasteru), a onda su vrednosti parametara regresione analize r_o , MSE , R^2 i Adj_{R^2} usrednjeni po klasterima.

Tabela br.86 Analiza korelisanosti prosečnog proja dece u sistemu DD (Z) u zavisnosti od prosečne zaposlenosti (X).

Z vs Y	r_o	Mse	R^2	Adj_{R^2}
K=1	0.19	0.015	0.04	0.033
K=5	0.28	0.015	0.10	0.062
K=10	0.31	0.015	0.13	0.069
K=15	0.34	0.015	0.18	0.074

Proveravamo II hipotezu: Pretpostavljen je linearni regresivni model, odnosno pretpostavljeno je da prosečan broj dece koja ostvaruju pravo na DD linearno zavisi od prosečnih primanja zaposlenih po opštinama, pod pretpostavkom da je broj stanovnika u opštinama koje se razmatraju dovoljno ujednačen. Posmatrajmo skup opština gde važi prethodna pretpostavka. Neka X označava prosečna primanja zaposlenih u opštini, a Y prosečan broj dece sa pravom na DD. Sa \hat{Y} označava procenjeno Y . Kao i u prethodnom slučaju, korišćićemo metodu linearne regresije. Pretpostavićemo afinu zavisnost \hat{Y} od X datu sa (1). Minimiziranjem po b_1 i b_2 , srednje-kvadratne greške, kao funkcije od b_1 i b_2 , date sa (2), dobijaju se optimalni regresioni parametri b_1 i b_2 . Na grafikonima br.25 i br.26, za Tabelu br.84 i Tabelu br.85, zvezdicama su prikazane opštine, odnosno parovi X_i i Y_i gde je i redni broj opštine, dok je plavom linijom označena regresiona prava $\hat{Y} = b_1 + b_2 \cdot X$, gde su b_1 i b_2 optimalni regresioni parametri.

Grafikon br.25 Prosečne zarade po zaposlenom u opštini (ukupni neto prihodi/ukupan broj zaposlenih) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 25.000-35.000

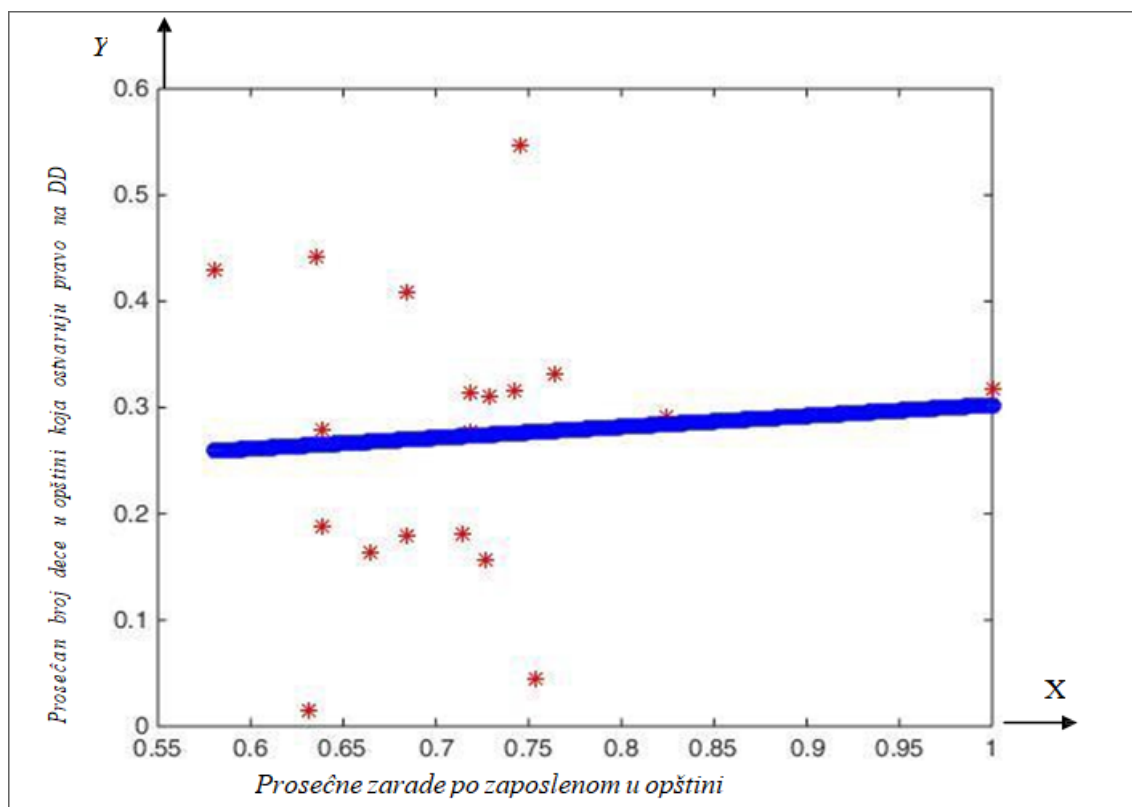
U tabeli br.87, date su vrednosti četiri različita pokazatelja kojima se ocenjuje koliko linearni regresioni model zavisnosti broja dece koja ostvaruju pravo na DD od prosečnih primanja zaposlenih po opštini, zaista odgovara stvarnim podacima. Statistika je data na čitavom skupu opština, pri čemu su opštine prethodno grupisane (klasterovane) u zadati broj klastera K . Klasterovanje je vršeno po

broju stanovnika u opštini. Korišćena je metoda najbližih suseda *k-means* (MacQueen, J. B., 1967). Prethodno opisana regresiona analiza je vršena za svaki klaster posebno, a onda su vrednosti parametara regresione analize ro , MSE , R^2 i Adj_R^2 usrednjeni po klasterima.

Tabela br.87 Analiza korelisanosti prosečnog proja dece u sistemu dečijih dodatakja (Z) u zavisnosti od prosečnih primanja (X)

Z vs X	ro	Mse	R ²	Adj_R ²
K=1	0.22	0.015	0.05	0.043
K=5	0.39	0.014	0.18	0.14
K=10	0.30	0.015	0.11	0.048
K=15	0.34	0.014	0.19	0.085

Grafikon br.26 Prosečne zarade po zaposlenom u opštini (ukupni neto prihodi/ukupan broj zaposlenih) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak/ukupan broj dece 0–19 godina) na testnom skupu opština u opsegu broja stanovnika od 10.000-13.000

Kao i u prethodno opisanom slučaju, kao parametar kojim ocenjujemo koliko Tabela br.84 i Tabela br.85 zaista odgovaraju linearnom modelu, koristimo R^2 koeficijent određenosti. Za testni skup uzoraka Tabela br.84, estimirano je $R^2 = 0.0024$, dok je za testni skup uzoraka Tabela br.85, estimirano je $R^2 = 0.0051$, što je u oba slučaja mala vrednost, čime se indicira da stvarno stanje na terenu koje se ogleda u realnim podacima, odstupa puno od pretpostavljenog linearnog modela.

Iz *tabela br.86 i 87*, vidi se da su svi navedeni pokazatelji mali, što indicira da se realni podaci ne mogu kvalitetno opisati linearnim modelom regresije.

*Tabela
Analiza*

br.88

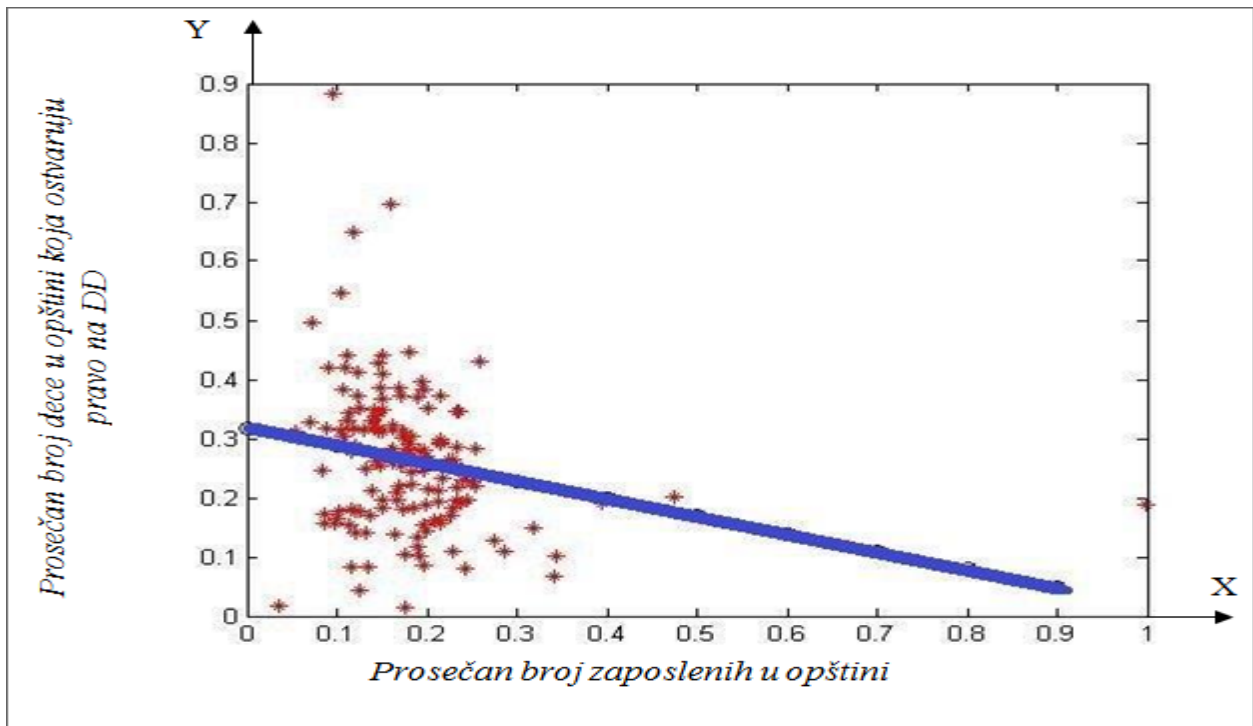
Z vs X and Y	Mse	R ²	Adj_R ²
K=1	0.014	0.08	0.064
K=5	0.013	0.248	0.18
K=10	0.015	0.19	0.068
K=15	0.015	0.30	0.107

korelisanosti prosečnog broja dece u sistemu dečijih dodataka (Z) u zavisnosti od prosečnih primanja (X) i prosečne zaposlenosti (Y)

U *Tabeli br.88*, data je analiza korelisanosti prosečnog broja dece u sistemu dečijih dodataka u zavisnosti od združenih promenljivih: prosečne zaposlenosti i prosečnih primanja po opštinama, na celom skupu opština, gde se kao i u prethodnim analizama, vršilo ujednačavanje po broju stanovnika u opštinama. Ujednačavanje se vršilo, kao i u prethodnim analizama, preko metode klasterovanja (*k-means*) opština po broju stanovnika. Parametar *K* predstavlja zadati broj klastera. Iz tabele se vidi da *R²* i *Adj_R²* (*p = 2* u formuli (6)) imaju veće vrednosti nego u slučaju regresione analize po svakoj promenljivoj posebno, ali da združeni linearni model još uvek loše opisuje realne podatke. To znači da ta dva parametra zajedno daju bolju informaciju o stvarnom prosečnom broju dece u sistemu dečijih dodataka, nego svaki pojedinačno, ali ipak nedovoljno dobru. Napominjemo da je procenjeno \hat{Y} dato sa $\hat{Y} = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2$ a optimalni regresioni parametri b_0 , b_1 i b_2 se određuju optimizacijom funkcije

$$MSE = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (Y_i - (b_0 + b_1X_1 + b_2X_2))^2$$

Grafikon br.27 Korelisanost prosečanog broja zaposlenih u opštini (broj zaposlenih /ukupan broj stanovnika) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak/ukupan broj dece 0–19 godina)

Na grafikonu br.27 prikazana je korelisanost (linearna regresija) između prosečnog broja zaposlenih (apscisa) i prosečnog broja dece koja ostvaruju parvo na dečiji dodatak (ordinata) na nivou svih opština u RS. Zvezdicama su prikazane opštine, odnosno parovi X_i i Y_i gde je i redni broj opštine, dok je plavom linijom označena regresiona prava $\hat{Y} = b_1 + b_2 \cdot X$, gde su b_1 i b_2 optimalni regresioni parametri.

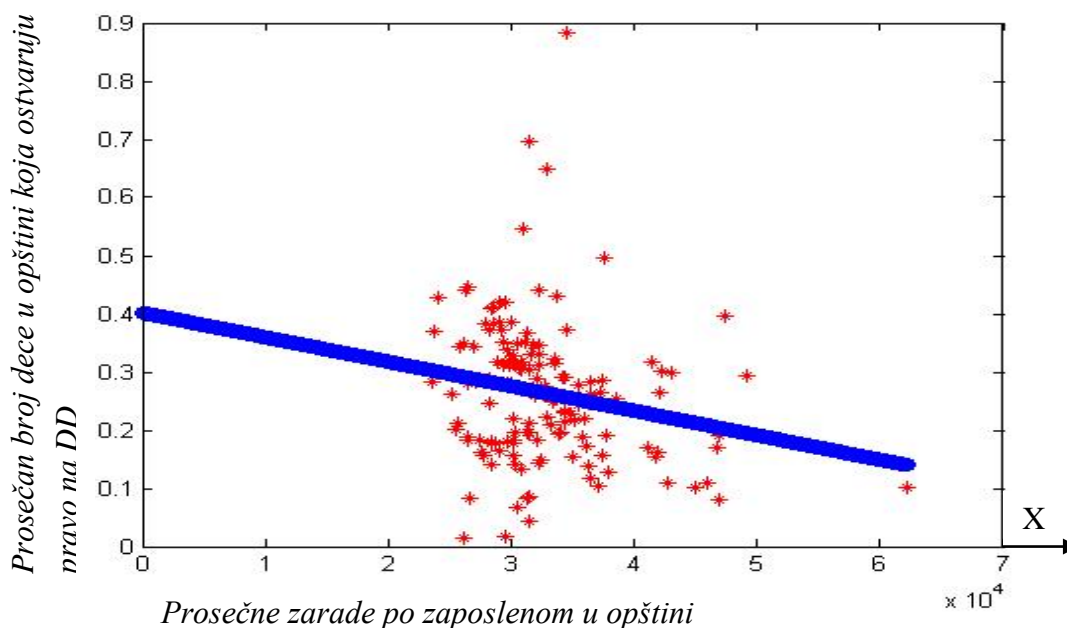
Tabela br.89 Opštine sa najvećim odstupanjem u formi reziduala, od linearnog regresivnog modela, prosečan broj dece vs. prosečan broj zaposlenih

Indeksi	Reziduali
Tutin	0.56
Novi Pazar	0.42
Sjenica	0.38

U tabeli br.89 prikazani su reziduali za tri opštine koje najviše odstupaju od regresione prave prikazane na grafikonu br. 27.

Grafikon br.28 Korelisanost prosečne zarade po zaposlenom u opštini (ukupni neto prihodi/ukupan broj zaposlenih) u odnosu na prosečan broj dece u opštini koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (broj dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak/ukupan broj dece 0–19 godina)

Y ↑

Na grafikonu br.28 prikazana je korelisanost (linearna regresija) između prosečne zarade po zaposlenom (apscisa) i prosečnog broja dece koja ostvaruju pravo na dečiji dodatak (ordinata) na nivou opština u RS. Zvezdicama su prikazane opštine, odnosno parovi X_i i Y_i gde je i redni broj opštine, dok je linijom označena regresiona prava $\hat{Y} = b_1 + b_2 \cdot X$, gde su b_1 i b_2 optimalni regresioni parametri

U tabeli br.90 prikazani su reziduali za tri opštine koje najviše odstupaju od regresione prave prikazane na grafikonu br.28. Napominjemo da je rezidual normalno rastojanje od tačke (X_i, Y_i) do regresione prave. Što je rezidual veći to je i veće odstojanje od regresione prave i samim tim tačka koja ima veći rezidual više odstupa od pretpostavljenog linearnog modela.

Tabela br.90 Opštine sa najvećim odstupanjem u formi reziduala, od linearnog regresivnog modela, prosečan broj dece vs. prosečne zarade

Indeksi	Reziduali
Tutin	0.62
Novi Pazar	0.42
Sjenica	0.68

Podaci prikazani u tabelama br.89 i 90 ukazuju na anomalije u sistemu dečijih dodataka koje je neophodno dodatno analizirati, objasniti i utvrditi načine za njihovo ublažavanje ili uklanjanje ukoliko je to potrebno. Istraživanja koja se predlažu u okviru ovog rada sagledavaju mogućnosti postojećeg informacionog sistema za podršku programa dečijih dodataka, kao izvora podataka za detekciju i analizu ovakvih i sličnih anomalija u sistemu dečijih dodataka. Pored toga, dat je novi model informacionog sistema koji može podržati kreiranje alternativnih rešenja i predloga za poboljšanje sistema dečijih dodataka, kao i unapređenja postojećeg informacionog sistema, kako bi ta podrška bila što efektivnija i efikasnija.

Zaključujemo sledeće: Iz prethodno izložene statističke analize vezane za reprezentativne podatke date u *Tabelama br.84 i 85*, kao i na osnovu statističke analize date u *Tabelama br.86 i 87*, bez obzira što linearni model bolje opisuje realne podatke sa povećanjem broja klastera (time se dobija ujednačeniji uzorak po broju stanovnika), uviđamo da realni podaci još uvek veoma značajno odstupaju od pretpostavljenog linearnog modela. Iz *grafikona br.27 i 28* dobijamo da iz celog skupa opština u RS, od linearnog prediktivnog (regresionog) modela drastično odstupaju opštine date u Tabeli br.89 i 90, gde su navedena i njihova odstupanja u formi reziduala.

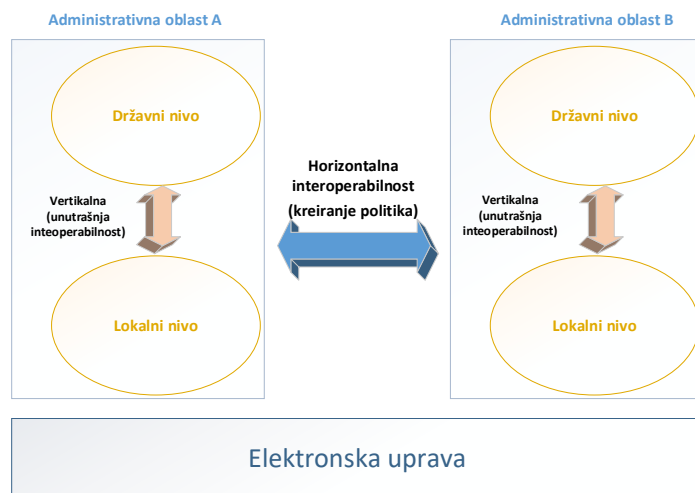
To indicira značajnu anomaliju u primeni postojećih zakonskih pravila. Daljom analizom sistema programa dečijih dodataka i snimanjem stanja utvrdiće se tačno i uzrok ove pojave zbog specifičnosti teritorije, strukture stanovništva, kulturološkog i tradicionalnog nasleđa.

11. TRANZICIJA POSTOJEĆEG INFORMACIONOG REŠENJA PROGRAMA DEČIJIH DODATAKA KAO MODULA E- UPRAVE U PAMETNU UPRAVU

11.1. Uvod

Politika razvoja elektronske uprave u protekle dve decenije, dovela je do pravog šarenila u pogledu primenjenih tehnologija i aplikativnih rešenja. Uprkos ostvarenom napretku u radu državnih organa, uočene su određene slabosti u radu elektronske uprave koji se vezuju za paradoks da državni organi raspoložu podacima od interesa, ali ih ne koriste na dovoljno kvalitetan i funkcionalan način. Nedostatak odgovarajućeg tehničkog i regulatornog okvira uslovljava da se komunikacija najčešće odvija unutar samog državnog organa. Nedovoljan stepen integracije i interoperabilnosti u radu državnih organa (*Slika br.7*) direktno utiče na efikasnost razmene podataka između različitih državnih organa (eng. *Vertical-policy making interoperability*), ali i unutar nekog konkretnog državnog organa čiju internu organizaciju čine različite agencije, organizacije i sl. (eng. *horizontal-internal interoperability*) (*Janssen M. & Charalabidis Y. & Kuk G. & Cresswell T. 2011*)

Slika br.7 Interoperabilnost u elektronskoj upravi

Postojeća praksa u kojoj su procesi na ICT infrastrukturi fragmentirani, pokazala se neefikasnom u smislu resursa, jer paralelno održavanje manjih (ali i neophodnih) ICT resursa u različitim organima zahteva dodatne ljudske i finansijske resurse. Ona značajno utiče na nezadovoljstvo građana i drugih korisnika javnih usluga. Da bi ostvarili neka od svojih prava oni moraju da se više puta zahtevima (preko *open portal-a*) obrate različitim organima ili čak njihovim organizacionim celinama. Takav način funkcionisanja sistema građanima stvara dodatne troškove materijalne i nematerijalne prirode (plaćanje različitih taksi za jedan servis, troškovi štampe dokumenata, često i troškovi naplate usluge telekom provajderu, odsustvovanje sa posla i dr.).

Uspostavljanje efikasne i transparentne komunikacije između organa državne uprave (*Government to Government - G2G*) je preduslov za bolju komunikaciju državne uprave sa građanima (*Government to Citizens - G2C*) i drugim subjektima u društvu (*Government to Business - G2B*). Zato je potrebno na nivou svake države doneti nacionalnu strategiju kojom bi se definisao okvir interoperabilnosti uprave (eng. *Government interoperability framework -GIF*) i otklonili nedostaci pravne i organizacione prirode. Posebno je neophodno izvršiti racionalizaciju upravnih postupaka i međusobno povezivanje i optimizaciju procesa u raznim organima javne uprave što inicira razvoj novih interfejsa za povezivanje postojećih baza podataka na jedinstvenu servisnu magistralu i kreiranje novih web servisa.

Uporedo sa ovim problemima, neophodno je rešiti i probleme tehničke prirode koji su vezani za:

- Nepostojanje jedinstvenog prezentacionog interfejsa za pristup raznorodnim i različito struktuiranim podacima u bazama podataka locirani na različitim lokacijama, u različitim organima državne uprave,
- Odsustvo naprednih analitika podataka kojima bi se iz raspoloživih podataka zapisanih u različitim formatima dobile preciznije informacije i unapredio kvalitet postojećih i ponudili novi servisi građanima.

Tokom poslednje dekade, brz razvoj naprednih tehnologija i novih metoda za prikupljanje, procesiranje i upravljanje podacima doveo je do ekspanzije pametnih okruženja i nametnuo potrebu da se ponovo razmisli o široj primeni ICT-a i reorganizaciji javnog sektora u cilju kreiranja novih poslovnih modela u društvu. Kontinuitet u razvoju ovih tehnologija sa tehničkog, organizacionog i drugih aspekata omogućava da se društvo u celini transformiše iz informacionog u pametno društvo (*Harsh A. & Ichalkaranje N.,2014*).

U disertaciji je izvršena analiza problema koji opterećuju interoperabilnost i razmotrene su mogućnosti implementacije tehnoloških rešenja koja su zasnovana na tehnologijama virtualizacija resursa i infrastrukture i *big data* analitici. Cilj je da se ukaže na prednosti primene novih tehnoloških rešenja, jer se njima vrši abstrakcija pojedinih elemenata *Government* sistema i odnosa između njih i time obezbeđuje saradnja između različitih sistema, procesa i organizacija preko zajedničke infrastrukture.

Analitički pristup problemima koji utiču na nedostatak interoperabilnosti unutar sistema elektronske uprave sa implementiranim *open data* konceptom, izazovi sa kojima se suočava stručna i akademska javnost u procesu rešavanja ovih problema i razvoju sistema pametne uprave, logički koncept na kojem treba da funkcioniše pametna uprava kao nova, viša faza u razvoju elektronske uprave i arhitektura ovog sistema su opisani predlogom rešenja problema interoperabilnosti u nastavku disertacije (Bojović Ž. & Klipa Đ. & Šećerov E. & Šenk V. 2017).

Interoperabilnost unutar sistema elektronske uprave

Pametna uprava predstavlja višu fazu u razvoju elektronske uprave i nastala je kao odgovor na potrebe savremenog društva i rastuću upotrebu ICT-a. Vezuje se za primenu *open data* koncepta i povećanje transparentnosti rada državnih organa, što za cilj ima otvaranje velikih skupova podataka javne uprave i njihovo inteligentnije korišćenje u komercijalne i nekomercijalne svrhe. Kreiranje novih, pametnijih elektronskih servisa stvara mogućnosti za nove poslove i zapošljavanje, što je interes društva u celini. Međutim, to je složen posao koji zahteva znatno veći stepen integracije i saradnje između informacionih sistema unutar elektronske uprave, posebno u fazi njihovog povezivanja na servisnu magistralu državne uprave (eng. *Government Service Bus*).

Pojam interoperabilnosti je definisan od strane IEEE (*Institute of Electrical and Electronics Engineers*), kao sposobnost dva ili više sistema da rade na zajedničkoj infrastrukturi i pri tome razmenjuju i dele podatke. Posmatrano sa aspekta sistema elektronske uprave, interoperabilnost informacionih sistema je moguće analizirati sa više nivoa, kao što su, organizacioni, informacioni i tehnički nivoi interoperabilnosti unutar sistema elektronske uprave, kao i faktori koji na njih utiču: pravni, politički, socijalni i kulturološki (Lallana E.C., 2016).

Sa aspekta organizacije, interoperabilnost unutar sistema elektronske uprave podrazumeva da se informacione arhitekture prilagode poslovnim procesima da bi se obezbedio potreban nivo kolaboracije između državnih organa i realizovali zajednički servisi. Interes građana, preduzeća i drugih korisnika ovih servisa je prijem precizne i razumljive informacije. To podrazumeva da postoji informaciona interoperabilnost, odnosno sposobnost ICT sistema da automatski, smisleno i precizno razmenjuju i tumače informacije kako bi se realizovali zahtevi krajnjih korisnika (Popović S., 2012). U praksi, kombinovanje primljenih informacija sa informacijama iz drugih informacionih resursa i njihovo procesiranje predstavlja problem i onemogućava realizaciju zajedničkih servisa. Zato je neophodno usvojiti zajedničku metodologiju, definicije i strukturu informacija.

Sa tehničkog aspekta, interoperabilnost sistema elektronske uprave je opterećena problemima koji proizilaze iz šarenila implementiranih ICT rešenja, koja su često nekompatibilna i koja ne mogu u potpunosti da realizuju ciljeve elektronske uprave. To direktno utiče na interkonekciju i komunikacije kroz državnu komunikacionu mrežu servisa. Prevazilaženje ovog problema (Lallana E.C., 2016) zahteva primenu odgovarajućih standarda i definisanje uputstva za:

- Interkonekciju - implementacija standarda kojima se reguliše korišćenje mrežne i serverske infrastrukture i komunikacija unutar sistema,

- Integraciju podataka – pravila za klasifikaciju, standardizaciju (opis podataka koji se razmenjuju između različitih sistema) i adekvatno dugotrajno čuvanje i zaštitu podataka,
- Jedinstven mehanizam za pristup i prezentaciju informacija (korisnik može da pristupi podacima preko smart phone, desktop, lap top, tablet i bilo kojeg drugog uređaja),
- Upravljanje sadržajem i metapodacima - kreiranje standarda koji se odnose na preuzimanje i upravljanje informacijama državne uprave.

Razvojni izazovi

Na koji način uspostaviti saradnju i komunikaciju između različitih informacionih sistema predstavlja glavni izazov za razvoj pametne uprave. Prethodna politika bazirana na konceptu da organi državne uprave samostalno razvijaju i grade ICT infrastrukturu kako bi zadovoljili sopstvene potrebe dovela je do problema kao što su:

- Tehnološka kompleksnost ICT infrastrukture elektronske uprave,
- Odvojeni mehanizmi pristupa podacima na različitim lokacijama,
- Različita i često neadekvatna struktuiranost podataka,
- Prisustvo nepotpunih, neažurnih ili duplikata podataka,
- Kašnjenja u prenosu podataka uzrokovana neadekvatnim komunikacionim rešenjima.

Dakle, rezultat ove politike su heterogeni računarski sistemi, međusobno izolovani i nezavisni, sa niskim stepen koordinacije u radu (*Jimenez C.E. & Solanas A. & Falcone F., 2014*).

Postojeća arhitektura elektronske uprave ne može da odgovori potrebama savremenog društva koje je usmereno na razvoj pametnih okruženja kroz saradnju i spajanje servisa različitih informacionih sistema. To implicitno sugerise da se na organizacionom i tehničkom nivou u sistemu elektronske uprave unese viši stepen abstrakcije kako bi se obezbedila:

- Organizaciona interoperabilnost - mogućnost da različiti subjekti uprkos razlikama u načinu odlučivanja, metodama rada, komercijalnim pristupima i sl. zajednički rade,
- Interoperabilnost procesa - međusobna interakcija internih procesa dva organa i kreiranje zajedničkog procesa,
- Interoperabilnost servisa - identifikacija, sastavljanje i kreiranje funkcija od različitih servisa (nezavisno dizajniranih i implementiranih), rešavanjem sintakasnih i semantičkih razlika i pronalaženjem veza sa heterogenim, distribuiranim bazama podataka,
- Interoperabilnost aplikacija ima za cilj integraciju aplikacija na takav način da one rade zajedno i virtuelno funkcionišu kao jedna aplikacija,
- Interoperabilnost podataka - mogućnost zajedničkog rada različitih modela podataka (relacionih, hijerarhijskih, objektnih) i različitih jezika za upite sa ciljem pronalaženja i deljenja informacije iz heterogenih izvora.

Dogovor o značenju (semantika) i strukturi razmenjenih podataka (sintaksa), često nije dovoljan da se postigne potpuna, efikasna i smisljena saradnja unutar sistema elektronske uprave. Od velike je važnosti kako se koriste informacije, odnosno, da li sistem na primljenu informaciju reaguje na način koji se to od njega očekuje. To ukazuje na potrebu pragmatične analize interoperabilnosti

sistema u cilju dobijanja što preciznije informacije koliko se željeni uticaj na sistem razlikuje od ostvarenog uticaja (*Slika br.8*).

Slika br.8 Različite vrste razvojnih izazova

U poslednjih nekoliko godina fokus istraživanja stručne i akademske zajednice je na poboljšanjima na tehnološkom nivou. Osnovna ideja je da se izvrši redizajn ICT infrastrukture, što podrazumeva implementaciju servisno orijentisane arhitekture (eng. *Servis-Oriented Architecture-SOA*) i web service tehnologije, a na semantičkom nivou da se kreiraju i primene različite vrste ontologija. Izrada novog dizajna ICT infrastrukture koji bi omogućio tranziciju iz elektronske uprave u pametnu upravu moguća je jedino primenom nove generacije informacionih tehnologija koje bi podržale:

- Visok nivo integracije resursa kako bi se obezbedila saradnja i deljenje informacija između različitih državnih organa,
- Orijetisanost na sve elemente društva (građane, privredne subjekte, socijalne i druge organizacije) i rad u njihovom interesu,
- Precizna analitika podataka, kao pomoć državnim organima u procesu odlučivanja,
- Garantovana bezbednost za publikovane informacije.

Sa tehničkog aspekta, glavni izazovi za razvoj sistema pametne uprave su, kako obezbediti:

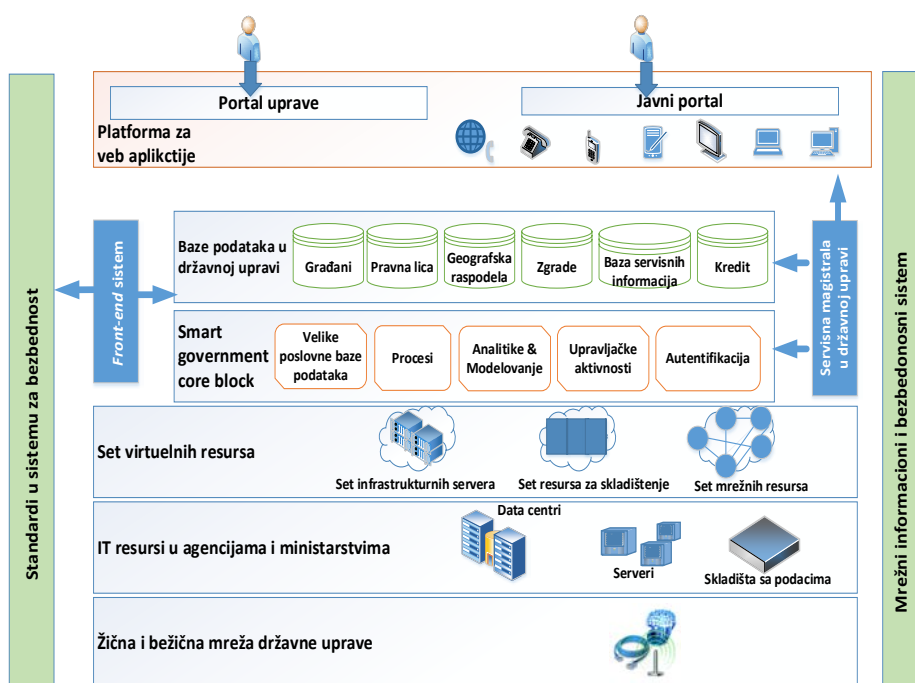
- Dostupnost (eng. *Accessibility*) - jedinstven i jednostavan mehanizam za pristup podacima na različitim lokacijama,
- Visoka pouzdanost (eng. *High availability*) – klasterizacija na nivou ključnih komponenti i sistema kako bi se izbeglo single point of failure i obezbedilo funkcionisanje po principu 7/24/365,
- Skalabilnost (eng. *Scalability*) – primena tehnologije virtuelizacije i realizacija cloud okruženja kako bi se promptno odgovorilo na nove zahteve korisnika i izvršila dinamička realokacija resursa,
- Bezbednost (eng. *Security*) – garancije za poverljivost i integritet svih transakcija koje su građani i korisnici izvršili na sistemu pametne uprave.

Arhitektura sistema pametne uprave

Ključan zadatak u procesu izgradnje arhitekture pametne uprave je, kako integrisati heterogene računarske sisteme i izgraditi jedinstven sistem. To nije lak posao i moguće ga je realizovati u dva scenarija. Prvi scenario podrazumeva proces nadogradnje postojećih sistema novim funkcionalnostima koje bi rešile problem interoperabilnosti, a drugi scenario podrazumeva u najvećoj meri zamenu postojeće infrastrukture i izgradnju *Government cloud*-a. Smatra se da je prvi scenario praktičniji sa dva aspekta:

- Finansijskih sredstava koja su uložena u izgradnju postojećih rešenja i koja se još nisu u potpunosti isplatila,
- Brzine kojom možemo bez realokacije ICT infrastrukture izvršiti redizajn postojeće infrastrukture primenom virtuelizacije serverske infrastrukture i podataka i imlementacijom big data ili neke druge metode napredne analitike podataka.

Slika br.9 Arhiterktura pametne uprave

Predložena arhitektura sistema pametne uprave (*Slika br.9*) sastoji se od dve ključne komponente: *pametna uprava core bloka* i platforme za web aplikacije. *Pametna uprava core blok* je srce platforme i u njemu se kreiraju i realizuju servisi koji u suštini predstavljaju skup zadataka koji su međusobno povezani i koji se izvršavaju u skladu sa definisanim procedurama i uputstvima, a u cilju realizacije zahteva korisnika. Servisi unutar ovog bloka mogu biti re-used i prekomponovani u skladu sa drugim procesima. Sistemu se može pristupiti preko platforme za web aplikacije koju čine dva jedinstvena portala: *Government* i *Public*. Za razvoj web aplikacija treba koristiti *mashup* tehnologiju koja omogućava da se sadržaj iz više izvora koristi za kreiranje novog servisa i prikaz preko jedinstvenog grafičkog interfejsa. Primenom pomenutih portala, *Government* pruža “one-stop,, uslugu građanima, preduzećima i drugim organizacijama u društvu. To je jednostavna usluga organizacije koja nudi klijentu mnoštvo usluga. Ideja je da obezbedi praktičnu i efikasnu uslugu i da stvori mogućnost da organizacija pruža sve više i više usluga za klijente. Predložena arhitektura podrazumeva primenu sistema zaštite na nivou pojedinih resursa i mreže u celini kako bi se efikasno štitili sigurnost, funkcionalnost i dostupnost celokupnog sistema.

11.2. Opis postojećeg informacionog sistema MINRZS i njegova konsolidacija primenom novog koncepta arhitekture sistema

Postojeći informacioni sistem MINRZS neophodno je unaprediti u tehničkom i tehnološkom pogledu, a samim tim i podsistem za podršku programa dečijih dodataka. U prvom delu ovog poglavlja dat je koncept potpuno novog IT rešenja sa stanovišta organizacije i primene novih tehnoloških rešenja i standarda koja podrazumevaju: povećanje funkcionalnosti, efikasnosti, bezbednosti, podrške poslovnim procesima i menadžmentu, sistemskog centralizovanog upravljanja desktop jedinica na nivou celokupnog informacionog sistema MINRZS, kao i rešenja za automatizovano nadgledanje mreže i praćenje serverskih komponenti. Idejno projektno rešenje obuhvata opis funkcionalnosti i okvirni način rešenja konsolidacije direktorijumskih servisa na poslednjoj verziji serverskog operativnog sistema “Windows Server 2016“, kao i uvođenje rešenja za centralizovano upravljanje desktop računarima i nadgledanje serverskih komponenti.

U drugom delu prikazan je softverski razvoj programa za podršku programu dečijih dodataka shodno razvoju tehnoloških rešenja, kao i implementacija potpuno novog koncepta putem kojeg se uvodi prvi put preuzimanje i razmena podataka sa drugim informacionim sistemima državne uprave radi ostvarenja krajnjeg cilja “bezpapirološke državne administracije“. Sa tim u vezi neophodno je uspostaviti potpuni princip interoperabilnosti javnih usluga, transparentnije i ažurnije podatke, potpunu kontrolu i bezbednost istih, a sve u cilju donošenja adekvatnih zakonskih rešenja radi kvalitetnije, merodavnije i efektivnije podrške ciljanim grupama građana koje imaju potrebe za socijalnom podrškom države i što snažnije podrške onim porodicama koje žele više dece.

Cilj idejnog IT rešenja ogleda se u sledećem:

- Povećanje bezbednosti svih računara i servera u računarskoj mreži MINRZS čime se podiže sveukupni nivo bezbednosti,
- Smanjenje troškova upravljanja računarskim i korisničkim resursima konsolidacijom direktorijumskih servisa sa postojećih sedam zasebnih domena u jedan koji će pokrivati kompletnu IT mrežu MINRZS,
- Ušteda u hardverskim resursima, koristeći tehnologije serverske virtuelizacije na postojećim kapacitetima,

- Stvaranje potrebnih preduslova za uvođenje aktuelnih verzija operativnog sistema radi efikasnijeg i bezbednijeg rada svakog korisnika, imajući u vidu prestanak podrške od strane *Microsoft*-a za operativni sistem Windows XP koji se trenutno koristi u Ministarstvu,
- Stvaranje svih potrebnih preduslova skalabilnosti u infrastrukturnom smislu radi mogućnosti povećanja broja desktop računara koje se planira u skoroj budućnosti.

Direktorijumski servis – Aktivni direktorijum

Direktorijumski servis - Aktivni direktorijum (eng. *Active directory-AD*) treba da omogućiti organizacijama jednostavnu administraciju korisnika i resursa u pouzdanom i skalabilnom mrežnom okruženju. Aktivni direktorijum koji je integrisan u familiju Windows Servera 2016 nudi sledeće funkcije:

- **Centralizacija skladištenja podataka** – kreira se distributivna baza podataka kojoj se na relativno lak način pristupa nezavisno od lokacije,
- **Mogućnost prilagođavanja** postojećih direktorija konfigurisanjem različitih domenskih funkcija i kontrolera i implementacijom tehnologija za indeksiranje i replikaciju podataka,
- **Skalabilnost** – stvaranje uslova za širenje baze podataka novim, tzv. prilagođenim vrstama informacija,
- **Jednostavnost upravljanja** - hijerarhijskom organizacijom aktivnog direktorija pojednostavljuje se kontrola korisničkog ovlašćenja i drugih bezbedonosnih parametara i olakšava se pristup željenim resursima u mreži,
- **Integracija sa sistemom imena domena** (eng. *Domain Name System-DNS*) – korisnicima je omogućeno da preko DNS servisa lociraju kontroler domena čime se omogućava replikacija i na druge domene i utiče na bezbednost u mreži,
- **Laka konfiguracija parametara korisnika** - npr. efikasna administracija u pogledu podešavanja parametara koji garantuju mobilnost korisnika,
- **Implementacija grupnih polisa** za potrebe definisanja parametara i dozvoljenih aktivnosti na sajtu u okviru domena i organizacione celine,
- **Replikacija podataka** čime se omogućava efikasan proces ažuriranja podataka i pravovremeno dostavljanje izmena na svim kontrolerima domena,
- **Efikasan proces autentifikacije korisnika i autorizacije** njihovih ovlašćenja kroz primenu različitih protokola (*Kerberos* verzija 5, *Secure Socket Layer (SSL)* verzija 3 i *Transport Layer Security (TLS)* koji koristi certifikate X.509, verzija 3) i kreiranje bezbedonosnih grupa preko više domena,
- **Integracija različitih bezbedonosnih politika** na različitim nivoima (sajt, domen ili organizaciona celina),
- **Detaljni Auditing objekata unutar domenskog servisa aktivnog direktorijuma** (eng. *Active Directory Domain Services-AD DS servisa*). – sa novom AD DS rolom dolazi auditing koji prikazuje koje su informacije izmenjene na objektu i koje su bile stare vrednosti i koje su sadašnje,
- **Password polise**. Password politika je u prethodnim verzijama bila vezana za AD domen, a sa novom AD DS rolom je moguće definisati različite password politike unutar istog AD domena,
- **Lakše održavanje i administriranje AD DS servisa**. Mogućnost održavanja AD DS servisa bez restarta servera i ulaska u *Directory Services Restore Mode*,
- **Vraćanje obrisanih objekata**. AD DS rola poseduje *Recycle Bin* funkcionalnost koja olakšava vraćanje obrisanih objekata.

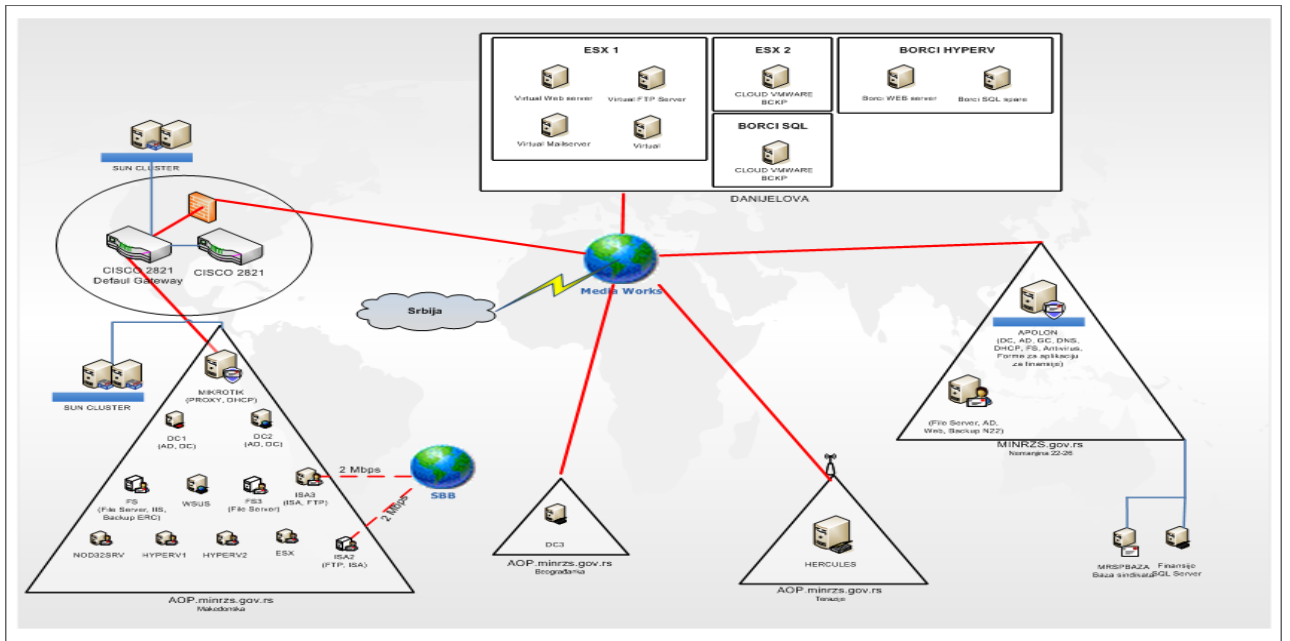
Analiza postojećih direktorijumskih servisa i rešenja za upravljanje IT infrastrukturom na Microsoft platformi

Na osnovu uvida u postojeće stanje IT infrastrukture MINRZS i na osnovu podataka dobijenih od eksperata zaduženih za održavanje Informacionog sistema MINRZS utvrđeno je da:

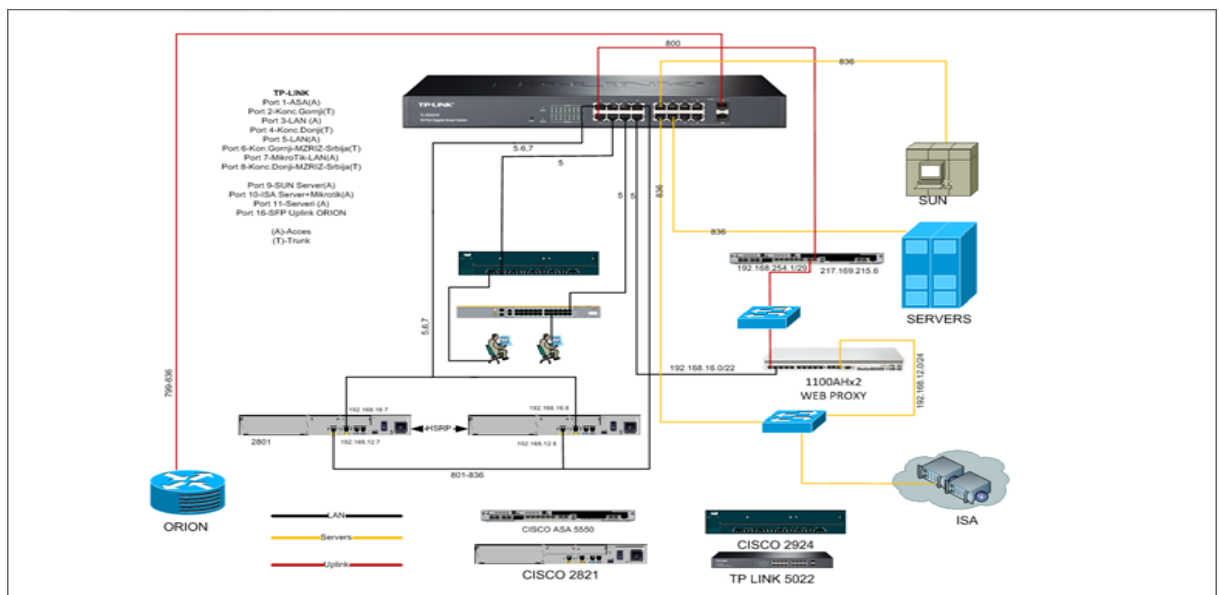
- U internoj mreži postoje direktorijumski servisi aktivnog direktorijuma zasnovani na *Microsoft Windows* serveru 2003, implementirani kroz jedan forest i ukupno sedam domena,
- Direktorijumskim servisima su pokriveno samo lokacije u Beogradu dok udaljene lokacije po ostatku Srbije rade u modelu radnih grupa, administriraju se zasebno i ne predstavljaju kontrolisanu bezbednosnu celinu. Ovakav kombinovani sistem prouzrokuje smanjeni nivo bezbednosti sistema i dodatnih troškova u smislu korišćenja IT resursa,
- Svaki domen je podržan sa dva *Windows* servera koji imaju ulogu domenskih kontrolera što znači da celokupna direktorijumska struktura koristi ukupno 14 servera imajući u vidu da dotični serveri pored navedene uloge poseduju i neke dodatne.
- Administracija svakog domena se vrši zasebno po pitanju bezbednosti i grupnih politika jer su one delotvorne na nivou domena što dovodi do dodatnog angažovanja IT resursa,
- Upravljanje desktop računarima u smislu reinstalacije postojećeg i instalacije novih programa i provere hardverskih komponenti se vrši ručnim metodama što iziskuje korišćenje ljudskih IT resursa i vremena. Troškovi se povećavaju kada se potrebni radovi trebaju vršiti na udaljenim lokacijama,
- Nadgledanje stanja serverskih kapaciteta vrši se sporadično koristeći osnovne metode pojedinačnog pregledanja dnevnika događaja na kritičnim serverima. Ovakav pristup je reaktivan i može da dovede do toga da IT odeljenje nema realan i pravovremen uvid u stanje serverskih servisa i da usled prestanka funkcionisanja istih reaguje reaktivno, pošto od krajnjih korisnika dobije informacije o njihovom prestanku rada. Na taj način se stvaraju dodatni troškovi u smislu nemogućnosti zaposlenih da vrše svoje redovne poslove dok se ne izvrše odgovarajuće popravke od strane IT odeljenja.

Na slikama br. 10, 11 i 12 prikazana je postojeća mrežna i serverska infrastruktura pre konsolidacije i reinženjeringa, kao i topologija mreže MINRZS.

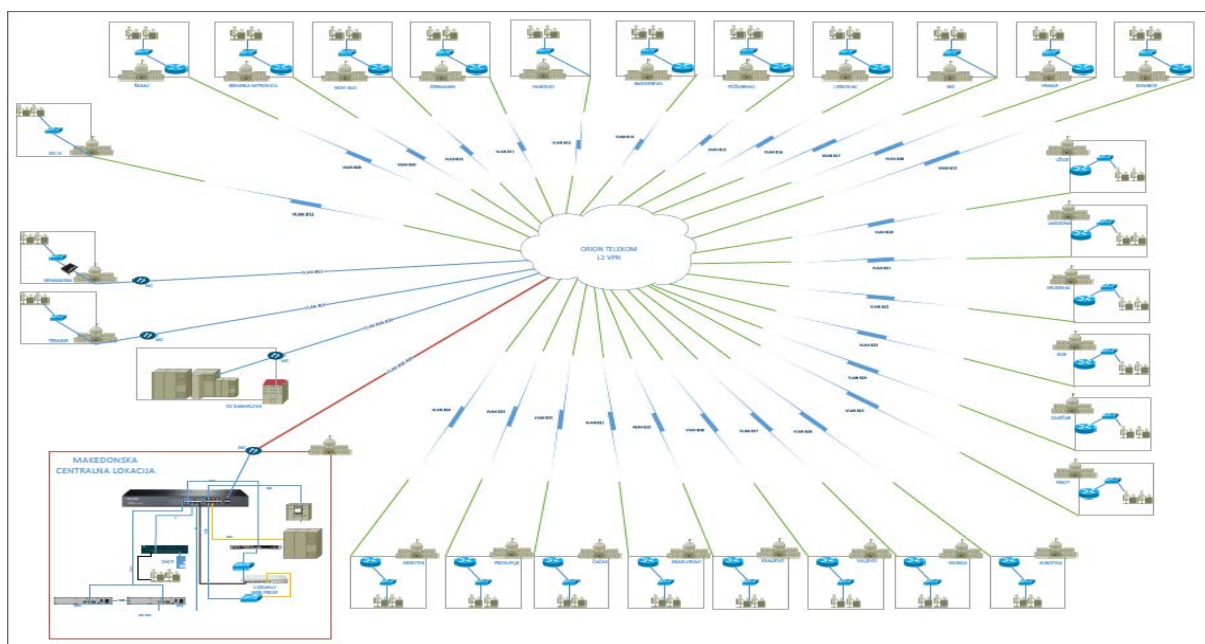
Slika br.10 Šema postojeće mrežne infrastrukture

Slika br.11 Šema postojeće serverske infrastrukture

Slika br.12 Topologija mreže MINRZS

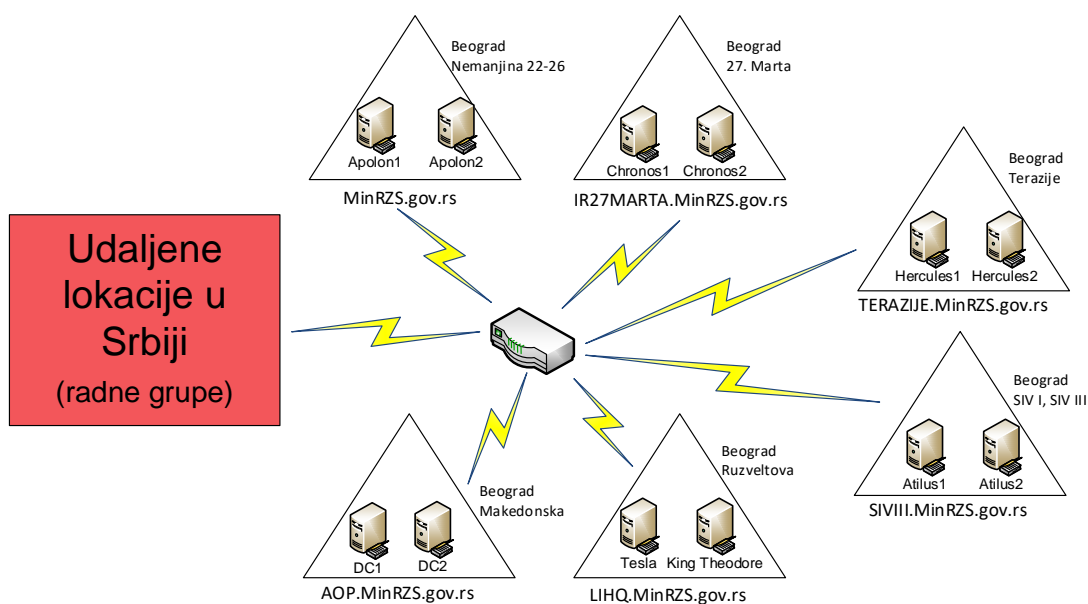

Konsolidacija direktorijumskih servisa koristeći Windows Server 2016

Postojeći direktorijumski servis Aktivni direktorijum zasnovan na Windows Serveru 2003, implementiran je po modelu jednog foresta i ukupno sedam domena. Konsolidacijom ovog modela u jedan forest sa jednim domenom mogu se ostvariti uštede u smislu potrebnih ljudskih resursa koji su potrebni za održavanje sistema. Pored toga, mogla bi se ostvariti ušteda u serverskom hardveru, jer potreba za pojedinim serverima koji trenutno vrše funkciju domenskih kontrolera prestaje. Konsolidacija postojećih sedam domena u jedan bi se vršila kreiranjem potpuno novog foresta sa jednim domenom sa dva domenska kontrolera na centralnoj lokaciji, a prebacivanje računara i servera u novi domen bi se vršilo postepeno kako se funkcionalnost postojeće mreže i servisa ne bi dovodio u pitanje. Radi obezbeđenja funkcionalnosti autentikacije korisnika i računara u slučaju prestanka rada komunikacionih linija između lokacija, mogao bi se postaviti po jedan domenski kontroler na pojedinim lokacijama u virtuelnom okruženju. Okvirno bi broj domenskih kontrolera sa 14 mogao da bude smanjen na pet, imajući u vidu da se pojedini domenski kontroleri mogu postaviti u virtualizovanom okruženju čime se ostvaruje dodatna ušteda. Za potrebe virtuelizacije bi bilo potrebno nadograditi pojedine hardverske komponente na postojećim serverima kao što su RAM memorija i tvrdi diskovi. Okvirne potrebe za dodatnom RAM memorijom i hard diskovima je dat u sekciji rešenja za virtuelizaciju serverskih kapaciteta.

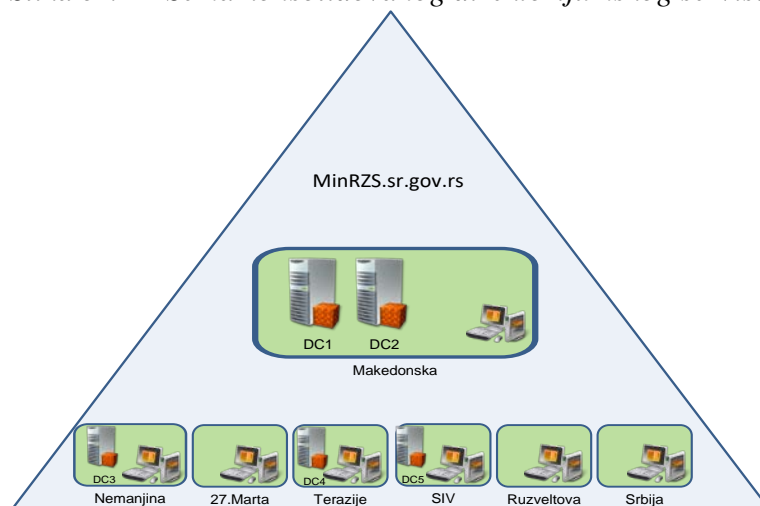
Šema postojećih direktorijumskih servisa je prikazana na *slici br.13*.

Slika br.13 Šema postojećih direktorijumskih servisa

Šema konsolidovanog direktorijumskog servisa bi mogla da izgleda kao na *slici br.14*.

Slika br.14 Šema konsolidovanog direktorijumskog servisa

Automatsko uvođenje bezbedonosnih zakrpa za sve računare sa Microsoft operativnim sistemom koristeći distribuirani model Windows Server Update Services (WSUS)

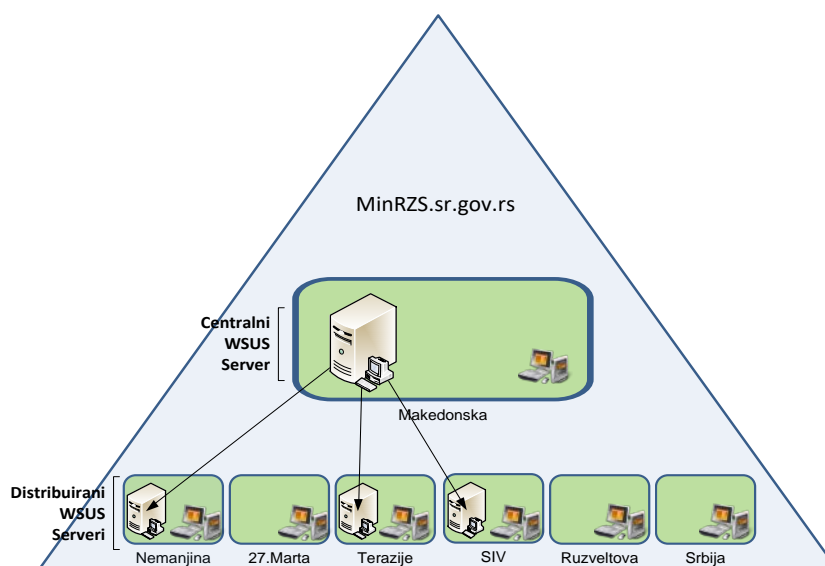
Svaki informacioni sistem koji ima potrebu za visokim nivoom bezbednosti bi trebalo da poseduje tehnologiju za brzo, centralizovano i automatizovano ažuriranje i primenu zakrpa za postojeća softverska rešenja. Zbog velikog broja različitih softverskih rešenja pojavljuje se problem adekvatne i pravovremene zakrpe tih rešenja radi očuvanja stabilnosti sistema, sigurnosti i integriteta.

WSUS tehnologija omogućava IT osoblju da pravovremeno reaguje na promene nastale u *Microsoft* softveru radi očuvanja stabilnosti celokupnog IT sistema. Automatsko ažuriranje informacija o zakrpama, predlozi i primena zakrpa pojednostavljuje celokupnu proceduru i smanjuje vreme reagovanja IT osoblja na novonastale promene u skladu sa preporukama *Microsoft*-a.

Rešenje koje bi se primenilo u Ministarstvu je rešenje sa jednim centralnim WSUS serverom i nekoliko distribuiranih WSUS servera na udaljenim lokacijama radi očuvanja protoka mreže. Predlog je da svi WSUS serveri budu virtuelizovani zbog male opterećenosti hardverskih resursa.

Arhitektura WSUS rešenja treba da izgleda kao na slici br.15.

Slika br.15 Arhitektura WSUS rešenja

Centralizovano i automatizovano upravljanje desktop i mobilnim računarima koristeći System Center Configuration Manager 2016 (SCCM)

Automatizovano i centralizovano upravljanje radnim stanicama na nivou celog IT sistema doprinosi efikasnijem radu, uštedi vremena i resursa kao i većoj bezbednosti. Za svaki savremeni Informacioni sistem bitnu komponentu predstavlja tehnologija koji omogućava automatsko prikupljanje informacija o resursima na mreži (hardver i softver) i koji pruža mogućnost centralizovane distribucije softvera.

U IT odeljenju MINRZS je identifikovana potreba za fleksibilnim i brzim alatom koji omogućava upravljanje instalacijama softvera nad grupama računara uz minimalno angažovanje IT osoblja. SCCM 2016 upravo obezbeđuje takav mehanizam.

Uvođenje SCCM 2016 tehnologije značajno povećava mogućnost proaktivnog upravljanja i administracije Windows računara, uključujući kako mobilne i stone radne stanice tako i serverske jedinice. Mogućnosti ograničavanja brzine protoka saobraćaja potrebnog za distribuciju softverskih paketa i integracija sa Aktivnim direktorijumom, pored ostalih osobina predstavljaju važne karakteristike ovog proizvoda.

Osnovne mogućnosti System Centar Configuration Manager 2016 su:

- Jednostavnu instalaciju operativnih sistema (tzv. Zero Touch Install),
- Hardverski inventar sistema (Software inventory),
- Softverski inventar sistema (Hardware inventory),
- Centralizovana instalacija aplikacija na odgovarajućim grupama računara,
- Instalacija softverskih nadgradnji (Software Updates).

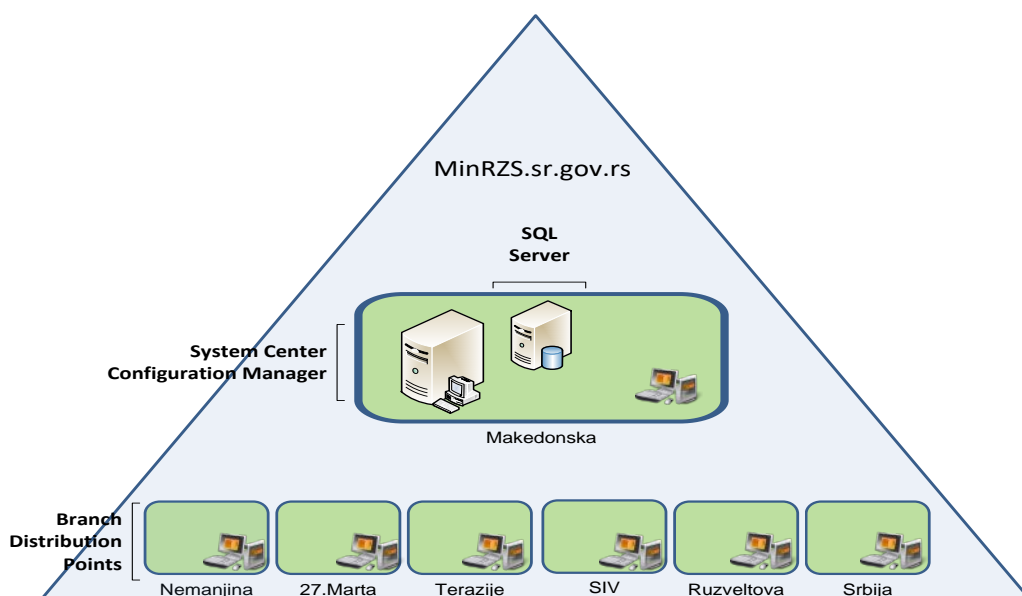
Napredne mogućnosti System Centar Configuration Manager 2016 su:

- Mogućnost praćenja stepena korišćenja odgovarajućih aplikacija na računarima (Software meetering),
- Procena varijacije konfiguracija odgovarajućih sistema u organizaciji u odnosu na željenu konfiguraciju (DCM),
- Udaljena administracija računara,
- Inventar softvera koji se koristi i menadžment licenciranja u organizaciji (Asset Intelligence).

Rešenje koje bi se primenilo u Ministarstvu je rešenje sa jednim centralnim System Center Configuration Manager serverom koji može da pokrije veličinu mreže koja postoji u Ministarstvu. Dalja optimizacija ovog rešenja bi se mogla izvršiti preko Branch Distribution Point rešenja (opcija SCCM-a) za koje bi se mogli koristiti postojeći serveri i/ili radne stanice na udaljenim lokacijama radi optimizacije mreže. Preporuka je da SCCM server bude postavljen u virtuelizovanom okruženju. Baza podataka SCCM servera bi se nalazila na posebnom serveru koji ima instaliran SQL Server 2016 Enterprise Ediciju.

Arhitektura navedenog rešenja treba da izgleda kao na slici br.16.

Slika br.16 Arhitektura rešenja za upravljanje okruženjem

Virtuelizacija serverskih kapaciteta koristeći Windows Server 2016 sa tehnologijom HyperV

Neadekvatno iskorišćenje serverskih kapaciteta, konstantna borba za smanjenje korišćenja električne energije kao i problema sa prostorom koji je predviđen za smeštanje serverskih računara sve više inicira potrebu za adekvatnim rešenjima virtuelizacije serverskih operativnih sistema.

Hardver u današnje vreme poseduje veliku količinu neiskorišćene snage. Ukoliko se poštuju preporuke da svaka serverska aplikacija treba da ima posvećen operativni sistem onda se brzo dolazi do problema sa prostorom, napajanjem i hlađenjem za hardver na kome rade serverski operativni sistemi. Kompleksnost i cena održavanja takvog sistema može postati prevelika.

Windows Server 2016 poseduje ugrađenu tehnologiju koja rešava problem serverske virtuelizacije. Na jednostavan način, IT osoblje može u potpunosti iskoristiti sve potencijale jakog hardvera, smanjiti potrebu za prostorom koji se koristi za skladištenje postojećih i novih serverskih računara i smanji potrebu za trošenjem električne energije. Ovo rešenje omogućava i nezavisnost operativnih sistema od serverskog hardvera što omogućuje mnogo fleksibilniji IT koji se bolje prilagođava poslovnim potrebama i procesima.

U Ministarstvu bi se mogla primeniti dva koncepta virtuelizacije:

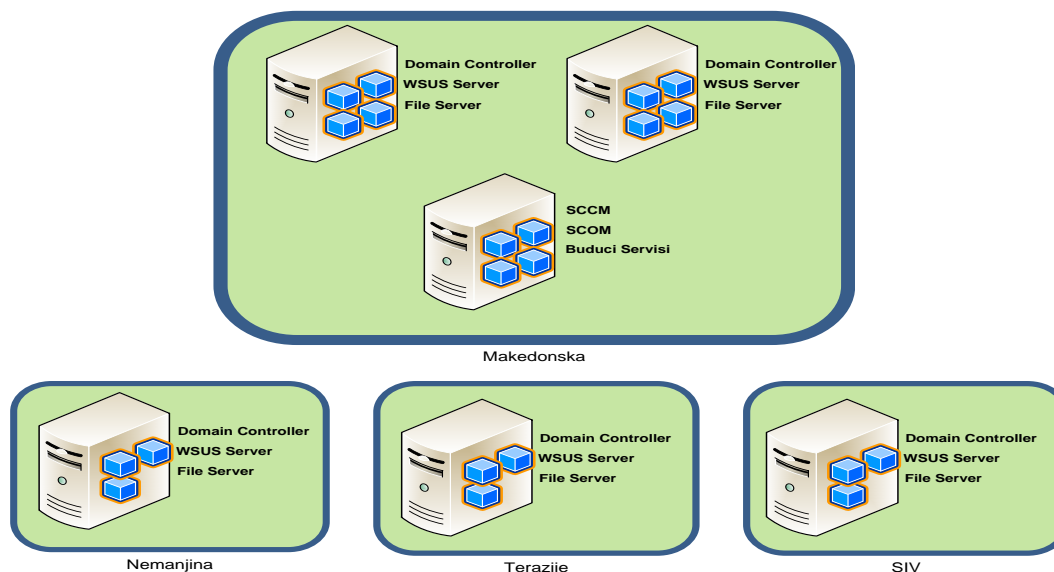
- Centralna lokacija - gde bi se nalazili glavni serveri sa virtuelnim operativnim sistemima različitih namena,
- Na udaljenim lokacijama - gde bi se nalazio po jedan fizički računar sa više virtuelnih operativnih sistema različitih namena.

Za potrebe korišćenja rešenja za serversku virtuelizaciju a na osnovu uvida u postojeće hardverske konfiguracije servera u Ministarstvu, bilo bi potrebno, za svaki server koj bi imao ulogu virtuelizacionog hosta nadograditi količinu RAM memorije na minimum 128 GB do preporučenih 256 GB kao i 4 hard diska veličine po 1TB.

Detaljna arhitektura rešenja i projektni plan će biti dizajnirani u sklopu izvođenja projekta i podrazumevaju odgovarajuće konsultantske aktivnosti.

Ahitektura rešenja serverske virtuelizacije treba da izgleda kao na *slici br.17*.

Slika br.17 Arhitektura rešenja serverske virtuelizacije

Centralizovano i automatizovano nadgledanje i praćenje stanja serverskih servisa na Microsoft platformi koristeći System center Operations Manager 2016 (SCOM)

Radi proaktivnog upravljanja IT infrastrukturom kao i otkrivanja problema u funkcionisanju serverskih servisa odmah po njihovom nastajanju, SCOM 2016 tehnologija daje bitan doprinos stabilnosti kompletnog IT sistema.

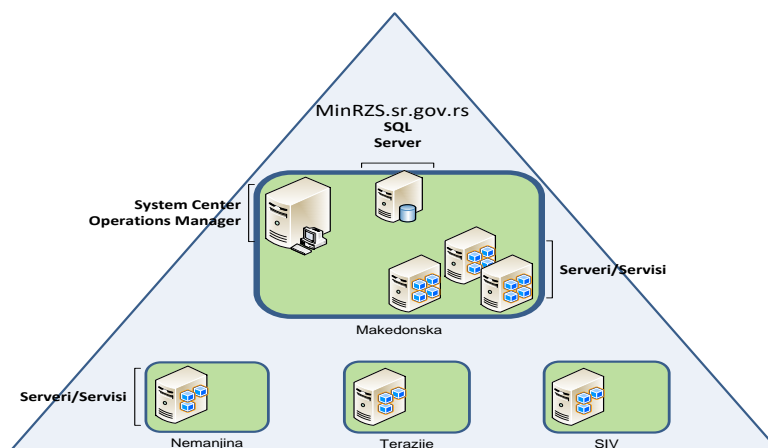
Proaktivno upravljanje i praćenje infrastrukture omogućava rano otkrivanje problema koje mogu voditi ka kasnijim katastrofalnim događajima, npr. prestanku rada servisa. IT osoblje može biti odmah obavješteno o kritičnim događajima i pravovremeno reagovati. SCOM 206, pored nadgledanja *Microsoft* proizvoda omogućava i mehanizme za povezivanje sa različitim proizvodima drugih proizvođača kao što su na primer HP i Cisco sistemi kroz specifične pakete za upravljanje (eng. Management Packs) ili SNMP podršku.

Servisi, čije bi se stanje nadgledalo ovim rešenjem su:

- Aktivni direktorijum,
- Grupne polise,
- DNS Servis,
- DHCP Servis,
- Virtualizacioni hostovi,
- Fajl serveri,
- WSUS Serveri,
- MS SQL server,
- Itd.

Rešenje bi moglo da se implementira koristeći 1 SCOM server na centralnoj lokaciji. Preporuka je da SCCM server bude postavljen u virtuelizovanom okruženju. Baza podataka SCCM servera bi se nalazila na posebnom serveru koji ima instaliran SQL Server 2016 Enterprise ediciju. Detaljna arhitektura rešenja i projektni plan biće dizajnirani u sklopu izvođenja projekta i podrazumevaju odgovarajuće konsultantske aktivnosti. Ahitektura rešenja treba da izgleda kao na slici br.18.

Slika br.18 Arhitektura rešenja za praćenje rada serverskih servisa

Centralizovano i automatizovano skladištenje rezervnih kopija koristeći System Center Data Protection Manager 2016 (SCDPM 2016)

Preporuka je da se rezervne kopije poslovno kritičnih podataka kreiraju redovno, često i da se čuvaju na bezbednom mestu.

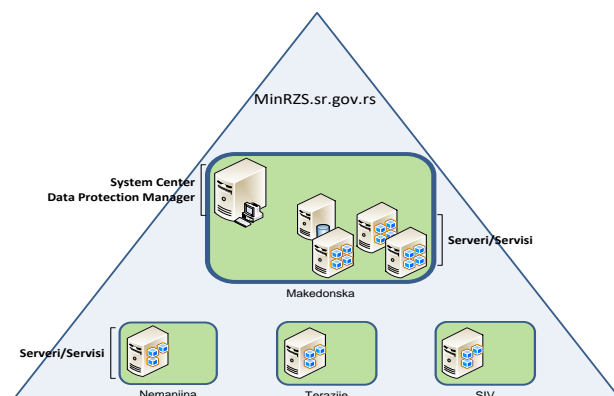
Redovno i često kreiranje rezervnih kopija bitnih poslovnih podataka je komplikovan zadatak jer svako softversko rešenje ima svoje preporuke i procedure. Izazov postaje još veći kada se dobijene rezervne kopije moraju vratiti u produkciono okruženje usled nastanka katastrofalnog događaja (slučajnog ili namernog gubljenja podataka, otkaza opreme i slično).

Administratori baze podataka, administratori servera elektronske pošte, i ostali IT administratori imaju potrebu za boljim, brzim i jednostavnijim načinom kreiranja i rekonstrukcije kopija kritičnih poslovnih podataka. Microsoft softveri koji spadaju u vrstu kritičnih aplikacija (podataka) su:

- SQL Server,
- fajl serveri na Windows Server, Windows Server,
- Virtuelni operativni sistemi (nebitno od servisa),
- Aktivni Direktorijum.

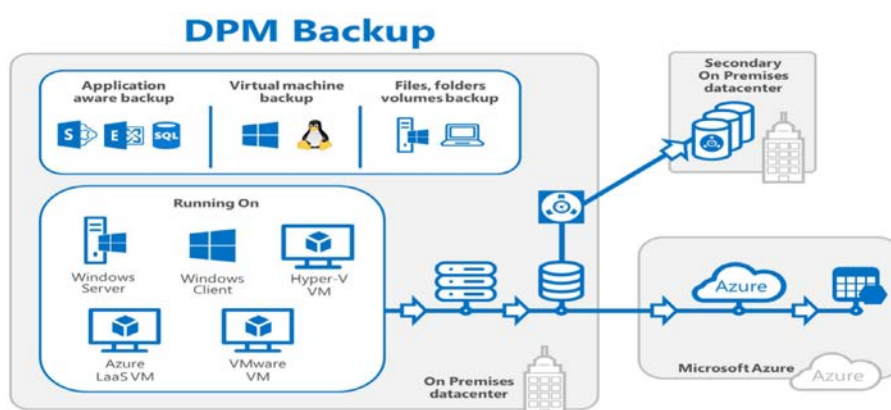
Arhitektura rešenja se zasniva na jednom SC DPM serveru na centranj lokaciji. Ahitektura rešenja treba da izgleda kao na slici br.19.

Slika br.19 Arhitektura rešenja za arhiviranje

Prikaz funkcionalnosti SC DPM rešenja prikazan je na slici br.20.

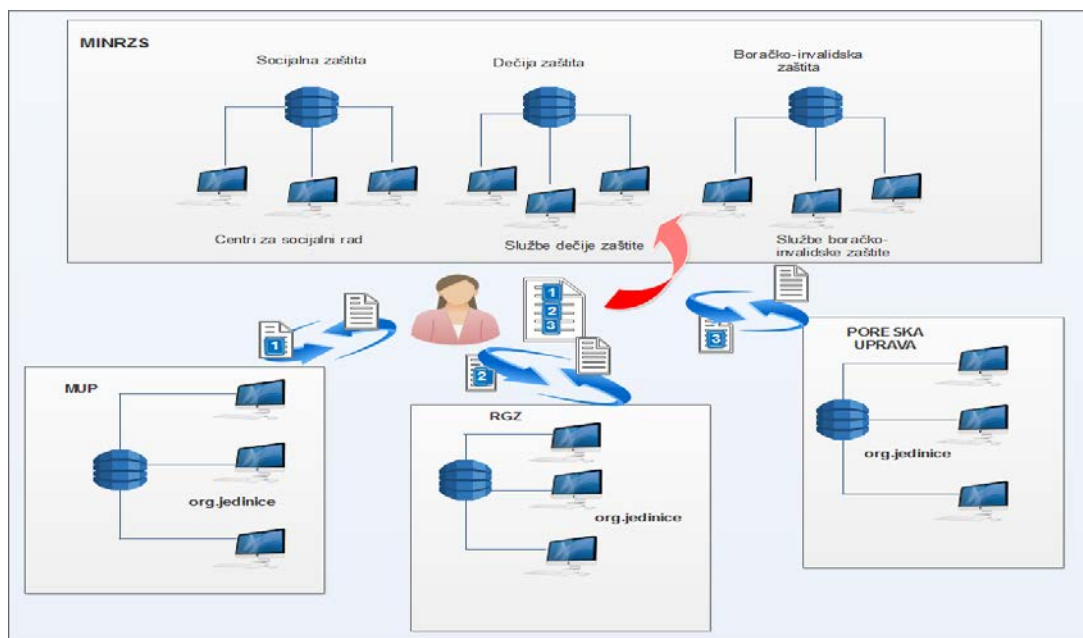
Slika br.20 Prikaz funkcionalnosti SC DPM rešenja

11.3. Modul - program dečijih dodataka

U ovom delu prikazan je proces ostvarivanja prava na dečiji dodatak (Slika br. 21) i opis nadležnosti svih učesnika u tom procesu koji vode službene evidencije.

Slika br.21 Prikaz načina na koji se ostvaruje pravo na dečiji dodatak

Da bi stekao pravo na dečiji dodatak, potencijalni korisnik osim zahteva treba da priloži sledeća dokumenta, i to:

1. Izvode iz matične knjige rođenih za svu decu u porodici,
2. Uverenje da je podnosilac zahteva državljanin Republike Srbije,
3. Fotokopije ličnih karata odraslih članova zajedničkog domaćinstva, a za decu prijave prebivališta,
4. Fotokopiju overene zdravstvene knjižice podnosioca zahteva,
5. Potvrdu o prihodima u tri meseca koja prethode mesecu podnošenja zahteva za svakog člana zajedničkog domaćinstva koji ostvaruje prihode,
6. Potvrdu o katastarskim prihodima u prethodnoj godini za svakog člana zajedničkog domaćinstva iz mesta rođenja i stanovanja,
7. Poresko uverenje za svakog člana zajedničkog domaćinstva iz mesta rođenja i stanovanja
8. Potvrdu o svojstvu redovnog učenika za decu školskog uzrasta (osnovna i srednja škola),
9. Dokaze o činjenicama u vezi nepokretnosti, kao i stambenog prostora, kao što su (izvod iz zemljišnih knjiga-vlasnički list, ugovor o kupovini nepokretnosti, rešenje o porezu, uverenje Republičkog geodetskog zavoda, ugovor o korišćenju stana),
10. Potvrdu nadležne zdravstvene ustanove o razlozima za neredovno školovanje,
11. Akt o razvrstavanju za dete ometeno u razvoju,
12. Akt o produženju roditeljskog prava,
13. Dokaze na osnovu kojih se ostvaruje status samohranog roditelja (izvod iz matične knjige umrlih za drugog roditelja, dokaz o poveravanju deteta nakon razvoda braka ili prestanka vanbračne zajednice, odluka suda o vršenju roditeljskog prava ili izvod iz matične knjige

rođenih za decu neutvrđenog očinstva, potvrda vojnog organa, potvrda kazнено-popravne ustanove),

14. Dokazi o nezaposlenosti (uverenje i radna knjižica),
15. Dokazi o starateljstvu ili hraniteljstvu (akt nadležnog organa starateljstva),
16. Fotokopiju kartice tekućeg računa (obe strane).

NAPOMENA: Izvod iz Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom

Prvih devet dokaza spadaju u **obavezne dokaze** za sve korisnike, a ostali dokazi se dostavljaju po potrebi, ukoliko treba da se dokaže neki poseban status bitan za ostvarivanje prava. Fotokopija kartice tekućeg računa se dostavlja, ako korisnik poseduje tekući račun i želi da mu se isplata vrši na taj račun, a ne na tekući račun koji se službeno otvara i na raspolaganju je svim primaocima dečijeg dodatka po potrebi.

Korisnik

Da bi pribavio sve potrebne dokaze koji se prilažu uz zahtev za ostvarivanje prava na dečiji dodatak korisnik mora da “poseti” više državnih institucija i u svakoj prođe postupak izdavanja odgovarajuće isprave, a koja najčešće sadrži podatke izvedene iz službene evidencije koja se u toj instituciji vodi.

Za izdavanje svake isprave potrebno je popuniti zahtev, uplatiti odgovarajuću naknadu i/ili taksu po potrebi, podneti zahtev i preuzeti traženu ispravu. Bez obzira što je izdavanje isprava koje služe kao dokazi u procesu ostvarivanja prava iz oblasti socijalne zaštite često oslobođeno plaćanja taksi, njihovo pribavljanje zahteva prilično vremena, novca kao i poznavanje načina na koji funkcionišu razne službe javne uprave.

Ilustracije radi u nastavku je data tabela sa pregledom potrebnih isprava i nadležnih izdavalaca dokumenata prema aktuelnoj zakonskoj regulativi.

Dokument	Nadležnost za izdavanje dokumenata	Napomena
Izvodi iz matične knjige rođenih	Nadležne lokalne službe za vođenje matičnih knjiga	Postoji drugi primerak matičnih knjiga, u elektronskom obliku, centralizovan u ministarstvu nadležnom za poslove državne uprave
Uverenje da je državljanin Republike Srbije	Nadležne lokalne službe za vođenje matičnih knjiga	Postoji drugi primerak matičnih knjiga, u elektronskom obliku, centralizovan u ministarstvu nadležnom za poslove državne uprave
Lične karte odraslih članova zajedničkog domaćinstva (fotokopija)		Postoji centralizovana baza sa podacima o svim izdatim ličnim dokumentima u MUPu
Prijave prebivališta za decu	Organ unutrašnjih poslova po mestu prebivališta	Postoji centralizovana baza sa podacima o svim prijavama prebivališta u MUPu
Overene zdravstvene knjižice (fotokopija)		Postoji centralizovana baza sa podacima o svim overenim zdravstvenim knjižicama-RFZO
Potvrda o prihodima u tri meseca koja prethode mesecu podnošenja zahteva	Potvrde izdaju isplatioci prihoda i/ili Poreska uprava	Poreska uprava ima centralizovane podatke o iznosima svih prihoda za svakog pojedinca za prihode na mesečnom nivou na koje se

za svakog člana zajedničkog domaćinstva koji ostvaruje prihode		plaćaju porezi i doprinosi koji su isplaćeni od 01.januara 2014; RFPIO ima podatke o isplaćenim penzijama i invalidninama
Potvrda o katastarskim prihodima u prethodnoj godini za svakog člana zajedničkog domaćinstva iz mesta rođenja i stanovanja	Nadležne lokalne službe Republičkog geodetskog zavoda	RGZ ima centralizovane podatke katastara nepokretnosti
Poresko uverenje za svakog člana zajedničkog domaćinstva iz mesta rođenja i stanovanja	Nadležna organizaciona jedinica Poreske uprave	Poreska uprava nema centralizovane podatke o porezima na imovinu i drugim poreskim obavezama koje su u nadležnosti lokalne poreske administracije
Dokazi o nezaposlenosti (uverenje i radna knjižica)	Nadležna organizaciona jedinica Nacionalne službe za zapošljavanje	Nacionalna služba za zapošljavanje ima centralizovanu evidenciju nezaposlenih. Centralni registar ima podatke o svim prijavljenim obveznicima na socijalno osiguranje
Dokazi o starateljstvu ili hraniteljstvu	Centar za socijalni rad	Centar za socijalni rad vodi evidenciju donetih rešenja

Kao što se vidi iz tabele za većinu potrebnih dokumenata postoje službene evidencije – registri koje vode nadležni državni organi u elektronskom obliku. Boljim povezivanjem dokumentacije unutar ovih registara i izmenom pojedinih elemenata u postupcima prijema i obrade zahteva, količina potrebne dokumentacije koja se dostavlja kao dodatak može biti značajno smanjena.

S druge strane, pojedina dokumenta koja se prilažu nisu dovoljan dokaz da podnosilac zahteva zaista ispunjava neki od propisanih uslova. Tako na primer, poreska uverenja ili potvrde iz katastra koje se prilažu uz zahtev ne garantuju da podnosilac zahteva i/ili član zajedničkog domaćinstva ne poseduje imovinu na teritoriji Republike Srbije već samo da je to situacija na teritoriji opština rođenja i stanovanja.

Služba za dečiju zaštitu

Službe za dečiju zaštitu primaju popunjene zahteve za ostvarivanje prava na dečiji dodatak kao i svu potrebnu propratnu dokumentaciju. Za svaki primljeni zahtev otvara se predmet, obrađivač analizira podneti zahtev i priložene dokaze i izrađuje odgovarajuće rešenje. Podaci iz donetog rešenja se unose u centralnu bazu podataka a na osnovu podataka iz centralne baze se vrši isplata.

Centralna baza podataka

Sva formirana rešenja se evidentiraju u centralnoj bazi podataka u MINRZS uz logičku proveru podataka na rešenju, kao i potencijalne kolizije sa nekim rešenjem koje je već u evidenciji. Sva aktivna rešenja ulaze u obračun za isplatu. Obračun za isplatu kao i upućivanje naloga za isplatu se vrše centralizovano, korisnici koji imaju aktivno pozitivno rešenje novac dobijaju preko tekućih računa u Poštanskoj štedionici.

Da bi ostvario pravo na dečiji dodatak, kao što je prethodno opisano, korisnik mora, između ostalog, da navede i dokumentuje iznose prihoda za sebe i članove porodičnog domaćinstva koji takođe ostvaruju prihode prema strukturi tih prihoda kako bi se odredio cenzus po članu domaćinstva i priznalo pravo na korišćenje dečijeg dodatka. Prihodi koji se prijavljuju su razvrstani u 22

kategorije prema tipu prihoda a praktično obuhvataju sve vrste prihoda od zarada, obavljanja delatnosti, penzije, katastarske prihode kao i naknade za vreme nezaposlenosti, prihode na ime socijalnih programa.

Osim visine i strukture prihoda podnosilac zahteva mora detaljno da dokumentuje svoj porodični status, stambeni status, imovinski status i drugo.

S druge strane podaci o svim приходима kao i podaci o imovini vode se u nekoj od državnih institucija i to:

- Za primanja koja se ostvaruju po propisima o socijalnoj zaštiti podaci postoje u samom MINRZS, odnosno službama za boračku i invalidsku zaštitu,
- Za sve prihode na koje se plaćaju doprinosi za socijalno osiguranje podaci vode se u Poreskoj upravi i/ili Centralnom registru obveznika socijalnog osiguranja uključujući i prihode od poljoprivrede,
- Podaci o naknadama za nezaposlenost vode se u Nacionalnoj službi za zapošljavanje
- Podaci o isplaćenim penzijama i invalidninama vode se u Republičkom fondu za penzijsko osiguranje kao i podaci o drugim novčanim naknadama (tuđa nega i pomoć za neke kategorije korisnika),
- Katastarski prihodi vode se u Republičkom geodetskom zavodu koji vodi i katastar nepokretnosti gde se vode i podaci o vlasničkim i drugim pravima nad uknjiženom nepokretnom imovinom,
- Lokalna poreska administracija vodi evidenciju o porezima na nepokretnu imovinu na teritoriji nad kojom ima nadležnost, uključujući i poljoprivredno zemljište u nepokretnu imovinu.

Na sličan način podaci o prebivalištu vode se u MUP-u, podaci o rođenim/umrlim u matičnim knjigama, podaci o posedovanju nepokretnosti u katastru nepokretnosti.

Za dokaze kao što su školske potvrde da deca redovno pohađaju školu ili potvrde o razvrstavanju, zdravstvenom stanju i slično ne postoje centralizovane elektronske evidencije.

Nadležne državne institucije koje vode podatke neophodne za ostvarivanje prava na dečiji dodatak

Poreska uprava

Počevši od 01.januara 2014. godine svi isplatioci prihoda u Republici Srbiji za sve vrste prihoda koje isplaćuju, podnose Poreskoj upravi elektronsku poresku prijavu koja sadrži podatke za svakog primaoca prihoda koji uključuju i podatke o vrsti prihoda, iznosu prihoda i pripadajućim doprinosima za socijalno osiguranje. Podaci se primaju u elektronskom obliku i čuvaju u centralizovanoj bazi podataka. Informacioni sistem Poreske uprave je osposobljen da razmenjuje informacije sa drugim sistemima javne uprave putem elektronskih servisa.

Elektronski servisi za razmenu podataka koji bi bili namenjeni za proveru visine ukupnih prihoda na koje se plaćaju porezi i doprinosi za socijalno osiguranje ne postoje.

Za administriranje i naplatu poreza na imovinu nadležna je lokalna poreska administracija prema Zakonu o finansiranju lokalne samouprave. S tim u vezi, jedinice lokalne poreske administracije vode registar obveznika izvornih prihoda na svojoj teritoriji i druge podatke bitne za

naplatu ovog poreza. One nisu u obavezi da dostavljaju podatke u centralu Poreske uprave, pa zato i ne postoji centralizovana baza koja sadrži konsolidovane podatke o obveznicima poreza na imovinu.

Centralni registar obveznika socijalnog osiguranja

Kroz Centralni registar obveznika socijalnog osiguranja vrše se prijave i odjave sa obaveznog socijalnog osiguranja i samim tim u njihovom informacionom sistemu postoje informacije o aktuelnom statusu za svakog radno aktivnog osiguranika sa aspekta socijalnog osiguranja kao i istorija prijave i odjava na osiguranje u centralizovanoj bazi podataka.

Druga evidencija koja se u Centralnom registru vodi je informacija o uplaćenim doprinosima na socijalno osiguranje koja treba da se formira preuzimanjem podataka na osnovu svih ličnih prihoda i naknada koje podrazumevaju plaćanje dopinosa na socijalno osiguranje. Za sada se u Centralni registar ne preuzimaju podaci iz Poreske uprave.

Informacioni sistem Centralnog registra ima razvijen sistem razmene informacija sa drugim sistemima državne uprave putem elektronskih servisa u realnom vremenu ili u formi razmene fajlova koji se naknadno obrađuju.

Socijalno osiguranje

Novčane naknade po osnovu osiguranja – penzija, naknada za nezaposlene i naknada za bolovanje, kao statusi korisnika u osiguranju vode se u Republičkom fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje, Nacionalnoj službi za zapošljavanje i Republičkom fondu za zdravstveno osiguranje.

Sve navedene institucije vode centralizovane evidencije o osiguranicima i imaju razvijen sistem razmene informacija sa drugim sistemima državne uprave i/ili korisnicima putem elektronskih servisa.

Republički geodetski zavod

RGZ je odgovoran za uspostavljanje geodetsko-katastarskog informacionog sistema sa centralnom bazom podataka o svim nepokretnostima i stvarnim pravima na njima.

Potrebno je napomenuti da je u toku proces uspostavljanja jedinstvenog informacionog sistema za vođenje podataka za katastar nepokretnosti Republike Srbije, koji uključuje registar vlasnika, podatke o katastarskim parcelama i digitalne mape katastarskih parcela. U centralnoj bazi podataka nalaze se alfanumerički podaci i planovi katastarskih parcela, ako postoje u digitalnom obliku.

Organizaciona struktura RGZ-a je prilično razučena zbog postojanja jedinica van sedišta RGZ-a – lokalne službe za Katastar nepokretnosti u gradovima i opštinama. Ažuriranje i održavanje baze podataka katastra nepokretnosti obavlja se u lokalnim službama. Centralna baza podataka se ažurira kroz lokalne službe, centralna baza podataka se sinhronizuje sa zakašnjenjem do dve nedelje. Lokalne službe za katastar nepokretnosti nadležne su za izdavanje dokumenata zasnovanih na katastru i ostalih zvaničnih dokumenata iz katastra kao zvaničnog registra.

Sve lokalne službe su opremljene sa IKT aspekta i povezane su sa sedištem RGZ-a u Beogradu gde je centralna baza podataka. Na centralnom nivou pruža se usluga "Izdavanje uverenja

o posedovanju nepokretnosti na teritoriji Republike Srbije”. Ova usluga se pruža na osnovu podataka koji se nalaze u opisanoj centralnoj bazi podataka. Podaci se pretražuju po JMBGu korisnika ali i po imenu, prezimenu i imenu oca kao dodatnom kriterijumu jer postoje istorijski podaci koji ne sadrže JMBG. Informacioni sistem RGZa podržava elektronske servise koji se pružaju iz centralne baze podataka.

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Tehnički posmatrano, informacioni sistem Ministarstva unutrašnjih poslova u kom se vode lična dokumenta građana, je centralizovani informacioni sistem sa centralizovanom bazom podataka koja, između ostalog, sadrži i podatke o licima, prebivalištu i izdatim ličnim dokumentima.

Nadležnost za usluge u vezi sa izdavanjem ličnih dokumenata i izvoda iz baza podataka koje sadrže lična dokumenta, koje MUP pruža građanima je teritorijalna, prema mestu prebivališta. Tako se i usluge izdavanja uverenja o prebivalištu pružaju u organizacionoj jedinici MUPa prema mestu prebivališta.

Informacioni sistem MUP-a je tehnički osposobljen da razmenjuje informacije sa drugim sistemima javne uprave putem elektronskih servisa. Međutim, elektronska razmena informacija je moguća samo, ako se prethodno primene odgovarajuća rešenja iz oblasti bezbednosti.

Ministarstvo nadležno za poslove državne uprave i lokalne samouprave

U ministarstvu nadležnom za poslove državne uprave i lokalne samouprave vodi se centralizovana baza podataka sa drugim primerkom matičnih knjiga.

Modeli povezivanja podataka prema važećoj zakonskoj regulativi

Kao što se vidi iz prethodno navedenog, u većini slučajeva kada stranka mora prethodno da pribavi neku ispravu, ta isprava se izdaje na osnovu podataka iz službenih evidencija drugih organa. Prema tome, **ključni korak u unapređenju ukupnog procesa je promena načina utvrđivanja činjenica:** umesto da stranka podnosi dokaz, službeno lice koje obrađuje predmet treba da izvrši neposredan uvid u službenu evidenciju drugog organa. Upravo o tome govori i član 75a Zakona o državnoj upravi („Službeni glasnik RS”, broj 79/05, 101/07 i 95/10) koji glasi (citirano):

„Organ državne uprave, u postupku rešavanja o pravima, obavezama ili pravnim interesima fizičkog ili pravnog lica, odnosno druge stranke, po službenoj dužnosti, u skladu sa zakonom, vrši uvid, pribavlja i obrađuje podatke iz evidencija, odnosno registara koje u skladu sa posebnim propisima vode drugi organi državne uprave, odnosno drugi državni organi, organi teritorijalne autonomije, jedinica lokalne samouprave i imaooci javnih ovlašćenja.

Vršenje uvida, pribavljanje i obrada podataka iz evidencija, odnosno registara koji se vode u elektronskom obliku u postupku iz stava 1. ovog člana vrši se putem informacionog sistema koji obezbeđuje sigurnost i zaštitu podataka o ličnosti.

U postupku iz stava 1. ovog člana organ državne uprave može vršiti uvid, pribavljati i obrađivati samo one podatke koji su zakonom ili posebnim propisom utvrđeni kao neophodni za rešavanje o određenom pravu, obavezi ili pravnom interesu stranke.“

Kada postoji veći broj organa sa većim brojem evidencija i postupaka u kojima se podaci iz tih evidencija koriste, prepuštanje da svaki organ sa svakim posebno usaglasi i uspostavi način pristupa podacima iz evidencija nije put ka efikasnoj implementaciji uzajamog pristupanja službenim evidencijama.

11.4. Informaciona podrška programu dečijih dodataka od uvođenja IS 1993. godine do danas

11.4.1. Prvi koncept informacionog sistema za podršku programa dečijeg dodatka iz 1993.godine

Kada je 1993.godine formirano Odeljenje za informatiku, zateklo je stanje isplata prava na dečiji dodatak dosta neuređeno, posebno ažurnost sistema i kontrola podataka nije uopšte ni postojala. Naime, isplata se vršila tako što su sve opštinske službe dečije zaštite dostavljale Ministarstvu mesečno ukupan iznos sredstava za dečije dodatke, Ministarstvo je sredstva uplaćivalo na račun opština, a one su putem spiskova vršile isplatu prava korisnicima na ruke. Znači na centralnom nivou nije bilo nikakve mogućnosti kontrole podataka korisnika. Primera radi, kada je pokrenuta analiza postojećeg sistema preko 14 % korisnika nije imalo uopšte JMBG koji je bio osnovni ID za kontrolu podataka. Pojedini korisnici primali su pravo na dečiji dodatak u dve ili više opština, jedan deo rešenja nije bio pravno osnovan, nije postojala potrebna dokumentacija i dr. Svi ti problemi su detektovani, izvršena je analiza i 1994. godine pristupilo se izradi prvog informacionog sistema programa dečijeg dodatka koji je baziran na klijent-server arhitekturi. Tadašnji informacioni razvoj i mogućnosti primene informacionih tehnologija omogućili su ovaj model aplikativnog koncepta. Aplikacija koja je razvijena implementirana je na server u Ministarstvu, a svih 160 opštinskih službi dečije zaštite po definisanim pisanim formama (rešenjima) dostavljalo je svakodnevno u toku meseca rešenja o priznatim pravima na dečiji dodatak, koja su se unosila u bazu podataka i time ažurirala istu. Jednom mesečno radila se obrada podataka za isplatu prava, a podaci su se prenosili u Poštansku štedionicu radi štampanja uputnica kojima se pravo na dečiji dodatak isplaćivalo putem dostave poštanskom službom PTT-a. Postignuta je potpuna kontrola podataka, korisnici su imali obavezu da obezbede svoj JMBG da bi mogli ostvariti pravo i da se vršila kontrola na nivou cele države. Nije bilo više duplih isplata, omogućene su retroaktivne isplate u pojedinim slučajevima i uspostavljen je sistem jedan korisnik-jedan dečiji dodatak. Model podataka za dečiji dodatak koji se primenjivao od uspostavljanja informacionog sistema 1994. Godine, pa sve do 2002. godine prikazan je na *slici br.22*.

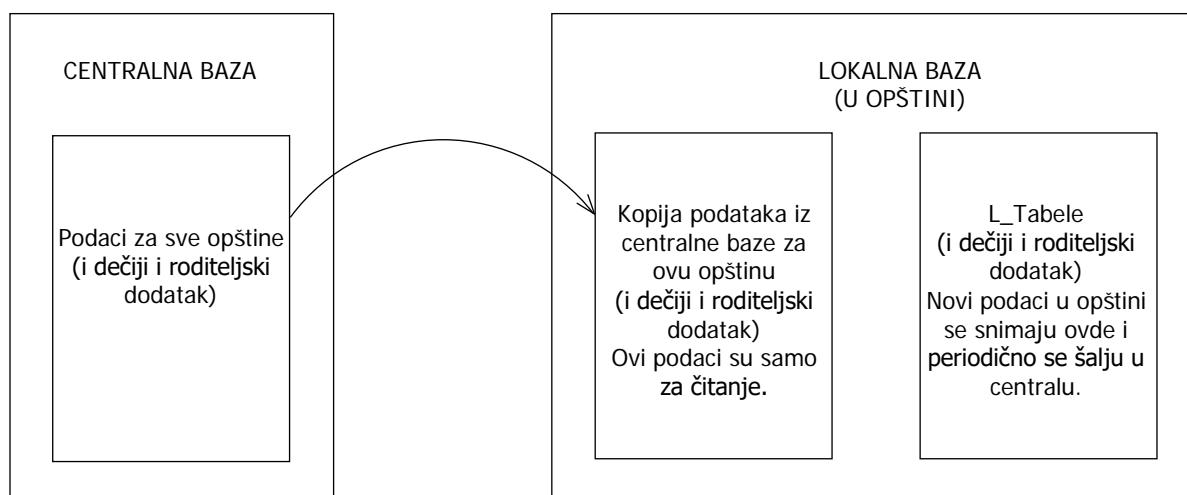
dečijeg dodatka po jednom istom zahtevu može doneti i pozitivno i negativno rešenje, dok je kod roditeljskog dodatka to isključivo, ili samo pozitivno ili samo negativno.

Centrala je zamišljena kao baza u okviru koje se, nakon opštinske obrade, prikupljaju i obrađuju zahtevi iz svih opština u Republici. Podaci iz opština primaju se kao paketi (to su access fajlovi u zip formatu), a isto tako se i obrađuju. Zahtevi i rešenja se ne tretiraju ponaosob već samo u okviru paketa koji se primaju iz opštine, što znači da ukoliko prilikom obrade dođe do greške u nekom zahtevu ili rešenju iz paketa, ceo paket ostaje neobrađen. Ove pakete opštine u centralu šalju periodično, a iz centrale se takođe u paketima šalju obrađeni podaci nazad opštinama. Posle obrade u centrali, rešenja postaju aktivna, i dobijaju status isplatnih.

Model podataka

Model podataka obuhvata stukturu Sistema (*slika br.23*), a ovaj projekat je koncipiran tako da sadrži dva dela - centralni i lokalni. Takođe, postoji i deo celokupne aplikacije preko koga su ova dva dela povezana, s obzirom da funkcionišu na različitim platformama.

Slika br.24 Povezanost centralne i lokalne baze podataka

Struktura baze podataka, opis entiteta i način funkcionisanja aplikacije

U centralnoj bazi nalaze se svi podaci i za dečiji i za roditeljski dodatak za sve opštine u Republici. Centrala ima svoju aplikaciju za ručni unos rešenja u bazu, ali ima i deo kojim se vrši prijem elektronskih rešenja iz opština i njihova obrada.

Svaka opština koja koristi program DDLA (lokalnu aplikaciju) ima svoju lokalnu bazu koja je suštinski podeljena na dva dela.

Jedan deo lokalne baze sadrži egzaktnu kopiju svih podataka koji se nalaze u centrali za tu opštinu. Ovaj deo je samo za čitanje i ne može se menjati u opštini. Podaci iz ovih tabela se periodično ažuriraju tako što se iz centrale šalje fajl koji sadrži najnoviju kopiju podataka za tu opštinu.

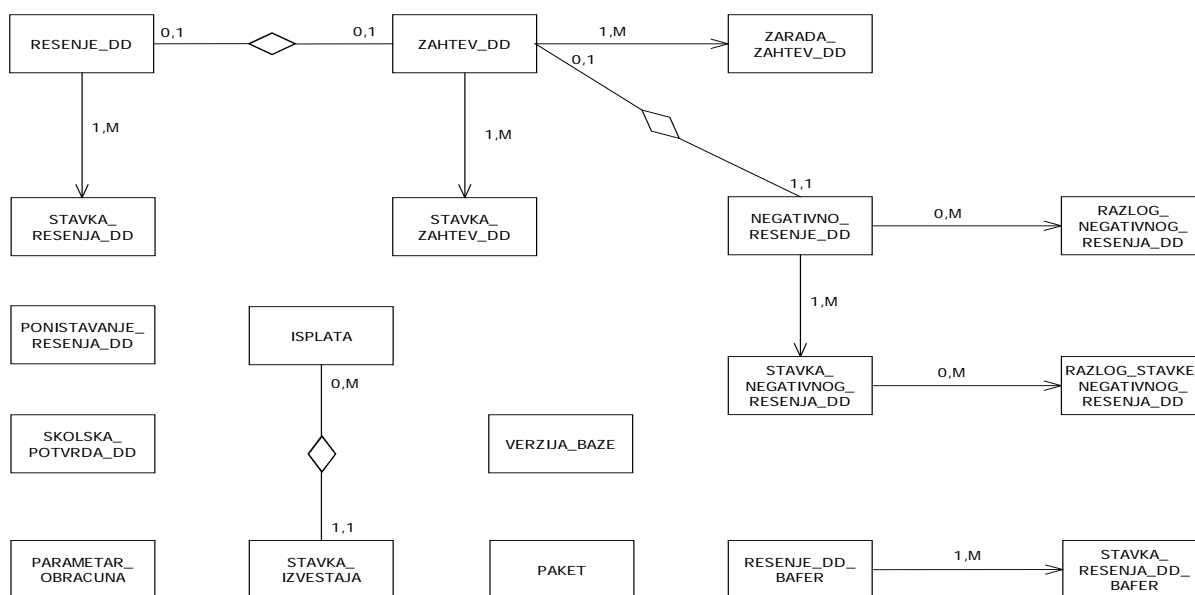
Drugi deo sadrži tzv. L_tabele (ovako su nazvane jer svima naziv počinje sa L_). Ovo je praktično bafer u koji se smeštaju novi zahtevi i rešenja iz opštine i on se periodično kao fajl šalje u centralu na obradu. Prilikom ažuriranja prvog dela lokalne baze (kopija podataka iz centrale) vrši se čišćenje bafera tako što se svi zahtevi i rešenja koji se pojave u kopiji podataka iz centrale brišu iz bafera (jer su obrađeni).

Imajući u vidu kompleksnost pitanja i potrebu za lakšim razumevanjem problematike, model podataka je u okviru aplikacije podeljen na celinu za dečiji dodatak i celinu za roditeljski dodatak.

Centralna baza

Na dijagramu br.1 dat je prikaz dela baze u centrali koja se odnosi na dečiji dodatak. Na ovom modelu podataka, kao i na modelima koji slede, prikazani su samo entiteti neophodni za funkcionisanje ovog dela sistema, bez šifarnika i tabela koje se ne ažuriraju.

Dijagram br.1 Deo centralne baze koji se odnosi na dečiji dodatak

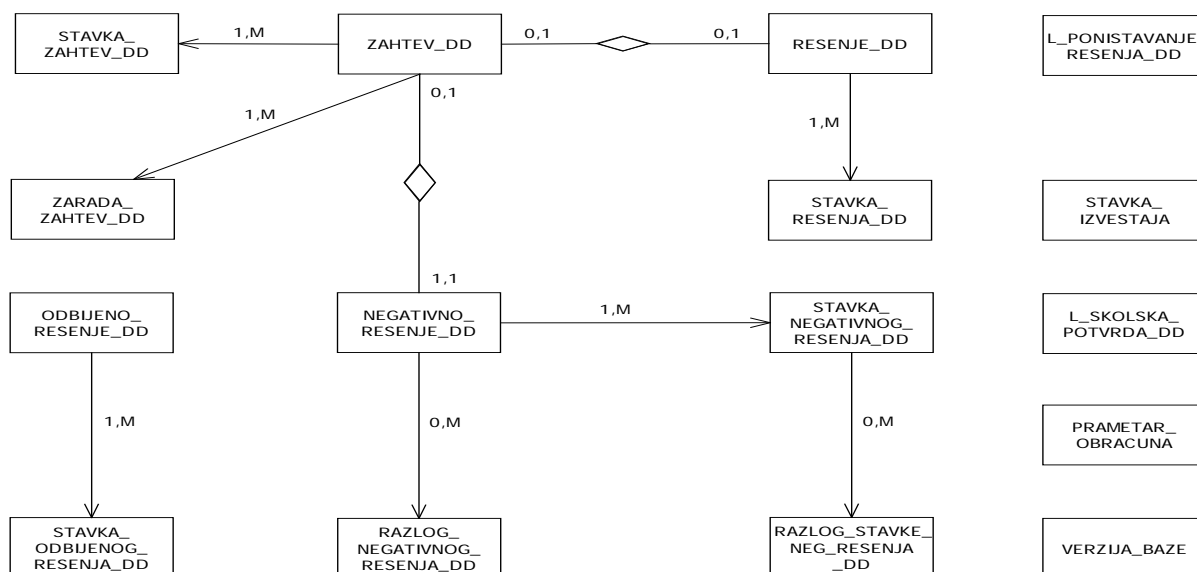
Osnovni entiteti ovde su: ZAHTEV_DD, RESENJE_DD, NEGATIVNO_RESENJE_DD, i svaki od njih ima svoje stavke, redom, STAVKA_ZAHTEV_DD, ZARADA_ZAHTEV_DD, STAVKA_RESENJA_DD, STAVKA_NEGATIVNOG_RESENJA_DD, a negativno rešenje i njegove stavke takođe imaju RAZLOG_NEGATIVNOG_RESENJA_DD i RAZLOG_STAVKE_NEG_RESENJA_DD. Ostali entiteti nisu direktno povezani za osnovne, ali su od značaja za funkcionisanje sistema: PONISTAVANJE_RESENJA_DD (zahtevi za poništenje aktivnih rešenja koji su pristigli iz opština), SKOLSKA_POTVRDA_DD (pošto se dečiji dodatak odnosi na decu koja se redovno školuju, onda je neophodno evidentirati i primljene školske potvrde), ISPLATA (čuvaju se isplate za obe vrste dodatka), STAVKA_IZVESTAJA (predstavlja stavke isplate, ovde se čuvaju isplate po deci), PARAMETAR_OBRACUNA (čuvaju se parametri za različite cenzuse), PAKET, VERZIJA_BAZE.

Posebne tabele su BAFER tabele (RESENJE_DD_BAFER, STAVKE_RESENJA_DD_BAFER) koje su iste strukture kao i tabele po kojima se nazivaju, a njihova namena biće kasnije objašnjena.

Kopija centralne baze

Na početku ovog dela načelno je objašnjeno kako sistem funkcioniše, a jedan deo lokalne baze su i tabele u kojima se čuva kopija podataka iz centralne baze za odgovarajuću opštinu. Ovi podaci periodično se šalju u svaku opštinu i tom prilikom se ove tabele ažuriraju. Ove tabele se u opštini ne mogu ažurirati (to su tzv. 'read only' tabele), one služe samo da službenik u opštini vidi stanje zahteva i rešenja posle obrade u centrali. Tabele i njihova struktura su identične kao i tabele iz centrale (Dijagram br.2), s tom razlikom što ovde ne postoje BAFER tabele i tabela PAKET, ali postoje tabele ODBIJENO_RESENJE_DD i STAVKA_ODBIJENOG_RESENJA_DD, koje se formiraju nakon obrade podataka u centrali (biće objašnjeno kasnije u okviru toka podataka). Ovde je karakteristično da svako rešenje ne mora da ima svoj zahtev, jer je moguće da je rešenje uneto "ručno" (to znači da nije upareno sa svojim zahtevom – zahtev ne postoji u elektronskom obliku).

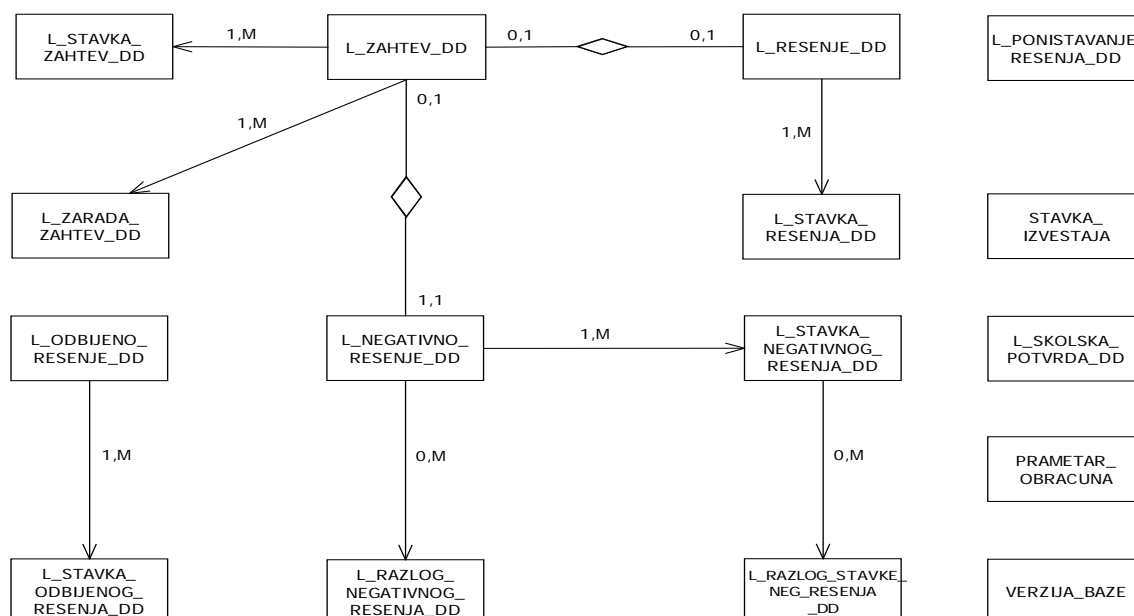
Dijagram br.2 Deo lokalne baze koji predstavlja kopiju tabela iz centralne baze za odgovarajuću opštinu

L-tabele

Na sledećem dijagramu (Dijagram br.3) može se videti struktura drugog dela lokalne baze i to oni entiteti koji sadrže L_ u svom nazivu, što označava da se radi o tabelama lokalne baze koje čuvaju objekte (kreiraju se u opštini i njihov sadržaj se šalje u centralu na obradu) od trenutka kreiranja, pa do trenutka kada bivaju obrađeni i vraćeni iz centrale.

Dijagram br.3 Deo lokalne baze koji se odnosi na L-tabele (one koje se ažuriraju u opštini)

Prvi entitet koji se kreira je L_ZAHTEV_DD sa svojim detaljima - L_ZAHTEV_ZARADA_DD i L_STAVKA_ZAHTEV_DD. Dalje se na osnovu L_ZAHTEV_DD donosi L_RESENJE_DD sa svojim detaljima u L_STAVKA_RESENJA_DD. Takođe, može doneti i L_NEGATIVNO_RESENJE_DD sa detaljima - L_RAZLOG_NEGATIVNOG_RESENJA_DD i

L_STAVKA_NEGATIVNOG_RESENJA_DD, a ovaj poslednji entitet ima svoje detalje u L_RAZLOG_STAVKE_NEG_RESENJA_DD. Kod dečijeg dodatka, na osnovu jednog zahteva (L_ZAHTEV_DD) može se doneti jedno pozitivno rešenje (L_RESENJE_DD) ili jedno negativno rešenje (L_NEGATIVNO_RESENJE_DD) ili i pozitivno i negativno rešenje istovremeno.

Zahtevi o poništavanju postojećih rešenja (bez donošenja novog) čuvaju se u tabeli L_PONISTAVANJE_RESENJA_DD.

Podaci o donetim školskim potvrđama od strane korisnika, za decu koja idu u školu i imaju rešenje koje obuhvata početak školske godine, čuvaju se u tabeli L_SKOLSKA_POTVRDA_DD.

Važni entiteti koji postoje su i PARAMETAR_OBRACUNA (koristi se pri izračunavanju raznih cenzusa), STAVKA_IZVESTAJA (sadrži sve isplate po deci i za dečiji i za roditeljski dodatak) i VERZIJA_BAZE (koristi se za proveru uparenosti verzije lokalne i centralne baze).

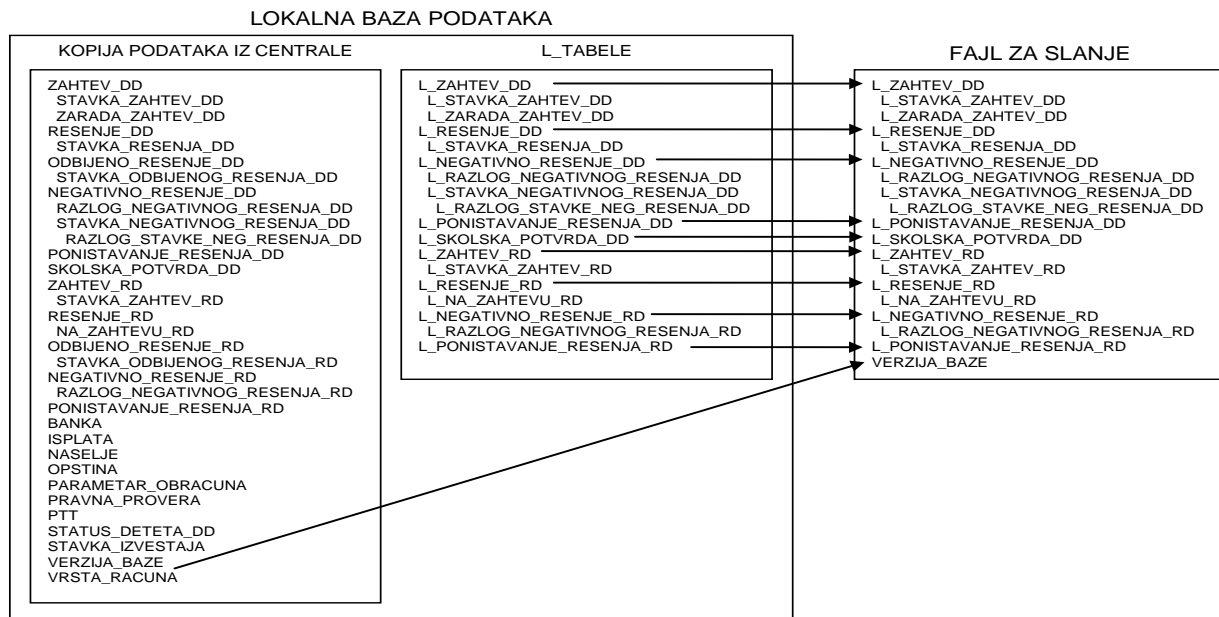
Tok podataka

Sa početne šeme inicijalno se može videti samo komunikacija između centralne i lokalne baze samo u jednom smeru. Celokupna komunikacija i "zatvaranje kruga" vrši se ukratko na sledeći način: zahtevi koji se prime u opštini i za njih doneta rešenja periodično se (napr. jednom nedeljno) unapred utvrđenom procedurom (mailom, pomoću CD - a, diskete) šalju u centralu na obradu. U centrali prolaze obradu, i kada su obrađeni, onda se kopija obrađenih podataka iz centralne baze zajedeno sa ažuriranim šifarnicima šalje nazad u opštinu, gde se onda vrši ažuriranje lokalne baze. Sledi detaljno objašnjenje o tome kako se vrši primopredaja podataka u opštini i u centrali.

Slanje podataka u centralu

Zahtevi se prikupljaju u opštini i unose u lokalnu bazu. Odmah po unošenju, donose se rešenja za te zahteve. Posle nekog unapred određenog i propisanog vremena, podaci se iz lokalne baze šalju u centralu na dalju obradu. To se obavlja unapred definisanim putem (mail, CD, disketa). Pod podacima se ovde podrazumevaju primljeni zahtevi i pozitivna i negativna rešenja koja su za njih donešena, zahtevi za poništavanje već donešenih rešenja, a kod dečijih dodataka to su i primljene školske potvrde. Od podataka koji nisu direktno vezani za same zahteve i rešenja šalje se jedino tabela koja sadrži verziju baze.

Slika br.25 Kreiranje fajla za slanje podataka u centralu

Podaci iz svih L_tabela se iskopiraju u jedan fajl kao na slici br.25. Ovaj fajl inicijalno u sebi sadrži sve tabele sa L_ prefiksom koje su prazne i koje se prilikom slanja pune podacima iz lokalne baze. Pri tome se ne kopiraju zahtevi po kojima nije još doneto rešenje (bilo pozitivno, bilo negativno). Isto važi i za dečiji i za roditeljski dodatak. Svi podaci koji su snimljeni u fajl za slanje, u lokalnoj bazi označavaju se kao poslati.

Prijem podataka u centrali

Kada fajl sa podacima iz opštine stigne u centralu, njega prima poseban program za primopredaju podataka. Procedura prijema se sastoji iz dva dela. Prvi deo je snimanje podataka iz fajla u centralu uz ignorisanje duplih podataka, a drugi deo se odnosi na obradu snimljenih podataka.

Prvi deo se obavlja na sledeći način (biće objašnjavano na primeru dečijeg dodatka): svi zahtevi iz tabele L_ZAHTEV_DD u fajlu se direktno snimaju u tabelu ZAHTEV_DD u centralnu bazu. Tom prilikom se ne snimaju zahtevi koji u centrali već postoje (ovo se detektuje pomoću primarnog ključa ZGUID), a to znači da ako se u centrali dva puta pokuša obrada jednog istog fajla, svi zahtevi će u drugom pokušaju biti prepoznati kao već unešeni i neće biti snimljeni u centralnu bazu.

Za svaki snimljeni zahtev, ponaosob se iz fajla preuzima njegovo rešenje (pozitivno, negativno ili oba). Negativna rešenja iz tabele L_NEGATIVNO_RESENJE_DD (iz primljnog fajla) se direktno snimaju u tabelu NEGATIVNO_RESENJE_DD (u centrali) sa svojim detaljima. Pozitivna rešenja iz tabele L_RESENJE_DD se snimaju u tabelu centralne baze RESENJE_DD_BAFER, sa svojim stavkama, koje se iz L_STAVKA_RESENJA_DD snimaju u tabelu STAVKA_RESENJA_DD_BAFER. Zahtevi za poništenje iz tabele L_PONISTAVANJE_RESENJA_DD (iz fajla), se direktno snimaju u tabelu PONISTAVANJE_RESENJA_DD (u centrali). Školske potvrde se iz tabele L_SKOLSKA_POTVRDA_DD direktno snimaju u tabelu centralne baze SKOLSKA_POTVRDA_DD. I kod zahteva za poništenje i kod školskih potvrda postoji

detekcija duplikata jer i ove dve tabele koriste ZGUID kao primarni ključ. Kod roditeljskog dodatka procedura je potpuno ista s izuzetkom školske potvrde. Svi podaci snimljeni iz jednog fajla pripadaju jednom paketu, a podaci o paketima se čuvaju u tabeli PAKET u centrali. Ova procedura se obavlja kao jedna transakcija. Ukoliko se pri snimanju podataka desi greška, ceo fajl se odbija. Pri snimanju se takođe proverava da li verzija baze u tabeli VERZIJA_BAZE u fajlu odgovara verziji baze u istoimenoj tabeli u centrali.

Drugi deo je vezan za obradu primljenih podataka. Cela obrada, takođe je, jedna transakcija, što znači da ukoliko negde u paketu dođe do greške pri obradi, ostaje neobrađen ceo paket.

Obrada paketa podrazumeva detaljnu proveru rešenja koja su snimljena u tabelu RESENJE_DD_BAFER, koja pripadaju datom paketu. Ako je rešenje ispravno po svim kriterijumima, ono se "knjiži", tj. kopira se u tabelu RESENJE_DD, a slog u tabeli RESENJE_DD_BAFER markira se kao proknjižen. I zahtev iz tabele ZAHTEV_DD po kome je proknjiženo rešenje doneto, markira se kao obrađen. Ako rešenje u tabeli RESENJE_DD_BAFER ne zadovoljava sve uslove, ono se odbija - označava se kao odbijeno u tabeli RESENJE_DD_BAFER, i u okviru njega se upisuje obrazloženje zašto je odbijeno, i odgovarajući zahtev u tabeli ZAHTEV_DD markira se kao obrađen.

Zahtevi u tabeli ZAHTEV_DD po kojima je doneto samo negativno rešenje markiraju se kao obrađeni već prilikom prvog dela obrade - snimanja podataka iz fajla u centralu. Kod zahteva za poništenje rešenja, procedura pronalazi odgovarajuće aktivno rešenje i poništava ga, a zahtev za poništenje u tabeli PONISTAVANJE_RESENJA_DD označava se kao obrađen. Ako se ne pronađe odgovarajuće rešenje po zadatom zahtevu, zahtev za poništenje markira se kao odbijen.

Kod školskih potvrda, pri obradi za svaku školsku potvrdu iz paketa, traži se dete u aktivnim rešenjima koje je označeno za suspenziju, i ako je pronađeno, "skida" mu se suspenzija, a školska potvrda markira se kao obrađena. U suprotnom, školska potvrda markira se kao odbijena. Obrada dela paketa za roditeljski dodatak je potpuno ista, s izuzetkom školske potvrde.

Slanje podataka iz centrale u opštinu

Periodično, opštinama se iz centrale šalju fajlovi koji sadrže ažurne podatke za svaku opštinu ponaosob. Fajl za jednu opštinu kreira se na sledeći način: fajl za dečiji dodatak koji se šalje u opštinu sadrži tabele kao na *slici br.26* i inicijalno je prazan. Prvo se svi šifarnici sa ažurnim podacima (donji deo slike) napune kompletno. Zatim se svi zahtevi, rešenja, negativna rešenja, zahtevi za poništenje i školske potvrde filtrirani po datoj opštini, snime u odgovarajuće tabele u fajlu. Pri tom se uzimaju u obzir samo slogovi markirani kao obrađeni. Rešenja koja se nalaze u tabeli RESENJE_DD_BAFER i markirana su kao odbijena, snimaju se u tabelu ODBIJENO_RESENJE_DD u fajlu za slanje. Potpuno ista procedura važi i za roditeljski dodatak, opet sa izuzetkom školske potvrde.

Slika br.26 Procedura snimanja podataka iz centrale za svaku opštinu

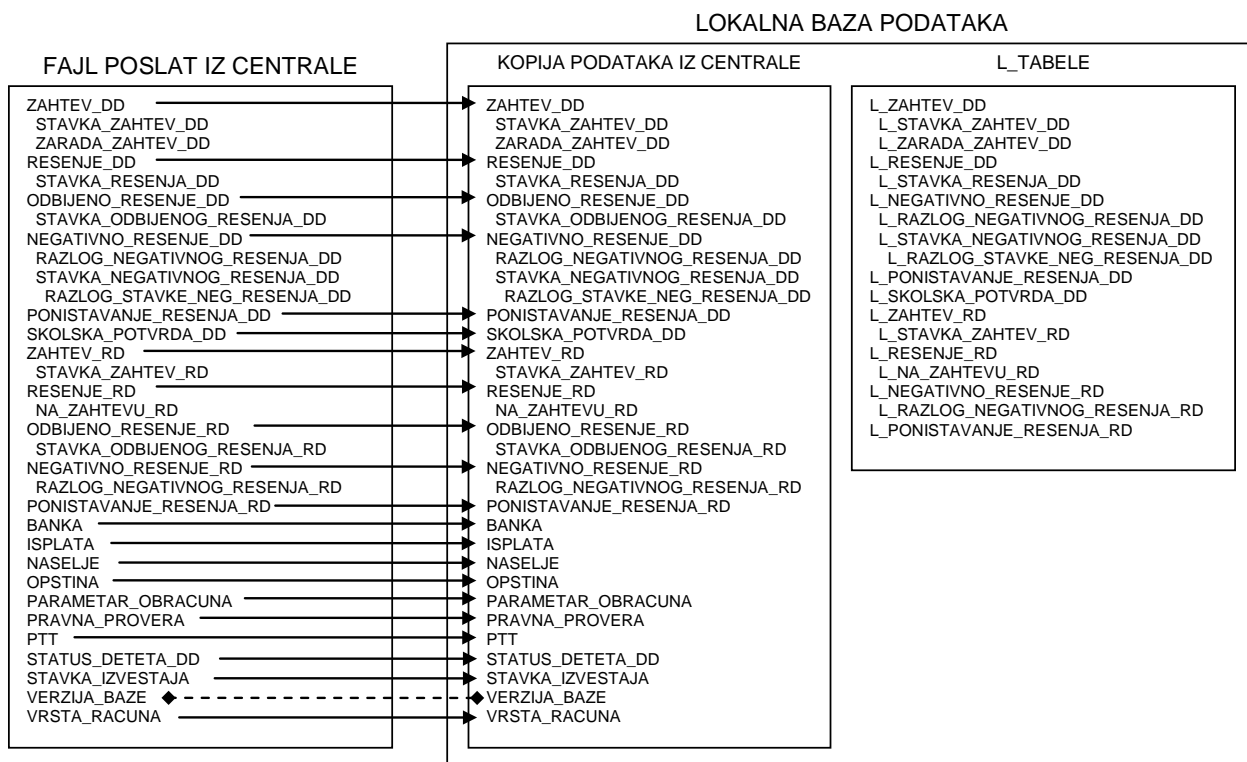

Prijem poslatih podataka u opštini

Kada fajl iz centrale stigne u opštinu on se obrađuje u dve faze.

U prvoj fazi, kompletan sadržaj fajla se upisuje u kopiju podataka u lokalnoj bazi, kao na slici br.27. Pri tom se najpre proverava da li verzija baze u fajlu odgovara verziji iz odgovarajuće 'read only' tabele lokalne baze. Ovo kopiranje se obavlja kao jedna transakcija, pa ako dođe do greške, odgovarajući deo lokalne baze ostaje u postojećem stanju, jer se ni jedan podatak ne snimi u 'read only' deo.

Slika br.27 Prijem podataka u opštini, prvi deo – ažuriranje kopije podataka u lokalnoj bazi

U drugoj fazi, brišu se podaci iz L_tabela koji se pronadu u tabelama koje predstavljaju kopiju podataka iz centrale. Za svaki zahtev iz tabele L_ZAHTEV_DD u lokalnoj bazi, program uzima njegov primarni ključ (ZGUID) i traži u tabeli ZAHTEV_DD u 'read only' delu baze zahtev sa istim primarnim ključem. Ako ga nađe, to znači da je zahtev iz tabele L_ZAHTEV_DD obrađen i da je kompletirao ceo krug i kao takav briše se iz tabele L_ZAHTEV_DD zajedno sa svojim detaljima L_STAVKA_ZAHTEV_DD i L_ZARADA_ZAHTEV_DD. U suprotnom ne briše se, jer još nije obrađen. Ovaj isti postupak važi i za tabele L_ZAHTEV_RD sa svojim detaljem L_STAVKA_ZAHTEV_DD, L_PONISTAVANJE_RESENJA_DD, L_SKOLSKA_POTVRDA_DD i L_PONISTAVANJE_RESENJA_RD. Sve ove tabele koriste GUID kao primarni ključ.

Sinhronizacija toka podataka

Najvažnija karakteristika gore opisanog toka podataka je to što nije neophodna nikakva sinhronizacija podataka. Fajlovi mogu da se šalju i primaju bilo kada i u bilo kom redosledu. Sistem je imun na sve pojave koje se mogu javiti usled pogrešnog redosleda slanja i primanja podataka.

GUID

GUID – global unique identifier, pojavljuje se u okviru tabela ZAHTEV_DD, PONISTAVANJE_RESENJA_DD, SKOLSKA_POTVRDA_DD, ZAHTEV_RD i PONISTAVANJE_RESENJA_RD, kao i u L_ verzijama ovih tabela. U ovim tabelama se GUID koristi kao primarni ključ pod imenom ZGUID. Tokom celog životnog ciklusa jednog zahteva, zahtev se prepoznaje po svom ZGUID-u, a takođe se nalazi i kao spoljni ključ u svim dokumentima koji su vezani za zahtev. GUID je *jedinstven u vremenu i prostoru*. Kreira se

pozivanjem određenih sistemskih funkcija, a kreiranje zavisi od računara na kom se kreira, od vremena kreiranja i raznih drugih faktora koji garantuju unikatnost.

Korišćene tehnologije

U okviru aplikacije koriste se različite tehnologije, jer se i aplikacija zasniva na dve različite platforme. Lokalni deo aplikacije zasnovan je na kombinaciji *Delphi* alata i *Microsoft JET* baze, a centralni deo aplikacije je rađen *Oracle* alatima i korišćena je *Oracle* baza.

Pošto je lokalni deo aplikacije namenjen korišćenju u opštinama, obim podataka koji se tu skladišti ne zahteva neku veću bazu.

Delphi tehnologija izabrana je iz više razloga: jednostavnost na prvom mestu. Mogućnost uključivanja i kompajliranja sopstvenih komponenti je intenzivno korišćena u ovom projektu, jer su praktično sve vizuelne komponente izvedene pomoću sopstvenih komponenti, razvijenih za potrebe ove aplikacije. Ovo se pokazalo kao naročito korisno pri radu programa sa latiničnim i ćiriličnim slovima. Posle kompajliranja i povezivanja, program se izvršava pokretanjem samo jednog exe fajla (DDL.A.exe). Razvijena aplikacija ne zahteva nikakvu posebnu instalaciju na mašini na kojoj se želi instalacija, dovoljno je iskopirati izvršni fajl, zajedno sa odgovarajućom bazom.

S druge strane, JET baza (koju koristi i program Access), pored toga što je pogodna po veličini i što je pristupačna (jer se nalazi u okviru *svakog Microsoft* operativnog sistema počevši od Windows 97 pa nadalje i ne zahteva *nikakvo* dodatno licenciranje, osim licence za sam operativni sistem), ima fajl (provajder) za pogodan pristup podacima iz baze. To je tzv. Jet SQL, pomoću kog se izvršavaju SQL upiti. Pogodan je jer ne zahteva poseban serverski proces, radi samo sa jednim fajlom, ima zavidne karakteristike, kako po pitanju SQL kompatibilnosti, tako i po pitanju performansi, a poseduje i mogućnost rada sa transakcijama (i to ugnježenim transakcijama).

U centrali se čuvaju podaci svih opština u Republici, za izvestan vremenski period, tako da je za čuvanje te količine podataka i potrebna velika baza, kakva je *Oracle* baza.

ZipForge je tehnologija koja se u okviru ovog sistema koristi za pakovanje podataka u *.zip format u opštini za slanje u centralu. *ZipForge* je kao komponenta uključen u *Delphi*, i zato je moguće zip fajl kreirati u okviru programa. Takođe se koristi i prilikom raspakivanja povratnog fajla iz centrale.

Korišćeni koncepti

Navedene tehnologije omogućava i primenu određenih karakterističnih programerskih koncepata.

Kod lokalnog dela sistema, korišćen je *Delphi*, koji je objektno orjentisan. Zato je lokalni deo aplikacije organizovan u unit – e. Posebna karakteristika lokalne aplikacije je ta da se kreiranje svih objekata aplikacije obavlja u memoriji, tamo se izvrše sve potrebne operacije, pa se tako dobijeni podaci upisuju u bazu. Takođe, konekcija ka bazi nikada nije konstantno otvorena, već se baza otvara po potrebi.

Prvo se u okviru klasa definišu karakteristike objekata koje u memoriji treba kreirati. Definišu se i njegove funkcije koje će biti korišćene. Polja u objektu su na početku inicijalno prazna (polja tipa string su prazni stringovi, brojevi su jednaki nuli itd.). Polja u objektu u memoriji vrednosti dobijaju iz (edit ili drugih vrsta) polja na formi.

Čitava lokalna aplikacija je koncipirana tako da se prvo vrši izbor željene akcije, popune se potrebni podaci na formi i izvrši se predviđena operacija. Forme se međusobno pozivaju eksplicitno. Podaci sa forme ostaju nesačuvani ukoliko se želi izaći iz forme, a podaci prethodno nisu sačuvani u bazi. Da bi podaci mogli da budu i upisani u bazu, moraju biti kompletni i ispravni.

Posle popunjavanja polja na formi, podaci se upisuju (prepisuju) u alocirane memorijske lokacije predviđene za to. Tu se obavi se izabrana operacija, i pošto je obavljena, rezultat se upisuje u memorijske lokacije predviđene za definisani objekat. Kada se izabere procedura za sačuvavanje, sadržaj polja iz memorije upisuje se u bazu.

Čitanje podataka iz baze je proces sličan ovom. Prvo se kreira memorijski objekat, zatim se pročitaju i upišu podaci iz baze, i onda se nad kreiranim objektom izvrši željena operacija. Čitanje iz baze se najčešće primenjuje u lokalnoj aplikaciji gde postoji mogućnost da ukoliko je neki od korisnika već podnosio neki zahtev, da se postojeći podaci iz baze prepisu u polja na formi.

11.5. Tranzicija e-modula za dečiji dodatak u pametan modul

Postojeći sistem za dečije dodatke u okviru informacionog sistema državnih institucija nije u potpunosti transparentan, spor je i nedovoljno efikasan, jer je zasnovan na ručnom unosu podataka sa papirnih dokumenata, nedovoljnoj IT infrastrukturi i zastareloj tehnologiji (hardverskoj i sistemskoj). U noj je zastupljena oprema različitih proizvođača koju karakteriše nepotpuna interoperabilnost i veliki broj funkcionalnosti definisanih u hardveru, što sistem u celini čini nedovoljno fleksibilnim i sklabilnim da odgovori na zahteve korisnika i potrebe savremenog društva. Pored toga prisutan je nedovoljan nivo kolaboracije između različitih sistema unutar e-uprave, koja za posledicu ima neefikasnost korišćenja raspoloživih podataka, odnosno smanjenu efikasnost rada svih modula e-uprave i njihovu transparentnost (*Klipa Đ. & Bojović Ž. & Delić V. & Trpovski Ž. 2017*).

Sve ovo za posledicu ima sporost u rešavanju zahteva i nezadovoljstvo korisnika. Rešenje koje se predlaže u ovom radu bazirano je na primeni naprednih ICT tehnologija koje treba da obezbede punu interoperabilnost između različitih informacionih sistema što uključuje različite dimenzije (tehničke, semantičke, organizacione i zakonske) i više modula u okviru državne uprave.

Da bi se rešili ovi problemi potrebno je izvršiti migraciju na novu, pametnu IT platformu i uraditi reinženjering postojećeg informacionog sistema. Posmatrano sa stanovišta modula za dečije dodatke prelazak na novu IT platformu podrazumeva realizaciju sledećih zahteva:

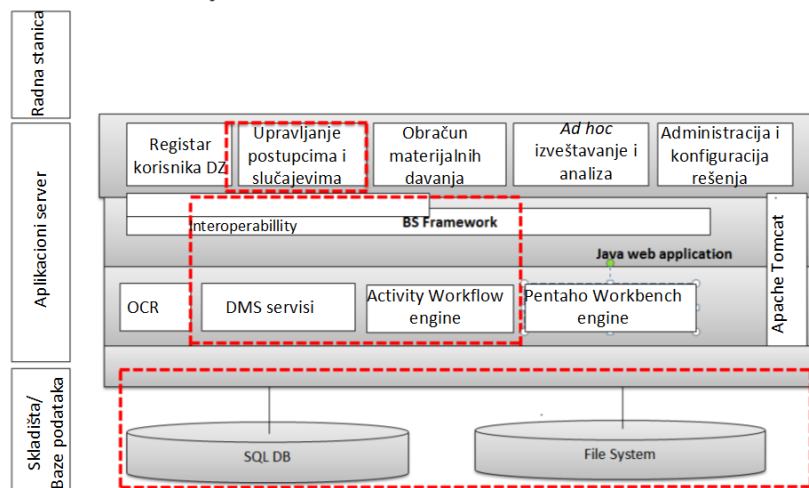
1. Tihu migraciju bez prekida i zastoja u radu,
2. Interoperabilnost svih komponenata IT infrastrukture,
3. Manju zavisnost u radu od raspoloživog hardvera i operativnih sistema,
4. Proširenje funkcionalnosti aplikacije (obuhvatiti sva prava predviđena Zakonom),
5. Smanjivanje vremena potrebnog za obradu jednog zahteva/rešenja,
6. Podizanje nivoa sigurnosti i bezbednosti podataka,
7. Postepeno ukidanje potrebe za donošenjem papirnih izvoda, rešenja ili uverenja, (izvod iz matične knjige rođenih, potvrda o imovnom stanju iz katastra, rešenje o prihodima i dr.) formiranjem sistema za pristup službenim evidencijama koji bi se koristio za pristup službenim evidencijama drugih organa koje imaju centralizovane podatke u elektronskom obliku za uvid u aktuelno stanje.

Osnovni model novog sistema predviđa da se postojeći sistem reimplementira u višeslojnoj klijent-server arhitekturi (komunikacija između klijenata i servera odvija se preko javne i private IP

mreže). Glavna prednost sistema leži u mogućnosti da se zahtevani podaci koji se nalaze na različitim softverskih platformama (operativni sistemi, aplikativni serveri, sistemi za upravljanje bazama podataka) mogu preuzimati i obrađivati na novom softverskom rešenju za modul dečijih dodataka. Na slici br.28 prikazana je arhitektura rešenja e-sistema dečije zaštite čiji je sastavni deo modul dečijih dodataka.

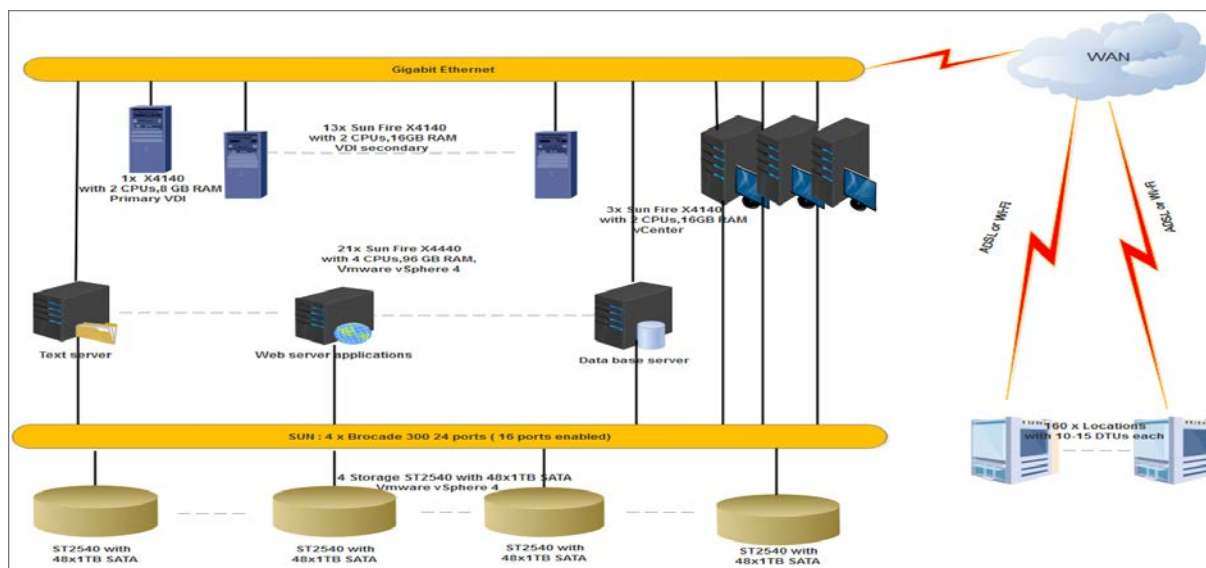
Slika br.28 Arhitektura rešenja e-sistema dečije zaštite

Arhitektura rešenja

Na slici br.29 prikazane su serverske komponente sistema koji čine serveri web aplikacija, serveri baza podataka i server tekstualnih dokumenata sa nestrukturiranim i strukturiranim podacima. Ovaj deo infrastrukture sistema sastoji se od potpuno virtuelizovane serverske infrastrukture u kojoj je realizovan visok stepen apstrakcije resursa primenom time-sharing i tehnike multiprogramiranja. Cilj implementacije ovakvog rešenja u domenu serverske infrastrukture je da se bolje iskoristi procesorsko vreme, ali i da se ostvari optimalna ušteda u hardveru, napajanju, hlađenju i potrošnji struje.

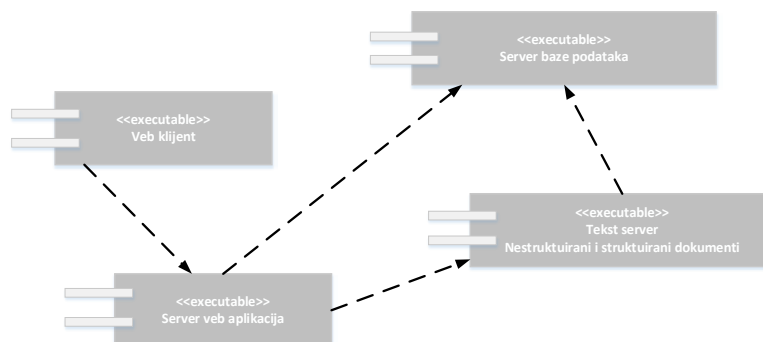
Slika br.29 Serverske komponente podsistema dečije zaštite

Na slici br.30 dat je šematski prikaz uzajamne povezanosti navedenih serverskih komponenti. Potrebno je naglasiti da su server baze podataka i tekst server nestrukturiranih/strukturiranih

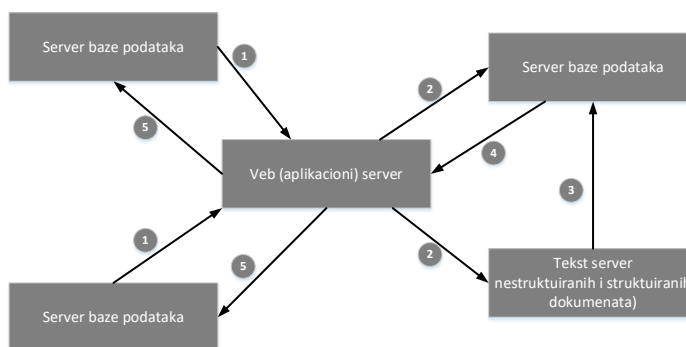
dokumenata softverske komponente koje obezbeđuju skladištenje i pretraživanje podataka i dokumenata. Strukturirani dokumenti se skladište u bazi strukturiranih dokumenata koja podržava i njihovo indeksiranje i pretraživanje. Za nestrukturirane dokumente koristi se poseban tekst server za njihovo indeksiranje i pretraživanje. Veze između softverskih komponenti predstavljaju vezu zavisnosti.

Slika br.30 Šematski prikaz uzajamne povezanosti serverskih komponenti

Uprošćena šema samog procesa komunikacije između serverskih komponenti data je na slici br.31.

Slika br.31 Uprošćena shema komunikacije između komponenti

Bez obzira da li se radi o zahtevu za preuzimanje određenih dokumenata, popunjavanju određenih obrazaca ili nekom sličnom postupku, klijentska aplikacija inicira pristup određenim sadržajima (1). Na osnovu zahteva klijentske strane web server aplikacije inicira pretraživanje (ili smeštanje podataka) u bazu podataka smeštenu na odgovarajućem serveru (2). U ovaj proces može biti uključen i tekst server koji ima ulogu da indeksira sve strukturirane i/ili nestrukturirane dokumente (2,3). Prilikom zahteva za pretraživanje baze, tekst server se koristi za lociranje traženih dokumenata, dok se prilikom dodavanja novih sadržaja koristi za indeksiranje. Na osnovu upućenih zahteva baza podataka vraća odgovarajući rezultat web serveru aplikacije (4), koji se preko odgovarajućeg transportnog protokola vraća klijentu (5).

Klijentsku stranu sistema čini web čitač. Rad je podržan sa web čitačima

- Windows Internet Explorer, verzija 10.0 ili veća
- Mozilla Firefox, verzija 4.0 ili veća

kao i E-mail klijentska aplikacija *Microsoft Outlook*, jer se koristi prvenstveno paket MS Office 2016.

Operativni sistem je Windows 10. Klijentska strana aplikacije može da se izvršava na standardnim desktop personalnim računarima, kao i laptop računarima.

11.5.1. Virtuelizacija podataka

Postojećim propisima u Republici Srbiji predviđeno je da korisnik za potrebe regulisanja dečijeg dodatka detaljno dokumentuje sve aspekte svog statusa. Neophodni podaci nalaze se u nekoj od baza podataka unutar različitih informacionih sistema državne uprave.

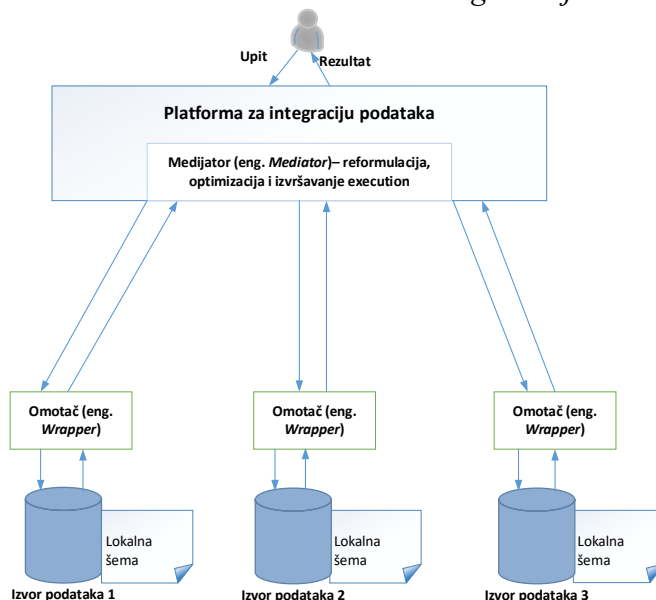
Institucija	Službena evidencija	Centralizovana evidencija	Servis koji institucija treba da omogući
Ministarstvo nadležno za poslove državne uprave	Drugi primerak matičnih knjiga	Postoji	Provera podataka u matičnim knjigama.
Ministarstvo unutrašnjih poslova	Evidencija izdatih ličnih dokumenata	Postoji	Provera ličnih dokumenata.
Republički fond za zdravstveno osiguranje	Evidencija osiguranika sa overenim zdravstvenim knjižicama	Postoji	Provera statusa osiguranika.
Poreska uprava	Evidencija jedinstvenih poreskih prijava	Postoji	Izveštaj o ostvarenim prihodima u prethodna tri meseca.
Poreska uprava, lokalna nadležnost	Evidencija obveznika poreza na imovinu	Ne postoji	Poresko uverenje.
Republički fond za penzijsko osiguranje	Evidencija osiguranika i primalaca penzija	Postoji	Izveštaj o ostvarenim penzijama i invalidninama u prethodna tri meseca.
Republički geodetski zavod	Katastar nepokretnosti	Postoji	Uverenje o neposjedovanju nepokretnosti na teritoriji RS. Izveštaj o katastarskom prihodu.
Nacionalna služba za zapošljavanje	Evidencija nezaposlenih	Postoji	Provera statusa nezaposlenog. Izveštaj o ostvarenim novčanim pravima.
Centralni registar osiguranika na obavezno socijalno osiguranje	Evidencija osiguranika obaveznog socijalnog osiguranja	Postoji	Provera statusa osiguranika.

Dokumenti, njihove lokacije i servisi koje institucija treba da omogući

Za pristup podacima koji su često neadekvatne strukture, nepotpuni ili predstavljaju duplikate podataka koriste se odvojeni mehanizmi (različite tehnologije i aplikacije), a prenos podataka je često

praćen kašnjenjima. Da bi se eliminisali ovi problemi i stvorili uslovi da se implementira naprednija analitika podataka predloženo je novo tehničko rešenje modula za pristup i povezivanje sa distribuiranim skladištima podataka sa službenim evidencijama u drugim informacionim sistemima. Osnovu tehničkog rešenja čini platforma za virtuelnu integraciju podataka prikazanu na slici br.32 koja korisničkim aplikacijama omogućava preuzimanje i manipulaciju podacima sa heterogenih sistema.

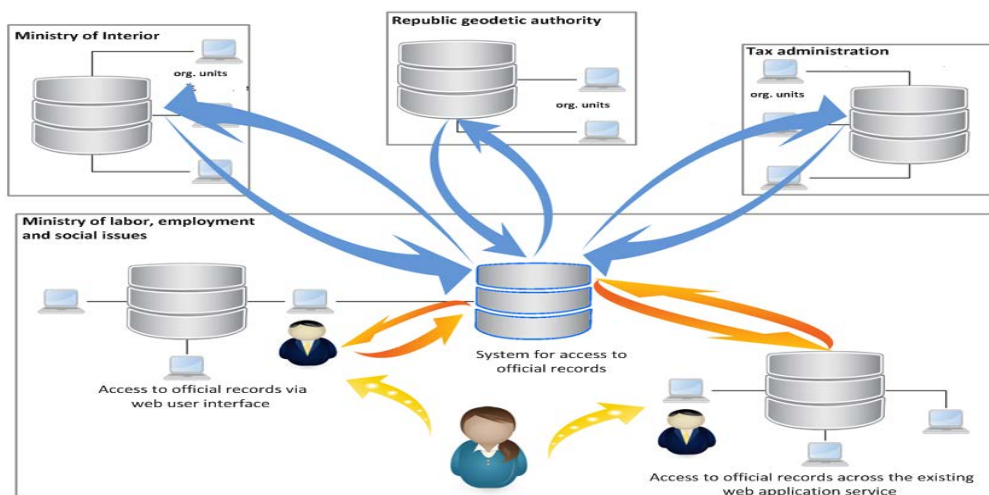
Slika br.32 Osnova tehničkog rešenja

Predloženo tehničko rešenje predstavlja korisnicima podatke u jedinstvenom formatu, stvarajući utisak da su svi podaci uskladišteni na jednom mestu. Informacije o tehničkim karakteristikama podataka, formatu ili izvoru podataka (baza podataka), nisu važni u ovom slučaju. Različiti tipovi podataka (SQL CML REST i SOAP / XML itd) publikuju se u jedan format (SQL tabele ili veb servisa) koristeći Wrapper-Mediator metodologiju. Uloga Mediatora je da handl-uje zahteve korisnika i obezbedi jedinstven pristup podacima, dok je svaki resurs podataka povezan sa svojim Wrapper-om. Mediator pretvara zahtev korisnika u Wrapper zahtev respektivno, a zatim Wrapper stupa u interakciju sa određenim bazama podataka da bi se uradila apstrakcija i maskirala heterogenost. Podaci će ostati na svom mestu; jedino se prenosi rezultat, eliminišući na taj način, rizik od postojanja kopija podataka i mogući problem sinhronizacije.

Implementacijom ovog softverskog rešenja, umesto da korisnik prikuplja i podnosi dokumentaciju predviđeno je da se službenom licu omogući neposredan uvid u evidenciju drugog organa (Slika br.33).

Slika br.33 Prikupljanje podataka iz različitih institucija

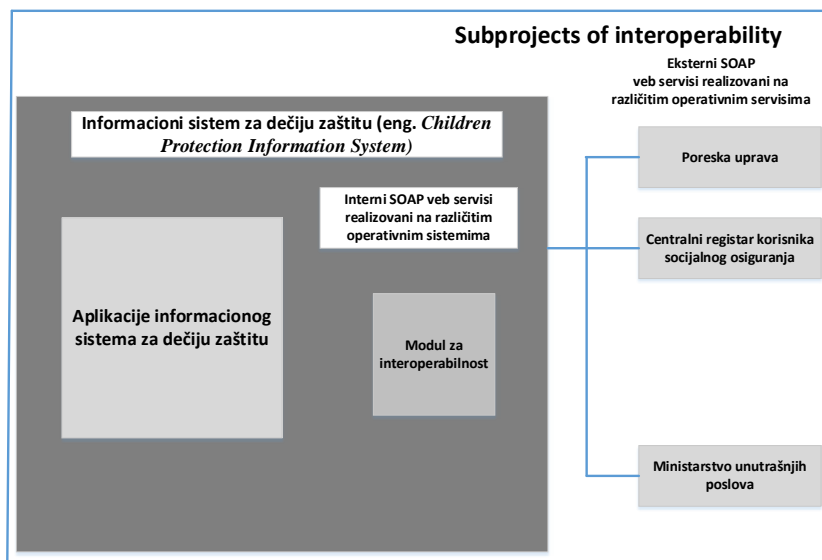
Novo softversko rešenje podrazumeva razvoj još dva relativno nezavisna modula:

- Modula za autentifikaciju i autorizaciju korisnika i validaciju dokumenata,
- Analitičke baze sa podacima o korisnicima socijalne zaštite za podršku kreiranju socijalne politike i praćenje efekata iste.

11.5.2. Softversko rešenje novog modela programa dečijih dodataka

Nova arhitektura sistema omogućava brži pristup sistemu, a samim tim i brže ostvarivanje prava građana. Na njoj je implementiran i nov koncept rada modula za dečije dodatke čiji je glavni zadatak da omogući potpunu transparentnost u radu, ali i obezbedi efikasno funkcinisanje sistema, potpuna kontrola i nadzor nad sistemom kao i kvalitetnije pružanje usluga korisnicima u samom sistemu. Na slici br.34 prikazan je konceptualni UML model nove aplikacije za realizaciju modula dečijih dodataka.

Slika br.35 Koncept rada CPIS modula

Radi veće fleksibilnosti u radu, određene parametre modula moguće je dinamički podešavati od strane administratora sistema, koji u potpunosti razume posledice svakog od ovih podešavanja (Slika br.36).

Slika br.36 Prikaz nekih od parametara u modulu

<p>com.minrzssrb.cpis.poreskauprava.active – true/false (opisuje da li je ovaj servis aktivan)</p> <p>com. minrzssrb.cpis.poreskauprava.wsdladdress – url adresa wsdl fajla koji definiše Web Servis</p> <p>com. minrzssrb.cpis.poreskauprava.cert – naziv public ključa Poreske uprave radi verifikacije</p> <p>com. minrzssrb.cpis.poreskauprava.admin – lista mail adresa na koju se šalje poruka greške</p>

Predlog rešenja

Osnovni predlog informatičkog rešenja pretpostavlja da su ispunjeni preduslovi navedeni u prethodnom poglavlju koji se odnose na izmenu i usaglašavanje pravne regulative, izmenu organizacije rada službi kao i da postoji konsenzus o obavezama drugih organa javne uprave u smislu vođenja centralizovanih službenih evidencija i omogućavanja potrebnih elektronskih servisa. Pri tom, **predlog rešenja ne podrazumeva razvoj centralizovanih evidencija koje su van nadležnosti MINRZS.**

Novo softversko rešenje podrazumeva razvoj tri relativno nezavisna modula:

- Modul za pristup i povezivanje sa distribuiranim skladištima podataka sa službenim evidencijama u drugim informacionim sistemima za podršku postupcima podnošenja i obrade zahteva.
- Modul za autentifikaciju i autorizaciju korisnika i validaciju dokumenata.
- Formiranje analitičke baze sa podacima o korisnicima socijalne zaštite za podršku kreiranju socijalne politike i praćenje efekata iste.
- Dalje unapređivanje i povezivanje informacionih sistema i evidencija koji postoje u MINRZS kao podršku obradi zahteva, formiranju i praćenju isplata novčanih prava korisnicima

Sistem za pristup službenim evidencijama

Sistem za pristup službenim evidencijama rešava pitanje pristupa službenim evidencijama za potrebe upravnog rešavanja u drugim organima. S druge strane sistem treba da podržava povezivanje i stavljanje na raspolaganje službenih evidencija institucijama koje ih vode.

Zajednički sistem za pristup treba da bude sa, jedne strane, povezan sa svim bazama podataka kojima omogućava pristup, odnosno sa informacionim sistemima institucija koje su nadležne za te baze, a sa druge strane da omogućava pristup organima kojima su potrebni podaci iz evidencija. U okviru funkcionalnosti sistema za pristup službenim evidencijama treba da postoje funkcionalnosti za omogućavanje pristupa evidencijama kao i funkcionalnosti za formiranje postupaka (dečiji dodatak, roditeljski dodatak, tuđa nega i pomoć...)

Sistem za pristup službenim evidencijama treba da pruža **veb korisnički interfejs** za službenike koji u postupku obrade predmeta imaju potrebu za pristupom službenim evidencijama u skladu sa članom 75a Zakona o državnoj upravi. Sistem treba da pruža posebne opcije za svaku vrstu postupka u kome postoji potreba pristupa evidencijama, tako da se jednim upitom od strane obrađivača predmeta dobije zbirni izveštaj sa podacima iz svih evidencija koje su od značaja za vrstu postupka koji obrađivač vodi. Pristup kroz veb korisnički interfejs **ne zahteva** promenu postojeće softverske podrške u sistemu socijalne zaštite, osim što zahteva obavezan pristup na internet. Obradivač predmeta umesto papirnog dokumenta vrši uvid u službenu evidenciju o čemu se formira elektronski zapis i/ili papirni dokument (na primer odštampanu se podaci sa zbirnog izveštaja i štampani izveštaj prilaže u predmet umesto da podnosilac zahteva prikuplja svu potrebnu dokumentaciju i prilaže je uz zahtev).

Pored veb korisničkog interfejsa, sistem treba da pruža veb servis kome se može pristupiti od strane aplikativnog softvera koji se koristi za automatizaciju određenog postupka u kome je potreban pristup službenim evidencijama putem informacionog sistema. U ovom slučaju postojeći aplikativni softver za vođenje postupaka se **obavezno doraduje** tako da integriše mogućnost direktne provere podataka iz drugih evidencija.

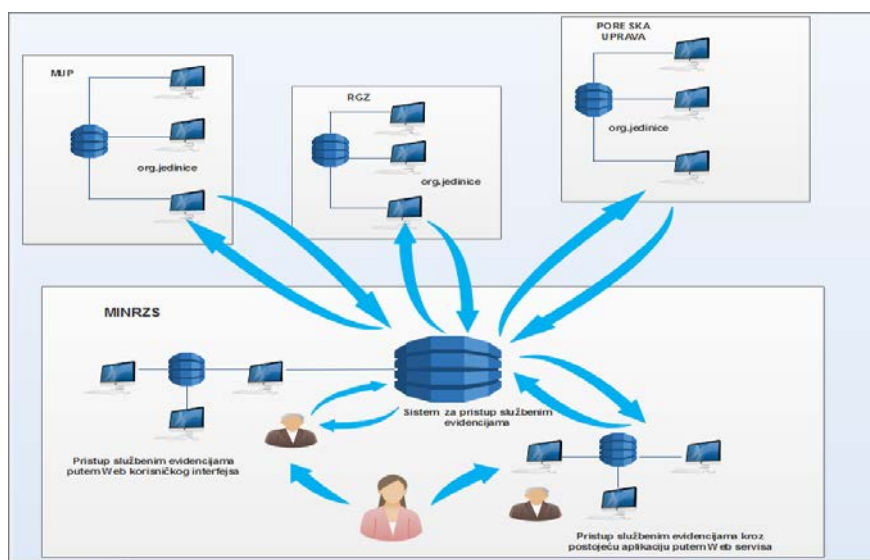
Ovaj sistem treba da bude tako izrađen da omogućava jednostavnu dogradnju podrškom za nove tipove postupaka i povezivanje postupaka sa novim evidencijama. **Razvijeni sistem bi trebalo da bude na raspolaganju svim institucijama javne uprave za korišćenje na opisani način, a ne samo u okviru institucija socijalne zaštite.**

Da bi se eliminisali ovi problemi, predložena je primena virtuelizacije podataka kako bi bilo moguće implementirati napredniju metodu obrade i analitike podataka i uneti viši stepen inteligencije u rad pametnog modula za dečije dodatke – i to da se:

- Izvrši virtuelizacija podataka,
- Izgradi logički Data Warehouse,
- Integriše sa Cloud aplikacijama.

Ilustracija korišćenja predloženog sistema je data na slici br.37.

Slika br.37 Korišćenje sistema za pristup službenim evidencijama

Novo softversko rešenje podrazumeva razvoj još dva relativno nezavisna modula:

- Modula za autentifikaciju i autorizaciju korisnika i validaciju dokumenata,
- Analitičke baze sa podacima o korisnicima socijalne zaštite za podršku kreiranju socijalne politike i praćenje efekata iste.

Analitička obrada podataka

U procesu rešavanja u postupcima vezanim za ostvarivanje prava iz oblasti dečije zaštite se može javiti potreba za analitičkom obradom podataka iz raznih izvora. Za tu svrhu može se omogućiti preuzimanje podataka iz raznih izvora u **analitičku bazu**, pri čemu treba voditi računa o adekvatnoj zaštiti podataka o ličnosti i poštovanju odgovarajuće zakonske regulative. Pri tome analitička baza nema karakter službene evidencije, odnosno izvora podataka koji se koristi u upravnom rešavanju već služi kao dopunski izvor informacija.

Osim toga, analitička baza koja sadrži podatke iz raznih izvora treba da zauzme ključno mesto u procesu kreiranja mera socijalne politike i praćenju efekata istih.

Analitička baza korisnika dečije zaštite treba da se formira na principima skladišta podataka (eng. Data Warehouse) i tu bi trebalo da se nađu svi raspoloživi podaci o **tražiocima i primaocima** bilo kog vida dečije zaštite. Organizacija unutar skladišta treba da omogući efikasno korišćenje podataka u procesu kreiranja mera socijalne politike, i praćenju efekata istih.

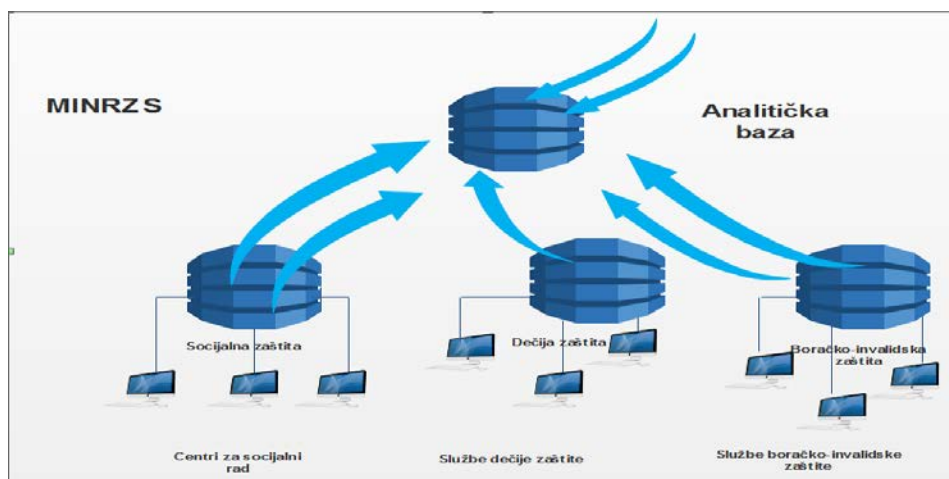
U samoj bazi bi trebalo da budu formirani standardni izveštaji i da postoji odgovarajući alat za formiranje izveštaja po potrebi. Analitička baza bi trebalo da standardizuje i olakša odgovore na najčešće postavljana pitanja vezana za strukturu i socio ekonomski status pojedinih korisnika i/ili

grupa korisnika dečije zaštite, korišćenim pravima, ukupnim novčanim efektima dečije zaštite i drugo. Za formiranje nestandardnih izveštaja i analizu potrebno je formirati posebno obučeni analitički tim u organizacionoj strukturi MINRZS.

Punjenje analitičke baze bi trebalo da bude organizovano u predefinisanim vremenskim intervalima. S obzirom na karakter i očekivani sadržaj ove baze samo punjenje ne bi moralo biti češće od jedanput nedeljno. Za formiranje i punjenje ove baze nije neophodno prethodno unapređenje postojećih informacionih sistema u MINRZS. Analitička baza bi mogla da se puni i iz drugih izvora, osim opisanih informacionih sistema MINRZS. Tu se pre svega misli na organizacije iz sistema socijalnog osiguranja koje bi mogle da dostavljaju podatke o najugroženijim slojevima (primaoci minimalnih penzija, pojedine kategorije nezaposlenih i slično).

Analitička baza korisnika dečije zaštite realizovana je u formi logičkog skladišta podataka (eng. Logical Data Warehouse). Ključnu ulogu u njenom formiranju ima softver za analitičku obradu podataka koji dostavlja podatke na definisanu lokaciju servera i iste osvežava periodično, u predefinisanim intervalima vremena - jedanput nedeljno. Ilustracija predloženog rešenja je data na slici br.38.

Slika br.38 Analitička baza u MINRZS

Vizuelni izveštaj analize o broju korisnika dečijeg dodatka po opštinama (po potrebi)

The screenshot shows a SQL query in a query builder tool. The query is as follows:

```

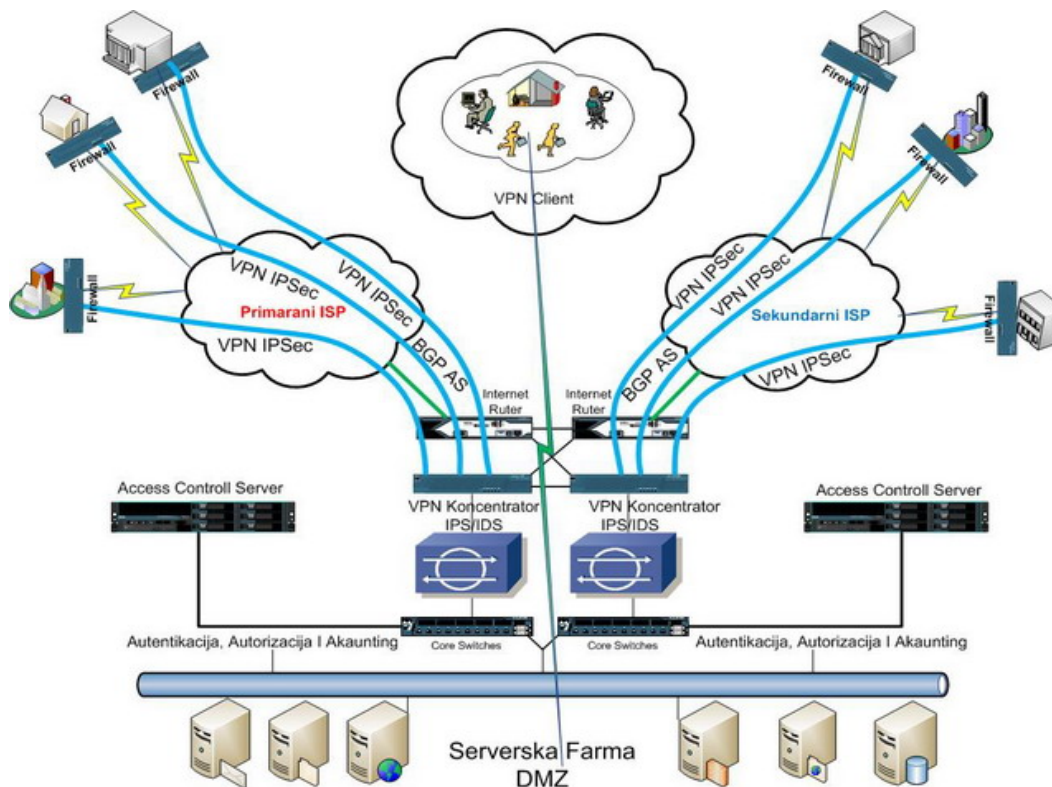
SELECT /*+ leading (si op) */ ALL OP.SIFRA, OP.NAZIV,
COUNT(DISTINCT SI.JMBG KORISNIKA) KORISNIKA,
COUNT(DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,1,SI.JMBG_DETETA,NULL))+
COUNT(DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,2,SI.JMBG_DETETA,NULL))+
COUNT(DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,3,SI.JMBG_DETETA,NULL))+
COUNT(DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,1,0,2,0,3,0,SI.JMBG_DETETA)) DECE,
SUM (IZNOS) IZNOS,
COUNT (DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,1,SI.JMBG_DETETA,NULL)) R1B,
SUM (DECODE (RED_RODZENJA,1,IZNOS,0)) R1S,
COUNT (DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,2,SI.JMBG_DETETA,NULL)) R2B,
SUM (DECODE (RED_RODZENJA,2,IZNOS,0)) R2S,
COUNT (DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,3,SI.JMBG_DETETA,NULL)) R3B,
SUM (DECODE (RED_RODZENJA,3,IZNOS,0)) R3S,
COUNT (DISTINCT DECODE (RED_RODZENJA,1,0,2,0,3,0,SI.JMBG_DETETA)) R4B,
SUM (DECODE (RED_RODZENJA,1,0,2,0,3,0,IZNOS)) R4S
FROM
OPSTINA OP, STAVKA_IZVESTAJA SI
WHERE SI.ISPLATA_ID = 404 AND SI.ISPLACEN = 'D'
AND 0 < (SELECT SUM (IZNOS) FROM STAVKA_IZVESTAJA
WHERE JMBG KORISNIKA=SI.JMBG KORISNIKA AND ISPLATA_ID = 404)
AND SI.SIFRA.OPSTINE_PRIM = OP.SIFRA and SUBSTR (OP.SIFRA,1,1) <> '9'
GROUP BY OP.SIFRA, OP.NAZIV
ORDER BY 1,2;
    
```

The query results are displayed in a table with the following columns: SIFRA, NAZIV, KORISNIKA, DECE, IZNOS, R1B, R1S, R2B, R2S, R3B, R3S, R4B, R4S. The results are sorted by SIFRA and NAZIV.

SIFRA	NAZIV	KORISNIKA	DECE	IZNOS	R1B	R1S	R2B	R2S	R3B	R3S	R4B	R4S
1	70017 ALEKSANDROVAC	767	1432	3871734.12	723	1974062.58	566	1527288.3	121	316977.77	22	53405.47
2	70025 ALEKSINAC	2016	3722	10569443.31	1717	4881749.54	1425	4031159.05	440	1249113.52	140	407421.2
3	70033 ARANDELOVAC	1131	2063	5935879.78	919	2666473.05	818	2324336.76	265	769115.08	61	175954.89
4	70041 ARILJE	669	1243	3487971.89	546	1560293.35	492	1368272.63	171	464918.68	34	94487.23
5	70050 BABUŠNICA	481	792	2184933.94	460	1282008.73	258	709566.82	64	169110.97	10	24247.42
6	70068 BAJINA BAŠTA	816	1544	4486702.3	789	2325963.38	589	1675839.78	151	448274.38	15	36624.76
7	70076 BATOČINA	195	387	1198935.24	155	474970.21	150	458894.28	63	204088.21	19	60982.54
8	70084 BELA PALANKA	604	1064	2966457.56	598	1679101.16	352	972528.86	91	255976.44	23	58851.1
9	70262 BLACE	550	996	2715960.1	433	1189534.19	394	1065701.98	142	387465.76	27	73258.17
10	70289 BOGATIĆ	648	1192	3366575.07	521	1480464.35	454	1270317.63	168	480168.02	49	135625.07
11	70297 BOJNIK	624	1230	3532516.85	478	1401463.27	465	1333990.49	202	569680.97	82	227382.12
12	70319 BOLJEVAC	135	250	699928.42	101	290080.68	88	239924.03	43	123081.65	18	46842.06

Novim konceptom predviđeno je Web okruženje i VPN svih službi dečije zaštite u Republici Srbiji.

Slika br.39 Nova topologija mreže MINRZS

Upoređujući postojeću topologiju i novu, koja treba da podrži novi koncept informacionog sistema uočavamo dve vrlo važne komponente sistema koje trenutno nedostaju: veća brzina protoka podataka i disaster recovery sistem vrlo važan za funkcionalnost, sigurnost i operativnost sistema.

Komunikacija unutar sistema se u velikoj meri oslanja na VPN – (eng.Virtual Private Network), kao forme logičkih tunela koje treba realizovati između različitih korisničkih lokacija, a često i preko resursa javne mreže za prenos podataka. Ovakve mreže zovemo privatnim, jer resurse ovih konekcija mogu koristiti samo organizacije koje su njihov vlasnik. Mreža je virtuelna, jer se konekcije formiraju korišćenjem samo jednog dela instaliranih resursa javne mreže za prenos podataka (slika br.39).

ASA Adaptive Security Appliance ili Cisco Firewall-VPN sa SW obezbeđuje bezbedonosne usluge visokih performansi u okruženju širokopojsnih mreža nove generacije. Ima propusnu moć firewall-a od 150 megabita u sekundi (Mbps) i 100 Mbps kada je u pitanju propusna moć IPsec VPN saobraćaja, funkcioniše kao hardverski VPN klijent, što omogućava pojednostavljeno upravljanje i nudi više od 50 novih bezbednosnih funkcija koje poboljšavaju aplikacione firewall funkcije, daljinski pristup putem VPN, integraciju mreže, visoku dostupnost, i mogućnosti upravljanja.

VPN IPsec - IPsec protokoli omogućavaju kreiranje bezbednih tunela unutar VPN mreže uz dodatnu enkripciju podataka i posebne metode autentifikacije korisnika sistema.

BGP AS - Border Gateway Protocol autonomnog sistema provajdera (AS) je standardizovani eksterni ruterski Internet protokol.

BGP omogućava svakom AS:

1. Dobijanje informacije o dostižnosti sa susjednih AS-ova.
2. Prosleđivanje prethodne informacije svim ruterima u okviru AS.
3. Utvrđivanje “dobre” rute do podmreža baziranih na informaciji o

dostižnosti i politici.

Svaki AS ima jednog ili više *border gateway-a*.

ASA VPN Koncentrator - ASA 5520 i ASA 5540 (Adaptive Security Appliance) je nova generacija uređaja koji bez gubitaka na performansama izvršava funkcije i firewall uređaja, IPS uređaja i VPN koncentratora. Naslednik je poznate Cisco PIX serije firewall uređaja. Potrebno je da imaju u sebi IPS/IDS (*Intrusion Detection Systems – IDS*, sistemi za otkrivanje upada na mrežu i *Intrusion Prevention Systems – IPS*, sistemi za sprečavanje upada na mrežu) kartice radi pojačane sigurnosti i bezbednosti na mreži.

Internet Ruter - za rutiranje internet saobraćaja.

Benefiti primene novog koncepta, odnosno pametnog modula za dečije dodatke

U Srbiji se prosečno dnevno službama dečije zaštite podnese oko 550 zahteva za DD, odnosno na mesečnom nivou oko 16.500 zahteva (od čega 12% su novi korisnici prava na DD, dakle oko 2.000 novih korisnika). Za pribavljanje neophodne dokumentacije novim korisnicima je bilo potrebno minimum tri radna dana, uz postojanje značajnih troškova materijalne i nematerijalne prirode na strani države i korisnika (fotokopiranje dokumenata, plaćanje različitih taksi, angažovanje zaposlenih u opštinskim organima dečije zaštite i sl.). Posmatrano sa aspekta materijalnih troškova, trošak svih korisnika na godišnjem nivou iznosio je oko 1.000.000 eura. Podatke o nematerijalnim troškovima u pogledu angažovanosti velikog broja zaposlenih koji rade u opštinskim i državnim organima (poslovi prijema zahteva, donošenja rešenja, slanja rešenja, kvaliteti usluga, brzini rešavanja zahteva, edukovanošću zaposlenih, zadovoljstvu građana) je velik i teško ga je izmeriti.

Primena predloženog novog koncepta i opisanog softverskog rešenja za program dečijih dodataka doneće nemerljive benefite kako građanima, tako i samoj lokalnoj i državnoj upravi u pogledu:

- kvalitetnije i brže usluge,
- smanjenja troškova održavanja i znatno povećanje funkcionalnosti sistema
- transparentnosti sistema,
- stvaranja informacione osnove u sprovođenju Strategije razvoja E-uprave Republike Srbije
- stvaranja baznih uslova za izradu socijalne karte Republike Srbije,
- tačnosti podataka,
- bezbednosti i zaštite podataka,
- uštede vremena i uštede i kontrole finansijskih sredstava iz budžeta.

Ključni benefit primene ovog koncepta je efektivnije i efikasnije vođenje socijalne i populacione politike države koja je po tom pitanju u velikim problemima.

Vrlo važno je navesti faktore rizika koji prate ovu tranziciju, a to su:

- Politička volja u društvu,
- Ljudski resursi,
- Finasijska sredstva,
- Postojanje institucija na svim nivoima uprava koje su nadležne za razvoj ICT infrastrukture,
- Pitanja nadležnosti nad razvojem E-uprave,

- Medijske promocije sistema i edukacija korisnika.

12. PREDLOG NOVOG SELEKTIVNOG MODELA CENZUSA ZA OSTVARIVANJE PRAVA NA DEČIJI DODATAK I VISINA SELEKTIVNIH NOMINALNIH IZNOSA

Analizirajući sve prethodno navedene podatke postojećeg stanja programa dečijih dodataka, budžetsku raspodelu sredstava, rezultate sprovedenog istraživanja, postojeću zakonsku regulativu i stanje informacione podrške programu na nivou državnih institucija, došao sam do novog modela programa dečijih dodataka koji bi ispunio oba cilja i socijalne i populacione politike.

Kao prvo i ključno pitanje postavlja se uloga i spremnost države da se izvrši preraspodela sredstava namenjenih programu dečijih dodataka i da se iznos namenjen tom programu vrati na nivo sa kraja devedesetih godina na 1,2 % BDP-a ili 6 % budžeta. Taj uslov je **ključni**, jer bez finansijskih sredstava sve mere bilo koje zakonske prirode neće dati željene efekte, niti bilo kakve rezultate po pitanju nataliteta, odnosno populacione politike, kao ni većih efekata socijalnog karaktera. Može samo doći drugačijom zakonskom regulativom do promene u broju porodica sa decom koje će biti isključene iz prava, a koje su trenutno u pravu, odnosno uključivanje novih porodica sa decom koje do sada nisu bile u pravu, a biće im omogućeno da uđu u pravo za dečiji dodatak. Broj porodica će se ostati isti ili će se povećati shodno željenom efektu novih zakonskih propisa, ali samo u sferi željenog obuhvata socijalno ugroženih porodica sa decom. Populacioni efekat u okviru istih finansijskih sredstava nije naprosto ostvariv.

Roditeljski dodatak kao postojeću zakonsku meru treba ukinuti, a sredstva koja su sada namenjena za te potrebe prebaciti u poziciju sredstava namenjenih programu dečijih dodataka. To je trenutno oko 50% fonda namenjenog za dečiji dodatak.

Roditeljski dodatak shodno pokazateljima, od uvođenja 2002. godine do danas, nije postigao efekat populacionog karaktera u pogledu povećanja nataliteta, ali u odsustvu pouzdanih dokaza moguće je prihvatiti tvrdnju nekih demografa, pozajmljenu od francuskih demografa, da je roditeljski

dodatak delom doprineo sprečavanju još većeg pada nataliteta i njegovom relativnom održavanju na postojećem, inače niskom, nivou.

Analizirajući stanje u oblasti dečije zaštite, odnosno programa dečijih dodataka kroz dugi niz godina, došao sam do zaključka da cilj programa dečijih dodataka, posebno u vrlo lošoj natalitetnoj situaciji u kojoj se nalazi Srbija, mora imati i socijalni i pronatalitetni karakter, odnosno mora biti definisan i kao mera socijalne i kao mera populacione politike države.

Predložena istraživanja u ovom radu treba da doprinesu stvaranju dobre osnove za sagledavanje efekata postojećih zakonskih parametara na program dečijih dodataka u cilju razmatranja njegovih izmena da bi se što bolje ciljale materijalno ugrožene i siromašne porodice sa decom i da bi se stvorila bolja finansijska sigurnost za porodice s više dece, a samim tim i pospešilo rađanje dece. Primenom ovog novog modela za ostvarivanje prava na dečiji dodatak, uvođenjem tzv. **selektivnog cenzusa i nominalnog selektivnog iznosa**, ostvarila bi se efikasnija i efektivnija uloga programa dečijih dodataka na porodice s decom, kao i “pravičnija” raspodela sredstava za socijalno ugrožene porodice sa decom.

Primenom ovakvog načina ostvarivanja prava na dečiji dodatak i visinom naknada znatno bi se smanjile greške isključenosti i greške uključenosti korisnika prava, što bi uz adekvatnije iznose dečijeg dodataka uticalo na smanjenje stope siromaštva, stvaranje sigurnosti održivosti porodice i podstrek za rađanje još dece (povećanje nataliteta).

Tabela 6p.91 Iznos budžetskih sredstava za DD prema selektivnim nominalnim iznosima i selektivnom cenzusu u 2011. godini prema APD

Stari nominalni iznos	BROJ DECE U PORODICI	BROJ ČLANOVA PORODICE	SELEKTIVNI NOMINALNI IZNOSI	Broj dece po starim cenzusima	Iznos sredstava po starim nominalnim iznosima	Broj dece po novim cenzusima	Iznos sredstava po novim nominalnim iznosima
2.166,50	1	2	6.500,00 - BAZNI	2.737	5.929.710,50	2.737	17.790.500,00
	1	3	4.333,00	7.539	16.333.243,50	3.365	14.580.545,00
	2	3	8.666,00	3.616	7.834.064,00	4.870	42.203.420,00
	1	4	3.250,00	10.857	23.521.690,50	2.806	9.119.500,00
	2	4	6.500,00	35.206	76.273.799,00	35.206	228.839.000,00
	3	4	9.750,00	3.105	6.726.982,50	3.105	30.273.750,00
	1	5	2.600,00	5.343	11.575.609,50	0	0,00
	2	5	5.200,00	23.460	50.826.090,00	13.824	71.884.800,00
	3	5	7.800,00	26.376	57.143.604,00	33.966	264.934.800,00
	4	5	10.400,00	0	0,00	2.596	26.998.400,00
	1	6	2.166,50	2.186	4.735.969,00	0	0,00
	2	6	4.333,00	34.968	75.758.172,00	6.000	25.998.000,00
	3	6	6.500,00	15.501	33.582.916,50	15.501	100.756.500,00
	4	6	8.660,00	10.588	22.938.902,00	17.200	148.952.000,00
	5	6	10.833,00	7.770	16.833.705,00	18.200	197.160.600,00
				189.252	410.014.458,00	159.376	1.179.491.815,00

FORMULA:

Bazni nominalni iznos x 2 x

$$\frac{\text{broj dece u porodici}}{\text{broj članova porodice}}$$

Tabela 6p.92 Procena broja korisnika DD i dece prema novim selektivnim cenzusima i novim selektivnim nominalnim iznosima u 2011. godini prema APD

SELEKTIVNI CENZUS 2011	BROJ DECE U PORODICI	BROJ ČLANOVA PORODICE	Broj korisnika po starom cenzusu	Broj dece po starom cenzusu	Broj korisnika po novim selektivnim cenzusima	Broj dece po novim selektivnim cenzusima	SELEKTIVNI NOMINALNI IZNOSI	Iznos sredstava po selektivnim nominalnim iznosima
BAZNI 6.800,00	1	2	2.737	2.737	2.737	2.737	6.500,00- BAZNI	17.790.500,00
4.533,00	1	3	7.539	7.539	3.365	3.365	4.333,00	14.580.545,00
9.066,00	2	3	1.808	3.616	2.435	4.870	8.666,00	42.203.420,00
3.600,00	1	4	10.857	10.857	2.806	2.806	3.250,00	9.119.500,00
6.800,00	2	4	17.603	35.206	17.603	35.206	6.500,00	228.839.000,00
10.200,00	3	4	1.035	3.105	1.035	3.105	9.750,00	30.273.750,00
2.720,00	1	5	5.343	5.343	0	0	2.600,00	0.00
5.440,00	2	5	11.730	23.460	6.912	13.824	5.200,00	71.884.800,00
8.160,00	3	5	8.792	26.376	11.322	33.966	7.800,00	264.934.800,00
10.800,00	4	5	0	0	649	2.596	10.400,00	26.998.400,00
2.266,00	1	6	2.186	2.186	0	0	2.166,50	0.00
4.533,00	2	6	17.493	34.968	3.000	6.000	4.333,00	25.998.000,00
6.800,00	3	6	5.167	15.501	5.167	15.501	6.500,00	100.756.500,00
9.066,00	4	6	2.647	10.588	4.300	17.200	8.660,00	148.952.000,00

11.333,00	5	6	1.554	7.770	3.640	18.200	10.833,00	197.160.600,00
			96.491	189.252	64.971	159.376		1.179.491.815,00

FORMULA:

$$\text{Bazni cenzus} \times 2 \times \frac{\text{broj dece u porodici}}{\text{broj članova porodice}}$$

Na ovom primeru APD-a (*Tabele br.91 i 92*) uočljivo je da, u odnosu na postojeći način definisanja visine dohodovnog cenzusa, primenom novog načina tzv. **Selektivnog cenzusa**, dolazi do znatnog povećanja obuhvata broja korisnika koji imaju više dece u porodici -**socijalni aspekt**, a samim tim i primenom novih selektivnih nominalnih iznosa koji povećavaju iznose prihoda po detetu, po principu, što veći broj dece u porodici u odnosu na broj odraslih lica, to je nominalni iznos dečijeg dodatka po detetu veći - **pronatalitetni-populacioni aspekt**.

Sredstva za obezbeđenje isplata programa dečijeg dodatka se uvećavaju u odnosu na dosadašnji način tri puta, što se u potpunosti uklapa u činjenicu da sredstva za program dečijih dodataka iz budžeta treba vratiti na nivo od pre 15 godina tj. 1,1 % od budžeta što je i prosek u zemljama EU.

Vrlo važno je napomenuti da država trenutno troši na preko 140 raznih agencija, uprava, sekretarijata, komora, zavoda i drugih organizacija (nastalih uglavnom posle 2000-te godine) godišnje oko 400.000.000,00 eura što prevedeno znači iznos kojim bi se mogli povećati dečiji dodaci i do četiri puta.

Samo na taj način vršice se znatno bolje ciljanje materijalno ugroženih porodica (posebno porodica sa više dece), njihovo materijalno obezbeđenje, odnosno izlazak porodice iz zone siromaštva, kao i povećanje nataliteta koji je uslovljen i sigurnošću porodica sa više dece, naročito da imaju sigurnost od strane države da tu decu i izvedu na životni put.

Pored ovog novog načina utvrđivanja dohodovnog cenzusa za ostvarivanje prava i nominalnih iznosa, neophodno je povećati i dohodovni cenzus u cilju većeg obuhvata porodica sa decom, jer je "prag" ulaska u pravo vrlo mali (odnosno gustina populacije velika), tako da sa povećanjem postojećih dohodovnih cenzusa za 10 % povećava postojeći broj korisnika za oko 25 % novih (*Prilog, tabela br. 35, 36, 37,38, 39, 40, 41 i 42*).

Važno je, takođe, u kontekstu grešaka isključenosti i uključenosti ispitati kolika je gustina domaćinstava koja se po prihodima nalaze malo iznad cenzusa, pošto od toga zavisi i rizik da se zbog malih grešaka u administriranju dobije velika greška u uključenosti ili isključenosti.

Dohodovni cenzusi za decu sa posebnim potrebama treba da ostanu uvećani za 20%, kao i nominalni iznosi uvećani za 30%.

Simulirajući dohodovni cenzus sa povećanjem 5 %, 25 % i 50 % (*Tabela br .93, 94 i 95*) u odnosu na postojeći u 2011. godini koji je iznosio 6.800 dinara dobijemo prosečno povećanje broja korisnika za 2.5 % na svako povećanje od 1% dohodovnog cenzusa (broj korisnika dečijeg dodatka u 2011. godini bio je prema APD 96.491).

Tabela br.93 Simuliranje povećanog dohodovnog cenzusa za 5% na bazi cenzusa iz 2011. godine prema APD

Broj dece do 19 godina starosti	Broj svih domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine															
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
0																
1	640	3722	5606	6798	7142	2210	3248	2172	487							
2	530	1326	4755	7726	7378	14304	8705	7301	4176							
3			502	1249	2887	4370	3280	3025	2005							
4		740		518			871	609								
5				539		539										
6																
7+								476								
Σ	1170	5788	10863	16830	17407	21423	16104	13583	6668	109.836						

Tabela 6p.94 Simuliranje povećanog dohodovnog cenzusa za 25% na bazi cenzusa iz 2011. godine prema APD

Broj dece do 19 godina starosti	Broj svih domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine																	
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
0																		
1	640	3722	5606	7763	11635	3549	7361	6343	2555	399	102							
2	530	1326	4755	7726	7701	17550	19121	11817	8243	3105	1109							
3			502	1249	2887	4370	3280	4408	4349	3883	588							
4		740		518			871	1167		1198	104							
5				539		539					97							
6																		
7+								476										
Σ	1170	5788	10863	17795	22223	26008	30633	24211	15147	8585	2000	164.423						

Tabela 6p.95 Simuliranje povećanog dohodovnog cenzusa za 50% na bazi cenzusa iz 2011. godine prema APD

Broj dece	Broj svih domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011.godine
-----------	---

do 19 godina starosti	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0																	
1	640	3722	5606	9211	11758	11407	9367	12962	5365	4023	1401	2475	529				
2	530	1326	4755	7726	7701	17987	21872	24284	10951	8287	6623	7161	1514				
3			502	1249	2887	4370	3280	4408	5180	5582	3422	3763	1038				
4		740		518			871	1167		1198	518	1051					
5				539		539					485		124				
6																	
7+								476				502					
Σ	1170	5788	10863	19243	22346	34303	35390	43297	21496	19090	12449	14952	3205	243.592			

Dakle, zadovoljavajući ciljeve i socijalne i populacione politike kroz izmene zakonske regulative, dolazi se do iznosa od oko četiri milijarde dinara na mesečnom nivou. U odnosu na sadašnja izdvajanja za programe dečijih i roditeljskih dodataka u mesečnom iznosu od oko 1,5 milijarde dinara, dolazimo do podatka da je to uvećanje sredstava za tri puta više, što je upravo onoliko koliko je, na isti način, umanjen iznos budžetskih sredstava, u proteklih deset godina za dečije dodatke sa 0,9 na 0,3% BDP-a ili čak pet puta manje (sa 6,2 % na 1,25 %) u odnosu na ukupan budžet.

Tu je ključ rešavanja i socijalne sigurnosti porodica sa decom i povećanja nataliteta, odnosno fertiliteta. Ovim merama bitno bi se povećao broj porodica sa dvoje dece, što je i cilj populacione politike u sprečavanju daljeg pada nataliteta i dovođenja proste reprodukcije stanovništva u realne okvire, a sa povećanim brojem trećerodne dece učvršćuje se prosta reprodukcija i kreće se prema onom magičnom broju povećanja nataliteta i rastu broja stanovnika (proširena reprodukcija).

Neka prethodna istraživanja na temu nalaženja modela dečijih dodataka shodno postizanju željenih efekata pokazala su da ti modeli nisu primenjivi u zemlji koja je ekonomski slaba i sa tolikim brojem siromašnih porodica (*Matković G. & Mijatović B. 2009*). Naime, simuliran je tzv. model univerzalnog dečijeg dodatka, koji podrazumeva da sva deca bez obzira na materijalne uslove dobijaju jednak iznos dečijeg dodatka. Došlo se do zaključka da taj model nije primenjiv u našoj zemlji, koja je ekonomski slaba i siromašna sa stanovišta efekata u odnosu na one kojima je namenjen. Naime, niti ima dovoljno finansijskih sredstava za tako nešto, niti bi taj primljeni iznos dečijeg dodatka porodicama sa višim dohocima bilo što značio za održavanje ili poboljšanje životnog standarda. S druge strane ista suma data siromašnim porodicama itekako poboljšava njihov životni standard. Drugi model je model skale ekvivalencije prema kojem se ne utvrđuje ekonomija obima, već se cenzus računa uz pomoć jednakog prihoda za svakog člana domaćinstva. Ovaj model nije održiv iz razloga što se znatno eliminišu porodice s više dece, jer bi svakoj porodici sa više dece prihodni cenzus bio znatno snižen, pa samim tim i kvalifikacija za ostvarivanje prava bila bi otežana.

13. PREGLED ZAKONSKIH PROPISA IZ OBLASTI DRUŠTVENE BRIGE O DECI

1. Uredba o regulisanju nadnica i plata radnika i nameštenika u državno-privrednim i privatnim preduzećima, privatnim ustanovama i organizacijama - „Službeni list DFJ br.24/1945,,
2. Pravilnik o isplaćivanju dodataka za decu iz Fonda za pomoć radničkih i nameštenečkih porodica sa decom „Službeni list DFJ br. 35/1945,,
3. Uputstvo o isplati dodatka na decu - „ Službeni list FNRJ br.8/1948,,
4. Uredba o materijalnoj pomoći za decu radnika i službenika - „ Službeni list FNRJ br.101/49,,
5. Zakon o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica - „ Službeni list FNRJ br.10/1950,,
6. Uredba o dodacima na decu - „Službeni list FNRJ br. 48/51, 14/52, 29/53,,
7. Uredba o dodatku na decu - „ Službeni list FNRJ br. 36/55, 39/55, 1/56, 26/56, 39/58, 2/59, 48/59,,
1. Zakon o dečijem dodatku - „Službeni list SFRJ br.16/65 i 52/66,,
2. Zakon o visini prihoda za utvrđivanje prava na dodatak na decu - „ Službeni glasnik SRS br.2/67,,
3. Zakon o neposrednoj dečijoj zaštiti i dodatak na decu - „ Službeni glasnik SRS br.56/67,,
- 11 Zakon o izmenama Zakona o neposrednoj dečijoj zaštiti i dodatku na decu - „Službeni glasnik SRS br. 6/68,,
12. Zakon o izmenama i dopunama Zakona o neposrednoj dečijoj zaštiti i dodatku na decu - „ Službeni glasnik SRS br.53/69, 47/70,13/71 i 24/71,,
13. Zakon o neposrednoj dečijoj zaštiti i dodatku na decu - „ Službeni glasnik SRS br.17/72,,

14. Zakon o dečijoj zaštiti u samoupravnim interesnim zajednicama dečije zaštite - ,, Službeni glasnik SRS br.48/74,,
15. Zakon o društvenoj brizi o deci - ,,Službeni glasnik SRS br.43/87, 4/90, 49/92, 29/93, 3/93, 67/93, 28/94, 47/94 i 25/96,,
16. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom - ,, Službeni glasnik RS br.16/2002,,
17. Izmene i dopune Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom -,, Službeni glasnik RS br.16/2002 i 115/2005,,
18. Zakon o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom - ,,Službeni glasnik RS br.107/2009,,

14. UPITNIK ZA SLUŽBE DEČIJE ZAŠTITE U OPŠTINAMA-GRADOVIMA REPUBLIKE SRBIJE

PODACI KOJE POPUNJAVA SLUŽBA DEČIJE ZAŠTITE GRADA-OPŠTINE

- _____
1. Broj zaposlenih u Vašoj službi dečije zaštite _____
 2. Struktura zanimanja zaposlenih (broj)
Pravnika _____ ekonomista _____ Ostala zanimanja _____
 3. Struktura prema školskoj spremi (broj) VSS_____VŠS _____ SSS _____
 4. Koliko računara ima Vaša služba ? _____
 5. Koliko štampača ima Vaša služba ? _____
 6. Koliko zahteva za dečiji dodatak mesečno primi Vaša služba ?

Ukupno _____ , od toga potpuno novih - oni koji podnose zahtev za dečiji dodatak prvi put _____
 7. Od navedenog ukupnog broja podnetih zahteva na mesečnom nivou koliko se zahteva odbije ? _____

Razlozi nepriznavanja prava na dečiji dodatak

- _____ Podnosilac zahteva ima veće prihode od dozvoljenog cenzusa
 _____ Podnosilac zahteva poseduje nepokretnosti više od odgovarajućeg

- stambenog prostora
- Podnosilac zahteva poseduje stambeni prostor veći od dozvoljenog
- Podnosilac zahteva nije državljanin Republike Srbije
- Podnosilac zahteva nema prebivalište na teritoriji Republike Srbije
- Podnosilac zahteva i članovi porodice nemaju isto prebivalište
- Podnosilac zahteva ne ostvaruje zdravstvenu zaštitu preko Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu
- Podnosilac zahteva ne brine neposredno o deci
- Podnosilac zahteva poseduje zemljište više od dozvoljenog cenzusa
- Podnosilac zahteva poseduje novčana i druga likvidna sredstva u vrednosti većoj od trideset dečijih dodataka po članu
- Podnosilac zahteva ima dete koje je višeg reda rođenja od četvrtog
- Podnosilac zahteva ima dete koje ne pohađa školu redovno
- Podnosilac zahteva ima dete starije od 19 godina
- Podnosilac zahteva nije dostavio tražene dokaze
- Podnosilac zahteva podneo je zahtev ranije od 30 dana od isteka važećeg

Molim Vas da pored svakog navedenog razloga upišete u prosečnim procentima koliko je taj razlog najčešći osnov za odbijanje zahteva za dečiji dodatak u odnosu na broj odbijenih zahteva (generalno)

15. ANKETA O DEČIJEM DODATKU MAJ 2012.GODINE

ANKETA O DEČIJEM DODATKU MAJ 2012.GODINE

Period posmatranja od 01.do 31.maja 2012.godine

IDENTIFIKACIONI PODACI

Opština _____
(naziv opštine)

_____ _____ _____ _____ _____
(šifra opštine)

Datum rođenja lica koje popunjava anketu

_____ _____ _____
(dan) (mesec) (godina)

Datum anketiranja _____ 2012.god

Pol

1.muški 2.ženski

Bračno stanje

1.neoženjen-neudata 2.oženjen/udata 3. udovac/udovica 4. razveden/razvedena 5. živi u vanbračnoj zajednici

Nacionalnost

1. srpska 2. za pripadnike druge nacionalnosti upisati odgovor na liniju , a za lica koja ne žele da se izjasne ostaviti prazno

Ukupan broj članova Vaše porodice ili domaćinstva

Navedite svakog člana porodice

rodstvo	godina rođenja	pol
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐

- 1. suprug/supruga
- 2. dete
- 3. baba/deda
- 4. ostali

- 1. muški
- 2. ženski

1. Koji stepen stručnosti imate (zaokružite odgovor) a. bez OŠ b. OŠ c. KV d. SSS
e. VŠS f. VSS g. MR-DR

2. Navedite Vaše zanimanje a.) radnik b.) administrativni radnik c.) umetnik
d.) poljoprivrednik e.) zanatlija f.) inženjer g.) lekar h.) ekonomist
i.) vojno lice /policajac j.) pravnik k.) ostala fakultetska zanimanja

3. Da li ste zaposleni? a.) DA b.) NE

4. Da li ste radno sposobni ? a.) DA b.) NE

5. Kolika su Vaša ukupna porodična mesečna primanja ?

_____ dinara

6. Koliko kvadratnih metara je površina stambenog prostora vaše porodice-domaćinstva?

_____ kvm

7. Koliko hektara zemlje u vlasništvu ima Vaša porodica ?

_____ ha

8. U postojećim životnim uslovima koliko bi ste želeli da imate dece ?

_____ dece

9. U idealnim životnim uslovima koliko bi ste želeli da imate dece?

_____ dece

10. Rangirajte od 1-8 najvažnije uslove da bi ste imali više dece:

a.) poboljšanje stambenog prostora _____

b.) veću platu/bolji posao _____

c.) više vremena u toku dana _____

d.) da društvo preduzme veću odgovornost za pomoć porodicama sa decom _____

e.) veću pomoć supruga _____

f.) da sam zdrava _____

g.) fleksibilno/kraće radno vreme _____

h.) ni pod kojim uslovima ne želim više dece _____

11. Dužina porodijskog odsustva za prvo i drugo dete je godinu dana, za treće dete dve godine, a za četvrto i svako naredno devet meseci. Ocenite ovo rešenje na jedan od sledećih načina (zaokružite željeni odgovor):

a.) u potpunosti odgovara

b.) odgovara

c) dugo je

d.) suviše je dugo

e.) kratko je

f.) suviše je kratko

12. Koliko bi po Vašem mišljenju trebalo da traje porodijsko odsustvo (upišite broj godina)?

a.) za prvo dete _____

b.) za drugo dete _____

c.) za treće dete _____

d.) za četvrto i svako naredno dete _____

13. Što po Vašem mišljenju treba da uradi država u slučaju kada se rodi dete ?

a.) da poveća materijalnu pomoć

b.) da obezbedi zaposlenje posle rođenja trećeg deteta

c.) da obezbedi kredit za stan ili kuću

d.) omogući usluge u lokalnoj zajednici (vrtić, dnevni boravak)

14. Ko po Vašem mišljenju treba da ima pravo na dečiji dodatak ?

a.) sve porodice za svako dete

b.) porodice koje imaju do troje dece

c.) siromašne porodice

d.) sve porodice koje žive u opštinama-naseljima sa negativnom stopom prirodnog priraštaja stanovništva

e.) sve porodice od drugog deteta pa na dalje

15. Kako bi ste Vi odredili visinu dečijeg dodatka ?

a.) jednako za svako dete

b.) različito s obzirom na red rođenja

c.) različito s obzirom na uzrast deteta

d.) veće iznose treba da imaju deca u naseljima sa negativnom stopom prirodnog priraštaja stanovništva

16. Odredite po Vašem mišljenju u odnosu na trenutnu mesečnu prosečnu neto zaradu po zaposlenom u Republici Srbiji koja iznosi 40.000 dinara, koliko bi trebao da bude iznos dečijeg dodatka?

a.) I varijanta – zavisno od reda rođenja: za prvo dete _____ din., za drugo dete _____
din., za treće i svako naredno dete _____ din.

16. REZULTATI, DISKUSIJE HIPOTEZA, ZAKLJUČCI I PREDLOZI

16.1. Rezultati

Na osnovu saznanja iz ovog istraživanja i korišćenje saznanja iz ranijih istraživanja, moguće je izvršiti transformaciju programa dečijih dodataka i tako se dobiju sledeći benefiti:

1. Moguće je postići znatno bolju targetiranost korisnika prava na dečiji dodatak,
2. Nalazi do kojih se došlo mogu dati značajan doprinos uređenju zakonske regulative u cilju ostvarivanja populacione politike i socijalne sigurnosti porodica sa decom,
3. Moguće je postići smanjenje koruptivnih radnji povećanom kontrolom u sistemu,
4. Ukoliko bi se uvažila dobijena saznanja i izvršile odgovarajuće promene regulative, dobila bi se potpuna transparentnost, dostupnost, ažurnost podataka u informacionim sistemima državne uprave tj. vrlo visok stepen interoperabilnosti između državnih organa u cilju sprovođenja programa dečijeg dodatka u elektronskoj formi,
5. Ukoliko bi se sprovele neophodne promene u programu dečijih dodataka, povećao bi se obuhvat korisnika prava, a samim tim postigla bi se i značajnija finansijska podrška porodicama s decom,
6. Nije potrebno ukazati da bi se transformacijom programa dečijih dodataka postigla i pravednija raspodela budžetskih sredstava korisnicima prava na dečiji dodatak i obezbedili uslovi za veću transparentnost korišćenja budžetskih sredstava za program dečijih dodataka, a posebno u odnosu na ukupnu raspodelu budžetskih sredstava.

16.2. Diskusije hipoteza

Istraživanja u okviru ove disertacije imala su za osnovni cilj definisanje performansi sistema za realizaciju programa dečijih dodataka i relevantnih indikatora performansi KPI, kao i tranziciju postojećeg modela e-uprave u pametnu upravu na primeru programa dečijih dodataka.

Istraživanja su pokazala da je obezbeđenjem posebnog modula za merenje performansi sistema za realizaciju programa dečijih dodataka došlo do saznanja o svim problemima i slabostima unutar navedenog sistema, njegovoj funkcionalnosti, koncepcijskom sadržaju, društvenoj funkciji, potrebama porodica sa decom za tim programom, nedostatku relevantnih podataka, ograničenim budžetskim sredstvima za njegovu adekvatnu realizaciju. Takođe je u istraživanju iskazan nedostatak i nedovoljna obučenost stručnog kadra na rešavanju prava iz oblasti dečije zaštite, nepostojeća interoperabilnost unutar državnih organa, nedovoljna bezbednost i zaštita podataka, nedovoljna kontrola, nadzor i upravljivost rada sistema.

H-A *Hipoteza po kojoj uspostavljanjem opisanog modula za KPI, dolazi do promene načina upravljanja i promene postojeće zakonske regulative, kao i unapređenja kvaliteta procesa u sistemu dečije zaštite koji će dovesti do efikasnije i efektivnije realizacije mera populacione i socijalne politike države, a posebno povećanja stope nataliteta, kao ključnog državnog problema.*

H-B *Hipoteza po kojoj su istraživanja pokazala da postojeći informacioni sistem za podršku programu dečijih dodataka nije funkcionalan i transparentan. Na osnovu tih saznanja, razrađen je novi koncept tzv. pametne uprave, u kojem je dat akcenat na interoperabilnost*

unutar i između državnih organa radi elektronske razmene podataka, bezbednost i zaštitu podataka, te način upravljanja celokupnim sistemom dečije zaštite. Ovaj koncept primenjiv je i na ostale sisteme unutar državne uprave.

Postavljeni ciljevi i hipoteze su dokazani na realnim primerima i relevantnim podacima, pri čemu je pokazana njihova primenljivost.

16.3. Zaključci

U odnosu na postavljene hipoteze ovog rada i njegov cilj došao sam do sledećih zaključaka koji su osnova za promene programa dečijih dodataka u Srbiji radi sprovođenja adekvatnije, efikasnije i "targetiranije" socijalne i populacione politike:

- Sistem je često i radikalno menjan, od osnovnih do tehničkih elemenata, tako da je ponekada izgledalo da je to činjeno ishitreno, bez prevelike analize i studija posledica, što je obično rezultiralo nezadovoljavajućim efektima i novom promenom; mogu se izdvojiti četiri takva „reformrska“ perioda: prva decenija posle Drugog svetskog rata, zatim oko 1970. godine, oko 1990. godine i posle 2002. godine,
- Tokom više od pola veka isprobani su fundamentalno različiti sistemi: od univerzalnog za sve socijalno osigurane, preko targetiranog za socijalno osigurane do targetiranog za celu populaciju,
- Menjan je i karakter dečijih dodataka: u nekim periodima je dominirao socijalni, a u nekim drugim populacioni motiv,
- Najčešće promene doživljavao je cenzus, pošto je, nema sumnje, oduvek bilo teško valjano ustanoviti prihode domaćinstva i sprečiti one koji pokušavaju da manipulacijom steknu pravo na dečiji dodatak. Zakonom o društvenoj brizi o deci iz 1992. godine, prvi put u istoriji dečijeg dodatka eliminisane su manipulacije sa cenzusima i iznosima na taj način što su i cenzusi i iznosi utvrđeni principijelno, shodno poznatim funkcijama dečijeg dodatka (socijalnim i populacionim, pre ostalih) tako što su precizno definisani u relativnom odnosu prema prosečnoj zaradi. Njihovo konkretno utvrđivanje svelo se na tehnički deo posla, čime su potpuno eliminisani različiti uticaji vladajućih političkih elita. U tom periodu, dečiji dodatak bio je sigurna, dovoljna i unapred poznata pomoć države porodicama sa decom, što su potvrđivala i već pomenuta naučna istraživanja iz tog vremena,
- Česte promene doživljavala je i starosna granica za pravo na dečiji dodatak, što je, čini se, obično bilo uzrokovano budžetskim razlozima,
- Korišćen je sistem u kome se zakonom propisuju prava i u kome je država dužna da ih ostvari i finansira iz budžeta, ali i sistem u kome se podzakonskim aktima odlučuje o pravima na dečiji dodatak i u kome su se kvazi nezavisna tela brinula o realizaciji i finansiranju tih prava,
- Pitanje organizacije i funkcionalnog obavljanja poslova službi dečije zaštite na lokalnom nivou još uvek nije rešen, niti dovoljno analiziran, da bi se uvidele sve mane i prednosti integrisanja sa centrima za socijalni rad. I dalje su u opticaju tri rešenja: a) zadržavanje postojeće organizacije i odnosa prema službama; b) povezivanje službi za resorno ministarstvo u radnotehnološkom i finansijskom pogledu, i c) povezivanje, integrisanje, pripajanje službi dečije zaštite centrima za socijalni rad u opštini-gradu. Izuzetak od tog pravila predstavljala su rešenja uspostavljena prema Zakonu o društvenoj brizi o deci iz 1992. godine. Pošto je na osnovu tada važećeg Ustava država imala obaveza da, pored drugih sistema, definiše i sistem društvene brige o deci, to je učinjeno tako da je rešavanje o pravima bilo povereno lokalnim samoupravama koje su imale obavezu da za to organizuju autonomnu službu društvene brige o deci, a na osnovu standarda u pogledu broja zaposlenih i odgovarajućih stručnih zahteva za njih. Za njihov rad na utvrđivanju prava, u visokom stepenu bile su definisane procedure i obrasci. Nadležni republički organ, redovno je (dva

puta godišnje) pratio stanje u ostvarivanju prava i funkcionisanju službi i na osnovu metodološki definisanih analiza i prikupljanja jednakih podataka, sagledavao šta i kako treba menjati i unapređivati, redovno organizujući i potrebne edukacije za sve opštinske službe društvene brige o deci,

- Postojeći informacioni sistem nije održiv, kako sa funkcionalnog stanovišta, tako i sa stanovišta primenjenih tehnologija i softverskih rešenja,
- Finansijski troškovi održavanja sistema su veliki, kao i neopravdani troškovi korisnika prava pri podnošenju zahteva i neophodne dokumentacije,
- Transparentnost sistema nije na zadovoljavajućem nivou, kao i bezbednost i zaštita,
- Ne postoji uređena komunikacija, niti proceduralna razmena podataka između državnih organa, kao ni razmena sa lokalnim samoupravama.

16.4. Pravci delovanja u oblasti finansijske podrške porodicama sa decom

Loša finansijska situacija i siromaštvo u porodici višestruko utiču na sve faze u odrastanju dece. To nameće potrebu da se svakoj porodici koja se suočava sa problemom siromaštva pruži odgovarajuća podrška u formi finansijske i svake druge pomoći. To je od suštinskog značaja za razvoj društva u celini, jer se svakom detetu daje mogućnost da iskoristi svoj potencijal. Polazeći od trenutne situacije u našem društvu, jasno se može zaključiti da:

- Visina sadašnjih sredstava koja se izdvajaju za pomoć deci nisu dovoljna,
- Finansijsku pomoć treba uvezati i sa drugim formama pomoći,
- Promene budžeta ne smeju negativno da utiču na stavke koje se odnose na ovu vrstu pomoći,
- Potrebno je konstantno sa rastom prihoda povećavati i transfere za decu.

Uočene slabosti u sprovođenju programa dečijih dodataka:

- Kadrovi (niske zarade, osposobljenost, broj),
- Propisi ne pokrivaju specifičnosti nekih ciljnih grupa (ne odgovaraju realnim potrebama),
- Neuređenost i nepovezanost baza podataka i uopšte informacionih sistema državnih organa,
- Loša targetiranost ugroženih grupa stanovništva,
- Nedovoljna finansijska sredstva,
- Znatan uticaj izvršne politike na program dečijih dodataka iz populističkih motiva,
- Nedostatak strategije razvoja i dugoročnih planova i programa na lokalnom nivou,
- Neprilagođen i nedovoljan prostor za rad u institucijama u odnosu na korisnike (dostupnost usluga),
- Nedostatak oblika dečije zaštite,
- Slaba pozicioniranost dečije zaštite u budžetu,
- Nedovoljan broj institucija za neke ciljne grupe (na primer osobe sa invaliditetom),
- Nekvalitetni i neažurni statistički podaci (nepostojanje jedinstvene baze podataka),
- Nema supervizije stručnog rada,
- Neusklađenost sa međunarodnim dokumentima u nekim oblastima,
- Neinformisanost među strukturama,
- Nedovoljna međusektorska saradnja,
- Neadekvatna tehnička i prostorna opremljenost (IT) na državnom i lokalnom nivou,

- Neadekvatna primena zakonskih propisa i nefunkcionalna i neadekvatna kontrola sistema,
- Nedostatak određenih organizacionih oblika,
- Nedostatak evaluacije rada stručnih radnika,
- Nedefinisan nivo decentralizacije institucija u sistemu dečije zaštite.

Uzimajući u obzir poslednji podatak iz decembra 2016. godine da je u Srbiji rođeno 65.360 dece, a umrlo 102.820 ljudi, nadležni organi u Republici Srbiji moraju se hitno okrenuti problemu nataliteta, fertiliteta, značajnije podrške porodicama sa decom i stvaranja svih potrebnih uslova radi podsticaja rađanja i opšte brige o deci od rođenja, predškolskog doba, školovanja, studiranja, zapošljavanja i stambenog zbrinjavanja. Ovo mora da bude opšta mobilizacija celog društvenog sistema, svih institucija i pojedinaca-stručnjaka iz ove oblasti na uvođenju svih potrebnih mera za zaustavljanje vrtoglavog pada nataliteta. Do sada preduzete mere su kozmetičke prirode i ne garantuju promene ni po sredstvima, ni po merama koje se uvode, ni po opredeljenjima njihovih kreatora, a najmanje po očekivanjima ljudi, porodica i dece, kao i mladih koji tek treba da planiraju rađanje.

16.5. Predlozi za sprovođenje potpuno novih mera kroz institucionalni okvir, a koje su proizašle iz sprovedenih istraživanja, analiza indikatora performansi i mogućnosti primene novih tehničko-tehnoloških rešenja iz oblasti informacionih tehnologija

Nakon svih izvedenih istraživanja i analiza podataka vezanih za program dečijih dodataka, ekonomskog stanja, postojećih zakonskih rešenja, razvijenosti informacionih sistema državne uprave, mogućnosti primene novih tehnologija, a u cilju održivosti i sprovođenja državne strategije u vođenju populacione i socijalne politike, radi zaštite porodica sa decom i ublažavanja njihovog materijalnog stanja, kao i značajnijih mera radi povećanja nataliteta, neohodno je preduzeti sledeće mere:

Finansijski aspekt

1. Redefinisanje budžetskih sredstava za potrebe sistema dečije zaštite, odnosno programa dečijeg dodatka (minimalno 6 % od ukupnih sredstava budžeta),
2. Povećanje prihodnog cenzusa dečijeg dodatka prema navedenim selektivnim cenzusima koji su bazirani na principu srazmere njegovog iznosa prema broju dece u odnosu na broj odraslih u porodici. Primera radi, selektivni cenzus za šestočlanu porodicu sa jednim detetom danas bi (decembar 2017. godine) bio 2.868 dinara, a za istu porodicu sa petoro dece cenzus bi bio 14.341 dinara. Dakle, sve šestočlane porodice sa jednim detetom koje imaju ispod 17.208 dinara ukupnih prihoda mogu ostvariti pravo na dečiji dodatak, dok bi sve šestočlane porodice sa petoro dece koje imaju ispod 86.046 dinara ukupnih prihoda mogle ostvariti pravo na dečiji dodatak,

Napomena: cenzus po važećem zakonu je za decembar 2017.godine iznosio 8.605 dinara po članu porodice bez obzira na broj dece i članova porodice

3. Povećanje nominalnog iznosa dečijeg dodatka prema novom modelu tzv. Selektivnog nominalnog iznosa koji podrazumeva da je iznos dečijeg dodatka po detetu veći što je u porodici koje to pravo ostvaruje više dece od odraslih članova. Takođe, važno je da se uvede tzv. "Bazni iznos dečijeg dodatka", koji je osnov za proračun ostalih struktura porodica (na bazi jedno dete - jedno odraslo lice u porodici). Primera radi nominalni iznos dečijeg dodatka za jedno dete u šestočlanjoj porodici bio bi (decembar 2017.godine) 2.868 dinara koliko je i važeći nominalni iznos, a za svako dete u šestočlanjoj porodici sa petoro dece nominalni iznos bio bi 14.341 dinara po detetu,

4. Usklađivanje nominalnih iznosa i cenzusa za ostvarivanje prava na DD vršiti na osnovu rasta zarada i rasta cena na malo.

Pravni aspekt

1. Ukinuti pravo na roditeljski dodatak, jer kao takav nije doprineo nikakvim populacionim efektima zbog kojih je i donet, a sredstva obezbeđena u budžetu za tu namenu (što je oko 50% mesečnog iznosa za troškove namenjene isplati dečijih dodataka) preusmeriti na poziciju sredstava za dečiji dodatak,
2. Uvesti novo pravo: porodijski dodatak sa jednokratnim iznosom od 50.000 dinara kao pomoć porodici za prvorodeno dete,
3. Eliminirati zahtev da roditelji imaju zdravstveno osiguranje (ovaj uslov je svojevremeno imao opravdanja, ali danas, kada pravo na dečiji dodatak više nije vezano za radni odnos i socijalno osiguranje, njegovo postojanje više nema smisla),
4. Eliminirati katastarski prihod i imovinski cenzus vezan za posedovanje zemljišta za domaćinstva za koja se može utvrditi stvarni prihod od poljoprivrede uz pomoć poreza na dodatnu vrednost koji se naplati na isporuke poljoprivrednih proizvoda,
5. Eliminirati katastarski prihod, uz zadržavanje imovinskog cenzusa (2 ha po članu domaćinstva) za domaćinstva koja nemaju registrovan poljoprivredni promet,
6. Isključiti iz prava na korišćenje dečijeg dodatka decu na porodičnom smeštaju (sada po važećem Zakonu o socijalnoj zaštiti takva deca primaju naknadu u iznosu od 23.408 dinara),
7. Automatski uključiti u pravo na dečiji dodatak decu iz porodica koje primaju novčanu socijalnu pomoć, uz potvrde o redovnom pohađanju škole i uz limitiranje prava na ukupno četvoro dece (trenutno je oko 89% dece koja su članovi porodica koje ostvaruju pravo na novčanu socijalnu pomoć korisnici i prava na dečiji dodatak,
8. Proširiti obuhvat i redefinisati decu sa invaliditetom koja mogu da ostvare pravo po osnovu invaliditeta,
9. Spojiti opštinske-gradske službe dečije zaštite i centre za socijalni rad u jednu jedinstvenu službu,
10. Ustanoviti znatno veća ovlašćenja zaposlenim licima u takvim novoformiranim objedinjenim službama.

Kontrolni aspekt

1. Sprovoditi oštrije kontrolne mere, posebno za utvrđivanje imovinskog stanja porodice i sankcionisanje svih oblika manipulacija dokumentacijom (lažnih izjava, potvrda, punomoći i sl.),
2. Obezbediti konstantan inspekcijски nadzor nad zakonitošću rada službi dečije zaštite u sprovođenju programa dečije zaštite.

Medijski aspekt

1. Sprovoditi znatniju medijsku aktivnost na širenju informacija u vezi sticanja prava na dečiji dodatak, posebno na lokalnom nivou.

Tehničko-tehnološki aspekt

1. Uspostaviti interoperabilnost između svih državnih organa, tj. baza podataka radi dokazivanja statusa dece i porodice (MUP, PIO, RFZO, Uprava prihoda, Centralni registar, Geodetski zavod, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog

- razvoja, lokalne samouprave i dr.),
2. Primenjivati navedeni koncept - tj.pametni modul za dečije dodatke.

Ovo istraživanje i sprovedene kompletne analize programa dečijih dodataka pokazuju da bi predložene mere znatno doprinele podsticanju nataliteta i fertiliteta, dakle sprovođenju populacione politike, kao i zadovoljavanju socijalne komponente u smislu finansijske podrške i sigurnosti porodica sa decom. Primenom predloženih mera zaustavio bi se trend pada nataliteta i pokrenuo njegov porast, što je sada osnovni demografski problem. Deo predloženih mera moguće je sprovesti u vrlo kratkom roku, a deo mera moguće je sprovesti srednjoročno uz angažovanje svih kapaciteta društva i ravnomerniju raspodelu budžetskih sredstava.

16.6. Pravci daljih istraživanja

Dalja istraživanja treba da budu usmerena na dodatnu analizu i modeling sistema dečije zaštite u cilju potpune reforme zakonodavnog okvira i obezbeđenja adekvatnih finansijskih sredstava za sprovođenje iste kroz redefinisane postojeće zakonodavne osnove, uvođenje drugih oblika prava i usluga uz znatnu podršku informacionog sistema. Poseban akcenat biće dat na elektronske usluge, monitoring sistema, bezbednost i zaštitu podataka, kontrolu transferisanih sredstava iz budžeta, inspekcijски nadzor, znatno bolju targetiranost ranjivih socijalnih grupa stanovništva (posebno porodica sa decom).

Krajnji cilj biće “bezpapirološka“ komunikacija između građana i državne uprave, znatno brže i efikasnije ostvarivanje prava i stalni monitoring nad njima, puni efekti interoperabilnosti unutar državne uprave, ostvarivanje finansijskih ušteda, pravičnija raspodela finansijske pomoći porodicama sa decom i permanentna evolucija sistema radi njegove što izražajnije transparentnosti, efikasnosti i efektivnosti u socijalnoj i populacionoj politici države.

Sve navedeno upućuje na predmet ove disertacije, a to je, pokrenuti sa mrtve tačke **državni problem broj jedan** - zamrlu populacionu politiku i značajniju i ravnomerniju socijalnu podršku onima kojima je najpotrebnija.

17. LITERATURA

- Barr N. (2004) *Economics of the Welfare State*, New York: Oxford University Press.
- Beveridge W. (1942) *Social Insurance and Allied Services*. H.M. Stationery Office.
- Blagojević M.(1997) *Roditeljstvo i fertilitet – Srbija devedesetih* (Beograd:Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu).
- Bojović Ž.& Klipa Đ.& Šećerov E.& Šenk V. (2017) Smart government: on the way of transformation from information to smart society
- Charlesworth L.& Hercik J.M.& Kakuska C.J. (2009) *TANF child-only cases trends and issues*, U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, Welfare Peer Technical Assistance Network.
- Čok M. & Kump N. (2010) *Ukrepi na području socialnih transferjev za ohranjanje socialne*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Demografski zbornik SANU, Knjiga VII.* (2005). ur. Macura, M. i Gavrilović, A., *Evolucija populacione politike u Srbiji 1945-2004.*, Beograd
- DeWitt Larry W., Daniel Béland, and Edward D. Berkowitz. (2008) *Social Security: A Documentary History*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press
- Draper N. R.; Smith, H. (1998), *Applied Regression Analysis*. Wiley-Interscience. ISBN 0-471-17082-8)
- Klipa Đ., & Bojović Ž., & Delić V., and Trpovski Ž. (2017) *e-Government into smart Government transformation shown through children benefit e-module*
- Ellwood D.(1988) *Poor Support* (New York: Basic Books).
- Ellwood D. & Blank R. (2001) *The Clinton Legacy for America's Poor*: NBER Working Paper 8437, Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Fagnan J. (2005) Family Policy in France: Old Challenges, New Tensions. *CEFinfo DICE Report*.
- Galup (2008) *Family life and the needs of an ageing population*, European Commission.
- Gauthier A. (2010) *The Impact of Economic Crisis on Family Policies in European Union*. European Commission.
- Gavrilović A. (1998) *Sistem društvene brige o deci u Srbiji - Razvoj i perspektiva*. Javno preduzeće „Službeni glasnik,- Beograd

Gavrilović, A. (2005). "Evolucija populacione politike u sistemu društvene brige o deci". M. Macura, A. Gavrilović (ur.) *Evolucija populacione politike u Srbiji 1945-2004*. Demografski zbornik VII, Srpska akademija nauka i umetnosti. str. 105-197.

Gibbs D. & Kasten J. (2006) *Between two systems: Children in TANF child-only cases with relative caregivers*, Children and Youth Services Review.

Gordon M. S. (1988) *Social Security Policies in Industrial Countries: a comparative analysis*. New York: Cambridge University Press.

Hamilton G.(2002) *Moving People from Welfare to Work: Findings from the National Evaluation of Welfare to Work Strategies*, U.S. Department of Health and Human Services, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation. Manpower Development Research Corporation.

Harsh A. & Ichalkaranje N.(2014) „*Transforming e-Government to Smart Government: A South Australian Perspective*“ in *Intelligent Computing, Communication and Devices India*, Springer, pp. 9-16

Howard J. K. & Stoezs D. (2002) *American Social Welfare Policy*, A Pearson Education Company, Boston

Hutson R. (2002) *Child Welfare and TANF Reauthorization*, Center for Law and Social Policy

Implement – from Quality to Organisational Excellence“, Department for Business, Innovation & Skills, 2015.

Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), IEEE Standard Computer Dictionary: A Compilation of IEEE Standard Computer Glossaries. New York, 1990 (online). Available at: <http://elib.peaceland.edu.ng:8383/greenstone3/sites/localsite/collect/peacelan/index/assoc/HASHbaad/2439e09f.dir/doc.pdf> (Accessed 12 September 2016)

Janssen M. & Charalabidis Y. & Kuk G. & Cresswell T., „E-Government Interoperability, Infrastructure and Architecture: State-of-the-art and Challenges“, *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, Vol. 6, Issue 1, pp. 1-8, April 2011, DOI: 10.4067/S0718-18762011000100001

Jiménez C.E. & Solanas A. & Falcone F., „E-Government Interoperability: Linking Open and Smart Government“, *Computer*, Vol. 47, Issue 10, pp. 22-24, Oct. 2014

Jugović A. & Pejaković Lj. & Stevanović I. (2013). *Mesto za mene - deca na hraniteljstvu u Srbiji*. Centar za prava deteta, Beograd.

Kamenov E. & Gavrilović A. (2005) „*Evolucija populacione politike u Srbiji od 1945. do 2005. godine*“, Izdavač, SANU.

Kaplan R. & Norton D.(2010) *Premija za uspeh- povezivanje strategije sa operacijama radi sticanja konkurentne prednosti*, Fakultet za ekonomije, finansije i administraciju, Beograd,

Kaplan R.&Norton D.(2001) „ *The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment*, Harvard Business School Press, Boston, Massachusetts

Kapor-Stanulović N. (1985) „*Psihologija roditeljstva*„

Lakićević M. (2010) *Socijalni profil Evropske unije*

Lallana E.C. „*e-Government Interoperability*“, United Nations Development Programme, e-Primers for the Information Economy, Society and Polity, 2008 (online), Available at: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN-OTHER/UNPAN032094.pdf> (Accessed 19 December 2016)

Letablier M.-T. & Luci A. & Math A. & Thevenon O. (2009) *The costs of raising children and the effectiveness of policies to support parenthood in European countries: a Literature Review*. European Commission

MacQueen, J. B. (1967). *Some Methods for classification and Analysis of Multivariate Observations. Proceedings of 5th Berkeley Symposium on Mathematical Statistics and Probability. University of California Press. pp. 281–297. MR 0214227. Zbl 0214.46201. Retrieved 2009-04-07.*

Masayna V. & Koronios A. & Gao J & Gendron M.: „Data Quality And KPIs: A Link To Be Established“; in *The 2nd World Congress on Engineering Asset Management (EAM) and The 4th International Conference on Condition Monitoring*, 2007

Matković G. & Mijatović B. (2009) *Analiza uticaja državne finansijske podrške siromašnima*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.

Matković G. & Mijatović B. (2012) *Program dečijih dodataka u Srbiji: Analiza i predlozi za unapređenje* Beograd: CLDS

Matković G. & Mijatović B. & Stanić K. (2014). *Novčana davanja za decu i porodice sa decom u Srbiji - Karakteristike programa i opcije za unapređenje*, časopis „Stanovništvo“ br.2/2014., Beograd.

Matsaganis M. (2009) Policy overview and policy impact analysis A case study: Greece. *Child poverty and child-well being in the European Union*.

Martin, Patricia P., & David A. Weaver. (2005) "Social Security: A Program and Policy History." *Social Security Bulletin* 66(1): 1–15

Mead L.(1986) *Beyond Entitlement*, New York: Simon and Schuster.

Mijatović B.(2014) *Siromaštvo u Srbiji 2014.godini*

Newcomb C. (2003/2004) *Demographic and Economic Characteristics of Children in Families Receiving Social Security*, *Social Security Bulletin* 65(2): 28–48.

OECD (2011) *Doing Better for Families*. OECD.

Penev G. (2009) *Demografski pregled „Srbija 2008-više rođenih, manje umrlih“* IX, 32/2009,1-4., Institut društvenih nauka, Beograd

Perišić N. (2004) *Reforme sistema socijalne pomoći u SAD*, Fakultet političkih nauka, Beograd.

Popović S. (2012) *Model interoperabilnosti sistema elektronskog poslovanja zasnovan na servisno orijentisanom razvoju softvera*, Doktorska disertacija, Univerzitet Singidunum, (online), Available at: <https://singipedia.singidunum.ac.rs/doktorski-radovi>

Rašević M. (2009) *Populaciona politika: stanje i očekivanja*, Stanovništvo, god. XLVII, broj 2.

Rašević M. i Petrović M. (1996) *Iskustva populacione politike u svetu* (Beograd: Centar za demografska istraživanja Instituta društvenih nauka).

Rašević M. i Mijatović B. (2003) *Osvrti i komentari na Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom*

RZS (2012) *Anketa o radnoj snazi 2011*, Bilten 500, RZS, 2012

RZS (2008) *Studija o životnom standardu 2002-2007*

Šobat S. i ostali (2004) *Sistem društvene brige o deci u Republici Srbiji*. Javno preduzeće "Službeni glasnik", Beograd.

Tamborini R. Christopher & Cupito E. & Shoffner D. (2011) *A Profile of Social Security Child Beneficiaries and Their Families: Sociodemographic and Economic Characteristics*, Social Security Bulletin

Teles S. (1998) *Whose Welfare? AFDC and Elite Politics*, Lawrence, Kansas: University Press of Kansas.

Todorović L. (2002) *Planiranje porodice u Srbiji kroz dokumenta*

The Urban Institute (2006), *A Decade of Welfare Reform: Facts and Figures*.

UNICEF (2006) *Innocenti Social Monitor 2006: Understanding Child Poverty in South-Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States*. Florence: UNICEF, Innocenti Research Centre.

UNICEF (2007) *Child Poverty in Perspective: An Overview of Child Well-being in Rich Countries*.

U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families (2009), *Temporary Assistance for Needy Families Eighth Annual Report to Congress*.

Vidojević J. (2007) *Sistem socijalne zaštite u SAD*: Socijalna misao 2007, vol. 14, br. 4

Vlada Republike Srbije (2003) „*Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji*,”

Vlada Republike Srbije (2008) „*Strategija podsticaja rađanja u Srbiji*,”

Vujović D. (2012) *Studija o delotvornom korišćenju indikatora performansi u procesu izrade budžeta i planova u javnom sektoru - kreiranje indikatora performansi u cilju unapređenja učinka programskih budžeta u Srbiji*, USAID projekat za bolje uslove poslovanja, April 2012

Zaslow M. & Moore K.A. & Brooks.J.L. & Morris P.A. & Tout K. & Reed Z.A. & Emig C.A. (2002) *Experimental Studies of Welfare Reform and Children*. The Future of Children, Vol. 12, No 1.

18. PRILOZI

Tabele

Tabela br.1 Broj anketiranih službi dečije zaštite i broj anketiranih lica

Broj anketiranih službi dečije zaštite u opštinama na teritoriji Republike Srbije (bez KiM)	Broj anketiranih lica koji su podneli prvi put zahtev za pravo na dečiji dodatak
133	1022

Tabela br.2 Starosna struktura anketiranih lica-podnosioca zahteva za dečiji dodatak

Starosna struktura anketiranih lica-podnosioca zahteva za dečiji dodatak		Pol		Bračno stanje				
		M	Ž	neoženjen-neudata	oženjen-udata	razveden-razvedena	udovac-udovica	živi u vanbračnoj zajednici
1	2	3	4	5	6	7	8	9
15-19	26	5	21	8	7	2	0	9
20-25	216	33	183	29	111	20	0	55
26-30	271	69	202	23	193	20	0	35
31-35	242	59	183	15	175	29	5	18
36-40	143	51	92	10	91	22	6	14
41+	124	51	73	11	81	15	10	8
Ukupno	1022	268	754	96	658	108	21	139

Tabela br.3 Status zaposlenosti i radna sposobnost

Status zaposlenosti i radna sposobnost podnosioca zahteva za dečiji dodatak-anketiranog lica			
Zaposlen	Nezaposlen	Radno sposoban	Radno nesposoban
1	2	3	4
268	754	971	51

Tabela br.4 Nacionalna pripadnost

Nacionalna pripadnost												
Bugarska	Crnogorska	Hrvatska	Mađarska	Makedonska	Muslimanska	Srpska	Romska	Rumun-ska	Slovačka	Ruska	Ne želi da se izjasni	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3	1	6	46	2	53	838	45	1	13	0	14	1022

Tabela br.5 Stručna sprema

Stručna sprema podnosioca zahteva za dečiji dodatak-anketiranog lica							
Bez OŠ	OŠ	SSS	KV	VŠS	VSS	Mr-Dr	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8
46	222	589	43	60	61	1	1022

Tabela br.6 Broj članova porodice-domaćinstva

Broj članova porodice-domaćinstva							
2 člana	3 člana	4 člana	5 članova	6 članova	7 članova	8 + članova	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8
107	437	311	115	33	12	7	1022

Tabela br.7 Struktura zanimanja

Zanimanje podnosioca zahteva za dečiji dodatak-anketiranog lica											
Admini- strativni radnik	Ekonomi- sta	Inženjer	Poljopriv- rednik	Pravnik	Radnik	Umetnik	Vojno lice- policajac	Zanatlija	Lekar	Ostala fakultet- ska zanimanja	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
96	51	21	44	5	641	9	1	108	5	41	1022

Tabela br.8 Struktura članova porodice

Podaci o porodici anketiranih lica prema broju članova porodice						
Godine starosti anketiranog lica	Ukupno	Broj članova porodice				
		2	3	4	5	6+
15-19	26	9	11	1	3	2
20-25	215	28	132	24	20	11
26-30	271	22	120	83	31	15
31-35	243	21	89	93	28	12
36-40	143	15	43	56	21	8
41+	124	12	41	54	12	5
Ukupno	1022	107	436	311	115	53
Prosek	100%	10,40%	42,70%	30,40%	11,30%	5,20%

Tabela br.9 Značaj primanja dečijeg dodatka prema važnosti

Značaj primanja dečijeg dodatka prema važnosti						
Tip značaja	Rang važnosti (1 najvažnije)					
	1	2	3	4	5	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7
Visina	447	349	145	76	5	1022
Primanje stalno dok dete ne napuni 19 godina	283	404	245	83	7	1022
Redovnost	167	197	516	132	10	1022
Ostvarivanje za svako dete	117	67	107	717	14	1022
Nešto drugo	8	5	9	13	987	1022

Tabela br.10 Površina stambenog prostora

Površina stambenog prostora podnosioca zahteva za dečiji dodatak-anketiranog lica (kvm)								
Nema stan-kuću	0-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71+	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9
174	86	106	151	154	131	75	145	1022

Tabela br.11 Zemljište u vlasništvu

Zemljište u vlasništvu podnosioca zahteva za dečiji dodatak-anketiranog lica (ha)							
Nema zemlje	0-1	2-3	4-5	6-7	8-9	10+	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8
906	64	26	19	3	1	3	1022

Tabela br.12 Najvažniji uslovi pod kojima bi anketirana lica imala više dece prema rangu važnosti

Najvažniji uslovi pod kojima bi anketirana lica imala više dece prema rangu važnosti								
	Uslov							
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rang važnosti (1 najvažnije)	Poboljšanje stambenog prostora	Veća plata/bolji posao	Više vremena u toku dana	Veća odgovornost društva za pomoć porodicama sa decom	Veća pomoć supruge	Zdravlje	Fleksibilno /kraće radno vreme	Ni pod kojim uslovima ne želi više dece
1	246	585	24	60	8	77	2	20
2	455	299	49	108	15	82	10	7
3	144	91	209	308	91	128	45	5
4	77	21	172	173	228	285	59	8
5	41	15	171	238	294	158	97	9
6	36	8	287	110	241	219	105	14
7	20	0	73	24	119	62	673	52
8	3	3	37	1	26	11	31	907

Tabela br.13 Broj anketiranih lica koji prvi put podnose zahtev za dečiji dodatak

Broj anketiranih lica koji podnose prvi put zahtev za dečiji dodatak za navedeno dete-decu	
DA	NE
920	102

Tabela br.14 Pregled željenog broja dece u odnosu na uslove

Broj anketiranih lica koja bi prema vrsti uslova želeli imati dece	U postojećim uslovima	U idealnim uslovima
1	2	3
22	niti jedno	niti jedno
12	niti jedno	1

25	niti jedno	2
34	niti jedno	3
6	niti jedno	4
6	niti jedno	5
105	Ukupno	

Broj anketiranih lica koja bi prema vrsti uslova želeli imati dece	U postojećim uslovima	U idealnim uslovima
1	2	3
2	1	niti jedno
36	1	1
71	1	2
83	1	3
6	1	4
6	1	5
204	Ukupno	

Broj anketiranih lica koja bi prema vrsti uslova želeli imati dece	U postojećim uslovima	U idealnim uslovima
1	2	3
1	2	niti jedno
1	2	1
175	2	2
224	2	3
68	2	4
21	2	5
3	2	6
2	2	7
495	Ukupno	

Broj anketiranih lica koja bi prema vrsti uslova želeli imati dece	U postojećim uslovima	U idealnim uslovima
1	2	3
124	3	3
35	3	4
35	3	5
4	3	6
198	Ukupno	

Broj anketiranih lica koja bi prema vrsti uslova želeli imati dece	U postojećim uslovima	U idealnim uslovima
1	2	3
16	4	4
2	4	5
2	4	6
20	Ukupno	

Tabela br.15 Pokrivanje potreba deteta na mesečnom nivou iznosom dečijeg dodatka

Koliko potreba deteta sada pokriva iznos dečijeg dodatka	
1	2
manje od petine	173
manje od četvrtine	213
manje od trećine	130
manje od polovine	123
neznatno	383
Ukupno	1022

Tabela br.16 Broj anketiranih lica čiji su roditelji primali dečiji dodatak

Broj anketiranih lica čiji su roditelji primali dečiji dodatak	
DA	NE
428	594

Tabela br.17 Struktura članova porodice prema godinama starosti

Struktura članova porodice prema godinama starosti						
godine starosti	dete muško	dete žensko	suprug/supru ga	baba/deda	ostali	Ukupno
0-6	498	527	0	0	5	1030
7-14	194	232	0	0	4	430
15-18	58	50	11	0	6	125
19-27	13	27	192	0	16	248
28-35	1	1	341	0	12	355
36-46	0	0	220	10	19	249
47-57	0	0	39	42	42	123
58-68	0	0	0	39	30	69
69-75	0	0	0	18	5	23
76+	0	0	0	5	3	8
Ukupno	764	837	803	114	142	2660
Prosek	28%	31%	32%	4%	5%	100%

Tabela br.18 Struktura uzrasta dece prema starosti korisnika

Struktura uzrasta dece prema starosti korisnika								
uzrast dece	godine starosti korisnika						Ukupno	Procenat
	15-19	20-25	26-30	31-35	36-40	41+		
0-6	28	251	347	242	113	44	1025	66%
7-14	0	8	71	150	121	76	426	27%
15-18	0	0	2	13	27	66	108	7%
ukupno	28	259	420	405	261	186	1559	100%

Tabela br.19 Iznos mesečnih prihoda domaćinstva

Iznos mesečnih primanja domaćinstva podnosioca zahteva za dečiji dodatak-anketiranog lica (dinara)												
Bez primanja	1-5.000	5.001-8.000	8.001-12.000	12.001-16.000	16.001-20.000	20.001-25.000	25.001-30.000	30.001-35.000	35.001-40.000	40.001-45.000	45.001+	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
397	48	35	74	87	159	101	45	19	16	8	33	1022

Tabela br.20 Lica koja ostvaruju i druga socijalna davanja

Broj anketiranih lica koja ostvaruju i druga socijalna davanja	
Vrsta davanja	Broj anketiranih lica
1	2
roditeljski dodatak	136
novčana socijalna pomoć	68
tuđa nega i pomoć	8
druga davanja	9
roditeljski dodatak i tuđu negu i pomoć	
roditeljski dodatak i novčanu socijalnu pomoć	10
roditeljski dodatak i drugo davanje	
novčanu socijalnu pomoć i tuđu negu i pomoć	1
novčanu socijalnu pomoć i drugo davanje	
tuđu negu i pomoć i drugo davanje	

Tabela br.21 Struktura prihoda porodice prema broju članova

Struktura prihoda porodice								
Visina prihoda (din)	Broj porodica	Broj članova u porodici						Prosek
		2	3	4	5	6	7+	
0	397	53	176	116	32	14	6	39%
1-5000	48	18	16	9	2	1	2	4,70%
5001-8000	35	5	18	9	1	1	1	3,40%
8001-12000	74	13	31	19	11	0	0	7,20%
12001-16000	87	6	49	19	7	2	4	8,50%
16001-20000	159	4	90	47	14	3	1	15,50%
20001-25000	101	1	35	50	12	2	1	9,90%
25001-30000	45	2	6	25	11	0	1	4,40%
30001-35000	19	0	3	3	12	0	1	1,80%
35001-40000	16	1	4	1	5	5	0	1,60%
40001-45000	8	0	1	4	2	1	0	0,80%
45001+	33	3	9	9	6	2	4	3,20%
Ukupno	1022	106	438	311	115	31	21	100%

Tabela br.22 Ocena postojećeg Zakona o dužini trajanja porodiljskog odsustva

Broj anketiranih lica prema oceni postojećeg Zakona o dužini trajanja porodiljskog bolovanja					
U potpunosti odgovara	Odgovara	Dugo je	Suviše je dugo	Kratko je	Suviše je kratko
1	2	3	4	5	6
98	447	3	3	370	101

Tabela br.23 Predlog dužine trajanja porodiljskog odsustva

Broj anketiranih lica koji imaju drugačije mišljenje o dužini trajanja porodiljskog odsustva					
Redosled rođenja deteta	Dužina trajanja porodiljskog odsustva u godinama				
	1	2	3	4+	penzija
1	2	3	4	5	6
1	759	238	11	1	13
2	587	374	55	6	0
3	278	564	158	22	0
4+	298	449	167	80	28

Tabela br.24 Pregled obaveza države kod rođenja deteta i osnovni parametri za ostvarivanje dečijih dodataka

Koje bi trebale biti obaveze države u slučaju rođenja deteta prema vrsti postupka	
Vrsta postupka	Broj anketiranih lica
1	2
povećanje materijalne pomoći	428
obezbeđenje zaposlenja posle rođenja trećeg deteta	388
obezbeđenje kredita za kuću/stan	91
omogućavanje usluga u lokalnoj zajednici (vrtić,dnevni boravak i dr.)	115
Ukupno	1022

Koje porodice bi trebalo da imaju pravo na dečiji dodatak	
Tip porodice	Broj anketiranih lica
1	2
Sve porodice za svako dete	660
Porodice koje imaju do troje dece	27
Siromašne porodice	238
Sve porodice koje žive u opštinama-naseljima sa negativnom stopom prirodnog priraštaja stanovništva	70
Sve porodice od drugog deteta na dalje	27
Ukupno	1022

Kako bi ste Vi odredili visinu dečijeg dodatka	
Visina DD	Broj anketiranih lica
1	2
Jednako za svako dete	666
Različito s obzirom na redosled rođenja	110
Različito s obzirom na uzrast deteta	164
Veće iznose treba da imaju deca u naseljima sa negativnom stopom prirodnog priraštaja	82
Ukupno	1022

Tabela br.25 Visina nominalnih iznosa dečijeg dodatka

Predlog anketiranih lica o visini dečijeg dodatka								
I varijanta prema redosledu rođenja deteta					II varijanta prema uzrastu deteta			
Iznos (din.)	1. dete	2. dete	3. i svako naredno dete	Ukupno	dete predškolskog uzrasta (0-6)	dete osnovnoškolskog uzrasta (7-14)	dete srednješkolskog uzrasta (15-18)	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.000	147	72	66	285	148	36	28	212
4.000	139	152	100	391	133	126	56	315
5.000	357	292	292	941	376	251	234	861
6.000	84	106	107	297	70	103	90	263
7.000	38	74	63	175	46	95	87	228
8.000	31	57	44	132	32	79	51	162
9.000	3	6	16	25	3	10	36	49
10.000-12.000	186	193	213	592	168	206	219	593
13.000-15.000	14	36	57	107	15	69	114	198
16.000-18.000	1	1	1	3	1	1	4	6
19.000-25.000	20	26	47	93	24	30	75	129
26.000 i više	2	7	16	25	6	16	28	50

Tabela br.26 Uvećanje iznosa dečijeg dodatka za pojedine kategorije dece

Uvećanje ovako predloženih iznosa dečijeg dodatka za decu siromašnih porodica, samohranih roditelja, odnosno za decu sa invaliditetom						
1	2	3				
DA	NE	Procenta povećanja				
		10%	20%	30%	više od 30%	Ukupno
989	33	71	206	300	445	1022

Tabela br.27 Ocena visine prihoda kao parametra za ostvarivanje prava na dečiji dodatak

Da li je visina prihoda dobar parametar za ostvarivanje prava na dečiji dodatak		
DA	NE	NIJE SE IZJASNILO
590	204	228

Tabela br.28 Pregled drugih parametara za ostvarivanje prava na dečiji dodatak

Predlog drugih parametara za ostvarivanje prava na dečiji dodatak		
Naziv parametra	Broj anketiranih lica koja su dala odgovor	Procenat
1	2	3
Saglasni su sa sadašnjim parametrom prema visini prihoda	590	74,50%
Bez uslova	128	16,00%
Broj dece-članova porodice	19	2,40%
Uslovi u kojim porodica živi	45	5,60%
Veći cenzus	12	1,50%

Tabela br.29 Prosečan iznos prihoda prema strukturi domaćinstva

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva anketiranih lica prema broju članova u odnosu na broj dece						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu (domaćinstva sa i bez prihoda) prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		107	386	43	29	17		6168,2	10462,27	18684,21	16448,28	11625,00
2			50	258	24	21			12080,00	12772,80	13770,83	25523,81
3				10	61	9				7100,00	19975,41	22222,22
4					1	4						13250,00
5						1						15000,00
6						1						16000,00
7+												
UKUPNO	0	107	436	311	115	53		6168,2	11271,0	12852,0	16731,0	17270,0

Broj domaćinstva bez prihoda prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici						Broj dece do 19 godina starosti	Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu (samo domaćinstva sa prihodima) prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici					
sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova		sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
						0						
	53	159	13	9	7	1		12222,0	17790,00	26780,00	23849,00	19762,00
		17	98	8	7	2			18303,00	20594,00	20655,00	38284,00
			5	14	4	3				14200,00	25925,00	39999,00
				1	2	4						26500,00
						5						15000,00
						6						16000,00
						7+						
	53	176	116	32	20	UKUPNO		12222,0	18046,0	20524,0	23485,0	25924,0

Tabela br.30 Razlozi nepriznavanja prava na dečiji dodatak

Razlozi nepriznavanja prava na dečiji dodatak	
Razlog	%
Podnosilac zahteva ima veće prihode od dozvoljenog cenzusa	49
Podnosilac zahteva poseduje zemljište više od dozvoljenog cenzusa	16
Podnosilac zahteva ima dete starije od 19 godina	7.9
Podnosilac zahteva poseduje nepokretnosti više od odgovarajućeg stambenog prostora	6.2
Podnosilac zahteva ima dete koje ne pohađa školu redovno	5.4
Podnosilac zahteva nije dostavio tražene dokaze	5.2
Podnosilac zahteva ne ostvaruje zdravstvenu zaštitu preko Republičkog zavoda za zdravstvenu zaštitu	4
Podnosilac zahteva ima dete koje je višeg reda rođenja od četvrtog	2.9
Podnosilac zahteva poseduje stambeni prostor veći od dozvoljenog	2.5
Podnosilac zahteva podneo je zahtev ranije od 30 dana od isteka važećeg	2.3
Podnosilac zahteva i članovi porodice nemaju isto prebivalište	2.2
Podnosilac zahteva ne brine neposredno o deci	1
Podnosilac zahteva nema prebivalište na teritoriji Republike Srbije	0.6
Podnosilac zahteva nije državljanin Republike Srbije	0.3
Podnosilac zahteva poseduje novčana i druga likvidna sredstva u vrednosti većoj od trideset dečijih dodataka po članu	0.1

Tabela br.31 Prirodni priraštaj stanovništva u Srbiji 2010.godine

PRIRODNI PRIRAŠTAJ 2010.godine							
Naziv opštine-grad	Broj stanovnika	živorodeni	umrli	prirodni priraštaj	na 1000 stanovnika		
					živorodeni	umrli	prirodni priraštaj
1	2	3	4	5	6	7	8
ALEKSANDROVAC	26784	189	424	-235	7.1	15.8	-8.8
ALEKSINAC	52554	422	1019	-597	8.0	19.4	-11.4
ARANĐELOVAC	46110	421	648	-227	9.1	14.1	-4.9
ARILJE	18875	164	234	-70	8.7	12.4	-3.7
BABUŠNICA	12696	64	293	-229	5.0	23.1	-18.0
BAJINA BAŠTA	27342	218	374	-156	8.0	13.7	-5.7
BATOČINA	11418	79	184	-105	6.9	16.1	-9.2
BELA PALANKA	12358	73	247	-174	5.9	20.0	-14.1
BLACE	12174	63	242	-179	5.2	19.9	-14.7
BOGATIĆ	30262	227	526	-299	7.5	17.4	-9.9
BOJNIK	11621	110	261	-151	9.5	22.5	-13.0
BOLJEVAC	13474	91	339	-248	6.8	25.2	-18.4
BOR	50233	380	725	-345	7.6	14.4	-6.9
BOSILEGRAD	8191	45	203	-158	5.5	24.8	-19.3
BRUS	16602	121	261	-140	7.3	15.7	-8.4
BUJANOVAC	45509	436	349	87	9.6	7.7	1.9
VALJEVO	92487	744	1327	-583	8.0	14.3	-6.3
VARVARIN	18254	131	304	-173	7.2	16.7	-9.5
VELIKA PLANA	41985	284	610	-326	6.8	14.5	-7.8
VELIKO GRADIŠTE	19219	114	359	-245	5.9	18.7	-12.7
VLADIMIRCI	18337	127	363	-236	6.9	19.8	-12.9
VLADIČIN HAN	21868	181	316	-135	8.3	14.4	-6.2
VLASOTINCE	30695	219	474	-255	7.1	15.4	-8.3
VRANJE	86451	857	964	-107	9.9	11.2	-1.2
VRNJAČKA BANJA	26431	227	355	-128	8.6	13.4	-4.8
GADŽIN HAN	8505	34	208	-174	4.0	24.5	-20.5
GOLUBAC	8803	46	178	-132	5.2	20.2	-15.0
GORNJI MILANOVAC	44194	395	682	-287	8.9	15.4	-6.5
DESPOTOVAC	22638	145	488	-343	6.4	21.6	-15.2
DIMITROVGRAD	10258	49	173	-124	4.8	16.9	-12.1
DOLJEVAC	17941	139	315	-176	7.7	17.6	-9.8
ŽABARI	11457	79	243	-164	6.9	21.2	-14.3
ŽAGUBICA	13359	70	260	-190	5.2	19.5	-14.2
ŽITORAĐA	17338	149	150	-1	8.6	8.7	-0.1

ZAJEČAR	60756	452	1092	-640	7.4	18.0	-10.5
IVANJICA	32825	263	399	-136	8.0	12.2	-4.1
KLADOVO	21445	137	399	-262	6.4	18.6	-12.2
KNIĆ	14395	68	263	-195	4.7	18.3	-13.5
KNJAŽEVAC	31851	222	729	-507	7.0	22.9	-15.9
KOSJERIĆ	12351	83	241	-158	6.7	19.5	-12.8
KOCELJEVA	13990	99	257	-158	7.1	18.4	-11.3
KRAGUJEVAC	174229	1682	2201	-519	9.7	12.6	-3.0
KRALJEVO	118343	1090	1778	-688	9.2	15.0	-5.8
KRUPANJ	17751	126	278	-152	7.1	15.7	-8.6
KRUŠEVAC	126860	1145	1756	-611	9.0	13.8	-4.8
KURŠUMLIJA	18740	106	304	-198	5.7	16.2	-10.6
KUČEVO	16346	89	382	-293	5.4	23.4	-17.9
LAIKOVAC	15454	140	227	-87	9.1	14.7	-5.6
LEBANE	22655	192	362	-170	8.5	16.0	-7.5
LESKOVAC	147959	1280	2197	-917	8.7	14.8	-6.2
LOZNICA	82157	778	1036	-258	9.5	12.6	-3.1
LUČANI	21617	134	336	-202	6.2	15.5	-9.3
LJIG	12827	102	234	-132	8.0	18.2	-10.3
LJUBOVIJA	14615	129	210	-81	8.8	14.4	-5.5
MAJDANPEK	20145	148	312	-164	7.3	15.5	-8.1
MALI ZVORNIK	12752	96	151	-55	7.5	11.8	-4.3
MALO CRNIĆE	12392	73	264	-191	5.9	21.3	-15.4
MEDVEĐA	10295	71	143	-72	6.9	13.9	-7.0
MEROŠINA	13596	82	258	-176	6.0	19.0	-12.9
MIONICA	14995	125	274	-149	8.3	18.3	-9.9
NEGOTIN	38734	225	837	-612	5.8	21.6	-15.8
NIŠ	255699	2611	3162	-551	10.2	12.4	-2.2
NOVA VAROŠ	17731	86	235	-149	4.9	13.3	-8.4
NOVI PAZAR	97851	1604	794	810	16.4	8.1	8.3
OSEČINA	13139	71	251	-180	5.4	19.1	-13.7
PARAĆIN	55454	464	891	-427	8.4	16.1	-7.7
PETROVAC	31540	213	654	-441	6.8	20.7	-14.0
PIROT	59263	444	873	-429	7.5	14.7	-7.2
POŽAREVAC	74225	701	1105	-404	9.4	14.9	-5.4
POŽEGA	29777	234	453	-219	7.9	15.2	-7.4
PREŠEVO	40000	363	241	122	9.1	6.0	3.1
PRIBOJ	27349	185	334	-149	6.8	12.2	-5.4
PRIJEPOLJE	39027	408	443	-35	10.5	11.4	-0.9
PROKUPLJE	45261	409	686	-277	9.0	15.2	-6.1
RAŽANJ	9263	38	222	-184	4.1	24.0	-19.9
RAČA	11498	64	208	-144	5.6	18.1	-12.5

RAŠKA	24943	185	355	-170	7.4	14.2	-6.8
REKOVAC	11275	56	281	-225	5.0	24.9	-20.0
JAGODINA	69981	723	1107	-384	10.3	15.8	-5.5
SVILAJNAC	23596	158	456	-298	6.7	19.3	-12.6
SVRLJIG	15112	74	273	-199	4.9	18.1	-13.2
SJENICA	27735	335	263	72	12.1	9.5	2.6
SMEDEREVO	107638	1056	1475	-419	9.8	13.7	-3.9
SMEDER. PALANKA	52285	388	670	-282	7.4	12.8	-5.4
SOKOBANJA	16524	98	354	-256	5.9	21.4	-15.5
SURDULICA	20217	182	301	-119	9.0	14.9	-5.9
UŽICE	79133	665	925	-260	8.4	11.7	-3.3
TOPOLA	22899	120	361	-241	5.2	15.8	-10.5
TRGOVIŠTE	5318	27	82	-55	5.1	15.4	-10.3
TRSTENIK	43998	302	748	-446	6.9	17.0	-10.1
TUTIN	32121	604	238	366	18.8	7.4	11.4
ĆIČEVAC	9542	80	152	-72	8.4	15.9	-7.5
ĆUPRIJA	31316	233	530	-297	7.4	16.9	-9.5
UB	29562	206	490	-284	7.0	16.6	-9.6
CRNA TRAVA	1551	6	79	-73	3.9	50.9	-47.1
ČAJETINA	15080	103	222	-119	6.8	14.7	-7.9
ČAČAK	115303	1026	1482	-456	8.9	12.9	-4.0
ŠABAC	118040	1096	1710	-614	9.3	14.5	-5.2
LAPOVO	7602	49	122	-73	6.4	16.0	-9.6
BEOGRAD	1639505	18262	20566	-2304	11.1	12.5	-1.4
CENTRALNA SRBIJA	5333851	50159	74812	-24653	9.4	14.0	-4.6
ADA	17609	134	314	-180	7.6	17.8	-10.2
ALIBUNAR	20658	171	380	-209	8.3	18.4	-10.1
APATIN	29864	238	488	-250	8.0	16.3	-8.4
BAČ	14676	118	246	-128	8.0	16.8	-8.7
BAČKA PALANKA	56438	493	814	-321	8.7	14.4	-5.7
BAČKA TOPOLA	34611	265	612	-347	7.7	17.7	-10.0
BAČKI PETROVAC	13873	111	207	-96	8.0	14.9	-6.9
BELA CRKVA	18182	155	335	-180	8.5	18.4	-9.9
BEOČIN	15633	141	209	-68	9.0	13.4	-4.3
BEČEJ	38248	328	570	-242	8.6	14.9	-6.3
VRŠAC	52240	486	808	-322	9.3	15.5	-6.2
ŽABALJ	26367	296	365	-69	11.2	13.8	-2.6
ŽITIŠTE	17708	145	347	-202	8.2	19.6	-11.4
ZRENJANIN	124501	1083	1880	-797	8.7	15.1	-6.4
INĐIJA	48075	421	706	-285	8.8	14.7	-5.9
IRIG	11205	78	178	-100	7.0	15.9	-8.9

KANJIŽA	25981	214	442	-228	8.2	17.0	-8.8
KIKINDA	61007	510	1011	-501	8.4	16.6	-8.2
KOVAČICA	26247	212	406	-194	8.1	15.5	-7.4
KOVIN	35436	297	524	-227	8.4	14.8	-6.4
KULA	44324	344	696	-352	7.8	15.7	-7.9
MALI IĐOŠ	12389	111	212	-101	9.0	17.1	-8.2
NOVA CRNJA	10495	74	232	-158	7.1	22.1	-15.1
NOVI BEČEJ	24422	235	398	-163	9.6	16.3	-6.7
NOVI KNEŽEVAC	11361	96	202	-106	8.4	17.8	-9.3
NOVI SAD	330527	4080	3653	427	12.3	11.1	1.3
OPOVO	10442	106	156	-50	10.2	14.9	-4.8
ODŽACI	30691	258	558	-300	8.4	18.2	-9.8
PANČEVO	123700	1195	1612	-417	9.7	13.0	-3.4
PEĆINCI	21568	192	296	-104	8.9	13.7	-4.8
PLANDIŠTE	11495	53	225	-172	4.6	19.6	-15.0
RUMA	55890	453	778	-325	8.1	13.9	-5.8
SENTA	24060	225	364	-139	9.4	15.1	-5.8
SEČANJ	13905	105	287	-182	7.6	20.6	-13.1
SOMBOR	88452	701	1401	-700	7.9	15.8	-7.9
SRBOBRAN	16480	150	296	-146	9.1	18.0	-8.9
SREM.MITROVICA	80881	689	1202	-513	8.5	14.9	-6.3
SREM.KARLOVCI	8819	90	115	-25	10.2	13.0	-2.8
STARA PAZOVA	70621	622	759	-137	8.8	10.7	-1.9
SUBOTICA	143919	1290	2128	-838	9.0	14.8	-5.8
TEMERIN	28308	262	374	-112	9.3	13.2	-4.0
TITEL	16158	140	228	-88	8.7	14.1	-5.4
VRBAS	43198	431	615	-184	10.0	14.2	-4.3
ČOKA	11964	75	215	-140	6.3	18.0	-11.7
ŠID	34957	272	555	-283	7.8	15.9	-8.1
VOJVODINA	1957585	18145	28399	-10254	9.3	14.5	-5.2
VITINA	65900	1519	287	1232	23.1	4	18.7
VUČITRN	87700	1155	288	867	13.2	3.3	9.9
GLOGOVAC	61100	1429	180	1249	23.4	2.9	20.5
GNJILANE	118800	2593	562	2031	21.8	4.7	17.1
DEČANI	56600	1191	165	1026	21.0	2.9	18.1
ĐAKOVICA	131000	2985	570	2415	22.8	4.4	18.4
ZUBIN POTOK	8500	81	87	-6	9.5	10.2	-0.7
ISTOK	62800	1130	232	898	18.0	3.7	14.3
KAČANIK	43800	1039	177	862	23.7	4.0	19.7
KLINA	75700	1934	241	1693	25.5	3.2	22.3
KOSOVO POLJE	39500	754	175	579	19.1	4.4	14.7

KOS.KAMENICA	57000	997	276	721	17.5	4.8	12.7
LEPOSAVIĆ	16500	180	153	27	10.9	9.3	1.6
LIPLJAN	76500	1270	278	992	16.6	3.6	13.0
NOVO BRDO	4800	83	37	46	17.3	7.7	9.6
OBILIĆ	34100	573	136	437	16.8	4.0	12.8
ORAHOVAC	101300	3061	295	2766	30.2	2.9	27.3
PEĆ	141400	2426	545	1881	17.2	3.9	13.3
PODUJEVO	98200	1035	226	809	10.5	2.3	8.2
PRIZREN	228400	4870	923	3947	21.3	4.0	17.3
PRIŠTINA	222000	3828	1017	2811	17.2	4.6	12.6
SRBICA	58100	812	145	667	14.0	2.5	11.5
SUVA REKA	85200	2588	200	2388	30.4	2.3	28.1
KOS.MITROVICA	114000	1955	499	1456	17.1	4.4	12.7
UROŠEVAC	127900	2309	534	1775	18.1	4.2	13.9
ŠTIMLJE	26500	489	97	392	18.5	3.7	14.8
ŠTRPCE	13500	197	101	96	14.6	7.5	7.1
GORA	18700	329	111	218	17.6	5.9	11.7
ZVEČAN	10500	108	87	21	10.3	8.3	2.0
KOSOVO I METOHLJA	2186000	42920	8624	34296	18.5	4.6	13.9
<i>Napomena: Podaci za KiM su iz 1997</i>							
SRBIJA UKUPNO	7291436	68304	103211	-34907	9.4	14.2	-4.8
<i>Izvor: RZS</i>							

Tabela br.32 Struktura korisnika DD po opštinama prema vrsti i visini prihoda po članu porodice, april 2012.godine

STRUKTURA KORISNIKA DD PREMA VRSTI I VISINI PRIHODA PO ČLANU PORODICE APRIL 2012. GODINE																
Naziv opštine-grada	VRSTA PRIHODA						VISINA PRIHODA PO ČLANU PORODICE									
	struktura porodice	Od polj.	Mešovito	Iz radnog odnosa	Bez prihoda	Broj korisnika	001-1000	1001-2000	2001-3000	3001-4000	4001-5000	5001-5500	5501-6000	6001-6500	6501-7000	7001 do cenzusa
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
ALEKSANDROVAC	2	3	1	4	14	24	3	1	1	4	0	0	1	0	0	0
	3	21	6	38	28	93	23	3	2	4	6	5	10	3	4	1
	4	70	44	152	71	337	77	14	19	31	55	20	20	19	10	1
	5	181	206	111	30	495	173	61	50	63	51	17	21	13	14	2
	Ukupno	275	257	305	143	949	276	79	72	102	112	42	46	43	27	7
ALEKSINAC	2	16	2	39	103	160	18	3	2	6	10	3	1	4	2	8
	3	47	20	154	236	457	49	18	20	24	26	7	17	26	14	20
	4	111	98	358	315	882	128	35	50	33	127	42	43	56	46	7
	5	113	200	217	210	740	120	64	59	80	68	28	34	46	26	5
	Ukupno	287	320	768	864	2.239	315	120	131	143	231	80	95	132	88	40
ARANDELOVAC	2	7	14	34	38	93	11	6	6	2	7	1	3	1	3	15
	3	56	57	109	66	288	66	14	14	17	14	11	20	31	19	16
	4	83	159	174	91	507	94	13	22	47	104	38	30	31	32	5
	5	74	154	112	36	376	87	21	30	54	53	29	20	20	25	1
	Ukupno	220	384	429	231	1.264	258	54	72	120	178	79	73	83	79	37
ARILJE	2	2	4	21	0	27	2	2	6	3	2	0	4	0	1	7
	3	12	20	95	1	128	12	7	19	26	14	6	15	10	13	5
	4	59	109	147	0	315	60	21	32	32	99	25	20	14	10	2
	5	86	90	46	3	225	94	20	28	41	18	4	4	5	8	0
	Ukupno	159	223	309	4	695	168	50	85	102	133	35	43	29	32	14
BABUŠNICA	2	0	0	21	25	46	0	0	3	1	6	2	0	1	1	7
	3	3	0	86	107	196	4	9	7	28	10	5	8	11	5	2
	4	0	1	182	138	321	4	11	40	26	45	12	21	13	11	0
	5	1	2	61	29	93	4	7	16	12	7	3	5	3	7	0
	Ukupno	4	3	350	299	656	12	27	66	67	68	22	34	28	24	9
BAJINA BAŠTA	2	7	1	16	18	42	7	0	1	4	1	0	1	1	1	8
	3	16	29	42	41	128	17	3	4	9	6	4	11	20	8	5
	4	88	96	123	83	390	92	10	21	18	81	30	20	16	17	2
	5	97	183	62	40	382	102	29	50	59	42	22	12	15	9	2
	Ukupno	208	309	243	182	942	218	42	76	90	130	56	44	52	35	17
BATOČINA	2	1	0	5	5	11	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1
	3	4	7	8	2	21	4	0	5	0	1	1	4	0	2	2
	4	13	27	24	12	76	14	3	3	3	21	3	5	6	5	1
	5	24	85	26	7	142	29	11	29	15	16	11	8	5	8	3
	Ukupno	42	119	63	26	250	48	15	38	18	38	15	17	12	16	7
BELA PALANKA	2	0	1	19	36	56	1	5	3	2	0	0	2	2	2	3
	3	3	6	69	98	176	4	2	6	8	21	7	8	11	8	3
	4	2	20	150	144	316	5	1	12	38	48	16	15	18	19	0
	5	1	9	31	83	124	1	2	7	11	9	1	4	3	3	0
	Ukupno	6	36	269	361	672	11	10	28	59	78	24	29	34	32	6
BLACE	2	2	0	9	24	35	2	0	1	0	1	0	1	3	1	2
	3	7	1	48	72	128	7	2	4	6	7	4	6	11	9	0
	4	18	16	150	122	306	19	12	16	24	48	17	21	15	12	0
	5	25	22	61	44	152	27	10	8	22	15	7	4	10	5	0
	Ukupno	52	39	268	262	621	55	24	29	52	71	28	32	39	27	2
BOGATIĆ	2	14	5	8	18	45	16	0	0	0	2	1	1	3	0	4
	3	57	7	11	38	113	57	0	3	1	2	1	1	7	1	2
	4	101	27	15	41	184	102	1	3	4	20	6	3	3	1	0
	5	124	98	18	52	292	126	26	19	27	19	5	5	5	6	2
	Ukupno	296	137	52	149	634	301	27	25	32	43	13	10	18	8	8
BOJNIK	2	1	0	9	30	40	6	2	0	0	1	1	0	0	0	0
	3	9	6	76	59	150	43	16	2	4	5	5	7	6	2	1
	4	20	28	282	64	394	135	35	25	34	58	9	15	7	12	0
	5	10	24	150	32	216	113	8	10	25	10	4	2	5	7	0
	Ukupno	40	58	517	185	800	297	61	37	63	74	19	24	18	21	1
BOLJEVAC	2	0	1	7	7	15	0	0	4	0	1	1	0	1	0	1
	3	1	2	22	9	34	5	3	3	4	2	1	2	3	1	1
	4	3	7	28	6	44	4	6	9	7	3	2	2	2	1	2
	5	2	7	22	10	41	8	8	1	5	4	2	0	2	1	0
	Ukupno	6	17	79	32	134	17	17	17	16	10	6	4	8	3	4

BOR	2	0	0	37	14	51	5	8	5	5	4	2	3	0	1	4
	3	0	3	67	23	93	12	11	8	8	7	3	3	8	6	4
	4	1	13	121	19	154	18	20	17	19	20	11	11	10	8	1
	5	5	15	96	83	199	19	25	10	18	21	3	10	7	2	1
	Ukupno	6	31	321	139	497	54	64	40	50	52	19	27	25	17	10
BOSILEGRAD	2	2	3	16	0	21	2	3	8	3	3	2	0	0	0	0
	3	1	21	40	0	62	1	7	30	7	7	2	5	1	2	0
	4	0	83	106	0	189	1	12	86	24	28	15	10	7	6	0
	5	3	79	38	0	120	4	46	21	15	16	3	7	2	6	0
	Ukupno	6	186	200	0	392	8	68	145	49	54	22	22	10	14	0
BRUS	2	1	1	11	4	17	1	1	1	0	2	4	1	1	0	2
	3	14	11	34	12	71	14	4	4	6	3	4	0	8	10	6
	4	66	48	109	40	263	73	10	13	23	34	34	21	6	8	1
	5	114	126	79	17	336	119	35	41	38	29	14	16	11	15	1
	Ukupno	195	186	233	73	687	207	50	59	67	68	56	38	26	33	10
BUJANOVAC	2	6	4	22	11	43	6	11	3	1	4	1	3	1	0	2
	3	24	69	160	24	277	34	94	52	13	18	8	11	6	10	7
	4	72	256	351	46	725	110	276	80	63	54	24	21	21	25	5
	5	138	958	779	83	1.958	427	688	259	152	126	69	59	50	42	3
	Ukupno	240	1.287	1.312	164	3.003	577	1.069	394	229	202	102	94	78	77	17
VALJEVO	2	0	14	90	0	104	1	7	15	18	26	7	10	3	7	10
	3	1	61	264	1	327	3	36	58	61	35	26	23	27	26	31
	4	24	216	431	2	673	43	80	146	71	132	57	40	48	44	10
	5	58	276	220	0	554	82	100	95	80	73	36	33	27	24	4
	Ukupno	83	567	1.005	3	1.658	129	223	314	230	266	126	106	105	101	55
VARVARIN	2	12	2	13	11	38	13	3	0	2	5	1	0	1	1	1
	3	20	18	44	8	90	24	4	5	11	12	3	4	6	10	3
	4	76	50	74	18	218	84	8	22	27	28	10	8	6	4	3
	5	112	126	43	5	286	121	44	29	25	23	9	11	10	8	1
	Ukupno	220	196	174	42	632	242	59	56	65	68	23	23	23	23	8
VELIKA PLANA	2	1	5	8	2	16	1	0	3	5	1	0	0	0	1	3
	3	7	26	23	4	60	9	7	5	14	6	3	4	4	1	3
	4	14	89	63	13	179	23	11	30	22	38	12	6	7	13	4
	5	16	199	63	10	288	26	38	48	53	39	16	28	15	11	4
	Ukupno	38	319	157	29	543	59	56	86	94	84	31	38	26	26	14
VELIKO GRADIŠTE	2	2	0	7	16	25	3	1	0	0	1	2	0	1	1	0
	3	4	1	9	18	32	6	0	0	1	2	0	1	1	2	1
	4	8	6	25	28	67	11	2	4	6	9	3	1	2	1	0
	5	8	10	26	32	76	12	2	7	10	8	3	1	0	0	1
	Ukupno	22	17	67	94	200	32	5	11	17	20	8	3	4	4	2
VLADIMIRCI	2	1	0	3	16	20	1	0	0	0	0	1	0	1	1	0
	3	16	6	21	51	94	17	0	2	4	3	0	5	7	3	2
	4	49	24	52	74	199	49	4	5	9	22	11	8	9	8	0
	5	150	44	22	69	285	150	8	8	21	12	4	6	4	2	1
	Ukupno	216	74	98	210	598	217	12	15	34	37	16	19	21	14	3
VLADIČIN HAN	2	0	5	13	1	19	5	5	1	0	0	2	0	1	1	3
	3	6	43	63	4	116	17	29	10	10	16	7	7	7	5	4
	4	6	169	213	10	398	79	57	35	53	77	26	19	19	22	1
	5	1	246	198	9	454	104	76	54	70	52	21	32	18	17	1
	Ukupno	13	463	487	24	987	205	167	100	133	145	56	58	45	45	9
VLASOTINCE	2	3	0	22	28	53	4	2	1	3	1	1	1	1	4	7
	3	22	16	118	144	300	23	7	11	17	25	17	16	15	20	5
	4	89	117	345	215	766	100	32	43	75	141	40	52	33	31	4
	5	92	269	221	115	697	105	78	86	83	76	36	43	24	47	4
	Ukupno	206	402	706	502	1.816	232	119	141	178	243	94	112	73	102	20
VRANJE	2	0	2	195	4	201	5	16	36	59	16	10	11	10	12	22
	3	3	55	686	9	753	11	45	261	98	89	38	64	58	47	33
	4	6	216	1.398	0	1.620	15	423	190	233	286	95	106	114	145	13
	5	11	435	1.002	2	1.450	72	502	148	171	186	95	90	88	88	8
	Ukupno	20	708	3.281	15	4.024	103	986	635	561	577	238	271	270	292	76
VRNJAČKA BANJA	2	0	9	19	0	28	0	1	6	2	6	2	4	3	1	3
	3	0	27	50	0	77	0	2	9	15	19	4	10	5	5	8
	4	1	123	107	1	232	3	13	38	42	59	25	20	14	12	5
	5	0	150	67	1	218	2	30	42	50	36	14	16	17	9	1
	Ukupno	1	309	243	2	555	5	46	95	109	120	45	50	39	27	17
GADŽIN HAN	2	0	2	8	3	13	0	2	4	0	1	0	0	0	1	2
	3	4	8	47	11	70	7	7	6	4	6	7	6	10	4	2
	4	12	13	126	20	171	20	29	15	13	43	11	8	7	5	0
	5	5	12	14	26	57	7	7	5	5	5	1	1	0	0	0
	Ukupno	21	35	195	60	311	34	45	30	22	55	19	15	17	10	4
GOLUBAC	2	2	1	1	3	7	1	0	0	1	1	0	1	0	0	0
	3	4	4	10	11	29	4	0	0	2	3	1	1	4	2	1
	4	10	12	29	14	65	13	0	4	7	12	5	0	4	4	2
	5	31	39	21	6	97	32	9	7	8	18	5	6	1	5	0
	Ukupno	47	56	61	34	198	50	9	11	18	34	11	8	9	11	3
GORNJI MILANOVAC	2	16	24	56	25	121	21	0	4	4	7	8	4	9	9	30
	3	52	112	152	40	356	56	7	13	29	50	23	27	44	34	33
	4	134	320	239	53	746	119	22	42	87	114	75	72	71	85	6

	5	137	246	148	32	563	135	43	52	79	89	35	32	26	38	2
	Ukupno	339	702	595	150	1.786	331	72	111	199	260	141	135	150	166	71
DESPOTOVAC	2	1	3	43	0	47	1	0	0	0	1	1	15	2	1	26
	3	4	20	94	0	118	4	1	2	4	8	4	56	28	8	3
	4	7	42	162	0	211	7	8	7	10	147	6	6	13	5	2
	5	14	39	73	0	126	16	8	19	48	12	2	6	4	11	0
	Ukupno	26	104	372	0	502	28	17	28	62	168	13	83	47	25	31
DIMITROVGRAD	2	0	0	6	20	26	0	0	0	0	3	0	2	1	0	0
	3	7	2	44	52	105	7	5	3	5	7	3	10	7	5	1
	4	11	11	107	62	191	11	7	11	19	43	13	10	12	3	0
	5	6	4	13	19	42	7	2	3	2	3	2	1	3	0	0
	Ukupno	24	17	170	153	364	25	14	17	26	56	18	23	23	8	1
DOLJEVAC	2	5	1	6	4	16	6	2	2	0	0	1	1	0	0	0
	3	19	15	28	28	90	23	8	2	5	7	0	7	9	0	1
	4	56	64	34	45	199	58	8	8	13	26	7	17	5	9	3
	5	64	142	34	42	282	68	20	25	33	32	18	15	18	10	1
	Ukupno	144	222	102	119	587	155	38	37	51	65	26	40	32	19	5
ŽABARI	2	1	0	0	11	12	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	10	2	8	17	37	10	0	2	1	0	0	1	5	1	0
	4	21	11	29	16	77	21	3	6	2	15	3	3	4	3	0
	5	36	17	13	19	85	38	4	9	6	5	0	4	0	1	0
	Ukupno	68	30	50	63	211	70	7	17	9	20	3	8	9	5	0
ŽAGUBICA	2	2	0	7	12	21	4	0	0	1	2	0	0	0	0	2
	3	4	5	11	21	41	4	0	4	3	1	1	5	0	0	2
	4	12	7	26	27	72	12	2	5	6	10	1	4	3	2	0
	5	24	38	11	18	91	25	14	9	6	7	2	3	4	3	0
	Ukupno	42	50	55	78	225	45	16	18	16	20	4	12	7	5	4
ŽITORAĐA	2	1	0	4	20	25	2	0	1	0	0	0	0	1	0	1
	3	9	9	17	53	88	9	1	1	6	3	3	3	5	3	1
	4	26	27	70	106	229	26	9	7	16	31	11	7	7	6	3
	5	54	100	62	116	332	58	21	25	38	29	12	14	8	11	0
	Ukupno	90	136	153	295	674	95	31	34	60	63	26	24	21	20	5
ZAJEČAR	2	6	5	72	111	194	17	10	13	4	8	2	4	6	5	14
	3	14	10	173	169	366	22	36	20	22	19	9	22	22	17	8
	4	20	32	276	185	513	45	32	39	37	73	29	18	24	26	5
	5	18	42	117	88	265	28	22	28	34	16	13	15	14	5	2
	Ukupno	58	89	638	553	1.338	112	100	100	97	116	53	59	66	53	29
IVANJICA	2	3	2	19	34	58	3	0	1	4	1	1	4	4	3	3
	3	27	25	123	74	249	27	5	7	23	27	11	22	31	17	5
	4	90	98	398	141	727	98	18	73	92	127	44	34	41	56	3
	5	111	165	150	55	481	103	47	69	63	43	33	18	23	26	1
	Ukupno	231	290	690	304	1.515	231	70	150	182	198	89	78	99	102	12
KLADOVO	2	3	1	24	17	45	5	1	3	2	6	0	0	2	2	7
	3	7	10	61	8	86	11	13	5	11	11	6	10	7	3	1
	4	9	34	119	18	180	14	21	21	33	27	11	13	12	9	1
	5	4	28	55	14	101	15	12	11	16	14	8	2	7	2	0
	Ukupno	23	73	259	57	412	45	47	40	62	58	25	25	28	16	9
KNIĆ	2	2	1	4	6	13	2	1	0	2	1	0	0	0	0	1
	3	7	4	14	5	30	7	0	0	2	3	1	2	5	4	1
	4	25	40	36	4	105	30	3	11	10	21	7	5	7	5	2
	5	47	31	32	9	119	49	9	5	12	11	4	7	6	7	0
	Ukupno	81	76	86	24	267	88	13	16	26	36	12	14	18	16	4
KNJAŽEVAC	2	2	2	37	13	54	13	2	8	2	5	0	1	2	0	8
	3	5	16	89	40	150	18	17	7	6	9	9	13	14	12	5
	4	14	29	115	65	223	20	23	10	14	42	15	8	11	14	1
	5	10	49	69	53	181	24	15	20	19	11	8	14	4	12	1
	Ukupno	31	96	310	171	608	75	57	45	41	67	32	36	31	38	15
KOSJERIĆ	2	2	0	8	14	24	2	1	2	0	0	0	0	0	1	4
	3	11	7	32	19	69	15	2	1	1	7	3	3	11	1	6
	4	38	37	68	37	180	41	5	3	12	27	16	16	10	13	0
	5	98	45	46	27	216	108	8	9	22	21	6	9	2	4	0
	Ukupno	149	89	154	97	489	166	16	15	35	55	25	28	23	19	10
KOCELJEVA	2	0	1	1	0	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
	3	5	3	2	0	10	5	1	1	1	0	0	1	0	0	1
	4	8	6	6	1	21	9	3	0	1	6	1	0	0	0	0
	5	13	15	7	0	35	19	6	3	3	0	2	1	0	1	0
	Ukupno	26	25	16	1	68	33	10	4	6	7	3	2	0	1	1
KRAUJEVAC	2	0	6	218	4	228	11	17	54	31	34	6	15	7	11	38
	3	0	37	640	8	685	25	81	89	107	84	38	38	48	51	36
	4	5	144	1.292	12	1.453	408	165	265	182	302	124	94	95	85	21
	5	17	268	1.215	7	1.507	112	145	229	145	211	99	101	102	115	21
	Ukupno	22	455	3.365	31	3.873	556	408	637	465	631	267	248	252	262	116
KRALJEVO	2	8	5	47	75	135	12	3	5	3	11	1	0	4	4	17
	3	32	50	177	142	401	37	21	30	17	32	9	35	40	26	12
	4	130	227	435	199	991	140	31	88	101	168	77	64	54	61	8
	5	111	465	370	144	1.090	116	102	125	170	131	75	79	75	68	5
	Ukupno	281	747	1.029	560	2.617	305	157	248	291	342	162	178	173	159	42
KRUPANJ	2	4	2	20	0	26	6	2	2	6	7	0	0	2	0	1

	3	41	22	80	3	146	41	14	18	30	10	3	7	14	4	2
	4	123	118	155	9	405	128	42	73	41	68	14	6	10	14	0
	5	139	247	113	4	503	145	92	83	57	42	24	17	16	22	1
	Ukupno	307	389	368	16	1.080	320	150	176	134	127	41	30	42	40	4
KRUŠEVAC	2	6	8	184	108	306	29	37	30	20	22	12	5	11	6	26
	3	34	45	514	304	897	58	59	75	78	70	33	61	75	59	25
	4	84	133	987	385	1.589	123	85	159	133	298	124	91	85	89	17
	5	175	338	535	202	1.250	190	124	121	202	141	80	63	65	53	9
	Ukupno	299	524	2.220	999	4.042	400	305	385	433	531	249	220	236	207	77
KURŠUMLIJA	2	1	3	16	23	43	2	1	2	1	2	0	2	3	2	5
	3	11	10	68	60	149	12	5	10	10	17	11	6	9	2	7
	4	18	44	221	99	382	20	6	38	49	68	27	31	16	22	6
	5	25	110	152	89	376	30	32	46	48	48	19	27	20	15	2
	Ukupno	55	167	457	271	950	64	44	96	108	135	57	66	48	41	20
KUČEVO	2	3	0	5	3	11	3	0	3	1	0	1	0	0	0	0
	3	2	2	12	12	28	3	1	1	0	1	2	2	3	1	2
	4	5	8	23	13	49	5	2	6	4	4	3	5	6	1	0
	5	9	19	12	5	45	9	3	11	4	10	0	1	2	0	0
	Ukupno	19	29	52	33	133	20	6	21	9	15	6	8	11	2	2
LAJKOVAC	2	1	3	9	15	28	3	1	2	2	3	0	0	1	0	1
	3	5	1	10	18	34	5	0	2	2	1	2	1	0	2	1
	4	6	14	35	28	83	7	4	2	3	14	5	6	8	6	0
	5	9	13	21	18	61	13	3	4	4	6	4	3	4	1	1
	Ukupno	21	31	75	79	206	28	8	10	11	24	11	10	13	9	3
LEBANE	2	2	2	24	5	33	5	12	1	2	3	0	1	3	0	1
	3	20	21	104	14	159	62	44	2	10	7	5	8	3	3	1
	4	44	98	318	17	477	249	50	25	37	58	13	11	9	7	1
	5	115	218	307	21	661	318	51	77	64	39	24	19	24	22	2
	Ukupno	181	339	753	57	1.330	634	157	105	113	107	42	39	39	32	5
LESKOVAC	2	15	0	49	121	185	16	2	4	5	3	4	3	4	6	17
	3	78	52	250	348	728	83	18	21	34	46	24	53	59	30	12
	4	256	241	732	641	1.870	266	42	102	164	356	92	69	62	65	11
	5	489	1.297	855	749	3.190	486	275	385	452	276	162	156	132	99	18
	Ukupno	838	1.590	1.886	1.859	5.973	851	337	512	655	681	282	281	257	200	58
LOZNICA	2	8	11	134	39	192	8	12	70	8	17	4	2	8	4	20
	3	31	111	328	51	521	36	195	33	29	39	8	30	39	44	17
	4	69	424	770	68	1.331	84	484	59	114	240	78	45	63	85	11
	5	106	707	598	65	1.476	298	241	175	234	152	86	70	80	68	7
	Ukupno	214	1.253	1.830	223	3.520	426	932	337	385	448	176	147	190	201	55
LUČANI	2	6	4	6	11	27	6	2	0	0	3	1	1	2	0	1
	3	21	18	40	30	109	21	3	6	11	13	6	1	10	6	2
	4	118	48	76	57	299	118	5	11	17	36	16	11	13	13	2
	5	83	86	34	27	230	84	23	13	26	19	6	13	11	8	0
	Ukupno	228	156	156	125	665	229	33	30	54	71	29	26	36	27	5
LjIG	2	1	1	14	0	16	2	0	1	1	7	1	1	1	0	2
	3	4	12	40	0	56	6	2	7	12	8	5	8	1	5	2
	4	13	44	83	1	141	16	7	13	23	43	16	9	12	1	0
	5	19	45	46	2	112	25	23	18	13	11	4	4	6	5	1
	Ukupno	37	102	183	3	325	49	32	39	49	69	26	22	20	11	5
LjUBOVIJA	2	0	0	8	3	11	0	1	0	2	0	0	0	1	1	3
	3	16	10	22	5	53	18	2	5	7	6	0	3	2	2	3
	4	84	64	84	30	262	84	10	22	35	31	12	9	18	11	0
	5	93	159	49	19	320	104	39	36	36	38	15	10	9	14	0
	Ukupno	193	233	163	57	646	206	52	63	80	75	27	22	30	28	6
MAJDANPEK	2	0	1	39	0	40	0	5	5	9	10	1	1	1	3	5
	3	0	5	82	0	87	2	14	11	18	7	7	5	9	9	5
	4	1	17	122	0	140	3	18	40	23	26	4	6	11	9	0
	5	0	18	52	0	70	3	10	23	12	8	6	4	3	1	0
	Ukupno	1	41	295	0	337	8	47	79	62	51	18	16	24	22	10
MALI ZVORNIK	2	1	3	5	13	22	1	0	0	3	2	0	0	0	1	2
	3	21	27	39	37	124	23	1	8	11	7	5	9	12	10	1
	4	78	93	75	45	291	81	9	13	14	52	24	14	18	20	1
	5	37	76	24	18	155	42	6	14	26	20	11	11	2	5	0
	Ukupno	137	199	143	113	592	147	16	35	54	81	40	34	32	36	4
MALO CRNIČE	2	1	0	2	0	3	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0
	3	0	0	1	2	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	4	0	5	2	4	11	0	0	3	1	1	0	0	0	1	1
	5	3	3	3	0	9	3	4	2	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	4	8	8	6	26	4	4	5	2	1	2	0	0	1	1
MEDVEDA	2	0	0	15	6	21	0	3	3	5	2	0	1	0	0	1
	3	0	6	33	6	45	2	6	13	3	8	0	3	2	1	1
	4	12	12	76	6	106	14	29	16	8	15	5	6	2	4	1
	5	29	32	102	0	163	36	52	11	14	14	7	13	8	8	0
	Ukupno	41	50	226	18	335	52	90	43	30	39	12	23	12	13	3
MEROŠINA	2	0	0	3	20	23	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1
	3	12	4	13	33	62	13	0	1	4	1	2	1	3	2	2
	4	28	19	76	58	181	30	7	5	22	31	3	4	10	11	0
	5	55	63	59	63	240	59	11	18	27	22	14	14	6	6	0

	Ukupno	95	86	151	174	506		102	18	24	54	55	19	19	19	19	3
MIONICA	2	1	4	4	2	11		1	0	1	1	3	0	0	0	0	3
	3	7	5	16	6	34		8	2	4	3	4	2	0	2	2	1
	4	21	22	43	13	99		20	5	13	8	19	7	6	3	4	1
	5	52	42	31	8	133		54	16	17	11	5	5	7	7	3	0
	Ukupno	81	73	94	29	277		83	23	35	23	31	14	13	12	9	5
NEGOTIN	2	4	3	52	58	117		8	8	16	3	9	0	1	3	2	9
	3	24	12	123	156	315		28	8	8	14	22	10	24	22	16	7
	4	45	21	201	199	466		56	11	15	19	92	24	17	11	20	2
	5	12	10	45	50	117		16	4	5	14	4	7	3	7	7	0
	Ukupno	85	46	421	463	1.015		108	31	44	50	127	41	45	43	45	18
NIŠ	2	0	14	830	11	855		225	163	144	71	85	21	21	20	18	76
	3	0	37	1.799	15	1.851		391	336	160	194	167	79	144	166	144	55
	4	7	123	3.004	46	3.080		535	369	320	339	620	246	205	178	203	19
	5	3	38	906	30	977		340	119	72	119	83	47	57	61	38	11
	Ukupno	10	212	6.539	102	6.763		1.491	987	696	723	955	393	427	425	403	161
NOVA VAROŠ	2	4	4	25	0	33		5	0	0	3	11	3	5	2	2	2
	3	10	24	80	0	114		10	6	5	43	16	7	11	9	6	1
	4	35	75	232	0	342		36	7	57	105	59	13	13	21	26	5
	5	59	147	133	0	339		65	37	72	61	33	19	18	14	18	2
	Ukupno	108	250	470	0	828		116	50	134	212	119	42	47	46	52	10
NOVI PAZAR	2	2	4	79	129	214		11	15	9	5	8	4	7	8	5	13
	3	53	30	371	361	815		68	21	23	55	73	37	61	53	32	31
	4	163	122	1.104	893	2.282		184	43	174	213	436	60	74	82	101	22
	5	460	1.205	3.081	1.303	5.546		506	516	825	756	523	286	262	268	280	21
	Ukupno	678	1.361	4.635	2.686	8.857		769	595	1.031	1.029	1.040	387	404	411	418	87
OSEČINA	2	2	3	8	6	19		3	3	1	1	1	0	1	0	1	2
	3	27	12	25	29	93		28	2	1	7	7	2	5	9	2	1
	4	81	48	67	55	251		81	6	18	15	21	16	13	17	7	2
	5	121	117	26	22	286		129	46	23	26	14	10	8	5	3	0
	Ukupno	231	180	126	112	649		241	57	43	49	43	28	27	31	13	5
PARAĆIN	2	3	1	45	0	49		7	12	14	6	2	0	0	3	2	3
	3	16	18	103	3	140		32	33	15	11	13	3	3	11	7	9
	4	28	56	219	3	306		43	74	31	27	71	14	12	14	14	3
	5	41	181	237	0	459		101	87	80	62	38	26	18	20	19	8
	Ukupno	88	256	604	6	954		183	206	140	106	124	43	33	48	42	23
PETROVAC	2	0	1	2	0	3		1	0	0	1	1	0	0	0	0	0
	3	1	3	3	0	7		1	1	0	2	1	1	0	0	0	1
	4	2	2	10	2	16		2	1	2	3	2	2	1	0	1	0
	5	12	7	8	4	31		13	5	1	6	1	1	0	0	0	0
	Ukupno	15	13	23	6	57		17	7	3	12	5	4	1	0	1	1
PIROT	2	5	19	264	1	289		63	111	20	16	24	6	4	7	7	30
	3	19	94	622	4	739		310	53	30	45	58	27	56	84	52	20
	4	17	141	750	2	810		305	34	40	70	152	45	48	53	52	9
	5	5	40	160	0	205		90	15	10	22	17	13	12	14	10	2
	Ukupno	46	294	1.796	7	2.043		768	213	100	153	251	91	120	158	121	61
POŽAREVAC	2	4	0	10	61	75		4	0	2	1	2	0	1	2	0	2
	3	5	4	46	113	168		5	1	4	5	8	4	8	12	5	3
	4	14	13	90	97	214		15	3	13	15	35	10	4	9	7	6
	5	20	29	168	180	397		25	26	44	34	30	14	15	23	5	1
	Ukupno	43	46	314	451	854		49	30	63	55	75	28	28	46	17	12
POŽEGA	2	2	0	7	1	10		2	0	1	2	0	0	1	2	0	1
	3	4	13	24	5	46		4	6	9	4	4	0	3	4	4	3
	4	15	47	42	4	108		22	13	11	13	19	13	5	0	5	3
	5	20	92	33	1	146		25	22	13	23	18	13	12	10	9	0
	Ukupno	41	152	106	11	310		53	41	34	42	41	26	21	16	18	7
PREŠEVO	2	24	4	3	51	82		25	0	0	0	1	0	2	0	1	2
	3	312	52	52	204	620		312	0	11	8	31	9	22	15	8	0
	4	521	125	112	245	1.003		523	7	9	80	76	19	19	12	12	1
	5	691	375	206	265	1.437		646	29	133	115	51	45	61	52	40	0
	Ukupno	1.548	556	373	765	3.142		1.506	36	153	203	159	73	104	79	61	3
PRIBOJ	2	0	0	30	60	90		0	0	2	0	7	2	4	2	3	10
	3	27	15	162	229	433		27	8	15	27	33	13	26	34	16	5
	4	26	38	490	269	798		28	20	50	58	111	48	42	78	89	5
	5	16	19	184	82	301		20	4	20	39	40	29	24	25	18	0
	Ukupno	69	72	866	640	1.622		75	32	87	124	191	92	96	139	126	20
PRIJEPOLJE	2	1	8	71	27	107		18	22	9	5	10	1	3	3	3	6
	3	16	48	259	10	333		73	98	13	33	24	18	27	22	7	8
	4	50	198	645	20	913		345	36	60	90	175	48	35	50	49	5
	5	41	293	502	7	843		279	57	121	126	96	44	38	42	31	2
	Ukupno	108	547	1.477	64	2.196		715	213	203	254	305	111	103	117	90	21
PROKUPLJE	2	5	0	43	59	107		8	1	1	5	8	2	4	7	5	7
	3	12	19	154	179	364		15	5	9	32	25	15	18	26	21	19
	4	36	61	445	334	876		43	26	48	58	135	68	60	65	30	9
	5	43	103	376	288	810		53	57	72	102	73	40	37	41	42	5
	Ukupno	96	183	1.018	860	2.157		119	89	130	197	241	125	119	139	98	40
RAŽANJ	2	0	0	4	2	6		0	1	0	1	0	0	0	0	1	1
	3	3	4	13	10	30		3	4	2	1	2	0	1	3	2	2

	4	11	6	33	18	68	12	1	6	3	13	8	2	4	0	1
	5	23	8	26	10	67	23	3	7	8	4	1	3	3	5	0
	Ukupno	37	18	76	40	171	38	9	15	13	19	9	6	10	8	4
RAČA	2	0	1	0	4	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
	3	4	5	12	8	29	4	1	1	1	0	2	1	3	1	7
	4	14	21	30	11	76	15	1	5	3	13	5	6	8	9	0
	5	37	47	33	12	129	40	11	7	20	16	9	6	5	3	0
	Ukupno	55	74	75	35	239	59	13	14	24	29	16	13	16	13	7
RAŠKA	2	0	2	4	19	25	0	1	1	0	3	0	0	1	0	0
	3	5	17	41	45	108	7	0	4	8	12	4	9	6	9	4
	4	21	33	155	102	311	22	3	19	26	70	14	14	21	16	4
	5	23	107	78	35	243	25	16	33	27	27	21	29	14	15	1
	Ukupno	49	159	278	201	687	54	20	57	61	112	39	52	42	40	9
REKOVAC	2	2	0	7	2	11	2	4	1	0	1	0	0	0	0	1
	3	13	2	24	7	46	15	7	4	3	2	2	1	2	3	0
	4	41	14	43	9	107	42	9	14	7	12	4	2	4	4	0
	5	134	38	44	7	223	140	21	20	18	8	4	1	4	0	0
	Ukupno	190	54	118	25	387	199	41	39	28	23	10	4	10	7	1
JAGODINA	2	3	3	96	241	343	8	10	12	9	16	5	5	5	4	28
	3	11	7	417	498	933	21	20	32	37	46	30	58	104	56	31
	4	31	23	929	571	1.454	49	32	115	93	259	102	78	59	81	15
	5	23	24	510	260	817	34	69	57	114	80	40	60	45	55	3
	Ukupno	68	57	1.952	1.570	3.547	112	131	216	253	401	177	201	213	196	77
SVILAJNAC	2	2	4	14	0	20	2	0	0	4	9	0	4	1	0	0
	3	2	16	47	0	65	2	2	5	19	20	2	7	5	0	3
	4	8	37	85	0	130	8	2	11	37	43	16	4	6	1	2
	5	25	68	80	0	173	25	9	43	49	17	5	7	6	10	2
	Ukupno	37	125	226	0	388	37	13	59	109	89	23	22	18	11	7
SVRLJIČ	2	4	0	15	17	36	4	0	4	4	2	2	0	0	1	2
	3	8	11	39	41	99	10	1	5	5	12	1	9	8	5	2
	4	21	26	109	57	213	25	11	10	24	40	14	13	9	10	0
	5	19	58	55	28	160	22	11	20	13	21	11	10	11	12	1
	Ukupno	52	95	218	143	508	61	23	39	46	75	28	32	28	28	5
SJENICA	2	5	3	43	57	108	5	2	1	4	9	6	4	5	6	9
	3	32	8	150	156	346	32	6	6	33	33	23	27	12	17	1
	4	145	46	421	195	807	149	11	70	96	96	27	37	49	75	2
	5	449	297	462	134	1.342	463	128	156	150	80	53	60	63	54	1
	Ukupno	631	354	1.076	542	2.603	649	147	233	283	218	109	128	129	152	13
SMEDEREVO	2	2	13	115	0	130	5	19	36	16	21	4	4	6	4	15
	3	0	54	307	1	362	13	127	42	52	43	12	21	26	16	9
	4	3	146	659	0	808	63	227	129	91	153	45	34	24	34	8
	5	4	206	526	0	736	88	210	110	126	82	42	32	20	18	8
	Ukupno	9	419	1.607	1	2.036	169	583	317	285	299	103	91	76	72	40
SMEDEREVSKA PALANKA	2	6	4	51	33	94	10	5	9	8	8	3	0	1	6	11
	3	15	20	122	101	258	20	15	14	19	21	8	17	17	17	9
	4	35	58	214	135	442	43	14	31	28	82	28	26	30	18	7
	5	62	110	166	106	444	68	40	32	49	48	21	33	27	16	4
	Ukupno	118	192	553	375	1.238	141	74	86	104	159	60	76	75	57	31
SOKOBANJA	2	0	5	11	0	16	1	1	6	1	1	1	0	2	2	2
	3	1	4	26	0	31	3	1	0	5	2	3	4	4	4	5
	4	14	18	79	0	111	17	6	7	10	42	8	7	6	7	1
	5	15	20	30	1	66	17	10	14	9	5	2	4	2	2	0
	Ukupno	30	47	146	1	224	38	18	27	25	50	14	16	12	15	8
SURDULICA	2	0	3	26	1	30	0	8	12	4	1	0	0	0	0	4
	3	0	20	109	1	130	3	19	54	14	11	6	8	7	5	2
	4	0	80	260	1	341	2	60	105	33	64	25	14	15	18	4
	5	0	158	365	1	524	15	231	81	60	62	20	30	11	12	1
	Ukupno	0	261	760	4	1.025	20	318	252	111	138	51	52	33	35	11
UŽICE	2	0	13	77	2	92	2	3	13	22	19	6	4	1	2	18
	3	6	45	176	4	231	8	21	26	51	17	12	25	27	21	19
	4	12	158	440	13	623	25	65	97	66	145	72	49	47	39	5
	5	19	148	183	1	351	33	45	51	56	48	29	26	34	25	3
	Ukupno	37	364	876	20	1.297	68	134	187	195	229	119	104	109	87	45
TOPOLA	2	2	3	19	3	27	4	1	3	7	6	0	1	0	1	1
	3	4	12	33	5	54	4	5	14	5	6	3	4	2	5	1
	4	21	36	63	5	125	23	12	26	10	20	4	8	9	8	0
	5	52	64	46	6	168	56	32	15	20	16	7	5	6	4	1
	Ukupno	79	115	161	19	374	87	50	58	42	48	14	18	17	18	3
TRGOVIŠTE	2	0	0	8	0	8	1	0	0	0	0	0	1	0	5	1
	3	0	3	25	0	28	0	1	1	6	5	2	2	4	6	1
	4	0	25	78	1	104	1	1	11	14	39	13	8	5	10	1
	5	0	48	56	0	104	0	5	18	24	29	9	2	8	8	1
	Ukupno	0	76	167	1	244	2	7	30	44	73	24	13	17	29	4
TRSTENIK	2	1	0	16	15	32	2	5	4	0	1	0	1	0	2	2
	3	10	15	28	41	94	12	2	3	8	5	0	7	9	5	2
	4	64	46	78	66	254	64	7	12	12	39	10	13	16	12	3
	5	72	148	87	34	341	75	35	31	38	43	22	18	21	21	3
	Ukupno	147	209	209	156	721	153	49	50	58	88	32	39	46	40	10

TUTIN	2	9	2	35	138	184	13	1	2	3	5	1	1	2	5	13
	3	103	18	200	389	710	118	9	17	24	38	24	28	37	23	3
	4	251	49	427	533	1.260	302	18	42	74	173	19	27	20	48	4
	5	599	295	830	602	2.126	602	132	152	268	109	55	54	43	102	7
	Ukupno	962	364	1.492	1.662	4.280	1.035	160	213	369	325	99	110	102	178	27
ČIČEVAC	2	1	1	5	5	12	1	1	0	1	1	2	0	0	0	1
	3	3	5	8	7	23	4	2	2	1	0	0	1	2	3	1
	4	9	24	45	18	96	10	6	7	9	12	5	10	9	10	0
	5	7	34	26	13	80	7	6	6	13	5	6	4	7	12	1
		Ukupno	20	64	84	43	211	22	15	15	24	18	13	15	18	25
ČUPRIJA	2	9	2	22	52	85	11	4	3	2	4	3	1	2	2	1
	3	12	19	59	80	170	15	4	5	8	18	1	9	13	14	3
	4	22	51	151	105	329	27	9	21	29	79	20	13	15	9	2
	5	31	57	86	60	234	38	22	22	28	28	10	9	9	7	1
	Ukupno	74	129	318	297	818	91	39	51	67	129	34	32	39	32	7
UB	2	4	2	21	15	42	5	7	7	3	1	0	1	0	1	2
	3	22	18	22	15	77	24	11	5	5	5	1	3	5	2	1
	4	48	51	64	19	182	54	22	15	11	28	11	5	7	7	3
	5	75	53	56	26	210	90	17	21	21	11	8	5	6	3	2
		Ukupno	149	124	163	75	511	173	57	48	40	45	20	14	18	13
CRNA TRAVA	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	4	0	2	0	6	4	0	1	0	1	0	0	0	0	0
	4	2	4	6	3	15	2	1	5	0	2	1	0	0	0	1
	5	3	9	1	1	14	3	2	0	2	3	1	2	0	0	0
	Ukupno	9	13	9	4	35	9	3	6	2	6	2	2	0	0	1
ČAJETINA	2	1	2	8	4	15	1	1	1	1	2	0	0	0	1	4
	3	5	6	14	8	33	6	2	0	3	5	2	1	3	3	0
	4	14	34	42	18	108	18	4	8	10	22	9	7	3	5	4
	5	24	102	31	9	166	26	19	20	23	21	7	15	19	6	1
		Ukupno	44	144	95	39	322	51	26	29	37	50	18	23	25	15
ČAČAK	2	7	5	150	72	234	27	14	34	21	22	2	1	6	11	24
	3	37	37	421	181	676	60	66	40	49	50	21	45	69	67	28
	4	93	153	955	305	1.506	207	93	66	113	315	164	69	96	59	19
	5	94	160	414	117	785	153	66	74	115	95	36	39	44	41	5
		Ukupno	231	355	1.940	675	3.201	447	239	214	298	482	223	154	215	178
ŠABAC	2	2	17	123	14	156	16	21	29	16	24	4	4	8	6	14
	3	9	67	267	22	365	35	53	41	55	43	18	24	34	26	14
	4	35	261	478	23	797	88	99	130	87	182	91	22	31	31	13
	5	75	409	469	25	978	195	132	118	178	134	60	56	37	34	9
	Ukupno	121	754	1.337	84	2.296	334	305	318	336	383	173	106	110	97	50
LAPOVO	2	0	3	6	1	10	1	2	3	1	0	0	0	0	1	1
	3	1	2	11	1	15	2	4	1	3	3	0	1	0	0	0
	4	2	18	21	7	48	2	0	9	4	10	5	5	1	5	0
	5	6	43	43	4	96	10	11	16	7	14	12	9	6	5	2
	Ukupno	9	66	81	13	169	15	17	29	15	27	17	15	7	11	3
BEOGRAD	2	7	21	1.240	686	1.954	55	121	282	255	299	31	56	42	26	101
	3	29	68	2.583	1.125	3.805	115	290	348	576	216	98	238	275	320	204
	4	37	241	4.075	1.441	5.794	150	371	840	355	905	742	352	312	261	65
	5	36	146	3.292	980	4.454	225	843	443	640	524	219	172	215	170	23
		Ukupno	109	476	11.190	4.232	16.007	545	1.625	1.913	1.826	1.944	1.090	818	844	777
CENTRALNA SRBIJA	2	308	340	5.331	3.013	8.994	854	762	1.011	745	891	198	253	255	238	774
	3	1.743	2.072	14.690	6.736	25.241	2.990	2.145	1.930	2.378	1.976	916	1.676	1.976	1.552	886
	4	4.562	7.329	29.976	9.857	51.399	7.321	4.039	4.835	4.665	9.093	3.570	2.619	2.618	2.650	431
	5	7.135	14.744	23.274	7.671	51.788	9.767	6.588	5.920	6.720	5.069	2.552	2.487	2.345	2.199	251
		Ukupno	13.748	24.485	73.271	27.277	137.422	20.932	13.534	13.696	14.508	17.029	7.236	7.035	7.194	6.639
ADA	2	0	15	55	0	70	9	12	20	8	8	0	4	3	1	5
	3	0	53	95	0	148	17	41	21	10	8	2	8	21	12	8
	4	1	78	115	0	194	28	43	17	6	44	25	9	15	7	0
	5	1	29	34	0	64	23	15	7	5	5	3	1	1	3	1
		Ukupno	2	175	299	0	476	77	111	65	29	65	30	22	40	23
ALIBUNAR	2	0	3	84	15	102	51	23	3	1	0	1	1	1	0	6
	3	2	21	216	19	258	110	50	4	10	14	4	15	21	8	3
	4	10	63	349	20	442	222	35	8	20	69	16	16	19	14	3
	5	9	43	183	5	240	143	17	12	21	12	9	4	10	7	0
	Ukupno	21	130	832	59	1.042	526	125	27	52	95	30	36	51	29	12
APATIN	2	4	3	72	54	133	13	10	9	6	7	1	7	5	1	20
	3	16	35	273	109	433	61	33	31	46	26	17	32	34	21	23
	4	31	101	309	80	521	105	42	50	44	100	27	14	32	24	3
	5	10	26	96	39	171	55	11	14	24	11	3	5	4	4	1
	Ukupno	61	165	750	282	1.258	234	96	104	120	144	48	58	75	50	47
BAČ	2	0	3	66	0	69	0	1	47	5	1	1	1	1	2	10
	3	4	49	159	1	213	7	143	9	7	6	5	17	13	4	1
	4	6	79	202	1	288	10	173	11	12	43	5	11	12	10	0
	5	0	30	81	0	111	53	14	5	14	6	2	6	7	4	0
		Ukupno	10	161	508	2	681	70	331	72	38	56	13	35	33	20
BAČKA PALANKA	2	4	15	321	1	341	10	187	33	17	24	2	7	8	6	46
	3	7	66	561	11	645	30	285	26	43	52	20	41	65	46	26
	4	17	125	826	23	991	304	55	66	87	221	46	60	50	70	9

	5	9	38	279	13	339	112	18	26	51	36	9	27	26	19	2
	Ukupno	37	244	1.987	48	2.316	456	545	151	198	333	77	135	149	141	83
BAČKA TOPOLA	2	0	20	135	0	155	5	47	20	20	27	10	6	6	6	8
	3	1	73	221	0	295	12	97	37	47	24	5	7	30	23	13
	4	1	122	269	1	393	33	94	39	30	78	35	26	32	19	6
	5	1	42	122	0	165	17	29	29	23	28	9	15	6	9	0
	Ukupno	3	257	747	1	1.008	67	267	125	120	157	59	54	74	57	27
BAČKI PETROVAC	2	0	5	14	4	23	1	1	0	0	5	2	3	1	0	6
	3	0	20	44	6	70	2	3	4	12	13	5	7	13	4	1
	4	0	54	59	10	123	2	5	9	24	39	14	6	8	5	1
	5	3	32	33	3	71	3	13	10	19	9	3	4	4	3	0
	Ukupno	3	111	150	23	287	8	22	23	55	66	24	20	26	12	8
BELA CRKVA	2	8	3	14	106	131	8	0	3	3	3	1	1	0	1	5
	3	53	27	68	179	327	56	6	7	11	10	10	9	21	15	3
	4	60	38	106	218	422	62	10	9	23	50	14	12	7	14	3
	5	38	26	35	92	191	41	3	6	14	17	4	6	4	4	0
	Ukupno	159	94	223	595	1.071	167	19	25	51	80	29	28	32	34	11
BEOČIN	2	1	0	20	71	92	1	0	3	0	2	1	4	3	2	5
	3	14	9	60	107	190	17	3	4	4	15	5	9	17	8	1
	4	31	24	117	109	281	34	5	9	22	37	27	7	10	20	1
	5	8	16	71	132	227	11	3	15	28	14	6	3	11	4	0
	Ukupno	54	49	268	419	790	63	11	31	54	68	39	23	41	34	7
BEČEJ	2	0	19	146	2	167	9	94	21	9	17	3	5	2	1	4
	3	3	70	296	3	372	11	144	68	26	28	7	11	33	20	21
	4	5	129	417	3	554	117	86	37	53	88	56	47	41	22	4
	5	3	88	221	0	312	68	69	44	37	55	12	11	7	4	5
	Ukupno	11	306	1.080	8	1.405	205	393	170	125	188	78	74	83	47	34
VRŠAC	2	3	4	158	86	251	14	68	24	9	10	2	3	3	2	30
	3	7	22	334	207	570	28	127	24	18	34	14	34	34	26	24
	4	23	37	525	195	780	136	107	40	52	110	38	29	42	24	7
	5	11	31	241	89	372	135	21	12	32	29	16	14	9	14	1
	Ukupno	44	94	1.258	577	1.973	313	323	100	111	183	70	80	88	66	62
ŽABALJ	2	0	8	35	1	44	5	10	9	7	8	0	0	1	1	2
	3	0	37	111	0	148	9	29	29	18	22	3	11	12	9	6
	4	2	183	217	3	405	30	85	86	72	70	26	13	10	10	0
	5	0	127	129	0	256	30	95	48	27	23	12	6	7	7	1
	Ukupno	2	355	492	4	853	74	219	172	124	123	41	30	30	27	9
ŽITIŠTE	2	10	1	10	82	103	10	0	1	3	2	1	0	1	1	2
	3	38	10	37	123	208	38	4	3	4	4	4	9	10	8	1
	4	50	43	73	102	268	51	7	9	10	33	11	8	15	22	0
	5	32	25	28	52	137	36	5	6	7	5	4	10	5	7	0
	Ukupno	130	79	148	359	716	135	16	19	24	44	20	27	31	38	3
ZRENJANIN	2	1	0	254	442	697	18	24	31	16	38	19	15	16	16	62
	3	7	2	606	642	1.257	44	42	49	60	84	37	63	96	87	53
	4	21	7	1.066	718	1.812	86	63	83	102	277	131	104	101	124	23
	5	5	1	406	391	803	27	33	51	71	76	38	43	41	28	4
	Ukupno	34	10	2.332	2.193	4.569	175	162	214	249	475	225	225	254	255	142
INDJIA	2	5	3	75	109	192	11	4	23	13	12	0	1	5	5	9
	3	32	35	248	278	593	36	21	15	40	28	22	37	50	49	17
	4	52	36	403	261	752	60	30	50	48	135	64	32	32	39	1
	5	13	12	149	95	269	19	8	22	41	23	13	18	13	14	3
	Ukupno	102	86	875	743	1.806	126	63	110	142	198	99	88	100	107	30
IRIG	2	4	3	52	7	66	4	13	14	11	9	0	1	1	2	4
	3	5	24	81	12	122	5	24	33	6	9	10	5	7	7	4
	4	18	67	124	6	215	21	55	46	21	31	13	11	5	4	2
	5	7	33	47	1	88	13	31	8	5	8	3	4	9	5	1
	Ukupno	34	127	304	26	491	43	123	101	43	57	26	21	22	18	11
KANJIŽA	2	1	1	78	0	80	1	0	2	4	43	3	3	6	8	10
	3	8	13	238	1	260	8	1	1	64	99	22	20	18	18	8
	4	12	39	285	1	337	12	1	32	132	91	35	13	14	4	2
	5	8	19	120	0	147	8	13	40	44	26	6	5	2	2	1
	Ukupno	29	72	721	2	824	29	15	75	244	259	66	41	40	32	21
KIKINDA	2	1	19	258	1	279	12	28	33	32	101	13	21	13	3	22
	3	2	63	522	6	593	17	30	58	228	84	21	47	49	37	16
	4	2	175	689	5	871	21	39	271	156	147	74	55	55	46	2
	5	2	81	301	1	385	14	95	129	47	39	15	9	24	10	2
	Ukupno	7	338	1.770	13	2.128	64	192	491	463	371	123	132	141	96	42
KOVAČICA	2	2	6	81	0	89	2	12	37	12	18	2	0	1	1	4
	3	6	44	281	2	333	12	105	31	64	28	7	22	31	27	4
	4	19	124	417	1	561	45	153	110	59	104	49	17	11	12	0
	5	10	46	195	1	252	53	83	37	49	16	2	4	2	3	2
	Ukupno	37	220	974	4	1.235	112	353	215	184	166	60	43	45	43	10
KOVIN	2	12	7	47	40	106	14	10	15	8	5	2	1	1	1	9
	3	40	19	85	129	273	47	6	9	9	8	6	14	25	16	4
	4	76	92	154	182	504	81	18	15	36	87	30	22	16	14	3
	5	43	51	77	163	334	48	9	20	38	21	8	12	9	6	0
	Ukupno	171	169	363	514	1.217	190	43	59	91	121	46	49	51	37	16
KULA	2	10	6	29	121	166	13	1	2	3	7	4	0	2	2	11

	3	51	61	182	234	528	60	6	16	34	34	11	40	53	28	12
	4	108	177	359	250	894	115	24	43	86	195	52	40	49	36	4
	5	50	86	154	97	387	62	20	34	63	43	19	19	16	13	1
	Ukupno	219	330	724	702	1.975	250	51	95	186	279	86	99	120	79	28
MALI IDOŠ	2	0	16	47	1	64	1	7	11	14	16	6	2	2	2	2
	3	1	39	99	0	139	6	14	35	30	14	3	8	15	13	1
	4	5	95	128	0	228	12	25	72	18	36	28	18	13	6	0
	5	0	60	86	1	147	2	40	39	16	24	5	9	4	7	0
	Ukupno	6	210	360	2	578	21	86	157	78	90	42	37	34	28	3
NOVA CRNJA	2	4	1	8	40	53	10	0	0	0	1	0	0	0	1	1
	3	27	15	40	78	160	44	0	1	4	6	1	8	9	8	1
	4	40	26	60	93	219	59	4	6	14	30	3	3	5	2	0
	5	25	12	37	48	122	44	2	3	3	8	1	2	5	6	0
	Ukupno	96	54	145	259	554	157	6	10	21	45	5	13	19	17	2
NOVI BEČEJ	2	6	4	50	98	158	10	10	15	6	5	1	1	1	4	7
	3	17	19	95	144	275	24	20	14	18	12	5	9	12	11	6
	4	32	43	215	153	443	42	23	32	35	57	32	24	23	19	3
	5	22	21	65	93	201	27	12	10	17	15	9	6	6	6	0
	Ukupno	77	87	425	488	1.077	103	65	71	76	89	47	40	42	40	16
NOVI KNEŽEVAC	2	0	5	39	1	45	2	8	21	4	3	0	1	0	1	4
	3	0	33	94	0	127	13	57	18	4	9	4	7	12	1	2
	4	4	60	123	0	187	21	70	17	16	31	10	5	6	10	1
	5	0	25	63	0	88	26	31	10	11	7	2	0	1	0	0
	Ukupno	4	123	319	1	447	62	166	66	35	50	16	13	19	12	7
NOVI SAD	2	2	13	765	113	893	44	79	190	141	123	23	41	27	21	91
	3	12	56	1.550	130	1.748	71	221	215	256	184	60	158	203	180	70
	4	14	195	2.277	175	2.661	126	304	355	324	648	262	166	135	150	16
	5	8	93	1.169	210	1.480	129	222	189	274	170	69	75	58	79	5
	Ukupno	36	357	5.761	628	6.782	370	826	949	995	1.125	414	440	423	430	182
OPOVO	2	1	2	44	1	48	8	15	14	1	2	0	0	0	0	7
	3	0	6	97	4	107	20	31	6	10	2	4	4	13	10	3
	4	1	13	146	6	166	35	40	16	19	26	6	7	7	4	0
	5	1	8	79	5	93	28	10	11	11	10	5	3	7	3	0
	Ukupno	3	29	366	16	414	91	96	47	41	40	15	14	27	17	10
ODŽACI	2	0	8	151	1	160	1	1	27	34	44	11	10	6	7	18
	3	1	59	429	6	495	3	16	141	151	47	14	34	55	20	8
	4	1	76	607	2	686	5	33	291	75	151	35	31	34	29	0
	5	0	23	147	1	171	2	35	65	28	13	8	8	8	3	0
	Ukupno	2	166	1.334	10	1.512	11	85	524	288	255	68	83	103	59	26
PANČEVO	2	0	3	328	2	333	0	1	1	11	19	17	95	33	108	46
	3	5	17	714	7	743	5	1	4	62	168	45	272	83	71	25
	4	8	37	1.102	12	1.159	10	1	28	105	607	151	89	77	71	8
	5	4	21	413	3	441	4	2	49	195	80	36	28	25	18	1
	Ukupno	17	78	2.557	24	2.676	19	5	82	373	874	249	484	218	268	80
PEĆINCI	2	1	3	28	4	36	10	8	5	4	0	0	1	1	0	3
	3	0	17	72	4	93	23	21	12	10	5	3	1	4	5	5
	4	0	55	140	4	199	45	50	25	16	28	11	9	6	4	1
	5	0	4	82	0	86	30	19	6	11	9	3	3	5	0	0
	Ukupno	1	79	322	12	414	108	98	48	41	42	17	14	16	9	9
PLANDIŠTE	2	1	0	7	17	25	2	1	0	1	0	1	1	0	1	1
	3	14	7	35	48	104	14	2	3	6	4	2	12	5	6	2
	4	27	26	62	66	181	27	5	5	12	36	11	5	8	6	0
	5	12	8	21	34	75	13	0	5	13	5	3	1	1	0	0
	Ukupno	54	41	125	165	385	56	8	13	32	45	17	19	14	13	3
RUMA	2	11	12	89	51	163	17	17	14	19	19	2	4	4	5	11
	3	29	69	255	48	401	41	29	31	83	41	10	22	45	42	9
	4	45	146	388	81	660	66	51	94	92	129	61	33	31	20	2
	5	25	82	127	48	282	31	29	32	40	34	27	13	16	10	2
	Ukupno	110	309	859	228	1.506	155	126	171	234	223	100	72	96	77	24
SENTA	2	2	12	160	2	176	3	9	34	26	68	5	3	6	6	14
	3	3	45	197	6	251	6	23	83	56	21	5	8	17	15	11
	4	1	86	205	3	295	4	20	120	35	60	19	10	15	7	2
	5	7	35	82	1	125	10	33	38	18	16	2	2	3	2	0
	Ukupno	13	178	644	12	847	23	85	275	135	165	31	23	41	30	27
SEČANJ	2	3	3	33	34	73	8	11	6	3	3	1	1	3	0	3
	3	14	20	109	50	193	27	29	20	7	13	5	10	20	7	5
	4	16	49	193	47	305	35	40	24	22	50	31	25	20	11	0
	5	15	17	46	35	113	26	11	5	11	9	1	8	4	3	0
	Ukupno	48	89	381	166	684	96	91	55	43	75	38	44	47	21	8
SOMBOR	2	3	10	210	112	335	25	32	45	24	28	6	11	10	11	31
	3	24	67	574	185	850	80	92	62	105	75	26	66	80	53	26
	4	30	130	839	198	1.097	102	112	103	126	217	77	43	52	63	4
	5	25	59	230	108	422	68	36	40	58	47	12	11	25	16	1
	Ukupno	82	266	1.853	603	2.704	275	272	250	313	367	121	131	167	143	62
SRBOBRAN	2	2	0	25	79	106	4	4	5	4	7	0	0	1	1	1
	3	6	5	94	132	237	9	6	10	17	14	2	13	16	13	5
	4	13	4	193	174	384	18	15	21	21	63	34	17	10	9	2
	5	9	4	79	78	170	14	8	9	28	14	4	4	9	1	1

	Ukupno	30	13	391	463	897	45	33	45	70	98	40	34	36	24	9
SREMSKA MITROVICA	2	5	9	161	163	338	18	35	47	9	21	8	4	5	9	19
	3	23	60	467	139	689	71	106	89	61	47	24	27	48	62	15
	4	32	127	894	163	1.216	122	210	135	93	211	104	51	51	68	8
	5	22	61	251	119	453	36	75	40	58	39	25	19	18	20	4
	Ukupno	82	257	1.773	584	2.696	247	426	311	221	318	161	101	122	159	46
SREMSKI KARLOVCI	2	0	1	9	3	13	1	2	0	3	3	0	0	0	0	1
	3	0	1	31	6	38	3	2	1	3	2	3	6	6	4	2
	4	1	3	81	4	89	5	12	15	17	13	8	5	7	3	0
	5	0	3	36	2	41	0	10	3	14	5	0	5	1	1	0
	Ukupno	1	8	157	15	181	9	26	19	37	23	11	16	14	8	3
STARA PAZOVA	2	7	3	36	151	197	7	4	1	0	4	4	3	2	2	19
	3	26	24	223	243	516	30	5	5	23	19	17	26	56	67	25
	4	44	55	451	322	872	48	7	25	39	171	111	59	44	44	2
	5	15	33	199	110	357	16	12	14	67	44	22	24	23	24	1
	Ukupno	92	115	909	826	1.942	101	28	45	129	238	154	112	125	137	47
SUBOTICA	2	8	66	473	8	555	34	61	91	129	107	20	17	19	18	51
	3	14	210	880	21	1.125	55	144	221	230	105	24	94	93	90	48
	4	34	456	1.030	14	1.534	84	232	314	164	329	167	86	75	58	11
	5	15	205	508	6	734	64	151	159	136	90	39	25	25	36	3
	Ukupno	71	937	2.891	49	3.948	237	588	785	659	631	250	222	212	202	113
TEMERIN	2	4	10	68	12	94	7	12	23	17	9	0	4	0	0	10
	3	6	45	193	23	267	10	37	51	28	15	8	20	37	33	5
	4	14	145	339	19	517	36	82	73	52	121	53	25	25	31	0
	5	10	42	110	11	173	24	27	17	28	25	16	7	11	6	1
	Ukupno	34	242	710	65	1.051	77	158	164	125	170	77	56	73	70	16
TITEL	2	0	8	44	1	53	1	6	16	13	7	1	1	5	0	2
	3	1	34	80	0	115	7	29	18	25	10	5	5	7	5	4
	4	2	109	184	1	296	15	60	77	34	48	24	15	8	14	0
	5	4	87	66	1	158	26	35	30	21	20	10	3	6	6	0
	Ukupno	7	238	374	3	622	49	130	141	93	85	40	24	26	25	6
VRBAS	2	0	9	191	1	201	4	17	27	38	41	16	17	12	8	20
	3	0	34	377	5	416	11	40	58	98	78	12	34	43	26	11
	4	2	105	643	3	753	18	47	130	171	170	58	36	41	69	10
	5	0	83	320	1	404	19	54	73	86	47	28	24	29	41	2
	Ukupno	2	231	1.531	10	1.774	52	158	288	393	336	114	111	125	144	43
ČOKA	2	5	6	16	32	59	9	5	2	0	5	0	1	1	1	3
	3	14	19	41	35	109	19	4	7	5	9	3	4	8	8	7
	4	31	54	56	45	186	37	7	8	3	35	16	15	9	11	0
	5	23	20	20	32	95	25	2	4	12	6	7	3	1	3	0
	Ukupno	73	99	133	144	449	90	18	21	20	55	26	23	19	23	10
ŠID	2	0	17	114	0	131	1	2	6	2	84	15	1	4	2	14
	3	3	82	264	8	357	11	7	6	214	28	4	25	30	18	6
	4	14	192	392	18	616	24	20	311	40	95	52	20	18	16	2
	5	4	95	130	5	234	9	97	45	21	17	11	12	8	8	1
	Ukupno	21	386	900	31	1.338	45	126	368	277	224	82	58	60	44	23
VOJVODINA	2	131	365	5.100	2.069	7.665	438	892	951	690	966	205	303	222	270	659
	3	536	1.736	11.728	3.391	17.391	1.230	2.136	1.590	2.267	1.558	526	1.331	1.570	1.241	551
	4	956	4.080	17.829	3.792	26.557	2.571	2.600	3.337	2.638	5.411	2.152	1.349	1.296	1.265	146
	5	509	1.983	7.368	2.126	11.986	1.644	1.558	1.471	1.837	1.256	541	521	516	469	47
	Ukupno	2.132	8.164	42.025	11.378	63.599	5.883	7.186	7.349	7.432	9.191	3.424	3.504	3.604	3.245	1.403
VITINA	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	7	10	17	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	28	16	44	28	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	117	46	163	117	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	152	73	225	152	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VUČITRN	2	0	0	7	1	8	0	4	3	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	36	21	57	1	27	7	2	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	135	16	151	14	78	43	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	155	18	173	11	121	22	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	333	56	389	26	230	75	2	0	0	0	0	0	0
GNJILANE	2	0	0	3	8	11	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	43	32	75	4	35	4	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	172	105	277	112	50	8	2	0	0	0	0	0	0
	5	0	1	364	114	479	243	96	26	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	1	582	259	842	359	183	39	2	0	0	0	0	0	0
ZUBIN POTOK	2	0	0	8	9	17	0	0	0	2	3	0	1	1	0	1
	3	0	0	77	48	125	1	1	22	32	2	2	13	2	2	0
	4	0	0	174	64	238	1	0	75	3	29	6	23	13	21	3
	5	0	0	220	50	270	0	36	32	21	39	21	21	31	19	0
	Ukupno	0	0	479	171	650	2	37	129	58	73	29	58	47	42	4
KOSOVO POLJE	2	0	0	1	2	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	7	37	44	0	5	2	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	55	42	97	12	14	29	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	60	58	118	15	40	5	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	123	139	262	27	60	36	0	0	0	0	0	0	0
KOSOVSKA KAMENICA	2	0	0	4	13	17	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	33	72	105	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	4	0	0	143	78	221	141	1	1	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	191	83	274	190	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	371	246	617	368	2	1	0	0	0	0	0	0	0
LEPOSAVIĆ	2	0	0	6	16	22	0	5	1	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	44	130	174	2	33	8	0	0	1	0	0	0	0
	4	0	0	269	175	434	110	88	60	1	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	180	97	277	54	79	46	1	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	499	418	907	166	205	115	2	0	1	0	0	0	0
LIPLJAN	2	0	0	4	4	8	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	21	48	69	0	20	1	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	70	58	128	20	26	24	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	129	50	179	34	76	19	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	224	160	384	54	126	44	0	0	0	0	0	0	0
NOVO BRDO	2	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	7	14	21	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	15	9	24	11	2	2	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	33	15	48	23	8	2	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	55	40	95	34	17	4	0	0	0	0	0	0	0
OBILIĆ	2	0	0	2	3	5	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	15	20	35	0	11	4	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	50	25	75	2	29	19	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	116	29	145	9	87	20	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	183	77	260	11	129	43	0	0	0	0	0	0	0
PRIŠTINA	2	0	0	1	15	16	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	30	75	105	0	27	3	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	103	76	179	40	35	28	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	120	81	201	26	75	19	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	254	247	501	67	137	50	0	0	0	0	0	0	0
KOSOVSKA MITROVICA	2	0	0	13	47	60	1	11	1	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	46	96	142	3	39	4	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	139	98	237	61	64	14	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	146	94	230	56	52	28	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	344	335	669	121	166	47	0	0	0	0	0	0	0
ŠTRPCE	2	0	0	4	15	19	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	36	91	127	2	25	8	1	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	116	123	239	62	33	21	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	159	44	203	76	55	28	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	315	273	588	140	116	58	1	0	0	0	0	0	0
GORA	2	0	0	4	0	4	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	1	44	3	48	4	41	0	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	122	6	128	58	59	5	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	121	7	128	85	33	3	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	1	291	16	308	147	137	8	0	0	0	0	0	0	0
ZVEČAN	2	0	0	8	15	23	0	7	1	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	37	43	80	1	29	8	0	0	0	0	0	0	0
	4	0	0	113	66	179	53	53	7	0	0	0	0	0	0	0
	5	0	0	107	25	132	24	61	21	0	0	0	0	0	0	0
	Ukupno	0	0	265	149	414	78	150	37	0	0	0	0	0	0	0
KOSOVO I METOHLJA	2	0	0	65	151	216	6	43	8	2	3	0	1	1	0	1
	3	0	1	483	740	1.224	58	300	71	35	2	3	13	2	2	0
	4	0	0	1.704	957	2.651	725	532	336	6	29	6	23	13	21	3
	5	0	1	2.218	811	3.020	963	820	271	22	39	21	21	31	19	0
	Ukupno	0	2	4.470	2.659	7.111	1.752	1.695	686	65	73	30	58	47	42	4
Naziv opštine-grada	struktura porodice	Od polj.	Mešovito	Iz radnog odnosa	Bez prihoda	Broj korisnika	001-1000	1001-2000	2001-3000	3001-4000	4001-5000	5001-5500	5501-6000	6001-6500	6501-7000	7001 do cenzusa
SRBIJA UKUPNO	2	439	705	10.496	5.233	16.875	1.298	1.697	1.970	1.437	1.860	403	557	478	508	1.434
	3	2.279	3.809	26.901	10.867	43.856	4.278	4.581	3.591	4.680	3.536	1.445	3.020	3.548	2.795	1.437
	4	5.518	11.409	49.509	14.606	80.607	10.617	7.171	8.508	7.309	14.533	5.728	3.991	3.927	3.936	580
	5	7.644	16.728	32.860	10.608	66.794	12.374	8.966	7.662	8.579	6.364	3.114	3.029	2.892	2.687	298
	Ukupno	15.880	32.651	119.766	41.314	208.132	28.567	22.415	21.731	22.005	26.293	10.690	10.597	10.845	9.926	3.749

Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Tabela br.33 Pregled broja dece po opštinama koja ostvaruju pravo na DD prema uzrastu, april 2012.godine

naziv opštine-grada	od 0-6 godina	od 7-10 godina	od 11-14 godina	od 15-19 godina	UKUPNO
1	2	3	4	5	6
ALEKSANDROVAC	492	476	495	410	1.873
ALEKSINAC	1.483	1.040	943	751	4.217
ARANĐELOVAC	758	571	522	485	2.336
ARILJE	484	321	293	234	1.332
BABUŠNICA	349	229	225	276	1079
BAJINA BAŠTA	579	423	379	354	1.735
BATOČINA	147	136	106	93	482
BELA PALANKA	392	287	267	242	1.188
BLACE	342	273	263	242	1.120
BOGATIĆ	354	308	305	220	1.187
BOJNIK	509	413	355	279	1.556
BOLJEVAC	104	64	44	34	246
BOR	392	257	223	143	1.015
BOSILEGRAD	196	163	181	159	699
BRUS	336	288	312	336	1.272
BUJANOVAC	2.126	1.518	1.608	1.374	6.626
VALJEVO	1.018	741	705	587	3.051
VARVARIN	405	284	284	223	1.196
VELIKA PLANA	283	229	266	225	1.003
VELIKO GRADIŠTE	97	117	101	74	389
VLADIMIRCI	400	315	278	185	1.178
VLADIČIN HAN	618	443	420	387	1.868
VLASOTINCE	1.128	807	796	738	3.469
VRANJE	2.429	1.926	1.805	1.527	7.687
VRNJAČKA BANJA	272	250	278	217	1.017
GADŽIN HAN	151	152	133	113	549
GOLUBAC	102	81	101	75	359
GORNJI MILANOVAC	1.078	793	787	836	3.494
DESPOTOVAC	332	239	213	129	913
DIMITROVGRAD	171	146	154	138	609
DOLJEVAC	339	269	262	205	1.075
ŽABARI	117	104	108	74	403
ŽAGUBICA	125	113	106	86	430
ŽITORAĐA	462	339	275	247	1.323
ZAJEČAR	836	577	487	424	2.324
IVANJICA	975	717	679	549	2.920
KLADOVO	249	176	171	133	729

KNIĆ	142	149	115	109	515
KNJAŽEVAC	396	264	222	180	1.062
KOSJERIĆ	292	212	488	178	1.170
KOCELJEVA	36	40	46	29	151
KRAGUJEVAC	2.632	1.807	1.608	1.415	7.462
KRALJEVO	1.730	1.234	1.150	942	5.056
KRUPANJ	610	473	460	422	1.965
KRUŠEVAC	2.547	1.768	1.641	1.350	7.306
KURŠUMLIJA	556	429	416	415	1.816
KUČEVO	74	65	53	58	250
LAJKOVAC	158	112	75	48	393
LEBANE	785	585	593	520	2.483
LESKOVAC	3.370	2.888	2.451	2.205	10.914
LOZNICA	2.006	1.534	1.503	1.456	6.499
LUČANI	343	331	303	273	1.250
LJIG	265	134	138	95	632
LJUBOVIJA	377	333	310	222	1.242
MAJDANPEK	182	131	157	133	603
MALI ZVORNIK	309	268	252	220	1.049
MALO CRNIĆE	20	10	12	6	48
MEDVEĐA	236	172	162	162	732
MEROŠINA	303	271	242	201	1.017
MIONICA	228	164	100	95	587
NEGOTIN	600	444	384	272	1.700
NIŠ	4.392	2.751	2.384	2.133	11.660
NOVA VAROŠ	484	375	354	322	1.535
NOVI PAZAR	7.820	4.673	4.004	3.373	19.870
OSEČINA	370	315	290	251	1.226
PARAĆIN	540	456	451	409	1.856
PETROVAC	35	40	31	17	123
PIROT	1.098	791	779	828	3.496
POŽAREVAC	715	501	392	220	1.828
POŽEGA	168	137	168	135	608
PREŠEVO	2.043	1.589	1.794	1.662	7.088
PRIBOJ	854	678	655	676	2.863
PRIJEPOLJE	1.488	999	933	876	4.296
PROKUPLJE	1.226	944	898	906	3.974
RAŽANJ	95	73	75	58	301
RAČA	126	132	107	109	474
RAŠKA	464	326	281	235	1.306
REKOVAC	219	167	191	148	725

JAGODINA	2.433	1.441	1.375	1.251	6.500
SVILAJNAC	219	211	192	129	751
SVRLJIG	269	246	180	165	860
SJENICA	2.249	1.314	1.195	929	5.687
SMEDEREVO	1.424	1.000	885	708	4.017
SMEDER. PALANKA	845	591	492	430	2.358
SOKOBANJA	130	109	95	78	412
SURDULICA	704	467	429	321	1.921
UŽICE	825	567	511	477	2.380
TOPOLA	252	167	182	147	748
TRGOVIŠTE	117	107	130	139	493
TRSTENIK	392	353	304	285	1.334
TUTIN	4.146	2.282	1.911	1.624	9.963
ĆIČEVAC	102	101	115	93	411
ĆUPRIJA	479	382	343	283	1.487
UB	379	277	220	152	1.028
CRNA TRAVA	23	9	13	20	65
ČAJETINA	212	146	139	116	613
ČAČAK	2.143	1.462	1.256	1.075	5.936
ŠABAC	1.345	1.176	985	739	4.245
LAPOVO	86	74	86	77	323
BEOGRAD	12.721	8.249	7.089	4.989	33.048
CENTRALNA SRBIJA	92.459	65.081	59.725	50.395	267.660
ADA	252	237	190	135	814
ALIBUNAR	645	499	398	378	1.920
APATIN	786	511	447	339	2.083
BAČ	385	331	252	230	1.198
BAČKA PALANKA	1.385	997	820	812	4.014
BAČKA TOPOLA	551	416	436	377	1.780
BAČKI PETROVAC	184	141	127	87	539
BELA CRVKA	663	472	438	360	1.933
BEOČIN	604	369	310	253	1.536
BEČEJ	859	674	592	465	2.590
VRŠAC	1.325	853	761	547	3.486
ŽABALJ	614	461	412	272	1.759
ŽITIŠTE	497	331	272	184	1.284
ZRENJANIN	3.100	1.947	1.646	1.464	8.157
INĐIJA	1.091	729	679	639	3.138
IRIG	307	192	175	178	852
KANJIŽA	552	347	310	247	1.456

KIKINDA	1.454	922	760	650	3.786
KOVAČICA	906	533	536	271	2.246
KOVIN	807	563	539	416	2.325
KULA	1.167	847	773	727	3.514
MALI IĐOŠ	359	255	281	238	1.133
NOVA CRNJA	345	233	232	183	993
NOVI BEČEJ	771	507	399	312	1.989
NOVI KNEŽEVAC	350	213	171	133	867
NOVI SAD	4.490	3.130	2.791	2.243	12.654
OPOVO	320	195	169	107	791
ODŽACI	876	578	524	483	2.461
PANČEVO	1.841	1.186	997	841	4.865
PEĆINCI	338	230	196	126	890
PLANDIŠTE	232	184	158	141	715
RUMA	944	654	587	478	2.663
SENTA	532	329	341	265	1.467
SEČANJ	397	285	259	247	1.188
SOMBOR	1.574	1.081	1.113	958	4.726
SRBOBRAN	555	374	361	270	1.560
SREM.MITROVICA	1.796	1.129	1.061	912	4.898
SREM.KARLOVCI	99	99	81	82	361
STARA PAZOVA	1.254	845	728	687	3.514
SUBOTICA	2.578	1.812	1.465	1.246	7.101
TEMERIN	704	439	420	330	1.893
TITEL	471	273	225	226	1.195
VRBAS	1.208	845	660	628	3.341
ČOKA	258	246	186	148	838
ŠID	831	524	525	452	2.332
VOJVODINA	41.257	28.018	24.803	20.767	114.845
VITINA	146	108	119	139	512
VUČITRN	256	184	208	163	811
GLOGOVAC					
GNJILANE	549	349	327	451	1.676
DEČANI					
ĐAKOVICA					
ZUBIN POTOK	410	281	328	351	1.370
ISTOK					
KAČANIK					
KLINA					

KOSOVO POLJE	287	108	91	66	552
KOS.KAMENICA	403	262	240	274	1.179
LEPOSAVIĆ	672	361	364	339	1.736
LIPLJAN	321	181	194	146	842
NOVO BRDO	75	58	35	33	201
OBILIĆ	245	138	127	104	614
ORAHOVAC					
PEĆ					
PODUJEVO					
PRIZREN					
PRIŠTINA	518	244	167	154	1.083
SRBICA					
SUVA REKA					
KOS.MITROVICA	555	320	276	220	1.371
UROŠEVAC					
ŠTIMLJE					
ŠTRPCE	385	260	199	215	1.059
GORA	216	140	136	106	598
ZVEČAN	292	164	172	163	791
KOSOVO I METOHLJA	5.330	3.158	2.983	2.924	14.395
SRBIJA UKUPNO	139.046	96.257	87.511	74.086	396.900
% od ukupnog broja dece u Srbiji koja primaju DD prema uzrastu	0-6	7-10	11-14	15-19	
	35%	24%	22%	19%	

Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Tabela br.34 Pregled broja korisnika i dece koji primaju DD po opštinama, maj 2012.godine

Naziv opštine-grada	Broj korisnika koji ostvaruju pravo na DD	Broj dece koja ostvaruju pravo na DD	Ukupno sredstava za DD	Broj stanovnika	Broj dece od 0-19 godina	Prosečne neto zarade I-VI 2012	Broj zaposlenih	Procenat korisnika DD u odnosu na ukupan broj stanovnika
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ALEKSANDROVAC	983	1.872	4.351.312,50	26.784	6.185	30.809	5.001	3.60
ALEKSINAC	2.283	4.235	10.289.467,47	52.554	12.082	31.075	5.952	4.30
ARANĐELOVAC	1.267	2.348	5.631.227,77	46.110	10.879	35.165	10.456	2.70
ARILJE	685	1.311	3.043.265,66	18.875	4.651	23.534	4.818	3.60
BABUŠNICA	656	1.083	2.526.302,43	12.696	2.454	26.349	1.956	5.10
BAJINA BAŠTA	934	1.765	4.217.554,36	27.342	6.382	35.436	3.967	3.40
BATOČINA	245	485	1.119.799,70	11.418	2.700	28.386	1.946	2.10
BELA PALANKA	663	1.191	2.879.014,28	12.358	2.779	24.100	1.856	5.30
BLACE	625	1.128	2.610.939,37	12.174	2.763	28.381	1.758	5.10
BOGATIĆ	638	1.199	2.854.316,19	30.262	7.331	29.065	2.662	2.10
BOJNIK	808	1.583	3.684.772,99	11.621	2.897	30.941	1.278	6.90
BOLJEVAC	133	245	585.391,99	13.474	2.981	31.362	1.782	0.90
BOR	495	1.024	2.484.683,08	50.233	12.764	46.851	11.847	0.90
BOSILEGRAD	391	704	1.619.727,08	8.191	2.024	30.504	1.217	4.80
BRUS	683	1.271	2.885.131,00	16.602	3.996	28.862	2.624	4.10
BUJANOVAC	3.005	6.715	16.067.721,30	45.509	15.241	32.316	4.965	6.60
VALJEVO	1.652	3.061	7.337.657,53	92.487	20.632	32.373	27.495	1.80
VARVARIN	638	1.228	2.909.546,67	18.254	4.047	31.387	1.871	3.50
VELIKA PLANA	538	1.052	2.604.994,54	41.985	10.088	37.078	7.075	1.20
VELIKO GRADIŠTE	198	393	968.169,86	19.219	4.709	26.711	2.356	1.10
VLADIMIRCI	597	1.185	2.778.724,72	18.337	4.210	30.029	1.904	3.20
VLADIČIN HAN	1.010	1.874	4.326.313,58	21.868	5.358	26.219	2.987	4.60
VLASOTINCE	1.983	3.413	8.032.325,38	30.695	7.642	26.429	5.692	6.40
VRANJE	4.145	7.718	18.269.926,83	86.451	22.379	31.771	19.982	4.80
VRNJAČKA BANJA	563	1.059	2.664.046,53	26.431	5.801	30.172	6.014	2.10
GADŽIN HAN	300	547	1.363.620,59	8.505	1.433	27.960	1.609	3.50
GOLUBAC	198	362	854.066,26	8.803	2.037	28.400	1.003	2.20
GORNJI MILANOVAC	1.902	3.487	8.173.994,98	44.194	10.064	32.325	10.448	4.30

DESPOTOVAC	503	914	2.167.201,92	22.638	5.279	36.127	4.111	2.20
DIMITROVGRAD	364	609	1.441.569,92	10.258	2.182	26.513	1.860	3.50
DOLJEVAC	581	1.077	2.478.622,10	17.941	4.361	28.221	1.521	3.20
ŽABARI	213	414	1.007.778,47	11.457	2.646	30.144	1.175	1.80
ŽAGUBICA	225	435	1.059.827,63	13.359	2.822	34.974	1.562	1.70
ŽITORAĐA	673	1.327	3.112.302,39	17.338	4.035	30.182	1.190	3.90
ZAJEČAR	1.380	2.362	5.860.715,94	60.756	12.487	35.794	12.065	2.20
IVANJICA	1.546	2.943	6.791.675,46	32.825	7.909	29.248	6.925	4.70
KLADOVO	411	737	1.736.220,49	21.445	4.571	41.914	4.501	1.90
KNIĆ	271	535	1.260.359,19	14.395	3.014	30.153	1.475	1.90
KNJAŽEVAC	601	1.073	2.608.714,32	31.851	5.869	27.427	5.762	1.90
KOSJERIĆ	492	883	2.024.208,83	12.351	2.782	41.484	1.837	3.90
KOCELJEVA	68	152	353.323,35	13.990	3.451	31.525	1.851	0.50
KRAGUJEVAC	4.030	7.498	17.931.645,26	174.229	39.407	37.721	40.053	2.30
KRALJEVO	2.677	5.160	12.616.940,20	118.343	26.654	33.807	25.181	2.20
KRUPANJ	1.080	1.968	4.560.638,81	17.751	4.702	28.983	1.514	6.10
KRUŠEVAC	4.145	7.402	17.490.817,45	126.860	28.325	32.559	24.421	3.20
KURŠUMLIJA	942	1.823	4.296.223,86	18.740	4.928	23.787	3.352	5.10
KUČEVO	133	251	587.514,42	16.346	3.777	30.416	2.238	0.80
LAJKOVAC	207	405	978.422,61	15.454	3.952	62.213	2.870	1.30
LEBANE	1.356	2.478	5.812.693,30	22.655	5.900	29.573	2.508	5.90
LESKOVAC	6.108	11.042	26.316.859,21	147.959	36.060	30.580	24.679	4.10
LOZNICA	3.528	6.533	15.379.013,61	82.157	20.911	29.912	14.021	4.30
LUČANI	658	1.253	2.926.844,98	21.617	4.950	38.466	3.645	3.10
LJIG	326	638	1.486.926,33	12.827	3.025	25.740	1.880	2.50
LJUBOVIJA	651	1.252	2.868.564,55	14.615	3.996	33.596	2.497	4.40
MAJDANPEK	332	600	1.462.028,43	20.145	5.556	42.803	4.489	1.60
MALI ZVORNIK	596	1.067	2.453.905,72	12.752	3.717	32.079	1.507	4.60
MALO CRNIĆE	24	47	108.277,46	12.392	3.018	26.209	1.195	0.20
MEDVEĐA	331	728	1.681.929,80	10.295	2.881	33.745	1.341	3.20
MEROŠINA	499	1.003	2.346.858,51	13.596	3.155	20.705	1.422	3.60
MIONICA	276	610	1.476.420,09	14.995	3.426	28.696	1.897	1.80
NEGOTIN	986	1.686	4.002.407,26	38.734	8.085	33.269	6.361	2.50
NIŠ	6.818	11.765	28.393.384,37	255.699	51.736	34.912	60.088	2.70
NOVA VAROŠ	827	1.534	3.575.517,87	17.731	4.651	32.211	2.375	4.60
NOVI PAZAR	9.356	19.947	46.308.129,85	97.851	28.676	31.535	15.108	9.60
OSEČINA	644	1.215	2.788.296,77	13.139	3.171	28.483	1.334	4.90
PARAĆIN	951	1.845	4.587.110,05	55.454	12.884	32.320	10.951	1.70
PETROVAC	59	126	287.720,46	31.540	7.277	29.532	4.691	0.20
PIROT	2.150	3.518	8.415.620,10	59.263	13.250	37.294	13.904	3.60

POŽAREVAC	860	1.855	4.459.083,13	74.225	17.187	46.013	22.947	1.10
POŽEGA	294	576	1.337.410,35	29.777	6.835	31.476	5.566	0.90
PREŠEVO	3.205	7.079	16.365.981,39	40.000	14.264	37.548	2.798	8.00
PRIBOJ	1.636	2.882	6.694.857,30	27.349	7.478	29.077	4.486	5.90
PRIJEPOLJE	2.188	4.335	10.035.695,98	39.027	11.267	29.975	5.644	5.60
PROKUPLJE	2.123	3.979	9.546.493,21	45.261	11.340	29.421	8.677	4.70
RAŽANJ	169	298	711.358,39	9.263	1.893	27.804	748	1.80
RAČA	245	485	1.128.161,67	11.498	2.578	26.484	5.111	2.10
RAŠKA	689	1.316	3.003.057,10	24.943	5.884	32.877	4.754	2.70
REKOVAC	380	715	1.692.192,76	11.275	2.261	30.787	1.202	3.30
JAGODINA	3.642	6.442	15.523.760,94	69.981	14.981	33.695	18.587	5.20
SVILAJNAC	385	744	1.770.899,26	23.596	5.386	36.305	3.877	1.60
SVRLJIG	503	859	2.020.659,81	15.112	2.508	26.879	2.053	3.30
SJENICA	2.559	5.499	12.620.783,63	27.735	8.479	32.892	4.391	9.20
SMEDEREVO	2.093	4.153	10.919.509,00	107.638	27.027	41.817	21.378	1.90
SMEDER. PALANKA	1.228	2.378	5.727.482,33	52.285	12.071	30.283	8.480	2.30
SOKOBANJA	212	392	943.366,27	16.524	3.343	36.484	3.055	1.30
SURDULICA	1.030	1.958	4.542.164,88	20.217	5.262	34.451	3.526	5.10
UŽICE	1.273	2.379	5.615.840,23	79.133	18.796	37.820	21.083	1.60
TOPOLA	371	745	1.756.060,78	22.899	5.278	28.414	2.995	1.60
TRGOVIŠTE	236	481	1.108.078,40	5.318	1.701	27.129	934	4.40
TRSTENIK	717	1.352	3.191.740,80	43.998	10.153	30.830	8.418	1.60
TUTIN	4.477	10.108	24.332.476,42	32.121	11.453	34.535	3.016	13.90
ĆIČEVAC	208	408	970.277,73	9.542	2.217	26.463	1.450	2.10
ĆUPRIJA	825	1.516	3.667.654,67	31.316	7.152	31.471	6.634	2.60
UB	509	1.033	2.444.723,05	29.562	7.330	30.392	3.589	1.70
CRNA TRAVA	35	66	154.250,13	1.551	326	25.458	733	2.20
ČAJETINA	321	632	1.548.399,73	15.080	3.243	31.222	3.458	2.10
ČAČAK	3.193	5.982	14.028.753,55	115.303	25.832	34.396	26.471	2.70
ŠABAC	2.312	4.288	10.096.937,57	118.040	27.568	37.403	24.541	1.90
LAPOVO	168	323	756.403,89	7.602	1.768	32.051	1.842	2.20
BEOGRAD	16.783	33.473	82.125.449,21	1.639.505	330.339	45.002	571.580	1.10
CENTRALNA SRBIJA	140.105	269.124	641.017.209,54	5.333.851	1.212.430	40.354	701.321	2.60
ADA	473	823	2.040.687,99	17.609	4.186	31.540	3.956	2.70
ALIBUNAR	1.047	1.932	4.663.820,99	20.658	5.190	28.231	2.476	5.10
APATIN	1.259	2.088	5.043.279,88	29.864	6.955	42.215	5.511	4.20
BAČ	682	1.197	2.805.713,88	14.676	3.847	30.253	2.206	4.60
BAČKA PALANKA	2.327	4.065	9.832.950,74	56.438	13.642	42.972	12.438	4.10

BAČKA TOPOLA	1.018	1.808	4.390.755,13	34.611	8.454	34.303	7.069	2.90
BAČKI PETROVAC	284	543	1.297.903,70	13.873	3.337	27.571	2.889	2.10
BELA CRKVA	1.073	1.946	4.675.952,59	18.182	4.734	28.542	2.347	5.90
BEOČIN	790	1.553	3.732.291,53	15.633	3.917	47.347	3.194	5.10
BEČEJ	1.408	2.610	6.452.104,86	38.248	9.688	32.932	7.879	3.70
VRŠAC	1.974	3.503	8.509.385,21	52.240	11.913	49.115	11.747	3.80
ŽABALJ	847	1.751	4.185.008,59	26.367	7.075	33.345	3.708	3.20
ŽITIŠTE	713	1.289	3.108.110,40	17.708	4.568	36.386	2.783	4.10
ZRENJANIN	4.572	8.211	20.547.104,02	124.501	28.810	37.406	28.654	3.60
INĐIJA	1.781	3.118	7.374.824,82	48.075	11.334	32.819	9.072	3.70
IRIG	490	858	2.043.357,25	11.205	2.730	29.809	1.371	4.30
KANJIŽA	834	1.492	3.674.608,25	25.981	6.111	35.443	4.817	3.20
KIKINDA	2.125	3.806	9.118.824,00	61.007	15.054	33.563	14.203	3.40
KOVAČICA	1.221	2.228	5.217.737,00	26.247	6.500	25.785	2.805	4.60
KOVIN	1.235	2.352	5.690.025,67	35.436	8.958	36.435	5.190	3.50
KULA	1.976	3.530	8.403.092,63	44.324	11.307	32.205	6.617	4.40
MALI IDOŠ	575	1.130	2.683.281,94	12.389	3.339	29.669	1.711	4.60
NOVA CRNJA	549	988	2.425.158,11	10.495	2.983	31.691	1.114	5.20
NOVI BEČEJ	1.089	1.996	4.876.683,23	24.422	6.400	29.448	3.392	4.50
NOVI KNEŽEVAC	445	865	2.133.796,76	11.361	2.974	34.184	2.012	3.90
NOVI SAD	6.861	12.793	31.031.627,35	330.527	66.675	46.848	131.241	2.10
OPOVO	416	801	1.930.069,56	10.442	2.570	31.022	557	3.90
ODŽACI	1.511	2.504	6.097.118,95	30.691	7.798	33.597	4.962	4.90
PANČEVO	2.665	4.846	11.799.827,69	123.700	28.415	46.708	28.232	2.10
PEĆINCI	442	898	2.106.599,30	21.568	5.264	41.168	3.096	2.10
PLANDIŠTE	389	728	1.711.909,17	11.495	2.785	25.129	2.192	3.40
RUMA	1.488	2.658	6.441.160,93	55.890	13.609	33.974	9.364	2.70
SENTA	844	1.471	3.713.869,21	24.060	5.585	42.049	5.396	3.50
SEČANJ	679	1.191	2.799.944,92	13.905	3.737	29.866	1.840	4.90
SOMBOR	2.783	4.822	11.934.274,63	88.452	20.812	34.365	19.709	3.10
SRBOBRAN	903	1.600	3.883.997,56	16.480	4.357	31.351	2.460	5.40
SREM.MITROVICA	2.665	4.783	11.481.189,42	80.881	19.366	36.314	16.242	3.30
SREM.KARLOVCI	179	360	866.979,82	8.819	1.993	29.655	1.151	2.10
STARA PAZOVA	1.926	3.508	8.374.613,49	70.621	15.885	30.096	12.937	2.70
SUBOTICA	3.952	7.167	17.582.789,78	143.919	32.665	35.891	38.211	2.70
TEMERIN	1.044	1.892	4.455.997,33	28.308	6.771	29.656	5.689	3.70
TITEL	620	1.200	2.860.378,89	16.158	4.165	28.222	1.793	3.80
VRBAS	1.771	3.339	7.975.648,26	43.198	11.450	34.384	10.767	4.10
ČOKA	447	841	2.056.596,69	11.964	3.040	29.792	1.399	3.70
ŠID	1.347	2.348	5.550.102,62	34.957	9.043	31.948	5.768	3.80

VOJVODINA	63.719	115.432	279.581.154,74	1.957.585	459.991	39.204	452.167	3.20
SRBIJA UKUPNO	203.824	384.556	920.598.365,00	7.291.436	1.672.421	40.354	1.725.068	2.80

Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Tabela br.35 Struktura domaćinstava i iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu u Republici Srbiji 2006 - 2011. godine

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2006. godine						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2006. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	453386	574390	324994	213889	55454	22681	15335	26476	36619	47036	53886	45733
1		18042	124541	140886	86775	41408		29955	31351	39173	43838	46600
2			10903	186958	78586	105357			23502	37449	38652	46468
3				2317	33009	40774				20834	37188	42507
4						14895						34658
5						4285						31124
6						1058						27810
7+						2125						24829
UKUPNO	453386	592432	460439	544050	253824	232583	15335	26582	34883	41594	43563	44406

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2007. godine						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2007. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	454193	658981	305265	194642	54668	16722	17336	31897	46674	57461	58839	64159
1		21670	131052	124981	81490	41846		23773	41527	47844	56923	59429
2			10887	166410	76317	114623			25053	42632	55150	57371
3				887	33991	35260				55966	35930	51029
4						8691						35905
5						2913						30538
6						610						10000
7+						614						41230
UKUPNO	454193	680651	447204	486920	246466	221279	17336	31638	44639	49922	53904	55891

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2008. godine						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2008. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	486087	619803	341258	179736	62554	16505	19014	34512	46542	63273	74115	81246
1		18827	137510	112794	82337	36955		31144	45978	53106	63062	64983
2			12461	153768	76055	113012			38678	49050	54520	65748
3				431	40164	23905				20200	49738	54611
4					582	15931					42033	49913
5						3775						29787
6						1891						72100
7+												
UKUPNO	486087	638631	491229	446729	261692	211974	19014	34412	46185	55775	61130	63792

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2009. godine						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2009. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	522586	648207	291164	196031	55633	17980	21131	39096	54567	70833	78203	72464
1		18646	130863	111908	70082	32394		35776	52753	58179	67866	91355
2		502	7765	151161	68299	115189		30000	37197	55586	63637	72880
3				2462	43425	32669				25938	55171	69778
4						16047						56342
5						1943						35076
6						1020						69277
7+						740						16000
UKUPNO	522586	667354	429791	461562	237438	217982	21131	38996	53701	62533	66750	73362

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2010. godine						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2010. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	535700	689515	326315	193482	57663	21684	21780	39390	55056	67757	76472	89624
1		12597	111171	108881	81629	38097		30664	54589	55917	63776	92063
2			3696	112518	57215	106856			26795	56758	69002	73884
3				4175	30930	23509				23843	56743	63295
4						14261						45465
5						5726						52576
6						431						44103
7+						663						35900
UKUPNO	535700	702112	441182	419055	227437	211228	21780	39234	54702	61290	67353	74923

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2011. godine						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2011. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	542877	703458	311886	165733	44585	10461	24468	44121	59281	76428	83038	92300
1		21348	123240	104313	66191	35045		36114	56652	61219	78309	97559
2			7626	147941	62727	100885		24510	34903	60485	63578	72575
3				1035	30061	43403				22227	57150	74329
4					649	6595					36603	50156
5						4682						79650
6					
7+						1496						60530
UKUPNO	542877	724806	442752	419021	204212	202569	24468	43872	58130	66879	71570	77637

Izvor: RZS

Tabela br.36 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2006. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Broj JEDNOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2006. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	31284	131826	127659	77923	30744	24999	10085	6025	3799	1964	1112	502	1177	1351	888		2048
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2006. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	13925	47253	79930	113297	89734	61927	48554	35870	27273	14551	8424	10333	4672	3786	1122	2135	11602
1	533	4850	4481	2883	649	518	502	888			1115						1623
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
	14458	52103	84411	116180	90383	62445	49056	36758	27273	14551	9540	10333	4672	3786	1122	2135	13225

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2006. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	2330	12626	24993	29267	40738	31671	33838	36517	31280	24010	14191	13261	6482	3852	2876	3421	13641
1	399	7706	14704	11251	16762	14796	18067	9048	8916	7053	5680	2445	1537	2747	1249	1018	1165
2	3158	1835	1185	2169	903				511					614			530
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
	5887	22166	40882	42687	58403	46467	51905	45565	40707	31063	19871	15706	8020	7212	4124	4439	15336

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2006. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	3980	4201	8624	10402	11389	21979	21712	28378	13607	13197	13342	10190	12009	11682	3496	3101	22600
1	1680	7040	9157	7810	12564	14135	11800	18976	9906	12279	8133	6639	4688	5331	4325	923	5501
2	1427	7066	13652	15738	21516	25531	20705	21960	13435	10148	10326	5021	3156	5950	4695	450	6182
3	639			533		479	666										
4																	
5																	
6																	
7+																	
	7726	18306	31433	34484	45469	62125	54883	69313	36948	35624	31802	21849	19853	22962	12516	4474	34283

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2006. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	663	2314	1249	1933	2726	5386	5030	5745	3139	4291	1922	3665	4750	530	2129	1960	8023
1		1668	4355	7285	7164	8839	9692	7045	4664	6000	4562	6610	3419	2336	4482	3016	5639
2	510	4392	4890	4306	6540	12382	10296	5987	6069	3807	6236	3607	1196	1568		1712	5088
3	449	2107	1851	3091	4127	2836	3963	2281	3554	1739	449	2818	510		1151	485	1600
4																	
5																	
6																	
7+																	
	1621	10480	12345	16615	20558	29443	28982	21057	17425	15836	13169	16701	9874	4434	7762	7172	20349

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠEST (I VIŠE) ČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2006. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1140	902	3627	663	1892		1206	2750	1513	1221	518	510	1167			937	4633
1		639	994	1451	5463	4717	1707	1404	5007	4625	2747	1989		3132	639	2351	4543
2		2726	1170	4177	9311	15482	10668	7479	8507	5700	6070	7638	4720	6197	3326	3916	8270
3	901	1677		1434	4068	5338	6331	2595	3277	3363	1712	1974	1049	2950	929	2076	1098
4	666	462	2487	976	2864		476	1877	1687	431	530	1045	399				996
5		1196	1049		518				518						485		518
6					539		518										
7+		1066		526										533			
	2707	8668	9327	9227	24656	25538	20907	16106	20509	15341	11577	13154	7335	13297	4893	9280	20059

Izvor: RZS

Tabela br.37 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2007. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Broj JEDNOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2007. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	26913	103739	116651	95746	38371	23489	18750	9281	4926	5464	2286	2265	431	1182	1051	666	2982
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2007. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	8895	43979	77969	83120	83083	79705	68018	62281	48114	26668	19256	14716	12319	7118	3947	3938	15854
1	1250	1891	3434	4416	2149	2408	1829	511	614	2102	533	533					
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2007. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	3116	5485	11410	21985	19027	30580	32647	25950	27324	23118	19326	13488	10683	10838	11271	9093	29922
1	3235	3274	9859	8697	12754	11148	10215	15115	7598	8771	10444	8463	3460	4743	2048	2012	9217
2		526	1910	2188	639	4146	533				413	533					
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2007. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1223	902	3945	9995	7047	7665	16042	15517	14458	16640	13751	10040	12800	13863	8408	7486	34863
1	1159	399	5638	8630	8726	9078	15092	7638	13773	5852	5773	10920	5154	6833	4391	2117	13808
2	1139	5925	4103	10410	18292	17331	21916	14537	15632	11498	7832	7928	8798	5454	1499	2214	11901
3				376													511
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2007. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	696	640	1568	1492	1425	3424	4447	3255	2811	2310	3439	6835	1595	3581	4056	1599	11494
1		637	3241	3552	7965	5427	7128	6555	3556	5180	8973	4018	3830	2517	995	3193	14723
2		640	2147	2906	3917	6084	3610	7877	6717	9319	5925	5249	4789	2367	3209		11560
3		2820	1983	2873	2979	2041	4690	6054	3223	1069	2129	449	1023	413		1063	
4																1182	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠEST (I VIŠE) ČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2007. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0		929		640	370	1056	1037	526	524	370	969	2597		2264	518		4923
1				1196		2701	1101	5637	3985	2525	640	6088	4355	1820	2586	511	8701
2	1333	902	2754	7613	4197	7810	7121	7262	5687	13381	8402	6509	7705	6974	2837	518	23618
3			2720	1757	3125	2532	4122	2775	1399	1678	3074	485	4010	1051	1315	436	4781
4		431		1702	614	954	1100	1045	485	526	740				663		431
5		376	1481			526											530
6		610															
7+									614								

Izvor: RZS

Tabela br.38 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2008. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Broj JEDNOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2008. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	19852	77657	120975	113841	55433	35338	24544	9551	6918	9002	2155	3256	2772	1622	533	533	2103
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2008. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	3666	20317	49818	79882	79356	86100	72634	56614	35101	32436	30964	17951	16146	6419	7361	4593	20446
1		1720	2879		1622	3593	3539			1509	976	479	2024	485			
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
	3666	22037	52698	79882	80978	89693	76173	56614	35101	33944	31940	18431	18171	6904	7361	4593	20446

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2008. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	614	4349	13392	17326	26845	26310	35142	41792	34461	17688	22823	18039	19017	11276	11193	5455	35536
1		1083	6048	9300	13947	10968	13799	10282	10566	8767	9863	9250	4750	8339	4500	3485	12564
2			1049	2114	1217	1670	1018	1041	1018		1435	1013					888
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
	614	5432	20489	28740	42009	38947	49959	53115	46044	26456	34121	28301	23767	19615	15694	8940	48988

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2008. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1252	2785	2321	4202	7225	7258	11129	14459	13547	12182	11591	10689	11022	12113	8880	10016	39064
1	376	511	1303	5517	5435	8907	7873	11071	8991	9901	8833	9699	6062	7553	3389	4319	13054
2	1817	2475	4020	5774	7933	17120	17761	8962	15240	12968	10659	10935	8153	8023	5243	1273	15412
3					431												
4																	
5																	
6																	
7+																	
	3446	5771	7644	15493	21024	33286	36763	34492	37778	35051	31083	31323	25237	27689	17512	15608	67530

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2008. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0		614		1967	958	3099	1704	1857	3335	4464	1090	4268	8433	3565	1405	3826	21969
1			1406	640	1067	2723	5800	6967	6781	7291	6898	8112	3339	4681	7082	1063	18487
2		413	1719	3932	1420	4428	6307	8235	8531	7196	4455	2403	4679	6447	1331	3632	10925
3				3246	2509	3877	9014	2925	3585	3630	3086	1170		502			6621
4									582								
5																	
6																	
7+																	
	0	1026	3125	9785	5954	14126	22825	19984	22814	22582	15530	15953	16452	15194	9819	8521	58002

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠEST (I VIŠE) ČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2008. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0					582	518		960	1551		582	1158	1478		1178		8496
1			479	1143	958	1600	2125	2987	2133	1795	2636	3069	1196	3109	2161	1608	9957
2	1253	511	1059	1709	640	6612	4784	6907	9551	5020	5789	10002	7110	6830	7943	6471	30821
3		376		1633	510	4182		1253	3843	1413	1296	1739	1307		1577	533	4243
4			1157	2234		1533	1519	887	2128	1336	376	1118	1008				2633
5			431	649	1138		399		639				518				
6									485							666	740
7+																	
	1253	887	3127	7368	3827	14444	8827	12994	20330	9564	10679	17087	12618	9939	12860	9279	56890

Izvor: RZS

Tabela br.39 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2009. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Broj JEDNOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2009. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	8551	51452	125032	138689	78319	46978	21026	13596	16225	6811	2393	2950	1655	3644	637	610	4018
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2009. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1846	11576	31183	69794	85013	66336	70514	65173	57179	41720	28284	20022	25190	21163	9017	8662	35534
1		510	1196	3357	533	3553	2417	1991	533	1545		1509	533			485	485
2						502											
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2009. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1027	2391	6330	13809	14427	17966	26319	26116	21188	22318	18927	14899	18513	17632	10362	10332	48606
1		1311	2509	7993	7154	8942	13672	13005	9745	9562	7632	9319	7162	6448	5994	4268	16148
2			1050	476	1057	1550		1172	511			561		376	1011		
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2009. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	557	1806	990	4937	3871	4017	11666	13498	8641	13988	16086	9640	10732	11132	11418	10536	62515
1	533	2163	614	745	2669	6162	8231	7587	8905	14321	5522	10309	5697	5761	5867	8125	18697
2		524	3216	3335	9136	13288	16362	9230	13298	10972	8505	14227	6072	5411	9436	6390	21759
3			476			1323											
4						662											
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2009. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	896				511	614	2018	3189	2295	4255	1396	1224	4005	3764	4030	2579	24856
1	640	431		2784		2680	3637	3362	3400	6764	3350	3272	5294	3432	4350	2579	24107
2			614	485	1021	3424	2535	6672	6570	6454	3875	7663	3419	2323	3730	3283	16233
3		511	399	376	1569	6225	3081	2109	2018	3658	4623	3770	1761	1367	2559	2873	6525
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠEST (I VIŠE) ČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2009. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	533			533			376	557	1593	518	1683	524	639	1353	1041	2534	6096
1			511			485		376	3800		1008	1333	2180	1057	2596	1009	18038
2		640	1125	1810	2054	2729	6057	6519	6636	8150	11528	6516	7893	6465	3883	6115	37071
3			1527	1196	2797	1115	530	2393	3241	881	4913	1584		1169		993	10331
4		530	510		1999	485	2031	1677	614	1045	518	530	1778	470	639	510	2713
5				431	533	502										476	
6								518									502
7+				740													

Izvor:RZS

Tabela br.40 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2010. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Broj JEDNOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2010. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	11949	50414	99990	136516	94041	52783	25610	27127	9734	11900	4893	5054	666		1324	533	3168
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2010. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	3737	9744	39338	47824	74812	77527	81284	80256	75602	40051	40016	26952	23637	14864	12889	8468	32512
1			479	1653	848	2688	3264	3131				533					
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2010. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1071	2676	8794	16137	19035	21787	25777	22357	27418	21174	28631	18701	26395	12537	7948	10446	55433
1	640		2761	6489	5273	10682	8302	7712	10988	7105	4851	5122	3861	8581	2563	8497	17743
2		614		1087		502		960		533							
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2010. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	533	1166	431	1849	7543	5209	13884	11969	13443	13937	12151	17802	11414	8783	9154	14037	50176
1			2485	4768	7263	6100	7078	10068	6450	8401	7812	9884	7729	5471	6226	4045	15100
2	1170	639	1164	4178	3749	7654	8606	10673	8380	9337	10359	6442	5270	6985	3428	3538	20946
3			502	639	614	1807	614										
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2010. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0				2300	1157	1754	1584	3857	4243	2447	4815	2017	5469	2908	530	3019	21562
1			470	2700	3509	3935	2315	4122	8511	7841	4703	3275	6250	6057	6935	2795	18210
2			2000	1788	1044	2271	3403	3249	5367	3820	2086	5659	4069	3629	2032	2701	14096
3			1457	1650	1465	3488	1996	2111	2398	2390	1596	639	884	1114	1427	1551	6763
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠEST (I VIŠE) ČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2010. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0						518	1516		1151	1405	526		376	1221	1744	3631	9595
1					696		2090	376	1515	1609	614	4969	1560	1554	1941	1009	20163
2		614	1008	610	1529	3861	8501	3230	5093	4885	5492	9417	9374	5597	7709	3480	36456
3			614	431	1667	518	1979	917	1562	1157	1744	2400	995	658	912	1035	6919
4		614	443	1786	1142	1044	663	1616	485	1178	1634	502	995	614	1105		443
5			1048	485	990	1016				640							1548
6									431								
7+								663									

Izvor: RZS

Tabela br.41 Pregled domaćinstava prema broju članova i visini prihoda u odnosu na broj dece u 2011. godini

Broj dece do 19 godina starosti	Broj JEDNOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	4016	32246	88441	128121	92603	69144	43497	28394	24441	12002	6061	6911		1407	582	1196	3813
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	

Broj dece do 19 godina starosti	Broj DVOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1088	8901	26857	52548	68422	74428	77669	63167	60576	53409	43056	40491	29062	25686	17289	16029	44779
1	640	2097		2413	1542	2784	1067	1143	4256	1066	1648	413	413		1866		
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
	1728	10998	26857	54961	69964	77212	78736	64310	64832	54475	44705	40904	29475	25686	19155	16029	44779

Broj dece do 19 godina starosti	Broj TROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0	1142	1469	3390	11007	20826	15455	16776	31251	19634	27631	25374	21615	14373	12864	13074	11750	64255
1		1625	2417	2998	6240	8731	8146	6844	9802	12033	6800	6031	6272	8681	7194	8742	20681
2			639	1134	449	485	1225	990	1754		502						449
3																	
4																	
5																	
6																	
7+																	
	1142	3094	6446	15139	27515	24671	26147	39085	31190	39664	32676	27646	20645	21545	20268	20493	85385

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ČETVOROČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0			1116	1076	1898	4941	9978	6566	12100	13063	9997	6320	14364	10911	6028	4450	62926
1			3189	2845	4116	1608	5142	6619	6927	7684	10734	8925	6520	8663	6442	3112	21786
2		663	2946	5579	3563	11028	13020	12467	11194	9274	7456	9201	10975	9162	4753	5427	31232
3			502		533												
4																	
5																	
6																	
7+																	
		663	7753	9500	10110	17577	28140	25651	30220	30022	28187	24446	31860	28737	17223	12990	115944

Broj dece do 19 godina starosti	Broj PETOČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0			639		485	995		2338	1277	3460	2010	4852	2745	4580	995	1037	19175
1				955	1279	511	3248	4850	3403	3624	4453	5091	3288	6141	5895	2064	21390
2	530	663	1170	582	2565	3188	3791	5251	1834	5182	5392	5498	2857	976	1912	3033	18303
3				610	2354	3204	3280	1608	1663	1699	2410	2926	1128	610	2863		5704
4								649									
5																	
6																	
7+																	
	530	663	1809	2147	6683	7898	10319	14696	8176	13966	14264	18367	10018	12306	11664	6134	64572

Broj dece do 19 godina starosti	Broj ŠEST (I VIŠE) ČLANIH domaćinstava u Srbiji prema visini prihoda po domaćinstvu u odnosu na broj dece u domaćinstvu 2011. godine																
	0-5000 dinara	5001-10000	10001-15000	15001-20000	20001-25000	25001-30000	30001-35000	35001-40000	40001-45000	45001-50000	50001-55000	55001-60000	60001-65000	65001-70000	70001-75000	75001-80000	80001 i više
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
0						640		640			639			518		1067	6958
1						557		1493	854	399	511	2475	2206	2785	1158	3689	18918
2				431	1124	3286	4914	6566	7326	3105	5545	7161	6309	7929	6451	3946	36790
3				639		1166		2800	3517	3883	2940	3673	4327	3890	2885	1480	12204
4		740		518			871	518		1198	518	1051					1179
5				539		539					485		518	969			1632
6																	
7+								476				502					518
		740		2128	1124	6189	5786	12494	11697	8585	10637	14863	13360	16091	10494	10182	78199

Izvor: RZS

Tabela br.42 Pregled korisnika prava na dečiji dodatak prema strukturi domaćinstva i prihodima
2006 - 2011. godine

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2006. godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2006. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		12406	28304	14020	6941	3399		4060	5772	7897	9238	11203
2			7732	65377	9797	13230			5983	7803	9547	10816
3				2009	20364	6964				5784	8164	9916
4					501	7004					4301	7052
5						91						7499
6												
7+												
UKUPNO												

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2007.godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2007. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		14969	29992	14084	6592	3210		4625	6621	8847	10316	12754
2			9160	66354	9631	12568			6943	8832	10607	12319
3				2384	21801	7177				6546	9343	11201
4					684	7754					4920	8260
5						106						7961
6												
7+												
UKUPNO												

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2008. godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2008. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		15064	30566	13554	6566	3228		4986	7109	9406	10610	13575
2			9260	60220	9048	12098			7074	9369	10867	12965
3				2580	19620	7166				6398	9649	11345
4					846	7126					4211	8868
5												
6												
7+												
UKUPNO												

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2009. godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2009. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		15053	29649	13144	6117	2989		5095	7976	10816	12250	16356
2			9577	62058	9021	11315			8322	10650	12863	15593
3				2573	21062	7033				7964	11161	14171
4					813.0	7818					5817	10215
5						109						11148
6												
7+												
UKUPNO												

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2010. godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2010. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		15735	30701	13596	6388	3024		5144	8205	11063	12818	16781
2			9899	62682	9046	10885			8452	11012	13154	16354
3				2710	21173	6859				8310	11537	14812
4					825	7801					5804	10676
5						133						12538
6						1						148
7+												
UKUPNO												

Broj dece do 19 godina starosti	Struktura domaćinstva u Srbiji prema broju članova u odnosu na broj dece u 2011. godini						Iznos prosečnih prihoda po domaćinstvu prema strukturi domaćinstva u odnosu na broj dece u porodici 2011. godine					
	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova	sa 1 članom	sa 2 člana	sa 3 člana	sa 4 člana	sa 5 članova	sa 6 i više članova
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0												
1		16508	31673	13647	6309	2838		5382	8739	12125	13907	18767
2			10376	63136	8981	7645			8812	11795	14276	16386
3				2904	21197	3252				8809	12390	13970
4					909	7778					6201	11540
5						137						13353
6						16						12357
7+												
UKUPNO												

Izvor: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja